

JONATHAN SWIFT
GULLIVEROVA PUTOVANJA

Barba Jozo

JONATHAN SWIFT

GULLIVEROVA PUTOVANJA

S engleskoga preveli
Iso Velikanović i Josip Tabak

Ispravio, upotpunio i pohrvatio:
Josip Tabak

Naslov izvornika:
Gulliver's Travels

Sadržaj

Izdavač čitatelju

Prvi dio Putovanje u Lilliput

Prva glava
Druga glava
Treća glava
Četvrta glava
Peta glava
Šesta glava
Sedma glava
Osma glava

Drugi dio Putovanje u Brobdingnag

Prva glava
Druga glava
Treća glava
Četvrta glava
Peta Glava
Šesta glava
Sedma glava
Osma glava

Treći dio Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg, Glubbdubdrib i
Japan

Prva glava
Druga glava
Treća glava
Četvrta glava
Peta glava
Šesta glava
Sedma glava
Osma glava
Deveta glava
Deseta glava
Jedanaesta glava

Četvrti Dio Put u zemlju Houyhnhnm

Prva glava
Druga glava
Treća glava
Četvrta glava

Peta glava
Šesta glava
Sedma glava
Osma glava
Deveta glava
Deseta glava
Jedanaesta glava
Dvanaesta glava

Biografske i književne napomene

Izdavač čitatelju

Gospodin Lemuel Gulliver, autor ovih Putovanja, moj je stari i prisni prijatelj i daleki rođak s majčine mi strane. Prije neke tri godine, gospodin Gulliver, komu je dotužilo navaljivanje znatiželjnika u njegov dom u Redriffu, kupio je posjed s udobnom kućom blizu Newarka, u Nottinghamshireu, svome rodnom kraju, i tu povučen provodi život, a susjedi ga poštuju.

Premda je gospodin Gulliver rođen u Nottinghamshireu, gdje mu je živio otac, čuo sam ga kako tvrdi da je porijeklom iz grofovije Oxfordske; ovo se potvrđuje i činjenicom što sam vidio mnoge grobove i nadgrobnike različitih Gullivera na groblju u Banburyju, u toj grofoviji.

Prije nego što je otišao iz Redriffa, povjerio mi je ove listove da ih čuvam, i ostavio mi na volju da njima raspolažem kako najbolje mislim; triput sam ih pažljivo pročitao te sam našao da je stil u njima jednostavan i jasan; jedini manjak koji bismo mogli piscu upisati u dio jest taj da ponešto i suviše oteže u pojedinostima, kako je već običaj putnicima. Sve što se tu pripovijeda ostavlja dojam vjerodostojnosti: uostalom, u Redriffu znaju Gullivera kao čovjeka istinoljubiva, i to toliko te je već poslovični rijek među njegovim susjedima, kad nešto tvrde, da dodaju: »Istinito je kao da je rekao gospodin Gulliver.«

S dopuštenjem piščevim iznio sam ove listove pred sud ljudi dostoјnih svakog poštovanja; držeći se njihova savjeta, usuđujem se evo objaviti ih na svijet, u nadi da će, barem za neko vrijeme, naši mladi plemići u njima naći zabave bolje negoli u črkarijama o politici i o strankama što su sada u običaju.

Ovaj bi svežak bio u najmanju ruku dvostruk da se nisam oslobođio te izostavio mnoge i mnoge odsjeke što se tiču vjetrova i morskih doba, različitih zgoda na brodovima za različitih plovidbi, uz opširne opise o upravljanju brodovima za oluja — sve odsjeke pisane u mornarskom jeziku; isto tako izostavljena su izvješća o geografskim duljinama i širinama. S razlogom vjerujem da će gospodin Gulliver zbog toga biti ponešto nezadovoljan; ali namjera mi bijaše da djelo, koliko sam mogao, učinim pristupačnim općem znanju čitatelja. I stoga ako me moja neiskusnost u pomorskim

poslovima navela na kakvu grešku, sâm sam za to odgovoran; a ako koji putnik bude radoznao da pročita čitavo djelo, onakvo kakvo mi je pisac povjerio, spreman sam mu udovoljiti.

Što se tiče drugih podataka o piscu, čitatelj će ih naći na prvim stranama ove knjige.

Richard Sympson

Prvi dio *Putovanje u Lilliput*

Prva glava

Pisac daje nešto obavijesti o sebi i svojoj obitelji. — Prvi mu povod za putovanje. — Nastradao na moru te pliva da spasi život. — Isplivao na obalu u zemlji Lillipitu. — Zarobljuju ga i vode u unutrašnjost zemlje.

O tac mi imao dobarce u Nottinghamshiru, a ja mu bio treći od pet sinova. Kad mi bijaše četrnaest godina, poslao me u Cambridge, u Emanuel College, gdje sam proboravio tri godine i marljivo se bavio naukama; ali za mali je očev imutak moje uzdržavanje bilo preskupo, premda sam dobivao vrlo oskudnu opskrbnинu, te odem na nauk gospodinu Jamesu Batesu, odličnu ranarniku u Londonu, u koga sam proveo četiri godine; pa kako mi je otac kadšto slao pomalo novaca, trošio sam ih na izučavanje navigacije, matematike i drugih znanosti, korisnih onima koji kane putovati, a ja sam uvijek vjerovao da će mi sudbina, kad bilo da bilo, dosuditi da putujem.

Od Batesa vratio sam se ocu; ondje sam, uz pomoć njegovu i strica mojega Johna, i nekih drugih rođaka, stekao četrdeset funti i obećanje od trideset funti na godinu za moje uzdržavanje u Levđenu; tu sam dvije godine i sedam mjeseci učio medicinu, jer sam znao da će mi to koristiti na dalekim putovanjima.

Naskoro nakon mojega povratka iz Leydena preporučio me moj dobri učitelj, gospodin Bates, za ranarnika na brodu *Swallow*, kojim je zapovijedao kapetan Abraham Pannel; s njim sam proveo tri godine i pol, te putovao nekoliko puta po Levantu i nekim drugim krajevima.

Kad sam se vratio, odlučim nastaniti se u Londonu; na to me sokolio gospodin Bates, moj učitelj, te me preporučio nekojim pacijentima. Unajmim stan u nekoj kućici u predgrađu Old Jewry; a jer su mi savjetovali da se okanim momačkog života, oženim se

gospodicom Mary Burton, drugom kćerju gospodina Edmunda Burtona, trgovca pleteninom u ulici Newgate; sa ženom sam u ženinstvo dobio četiri stotine funti.

Ali kako je moj dobri učitelj Bates umro za dvije godine, a ja imao malo prijatelja, počeo mi posao nazadovati; jer savjest mi nije trpjela da se povodim za lošom praksom mnogih i premnogih svojih kolega. Pošto sam se dakle posavjetovao sa ženom i sa nekoliko znanaca, odlučim opet krenuti na more.

Bio sam ranarnik redom na dva broda i za šest sam godina plovio nekoliko puta u Istočnu i Zapadnu Indiju, te sam time nešto povećao imutak. Dokone sam časove provodio čitajući najbolje pisce, stare i nove, jer sam uviјek bio opskrbljen priličnim brojem knjiga; a kad bih bio na kopnu, provodio bih vrijeme promatrujući običaje i značaj naroda i učeći njihov jezik; to mi je bilo vrlo lako, jer mi je pamćenje dobro.

Kako posljednje od tih putovanja nije ispalo najsretnije, dodijalo mi more, i ja naumim ostati kodkuće sa ženom i obitelju. Preselim se iz Old Jewryja u Fetter Lane, a odande u lučku četvrt Wapping, u nadi da će među mornarima naći posla, ali mi se nije posrećilo. Kad sam se tri godine dana načekao da mi se te prilike poboljšaju, prihvativ ponudu kapetana Williama Pricharda, zapovjednika broda *Antelope*, koji je plovio na Južno more. Isplovili smo iz Bristola dne 4. svibnja 1699., i put nam je isprva bio vrlo sretan.

Ne bi bilo zgodno, s nekih razloga, da dosađujem čitatelju pojedinostima naših doživljaja po tim morima; bit će dovoljno ako ga izvijestim da nas je na putu odande u Istočnu Indiju žestoka bura potjerala na sjeverozapad od Van Diemenove Zemlje. Mjerenjem smo ustanovili da se nalazimo na $30^{\circ}2'$ južne širine. Dvanaest nam je momaka pomrlo od prenaporna posla i loše hrane; ostali su bili u vrlo slabu stanju.

Dne 5. studenog, kad u onim krajevima počinje ljeto, u gustoj magli opazi kormilar hrid na pedeset sežanja od broda; ali je vjetar bio tako jak da nas je natjerao ravno na nju, i brod nam se razbije. Nas šestorica spustimo čamac i uspijemo nekako otisnuti se od broda i od hridine.

Veslali smo, kako ja računam, kojih devet morskih milja, dok nas nije izdala snaga, jer smo bili premorenici od teških napora na brodu. Predadosmo se dakle na milost i nemilost valovima, te

poprilici za pol sata od nagla nam se sjevernjaka izvrnu čamac.

Što se zbilo s mojim drugovima u čamcu, ne znam kazati; ali sudim da su svi zaglavili. Ja sam čak plivao nasreću, a vjetar i struja gonili me naprijed. Često sam spuštao noge, a nisam dosezao do dna; no kad sam bio već gotovo smalaksao i nisam više bio kadar boriti se, naiđem na tlo; a uto jenjala i bura. Nagib je bio tako slab da sam gazio gotovo čitavu milju prije nego što sam stigao na obalu; nagađao sam da je tada moglo biti oko osam sati uvečer. Prošao sam onda još pol milje, a nisam vidio nikakva traga ni kućama ni žiteljima; ili ih barem — iznemogao, kakav bijah — nisam opazio. Bio sam silno umoran, pa nešto od one žege, nešto od ono kvarat rakije što sam je popio kad sam odlazio s broda, osjetih kako me drijem hvata. Legnem u travu, koja je bila veoma sitna i meka, te sam tu prespavao, mislim, kojih devet sati, snom tvrđim i slađim nego ikad u životu, koliko se sjećam; jer kad sam se probudio, bilo se baš razdanilo.

Htjedoh ustati, ali se nisam mogao maknuti; jer kako sam slučajno ležao na leđima, razabrao sam da su mi ruke i noge sa svake strane pripete za zemlju, a kosa mi, duga i gusta, svezana isto tako. Osim toga, osjećao sam više tankih uzica preko tijela od pazuha do bedara. Mogao sam gledati jedino uvis; sunce pripeklo, a svjetlost mi vrijeđala oči. Začujem oko sebe muklu graju, ali u onom položaju u kojem sam ležao nisam mogao vidjeti ništa osim neba.

Začas osjetim kako mi po lijevoj nozi laži nešto živo, lagano mi prelazi preko prsiju i dolazi mi gotovo do brade; spustim oči što sam mogao niže i razaberem da je to ljudsko stvorenenje niti šest palaca visoko, s lukom i strijelom u rukama i s tobolcem na leđima. Uto osjetim kako barem četrdesetak isto takvih bića (tako sam procijenio) ide za tim prvim. Nisam se mogao načuditi svemu tome, pa kriknem tako glasno da su se svekoliki razbjegali od pusta straha; a neki su, kako mi kasnije rekoše, pali te se izubijali kad su s mene skakali na zemlju.

Međuto eto ih brzo natrag, a jedan od njih, koji se odvažio toliko da mi je sasvim zagledao u lice, u čudu digao ruke i uznio oči, zavikao cikutljivim ali jasnim glasom: *Hekinah degul!* a drugi ponovili nekoliko puta te iste riječi, ali ja nisam onda znao što znaće.

Sve sam to vrijeme ležao vrlo nezgodno, čitatelj će mi vjerovati; nastojao sam se oslobođiti, te mi napokon poslužila sreća

da rastrgnem konopce i iščupam kolčiće kojima mi je lijeva ruka bila pripeta uza zemlju; jer kad sam je dizao k licu, razabrao sam način kako su me svezali, i u isti sam mah silovitim trzajem, koji mi je zadao jak bol, razmaknuo malo užeta što su mi vezivala kosu s lijeve strane, tako da sam upravo mogao okrenuti glavu poprilici dva palca. Ali oni stvorovi pobjegoše i opet prije nego što sam ih mogao uhvatiti; na to zaori silna vika i cika, a kad je prošla, zacujem kako jedan glas viče: *Tolgo phonac*. Začas osjetim da su mi u lijevu ruku odapeli više od stotine strijela koje su me zabockale kao sto igala; osim toga odapeli oni još jednom strijele u zrak, kao što mi u Europi ispaljujemo kumbare, a od tih su strijela, mislim, mnoge pogodile moje tijelo (premda ih nisam osjetio), a neke lice, koje sam odmah zakrio lijevom rukom.

Kad je prošao taj pljusak od strijela, zajecam od jada i muke, pa kad sam onda opet upeo da se oslobođim, iznova oni odapeli strijele, izdašnije nego prvi put, a neki pokušali da me kopljima ubodu sa strane; ali nasreću imadoh na sebi kaputić od bivolje kože, te ga nisu mogli probosti.

Smislim da je najpametnije ležati na miru, sve do noći, pa kako mi je ljevica već odriješena, mogu se onda lako oslobođiti; a što se tiče žitelja, razložito sam sudio da bih bio dorastao najvećoj vojsci koju bi oni digli na mene, ako su svi ovoliki kolik je onaj koga sam vido. No sudbina mi dosudila drukčije. Kad je narod vido da ja mirujem, nisu više strijeljali; ali po halabuci koju sam čuo razabrao sam da im je porastao broj; poprilici četiri lakta od mene, pred desnim uhom mojim, čuo sam kako lupaju dulje od sata, kao da ljudi rade; okrenem onamo glavu koliko mi dopuštahu kolčići i uzice, te ugledam da su digli tribinu, visoku poprilici poldrug stope, na kojoj su mogla stati četiri žitelja, s dvojim trojim ljestvama da se na nju popnu; odande mi jedan od njih, koji kanda bijaše nekakav odličnik, održa dug govor od kojeg nisam razumio ni slovca.

Valjalo mi je spomenuti da je taj odličnik, prije nego što je otpočeo svoj govor, triput zaviknuo: *Langro dehul san*. (Te i one prijašnje riječi kasnije su mi ponovili i protumačili.) Na to pristupi odmah pedesetak žitelja, te oni presijeku uzicu kojom mi je s lijeve strane bila privezana glava; to me oslobođilo da mogu glavu okrenuti na desnu stranu i da govorniku promotrim spodobu i držanje. Učinilo mi se da je srednjih godina i viši od one trojice što ga prate; jedan je od njih paž koji za njim nosi povlaku, a čini se da

je nešto veći od moga srednjeg prsta; druga dvojica stoe uza nj s jedne i s druge strane te ga podržavaju. Sve on radi kao govornik, pa sam razabrao neke dijelove s prijetnjama, a druge s obećanjima, smilovanjem i prijaznošću.

Odgovorio sam mu nekoliko riječi, ali najpokornije, uzdižući lijevu ruku i oba oka k suncu, kao da ga zazivam za svjedoka; a kako sam umirao od gladi, jer nekoliko sati prije odlaska s broda nisam bio založio ni zalogaja, toliko su me silno zaokupili prirodni zahtjevi te se nisam mogao suzdržati da ne odam svoju nestrpljivost (možda protiv strogih pravila pristojnosti), nego sam svejednako turao prst u usta, u znak da želim hrane.

Hурго (jer tako oni zovu velikaša, kako sam kasnije doznao) razumio me vrlo dobro. Sišao on s tribine i naložio da uza me prislane nekoliko ljestava, po kojima se popelo više od sto žitelja; krenuli oni k mojim ustima, natovareni košarama punim jela što se po kraljevu nalogu pribavilo i poslalo ovamo čim je kralj dobio prvi glas o meni. Razabrao sam da je to meso od raznih životinja, ali po okusu nisam ih mogao razaznati. To su pleća, butovi i bedra nalik na ovnjska, i vrlo dobro priređena, ali manja od ševinih krila. Po dva i po tri jeo sam kao jedan zalogaj i zalagao mahom po tri hljeba, tolika koliko je puščano zrno. Nahraniли su me što su brže mogli, svakojako iskazivali čuđenje i prepast od moje veličine i teka.

Onda im dadem drugi znak da želim piti. Po mojem su jelu razabrali da mi ne bi dostajala manja količina; kako su vrlo domišljat narod, uzdigli su nadasve spretno jednu od najvećih svojih bačava, dovaljali je onda k mojoj ruci i dno joj izbili; ispih je nadušak, a kako i ne bih kad nije bila ni od pol pinte, a po okusu kao da je lako vino burgundsko, ali mnogo slasnije. Donijeli mi još jednu bačvu, i ja je ispio isto onako te znacima pokazao da bih još; ali nisu više imali da mi dadu.

Kad sam stvorio ta čudesa, zaciktali oni od radosti, zaigrali mi na prsima i nekoliko puta ponovili, kao i prije; *Hekinah degul!* Dali mi znak da zbacim ove dvije bačve, ali najprije upozorili svijet, vičući na sav glas: *Borach mevolah!* da se uklone; a kad su ugledali burad u zraku, nastala sveopće cika: *Hekinah degul!*

Priznajem, često me snalazila napast, dok su gore-dolje hodali po mojem tijelu, da zgrabim prvu četrdesetoricu ili pedesetoricu što mi budu na dohvatu i da ih tresnem o zemlju. Ali kad sam se sjetio što sam pretrpio, a to valjda i nije još najgore zlo što mi oni mogu

zadati, i što sam im časno obećao — jer tako sam tumačio svoje ponizno vladanje — brzo mi se razbiše te misli. Osim toga, smatrao sam da sam sada vezan zakonima gostoljublja prema narodu koji me počastio s tolikim troškom i sjajem. Uza sve to nisam se mogao u svojim mislima dovoljno načuditi neustrašivosti tih maljušnih smrtnika što su se usudili popeti se i hodati po mojem tijelu dok mi je jedna ruka bila slobodna, i nisu zadrhtali od samog pogleda na tako silno stvorene kakvima sam se morao učiniti njima.

Nakon nekog vremena, kad su vidjeli da više ne ištem jela, javila se k meni od njegova carskog veličanstva jedna osoba visoka čina. Preuzvišeni mi se gospodin popeo uz goljen desne noge, prišao mome licu, s dvanaestak pratalaca, pokazao svoju vjerodajnicu s kraljevskim pečatom, turio mi ju pred same oči i govorio kojih desetak časaka bez ikakva znaka ljutosti, ali s nekom odrještom odlučnošću; često je pokazivao preda se, a to je bilo, kako sam kasnije razabrao, prema glavnom gradu, udaljenu poprilići pol milje, kamo su me, po odluci kraljevoj u vijeću, imali otpovititi.

Odgovorio sam nekoliko riječi, ali uljudno, te slobodnu ruku položio na drugu, vezanu (ali iznad glave njegovoj preuzvišenosti, od straha da ne ozlijedim njega i njegovu pratnju), a onda na glavu i tijelo, u znak da želim slobodu.

Bit će da me prilično razumio, jer je odmahnuo glavom, ne odobrava mi, i rukama mi pokazao: moram biti odveden kao zarobljenik. No ipak me drugim znacima obavijestio kako će imati dosta jela i pića i vrlo će dobro postupati sa mnom.

Nato ja i opet pokušam rastrgnuti zavezice; ali kad su me zabockale njihove strijele, po licu i po rukama, po kojima se osuli sami prištevi i neke strijele ostale još zabodene, i kad sam razabrao da mojim neprijateljima raste broj, dadem znak i javim njima neka od mene čine što ih volja. Hurgo i njegova pratnja odu nato, s velikom uljudnošću i vesela lica.

Nabrzano zatim začujem sveopće klicanje i često ponavljanje riječi: *Peplom selan*, te osjetim s lijeve strane kako mi silan svijet driješi užeta toliko da sam se mogao okrenuti na desnu stranu i pustiti vodu; to sam vrlo obilato učinio, na veliko čudo onom svijetu; po mojoj kretnji pogodili oni što kanim učiniti, i odmah se razmakli desno i lijevo, da se uklone bujici što je s tolikim šumom i žestinom provalila iz mene.

Prije toga lice mi i obje ruke namazali nekom mašću vrlo

ugodna mirisa, od koje me za nekoliko časaka prošao sav bol i svrbež od njihovih strijela. Sve to, uz onu okrepnu koju sam stekao od njihova vrlo zasitna jela i pića, uljulja me u san. Kako su me kasnije uvjeravali, prespavao sam kojih osam sati; a i nije čudo, jer su liječnici po carevoj zapovijesti bili umiješali u bačve s vinom uspavljiv napitak.

Čini se da je car odmah bio po skoroteči obaviješten čim sam izišao na obalu te su me našli gdje spavam na zemlji, pa je u vijeću odlučio da me svežu onako kako sam pripovjedio (učinili su to po noći, dok sam spavao), da mi se pošalje jela i pića u obilju i da se pripravi naprava kako bi me prevezli u glavni grad.

Ta se odluka činila možda vrlo smionom i opasnom, te sam uvjeren da se nijedan vladar u Europi u sličnoj prilici ne bi poveo za njom. Ali po mojem sudu bila je ona nadasve razborita, a isto tako plemenita: jer da je taj svijet pokušao da me ubije kopljem i strijelama dok sam spavao, bio bih se zacijelo probudio čim bih osjetio bockanje, a to bi mi toliko uzbudilo bijes i jakost te bih bio kadar rastrgati uzice kojima sam vezan; nakon toga, kako nisu kadri da mi se odupru, ne bi se mogli nadati milosti.

Ti su ljudi nadasve izvrsni matematičari i postigli su savršenost u mehanici, jer ih pomaže i potiče car, koji je čuven zaštitnik znanosti. Taj vladar ima nekoliko naprava na točkovima, za prijevoz drveća i drugih teških tereta. Najveće ratne brodove, od kojih su neki dugi devet stopa, gradi on često u šumama gdje drvo raste, i vozi ih na tim napravama tri stotine stotina lakata do mora.

Pet stotina inženjera i tesara zaposlio je odmah da pripreme najveću spravu što je imaju. Bila je to drvena naprava, uzdignuta tri palca od zemlje, kojih sedam stopa duga i četiri široka, a kretala se nadvadeset i dva točka. Cika što sam je čuo digla se za dolaska te naprave, koja je, čini mi se, krenula četiri sata nakon mojega izlaska na obalu. Namjestili su je uporedo s mojim tijelom. Ali glavna je poteškoća bila kako će me dići i smjestiti na kola. Za taj su posao poboli osamdeset kolaca, svakivisok jednu stopu, a vrlo jaka užeta, debela kao dretva, pričvrstili kukama uz mnogo ovoja kojima su mi radnici omotali vrat, ruke, tijelo i noge. Devet stotina najjačih ljudi bilo je zaposleno da vukuta užeta, mnogim koloturima pričvršćena za kolce; i tako su me za kraće vrijeme od tri sata digli, natovarili na napravu i tamo čvrsto svezali.

Sve su mi to pripovijedali; jer dok se taj posao radio, ležao sam

ja u tvrdom snu, od onog uspavljivog napitka što su mi ga talili u piće. Petnaest stotina najvećih carevih konja, svaki konj po četiri i pol palca visok, upreglo se da me odvuku u prijestolnicu, koja, kako rekoh, bijaše pol milje odande.

Četiri sata pošto smo se uputili, probudila me vrlo smiješna zgora; na časak zastala kola da se nešto uredi što se sneredilo, a dvojicu-trojicu snašla radoznalost da vide kakav sam kad spavam; popeli se na kola i sasvim polagano krenuli k mojoj licu; jedan od njih, gardijski časnik, turio mi prilično duboko u lijevu nosnicu šiljak svojega spontona i poškakljao mi nos kao slamčicom da sam žestoko kihnuo; onda oni neopaženo umakli, te sam istom nakon tri tjedna doznao zašto sam se tako naglo probudio.

Toga dana još smo dugo putovali, a po noći počinuli, sa pet stotina stražara sa svake strane uz mene, polovina sa zubljama, a polovina s lukovima i strijelama, i pripravni da pucaju na me ako bih namislio maknuti se.

Sutradan u zoru nastavili mi put te smo oko podneva bili dvjesta lakata od gradskih vrata. Car i sav dvor njegov izišli da nas dočekaju, ali visoki časnici nisu nikako dopuštali da njegovo veličanstvo izvrgava opasnosti svoju osobu penjući se na moje tijelo.

Na mjestu gdje su kola stala bio starinski hram koji se držao najvećim u svoj kraljevinu; prije nekoliko godina bio je okaljan okrutnim ubojstvom, i narod ga je u svojoj revnosti smatrao oskrvnutim, zato je bio prepušten za opću upotrebu, a sav je ukras i uredaj bio odnesen. U toj su zgradi odlučili da ja stanujem. Velika vrata prema sjeveru bila su kakve četiri stope visoka i gotovo dvije stope široka te sam kroz njih lako mogao propuzati. Sa svake strane uz vrata malen je prozor, koji nije šest palaca iznad zemlje; na prozor s lijeve strane prikovao kraljevski kovač dvadeset i jedan lanac, nalik na lance na koje se u Europi vješaju ženski satovi, i gotovo isto tako debele, a tim lancima obapeli moju lijevu nogu sa trideset i šest lokota.

Upravo naprama hramu, na drugoj strani glavne ceste, u daljini od dvadeset stopa, bila kula, visoka barem pet stopa. Ovamo se popeo car s prvom svojom dvorskom gospodom, kako bi mu bilo prilične da me razmotri; to mi rekoše, jer ja njega nisam mogao vidjeti.

Računalo se da je poradi toga izišlo iz grada kojih sto tisuća

žitelja; a ja mislim da unatoč mojim stražarima nije bilo manje od deset tisuća onih što su se u razno vrijeme popeli po ljestvama na moje tijelo. Ali je naskoro izdana proklamacija kojom se to uza smrtnu kaznu zabranjuje.

Kad su radnici rasudili da se ja ne mogu oslobođiti, presjekoše sve uzice što me vezuju; nato ustadoh tako sjetan i neveseo kako nikad za života nisam bio. Ali kad me narod vidio da ustajem i hodam, buknu graja i čuđenje da se to već i ne može iskazati.

Lanci što mi vezivahu lijevu nogu bijahu dugi poprilići dva lakta, te su mi dopuštali ne samo da u polukrugu hodam gore-dolje nego, budući da bijahu pričvršćeni na četiri palca od vrata, i da pužem u hram i ondje se ispružim koliko sam dug i širok.

Druga glava

Car liliputanski s nekoliko plemića posjećuje autora u zatvoru. — Opisuje se careva osoba i odjeća. — Imenovani učenjaci da autora nauče jeziku one zemlje. — Blagom čudi stjeće on naklonost. — Pretražuju mu džepove te mu oduzimaju mač i pištolje.

Kad sam opet stao na noge, ogledao sam se oko sebe i moram priznati da nikad nisam uočio zanimljivijeg prizora. Kraj oko mene učinio mi se samim vrtom, a ogradene njive, ponajviše po četrdeset četvornih stopa, nalikuju na same cvjetne lijehe. Te su njive izmiješane sa šumama od pol *stanga¹*, a najviše je drveće, koliko sam mogao rasuditi, visoko sedam stopa. Grad vidim na lijevoj strani, a nalikuje mi na naslikan prizor u kazalištu.

Nekoliko me sati muči već prirodna potreba, a nije ni čudo, jer gotovo su dva dana kako sam se posljednji put ispraznio. Velika mi je neprilika između nužde i stida. Najbolji mi izlaz što sam ga znao smisliti bijaše da otpužem u svoju kuću, pa sam tako i učinio, zatvorio za sobom vrata, udaljio se koliko god mi dopuštaše duljina mojega lanca, te izbacio iz tijela nemili teret. Ali to je jedan jedini put što sam skrivio ikad ovako nečisto djelo; zato se i nadam da će mi čestiti čitatelj ponešto oprostiti kad zrelo i nepristrano rasudi

¹ Stanga — oko 135 četvornih metara.

moju zgodu i u kakvoj sam nevolji bio. Od toga mi je vremena bio stalан običaj, čim ustanem, da taj posao svršim pod vedrim nebom, koliko mi se god proteže lanac; a svakoga jutra, prije nego što bi mi došlo društvo, vodila se točna briga da tu neugodnu stvar odvezu na tačkama dvojica slуга, postavljena za taj posao. Ne bih tako dugo zastajao na zгоди koja se na prvi pogled može činiti nevažnom, kad ne bih smatrao potrebnim da pred svijetom opravdam svoj glas što se tiče čistoće; jer kako su mi pripovijedali, neki su klevetnici i ovom i drugim prilikama izvoljeli sumnji izvragnuti moj glas.

Kada se završila ta dogodovština, vratim se iz svoje kuće, jer mi je trebalo čista zraka. Car je već bio sišao s kule te na konju pojahao k meni, ali zamalo što ga to nije skupo stajalo; jer konj mu je bio doduše dobro ukroćen, ali nije bio naučen na ovo što mu se čini kao da se brije kreće prednjim, pa se on propeo na stražnje noge; no vladar, izvrstan jahač, održao se na njemu dokle god mu nisu pritrčali pratioci i uhvatili konja za uzdu, tako da je njegovo veličanstvo imalo vremena da sjaše. Kad je sjahao, u veliku me čudu ogledao svega; ali se držao dalje nego što dohvaća moj lanac.

Kuharima svojim i pivničarima, koji su bili već pripravni, naloži on neka mi dadu jela i pića, i onimi to na nekim kolicima dogurali nadohvat. Prihvatio sam ta kolica i nabrzio ih ispraznio sva: dvadeset ih je bilo napunjениh mesom, a deset pićem: od onih prvih od svakih su mi se kolicasmogla dva-tri dobra zaloga; deset sudova pića, koje je bilo u zemljanim bočicama, izlijem u jedna kolica te ih iskapim nadušak; tako sam učinio i s ostalim.

Carica i mladi carevići i carevne, a uz njih mnoge dvorske dame, sjedili podalje na stolicama: alikad se zbila ona zgoda s carevim konjem, poustajali i prišli k njegovoj osobi, koju ču sada opisati. Car je gotovo za širinu mojega nokta veći nego itko na njegovu dvoru; to je samo dovoljno daispuni gledaoce strahopoštovanjem. Obličeju je snažno i muškaračko, s austrijskom usnom i kukastim nosom; lice mu je maslinove boje, držanje uspravno, tijelo i udovi skladnih razmjera, sve kretnje ljupke, a vladanje veličanstveno. Nije onda bio više u naponu mladosti, bilo mu je dvadeset i osam godina i tri četvrtiny, a od toga je kojih sedam godina vladao u sreći i ponajviše pobjedički.

Da mi bude zgodnije promatrati ga, legao sam na bok, tako da mi je lice bilo naporedo s njegovim, a on stajao samo tri lakta od mene: a otad sam ga mnogo puta držao u ruci, ne mogu se dakle

varati u opisu. Odjeća mu je bila vrlo jednostavna i priprosta, a kroj njen između azijskog i europskoga; ali na glavi mu je bio lak zlatan šljem, ukrašen draguljima, a s perjanicom na vrhu. U ruci je držao gol mač, da se brani ako bi se dogodilo da se ja otrgnem: mač mu bio gotovo tri palca dug, balčak i korice zlatne, iskićene alemima. Glas mu bio cikutljiv, no vrlo jasan i razgovijetan, pa sam ga mogao jasno čuti i onda kad bih stajao.

Gospođe i dvorani bili svi nadasve sjajno odjeveni, tako da se mjesto na kojem stoje činilo da nalikuje na suknu, prostrtu po zemlji, išaranu zlatnim i srebrnim figurama. Njegovo carsko veličanstvo često mi je nešto govorilo, a ja sam mu odgovarao; ali nijedan od nas nije razumijevao ni slovca. Bilo je tu nekoliko njihovih svećenika i pravnika (kako sam nagađao po njihovoj odjeći), kojima je bilo naređeno da razgovaraju sa mnom; i ja sam im govorio u svim jezicima u kojima znam išta naklapati, to jest njemački, holandski, latinski, francuski, španjolski, talijanski i lingua franca; ali sve uzalud.

Za neka dva sata otiašao dvor, a mene ostavili s jakom stražom, koja je bila sva nestrljiva da nagrne k meni što god bliže smije; a neki se toliko obezobrazili da su na mene odapeli strijele dok sam sjedio pred vratima svoje kuće, i jedna malda me nije pogodila u lijevo oko. Ali pukovnik naloži da pohvataju šestoricu kolovođa, i rasudi da im je najpodesnija kazna ako ih svezane preda meni uruke; nekoliko njegovih vojnika izvršilo to, pa ih bodovima svojih kopalja dotjerali meni nadohvat.

Ja ih sve uhvatio u desnu ruku, petoricu turio u džep kaputa, a što se tiče šestoga, ja se pričinio kao da će ga živa pojesti. Jadnik se strahovito uzvikao, a pukovnik i njegovi časnici zapali u silnu brigu, pogotovo kad su vidjeli da vadim nož ali sam ih brzo oslobođio straha, jer sam ga blago pogledao, odmah mu presjekao zavezice kojima je bio svezan i nježno ga spustio na zemlju, a on pobjegao. Isto sam tako postupio i s drugima, vadeći ih jednog po jednog iz džepa; i video sam da je i vojnicima i narodu silno ugodio taj znak moje blagosti, koja se na dvoru prikazala na veliku moju korist.

Pred noć sam se nešto poteško uvukao u svoju kuću i tamo legao na pod; i tako sam radio kojih četrnaest dana; za to je vrijeme car naložio da se za mene zgotovi postelja. Šest stotina strunjača obične veličine dovezli su na kolima i složili ih u mojoj kući; sto i pedeset tih strunjača posašivali ujedno, da sastave širinu i duljinu, pa

ih početverostručili; ali to me vrlo malo čuvalo od tvrdoga poda koji je bio od glatka kamena. Po tom istom računu opskrbili me plahtama, biljcima, pokrivačima, prilično zgodnima za čovjeka koji je tako dugo bio naučen na nevolje.

Kad se glas o mojoj dolasku pronio po kraljevini, navrati k meni sva sila bogata, besposlena i radoznala svijeta da me vidi, tako da su gotovo opustjela sela; a bila bi se dobrano zanemarila gospodarstva i kućanstva da protiv te nevaljalštine nije istupilo njegovo veličanstvo sa nekoliko proklamacija i državnih odredaba. Odredio car da se oni koji su me već vidjeli moraju vratiti kući, te da se mojih ne smiju prikućiti bliže od pedeset lakata, bez dopuštenja od dvora; time su državni tajnici stekli znatne prihode.

Međutim je car često vijećao da se raspravi što bi se uradilo sa mnom; a kasnije mi je pripovjedio jedan moj osobni prijatelj, znatna ličnost, koja je bolje od ikoga znala svaku tajnu, da je dvor bio u silnoj neprilici zbog mene. Bojali se da se ne bih otregnuo; da će moja prehrana biti vrlo skupa te da će prouzrokovati glad. Gdjekad su odlučivali da me umore glađu, da mi barem poodapinju otrovne strelice u lice i po rukama, a to bi me brzo dokrajčilo; ali su opet pomislili da bi smrad tako golema trupa prouzrokovao u prijestolnici pošast i po svoj ju prilici raširio po cijeloj kraljevini.

Usred toga vijećanja dođe na vrata velikoj vijećnici nekoliko časnika; dvojica budu puštena te izvijestite kako sam se ja ponio prema onoj spomenutoj šestorici krivaca, a to je toliko dirnulo u srce cara i sve vijeće i meni pokoristilo da je izdana carska zapovijest koja je odredila svim selima devet stotina lakata oko grada da svakog jutra dobavljuju po šest goveda, četrdeset ovaca i drugi živež meni za hranu; ujedno razmjernu množinu kruha i vina i drugoga pića; za dužnu isplatu izdao je car doznake na svoju riznicu: jer taj vladar živi najviše od svojih posjeda; rijetko on, osim u izvanrednim zgodama, uzima ikakvu dažbinu od svojih podanika, a oni mu u ratovima moraju služiti na vlastiti trošak.

Namjestilo se također šest stotina ljudi meni za sluge, kojima se doznačivala hrana za uzdržavanje, i vrlo se zgodno digli šatori sa svake strane kraj mojih vrata. Isto se tako odredilo da mi tri stotine krojača sašiju odijelo po domaćoj modi; da šestorica najvećih učenjaka njegova veličanstva budu zaposlena da me nauče svoj jezik; a napisljektu, da se konji carevi i konji plemićki i gardijskih četa vježbaju često pred mnom, da se priviknu na mene.

Svi su se ti nalozi valjano izvršili, i za neka tri tjedna uznapredovao sam kako u učenju njihova jezika, i za to me vrijeme car često počastio svojim posjetima te je izvolijevao mojim učiteljima pomagati pri pouci. Počeli smo već ponešto razgovarati, a prve riječi koje sam naučio bile su mi da iskažem želju neka bi me izvolio oslobođiti; to sam klečeći ponavljao svaki dan. Odgovor je njegov bio, koliko sam mogao razumjeti, »da to stoji vremena i ne može biti bez odluke njegove i vijeća, a najprije moram ja *lumos kelman pesso desmar lon emposo*, to jest priseći na mir s njima i s njegovom kraljevinom; no sa mnom će postupati sa svom blagošću; i on mi savjetovao da strpljivošću i razboritim vladanjem steknem dobar glas kod njega i njegovih podanika.

Kaza mi neka ne zamjerim što je nekim podesnim činovnicima naložio da me pretraže, jer ja po svoj prilici nosim uza se kakvo oružje, koje je zacijelo opasno, ako je prema veličini ovako goleme osobe. Ja rekoh da ēu udovoljiti njegovu veličanstvu: jer sam pripravan razodjenuti se i pred njima izvrnuti džepove. To sam iskazao nešto riječima, nešto znacima.

On mi odgovori da me po zakonima njegove kraljevine moraju pretražiti dva njegova činovnika; zna dobro da se to ne može učiniti bez mojega pristanka i pomoći; a on tako lijepo sudi o mojoj plemenitosti i pravednosti da te ljude povjerava mojim rukama; što god mi budu oduzeli, vratit će mi se kad budem odlazio iz zemlje, ili će mi se platiti po cijeni koju ja budem ustanovio. Ja dignem u rukama ta dva činovnika, turim ih najprije u džepove na kaputu i onda u svaki džep na sebi, osim dvaju džepića na hlačama i još jednoga tajnoga džepa; nisam želio pretrage, jer tu su mi bile sitne potrepštine koje nisu važne ni za koga doli za mene. U jednom mi je džepiću bio srebrn sat, a u drugome nešto malo zlatna novca u novčarci. Ta su gospoda ponijela pero, tintu i papir, te sastavliali točan popis svega što su vidjeli; a kad su završili, zaistaše da ih spustim, pa da popis predaju caru. Taj sam popis preveo kasnije na engleski jezik, a glasi doslovce ovako:

»*Imprimis*: U desnom džepu na kaputu goleme Planine od čovjeka Gorostasa (jer tako ja prevodim riječi *quinbus flestrin*) našli smo nakon najpomnije pretrage samo velik komad prosta platna, tolik da bi mogao biti prostirač u glavnoj svečanoj dvorani njegova veličanstva. U lijevom smo džepu vidjeli velik

srebren kovčeg, s poklopcom od istog metala, koji mi, istraživači, nismo mogli podignuti. Zaiskali smo neka ga otklopi, te je jedan od nas zakoraknuo u kovčeg i zagazio do koljena u nekakvu prašinu, od koje nam je nešto uzletjelo u lice, tako da smo obojica kihnuli nekoliko puta.

U desnom džepu na prsluku našli smo silan svežanj bijelih tankih stvari, koje su složene, debele koliko tri čovjeka, svezane jakim uzetom i označene crnim figurama; to mi pokorno sudimo da su spisi, a svako je slovo gotovo toliko koliko je nama dlan na ruci. U lijevom mu je džepu bila neka sprava kojoj se na leđima ispinje dvadeset dugih kolaca što nalikuju na palisade pred dvorom vašega veličanstva; time se Gorostas češlja, sudimo mi, jer mu nismo neprestano dodijavali pitanjima, kad znamo da mu je velika teškoća razumjeti nas.

U prostranom džepu na desnoj strani srednje odjeće njegove (tako ja prevodim riječ *ranfu-lo*, kojom su označili moje hlače) vidjeli smo šupalj željezni stup, popriliči dug koliko čovjek, a taj stup pričvršćen uza čvrst komad drveta, još većiod stupa; na jednoj strani strše iz stupa veliki komadi željeza, izrezani u čudne figure, te ne razabiremo čemu su. U lijevom mu je džepu još jedna sprava te iste vrste.

U manjem džepu na desnoj strani bilo je nekoliko okruglih, plosnatih komada bijela i crvena metala, različite veličine; nekoji bijeli komadi, koji su se činili da su srebro, bili su veliki i teški da smo ih moj drug i ja jedvamogli podići.

U lijevom su džepu bila dva crna stupa nepravilna oblike: kad smo stajali na dnu džepa, s teškom smo mukom mogli do vrha. Jedan je od njih bio u koricama i činio se da je sav od komada; ali drugomu se na gornjem kraju ukazala neka bijela okrugla stvar, popriliči dvaput krupnija od naše glave. U svakom je stupu bila čudna čelična ploča, koju nam je po zapovijesti našoj morao pokazati, jer smo se bojali da to ne bi bile opasne naprave. Izvadio ih je iz njihovih tokova i rekao nam kako mu je u zavičaju bila navada da jednom od tih ploča brije bradu, a drugom da siječe meso.

Bila su još dva džepa, u koje nismo mogli ući: zvao ih je svojim džepićima; bila su to dva široka raspora na vrhu srednje odjeće njegove, ali sasvim prignjčećena pritiskom njegova trbuha.

Iz desnoga mu džepa visio golem, srebrn lanac s čudnom

spravom na kraju. Odredili smo mu da izvuče, ma što bilo na onom kraju lanca, i ukaza se kugla, napol od srebra, a napol od nekakve prozirne kovine; na prozirnoj smo strani opazili neobične figure, nacrtane uokolo, i mislili smo da ih možemo dirlnuti, ali nam je ta svijetla stvar zaustavila prste. On nam metnuo tu spravu na uši, te od nje nastao neprestan klopot, kao od vodenice: a mi nagađamo da je ili kakva nepoznata životinja, ili bog kojemu se on klanja; ali više se priklanjamo ovomu drugome mišljenju, jer nas je uvjeravao (ako smo ga pravo razumjeli, jer se vrlo nesavršeno izražava) da on rijetko išta čini dok se s tim ne posavjetuje. Nazivao je to svojim proročištem i govorio da mu to kazuje vrijeme zasvaki posao u životu.

Iz lijevoga je džepa izvukao mrežu, gotovo dovoljno veliku za ribara, ali udešenu da je može rasklopiti i sklopiti kao kesu, a u tu mu je svrhu i služila: u njoj smo našli nekoliko krupnih komada žute kovine, koji su od neizmjerne vrijednosti ako su zaista zlato.

Pošto smo mu tako, pokoravajući se nalozima vašega veličanstva, pomno pretražili sve džepove, opazili smo mu oko struka pas, načinjen od kože neke čudne životinje, i o pasu mu visi s lijeve strane mač, dug pet ljudi, a s desne strane vreća ili kesa, razdijeljena u dva pretinca, da u svaki mogu stati tri podanika vašega veličanstva. U jednom od tih pretinaca bilo je nekoliko kugli ili lopti od vrlo teška metalala, krupnih poprilici kao naše glave, te je trebala jaka ruka da ih digne: u drugom je pretincu bila gomila crnoga zrnja, ali to zrnje nije bilo ni krupno ni teško, jer smo poprilici pedeset zrna mogli držati na dlanu.

Ovo je točan opis onoga što smo našli u Gorostasa, koji je pokazao veliku uljudnost prema nama, a dolično štovanje nalagu vašega veličanstva. Potpisano i zapečaćeno četvrtog dana osamdeset devetog mjeseca sretne vladavine vašega veličanstva.«

Flefsen Frelock — Marsi Frelock»

Kad je taj popis pročitan caru, naloži mi on, doduše vrlo prijaznim rijećima, da predam pojedine stvari. Najprije mi zaište krivu sablju, a ja je izvučem, korice i sve. Međutim je naredio da tri tisuće momaka najodabranijih četa što su ga onda pratile, opkole mene u nekoj daljini, s lukovima istrijelama u pripravi, da ih odmah odapnu;

ali ja to nisam opazio, jer sam bio oči sasvim upiljio unjegovo veličanstvo.

Onda car zaiskao da mu potegnem sablju, koja se ponajviše neobično blistala, premda je bila ponešto zardala od morske vode. Učinim tako, i odmah sve čete zaciknu i od strave i od iznenadenja; jer sunce je sjajno sjalo i odsjev im zabliještio oči kad sam se uzmahao sabljom uruci. Njegovo veličanstvo srčan je vladar: manje se uplašio nego što sam se i nadao; naložio mi da sablju vratim u korice i da je bacim na zemlju što god obzirnije mogu, kojih šest stopa od kraja mojega lanca.

Nakon toga zaiskao mi jedan od šupljih željeznih stupova; mislio je tim na moje džepne pištolje. Ja ga izvadim i po želji mu protumačim što sam bolje umio kako se on upotrebljava; nabio sam ga samo puščanim prahom što mi se u zatvorenoj kesi slučajno očuvao i nije se pokvasio u moru (od te neprilike svi oprezni mornari nastoje osobito da se obrane), pa sam najprije opomenuo cara neka se ne plaši, a onda ispalio u zrak. Tu nastade još veće čudo nego kadsu ugledali sablju. Stotinama popadali ljudi kao pokošeni; i sam car, premda se održao na nogama, nije se neko vrijeme mogao snaći.

Predao sam oba pištolja isto onako kako sam dao sablju, a onda kesu s puščanim prahom i tanad; zamolim ga neka kesu drži podalje od vatre, jer će planuti od najmanje iskre i dići u zrak carsku palaču njegovu. Predao sam i sat, za kojim je car bio vrlo radoznao da ga vidi te naložio da ga dva njegova najveća gardista donesu na motki na ramenima, kao što vozari u Engleskoj nose bure piva. Čudio se lupkanju njegovu i gibanju kazaljke za minute, koje je dobro razabralo, jer u njih je vid mnogo oštري nego u nas.

Zapitao je svoje učenjake za mišljenje o toj spravi, ali ta su se mišljenja razlikovala i razilazila, vjerovat će mi čitatelj i bez ponavljanja, premda ih zapravo nisam sasvim razumijevao.

Predao sam onda svoj srebrni i bakreni novac, novčarku s deset krupnih zlatnika i nekoliko sitnijih; nož i britvu, češalj i srebrnu burmuticu, rubac i bilježnicu. Sablju, pištolje i kesu za barut otpremiše na kolima u skladište njegova veličanstva, ali druge mi stvari vratиše.

Imao sam, kako sam prije spomenuo, skrovit džep na koji nisu naišli za pretrage, a u džepu mi bile naočale (kojima se gdjekad služim zbog slaba vida), džepni dalekozor i nekoliko drugih sitnih

potrepština, koje ne bi vrijedile caru, pa nisam mislio da bih čašću bio obvezan pokazati ih; bojao sam se da se ne izgube ili pokvare ako ih dam iz ruke.

Treća glava

Pisac zabavlja cara i njegove plemiće i plemkinje na vrlo neobičan način. — Opisuju se zabave lilliputanskog dvora. — Piscu se uz neke uvjete daje sloboda.

Moja blagost i dobro vladanje osvojiše toliko cara i njegov dvor, i narod uopće, da sam se uzeo nadati kako će za kratko vrijeme steći slobodu. Nastojao sam, kako god sam mogao podržati to povoljno raspoloženje. Oni se sve manje bojali bilo kakve opasnosti od mene. Legnem ja gdjekad i pustim petoricu šestoricu da mi igraju na ruci; a naposljetku se dječaci i djevojčice razjunačili dolaziti i u mojoj se kosiigrati skrivača.

Bio sam sada dobro uznapredovao u jeziku, u razumijevanju i u govoru. Jednoga dana smislio car da me zabavi sa nekoliko domaćih priredaba, u kojima oni vještinom i sjajem natkriljuju sve narode koje sam znao.

Ništa me nije toliko zabavljalo koliko pelivanska igra na tanku, bijelu koncu, razapetu koje dvije stope, a dvanaest palaca od zemlje. Zamolit će za dopuštenje i za čitateljevu strpljivost da to ispriповиједам opširnije.

Tom se razonodom bave samo one osobe koje su kandidati za visoke službe za veliku milost nadvoru. Toj se umještini uče od mladosti, a nisu svagda od plemenita roda niti osobito odgojeni. Kad bude slobodna koja visoka služba, bilo smrću bilo nemilošću (što se često događa), onda petorica-šestorica tih kandidata zamole cara da bi njegovo veličanstvo i dvor zabavili igrom na užetu; pa koji odskoči najviše, a ne padne, nasljeđuje službu. Vrlo se često i samim glavnim ministrima naređuje da pokažu svoju vještinu i uvjere cara kako nisu izgubili sposobnosti.

Svi priznaju da Flimnap, rizničar, na napetom užetu odskakuje barem palac više nego ikoji velikaš u svoj carevini. Vidio sam ga kako se nekoliko puta redom premeće naglavce na drvenu pladnju,

pričvršćenu na konop koji nije deblji od obične uzice u Engleskoj. Moj prijatelj Reldresal, prvi tajnik za privatne poslove, po mojem je sudu, ako nisam pristran, odmah iza rizničara; drugi su dostojanstvenici gotovo podjednaki.

Uz te se zabave često dogode kobne nezgode, od kojih se mnoge pamte. Ja sam i sâm vidio kako su dva-tri kandidata slomila koji ud. Ali još veća je opasnost kad samim ministrima bude naređeno da pokažu svoju vještina! Jer oni se natječu da natkrile i sebe i svoje drugove, pa se toliko upinju da će teško biti ikoga među njima koji nije pao, a neki od njih i dva i tri puta. Kazivali su mi kako bi Flimnap dvije-tri godine prije mojega dolaska zacijelo bio slomio vrat da nije jedan jastuk carev slučajno ležao na zemlji i ublažio mu pad.

Ima još jedna zabava, koja se prikazuje jedino pred carem i caricom, i ministrom predsjednikom, u osobitim zgodama. Car polaze na stol tri tanka svilena konca, duga šest palaca; jedan je modar, drugi crven, treći zelen. Ti se konci određuju za nagrade onima koje car izvoli odlikovati osobitim znakom svoje milosti. Ceremonija je u svečanoj dvorani njegova veličanstva, gdje se kandidati moraju podvrgnuti ispitu o svojoj vještini, koja je posve drukčija nego prijašnja, i takva da ni izdaleka sličnu nisam video ni u kojoj drugoj zemlji u novome ili starom svijetu.

Car drži u rukama batinu da bude na oba kraja vodoravna, a kandidati prilaze jedan po jedan, pa sad preskakuju batinu, sad pužu ispod nje, natrag i naprijed, po nekoliko puta, kako se već batina diže spušta. Gdjekad car drži batini jedan kraj, a drugi drži ministar predsjednik; gdjekad je sasvim drži sam ministar. Koji najhitrije izvrši svoj posao i najdulje istraje u skakanju i puzanju, nagrađuje se modrom svilom; crvena se daje sljedećemu, a zelena trećemu, i svi oni obavijaju to dvaput oko pasa; pa na tom dvoru malo viđaš odličnika da nisu okićeni kojim od tih pasova.

Konji iz vojske i konji iz kraljevskih staja dovodili se svaki dan pred me, te se nisu više plašili nego mi dolazili do samih nogu i nisu se trzali. Konjanici su na njima preskakivali meni ruku kad je držim na zemlji; a jedan carev lovac, na veliku trkaču, preskočio moju nogu, cipelu i sve; to je zaista bio silan skok.

Jednog dana poslužila me sreća te sam zabavio cara baš osobito. Zamolio sam neka naloži da mi se donese nekoliko štapova, dugih dvije stope, a debelih kao običan štap; nato car zapovjedi

nadstojniku svojih šuma da izda potrebne naloge; a sutradan izjutra došlo šest šumara, sa isto toliko kola, i svaka kola vuče po osam konja. Uzmem devet od tih štapova, pobudem ih čvrsto u zemlju u četverokut kojemu je svaka strana iznosila dvije i pol stope, uzmem još četiri i svežem ih vodoravno za svaki ugao, poprilici dvije stope od zemlje; onda pričvrstim rubac na onih devet štapova što stoje uspravno i razapnem ga na sve strane dok se nije napeo kao kola na bubnju; a ona četiri vodoravna štapa što iskakuju poprilici pet palaca iznad rupca, na svakoj su strani služili za ogradu.

Kad sam završio posao, zamolim cara neka četa najbolje konjice, dvadeset i četiri momka, dode i na toj se poljani vježba. Njegovo mi veličanstvo odobri prijedlog, te jednoga po jednog dignem u rukama, sve na konjima i oboružane, s njihovim časnicima koji će ih vježbatи.

Čim su se svrstali, razdijelili se na dva dijela, pa se bore u tobožnjim okršajima, odapinju tipe strijеле, trgaju mačeve, bježe i proganjaju, napadaju i uzmiču — ukratko, pokazuju najbolju vojničku disciplinu što sam je ikad vidio. Vodoravni su štapovi čuvali njih i njihove konje da ne padnu sa stalka; a car je toliko uživao da je naložio neka se ta zabava ponovi za nekoliko dana, i jednom izvolio da ga dignem i da zapovijeda: s velikom je mukom privolio i samu caricu neka dopusti da je u zatvorenoj nosiljci njenoj podržim dva lakta od stalka, tako da je mogla motriti svu vježbu.

Sva sreća moja što se u tim zabavama nije dogodila nikakva nezgoda; samo jednom žestok konj nekoga kapetana topnuo kopitom i probio mi u rupcu rupu, pa mu se nogu omakla, te se srušili i jahač njegov i on sam; ali ja sam im odmah priskočio obojici, pokrio jednom rukom rupu, a drugom rukom spustio četu isto onako kako sam je i digao. Konj što se srušio, iščašio pleća, ali konjanik se nije ozlijedio; pokrpio sam rubac koliko sam mogao, ali nisam više htio da na ovako opasnim pothvatima okušavam njegovu čvrstinu.

Poprilici dva-tri dana prije nego što sam oslobođen, kad sam baš zabavljao dvor ovakvim majstorijama, stigao skoroteča i javio njegovu veličanstvu da su neki podanici njegovi, jašući blizu onoga mjesta gdje sam ja bio uhvaćen, spazili na zemlji veliku crnu stvar vrlo neobična oblika: rubovi joj se prostiru uokolo koliko je spavača soba njegova veličanstva, a sredina se ispinje koliko je visok čovjek; nije živo stvorenje, kako su se isprva pobjojali, jer leži u travi i ne

miče se, a neki su od njih nekoliko puta obišli uokolo; penjali su se jedni drugima na ramena, popeli se na vrh, koji je plosnat i ravan, tampali po vrhu i razabrali da je stvar u nutrini šuplja; oni pokorno sude da je to valjda nešto Gorostasovo; a ako njegovo veličanstvo izvolijeva, oni će se poduhvatiti i dovesti to sa samih pet konja.

Vidio sam odmah što oni misle, te sam se od srca veselio što to doznajem. Bit će da sam, kad sam nakon brodoloma prvi put stupio na obalu, bio tako zbumen da mi je, čim sam izišao na kopno, prije nego što sam došao na ono mjesto gdje sam zaspao, spao šešir, koji sam uzicom bio privezao za glavu dok sam plivao; kako mislim, uzica mi se zacijelo otrgla nekim slučajem, a ja to nisam ni primijetio nego sam mislio da sam šešir izgubio u moru.

Zamolim njegovo carsko veličanstvo neka zapovjedi da mi se što brže doneše, te mu opišem upotrebu i svojstvo šešira: a sutradan stigoše s njim vozari, ali nije baš bio u dobrom stanju; bili sumu na obodu provrtali dvije rupe, poldrug palca od ruba, i u rupe zakvačili dvije kuke; te su kuke dugačkim užetom privezali za konjsku opremu i tako vukli moj šešir više od pol engleske milje; ali kako je u tom kraju zemљa vrlo glatka i ravna, manje mi se šešir oštetio nego što sam očekivao.

Dva dana poslije zapovjedio car da onaj dio njegove vojske što je smješten u prijestolnici i oko nje, bude spremam, jer je smislio neobičnu zabavu. Naložio mi da stanem kao kolos i raskrećim noge kolikogod mogu. Onda naredio svojemu generalu (starome, iskusnom vojvodi i velikom zaštitniku mojemu) neka poreda čete u zbijene redove i neka ih provede ispod mene, po dvadeset i četiri pješaka u redu, po šesnaest konjanika, uz bubnjanje bubenjeva, s razvijenim zastavama i s ispruženim kopljima. Taj se vojni zbor sastojao od tri tisuće pješaka i tisuću konjanika. Car je uz prijetnju smrtnе kazne naložio da na tom maršu mora svaki vojnik održavati prema mojoj osobi najstrožu pristojnost; ali to ipak nije odvratilo nekoje mlađe časnike, kad su stupali ispod mene, da ne uznesu oči; a priznajem istinu, hlače su mi u to vrijeme bile u tako lošem stanju da im je bilo prilike za smijeh i za divljenje.

Slaо sam tolike dopise i molbe za svoje oslobođenje te ih je car napokon spomenuo u kabinetu, a onda u potpunom vijeću; tamo se nije nitko protivio nego jedini Skyresh Bolgolam, kome se svidjelo da mi bez ikakva povoda bude krvni neprijatelj. Ali cijelo vijeće odlučilo protiv njega, a car potvrdio. Taj je ministar bio *galbet*, ili

državni admiral, uživao je veliko povjerenje u svojega gospodara i bio je čovjek jako vješt u poslovima, no mrzovljaste i opake naravi. Naposljetku ga ipak navratili da pristane; ali je uspio da on sam sastavi članke i uvjetne uz koje će biti oslobođen i na koje moram prisegnuti. Te mi je članke donio glavom Skyresh Bolgolam, a dopratila ga dva podtajnika i nekoliko odličnih ljudi. Kad su mi pročitali članke, zaištu mi neka se zakunem da će ih održavati; prvo sam se zakleo onako kako je uobičajeno u mojoj domovini, a zatim po pravilima koje propisuju njihovi zakoni, to jest, uhvatio sam lijevom rukom desnu nogu, srednji prst desne ruke položio na tjeme, a palac na kraj desnoga uha. No čitatelj će biti možda radoznao da štogod dokuči o stilu i osobitom načinu izražavanja u toga naroda i da dozna članke na osnovi kojih sam opet zadobio slobodu, pa sam preveo tu ispravu riječ po riječ što sam točnije mogao, i evo je prikazujem javnosti:

»*GOLBASTO MOMAREM EVLAME GURDILO SHEFIN
MULLY ULLY GUE, moćni car lilliputski, radost i trepet svemira,
kojemu se država prostire pet tisuća blustruga (poprilici dvanaest
milja uokolo) do kraja kugle zemaljske; vladar svim vladarima, veći
od sinova čovječjih; kojemu noge dopiru do središta zemlje, a glava
mu se dodiruje sunca; na čiji mig vladarima zemaljskim dršću
koljena; ljubak kao proljeće, ugordan kao ljeto, rodan kao jesen,
strahovit kao zima. Najuzvišenije veličanstvo njegovo predlaže
Gorostasu, koji je nedavno stigao u našu nebesku državu, ove
članke, na koje će on svečano priseći da će ih održavati:*

*I. Gorostas ne smije otici iz naše države bez našeg dopuštenja
podnašim velikim pečatom.*

*II. Ne smije u našu prijestolnicu bez našega naročitoga naloga;
a tada stanovništvo mora biti dva sata prije upozorenja da ne odlazi
od kuće.*

*III. Spomenuti Gorostas mora ograničiti svoje šetnje na naše
glavne ceste i ne smije pokušati hodati ili ljesteviti na kojoj livadi ili
žitnoj njivi.*

*IV. Kad hoda po rečenim cestama, mora nadasve paziti da ne
pogazi kojega od naših ljubaznih podanika, njihove konje ili kola, i
da ne uzima u ruke nikoga od naših podanika bez pristanka njihova.*

*V. Ako kojemu skoroteći bude izvanredna žurba, Gorostas
mora u džepu nositi glasnika i konja šest dana putovanja, jedanput u*

svakom mjesecu, i spomenutoga glasnika (ako se bude tako zahtijevalo) živa izdrava vratiti pred naše carsko lice.

VI. On će biti naš saveznik protiv naših neprijatelja na otoku Blefuscu, i učinit će što god bude mogao da uništi njihovu mornaricu, koja se sada spremi udariti na nas.

VII. Rečeni će Gorostas u svoje slobodno vrijeme pomagati i biti naruku našim radnicima, pomoći će im da dignu veliko kamenje za zid glavnoga parka i drugih kraljevskih građevina.

VIII. Rečeni će Gorostas u roku od dva mjeseca predati točan izvještaj o opsegu naše države, pošto bude sračunao svoje korake uokolo po obali.

Naposljeku, nakon svečane prisege njegove da će održavati sve spomenute članke, rečeni će Gorostas dobivati dnevni obrok jela i pića, dovoljan za prehranu 1728 naših podanika, sa slobodnim pristupom k našoj carskoj osobi i s drugim znacima naše milosti.

Dano u našoj palaci u Belfaboracu, dvanaestoga dana devedeset i prvoga mjeseca našega vladanja.«

Prisegao sam i potpisao sve članke s velikim veseljem i zadovoljstvom, premda neki od njih nisu bili onako časni kako bih želio; to je proizшло jedino od zlobe Skyresha Bolgolama, vrhovnog admirala; nato mi odmah skinuli lance, i ja se našao u potpunoj slobodi.

Car mi je iskazao čast te je osobno pribivao ceremoniji. Ja sam mu iskazao zahvalnost time što sam se bacio ničice njegovu veličanstvu pred noge; ali on mi zapovjedio da ustanem; a nakon mnogih ljubaznih riječi, koje neću ponavljati da ne budem pokuđen za taštinu, nadovezao on kako se nada da će se pokazati korisnim službenikom i da će zavrijediti sve one milosti što mi ih je iskazao ili će mi ih u budućnosti iskazati.

Čitatelj neka izvoli primijetiti da u posljednjem članku o zadobivanju moje slobode car određuje meni onoliku množinu jela i pića kolika je dovoljna za prehranu 1728 Lilliputanaca. Nakon nekoga vremena kad sam upitao nekoga prijatelja na dvoru kako su ustanovili taj broj, odgovorio on da su matematičari njegova veličanstva kvadrantom izmjerili visinu mojega tijela i našli da nadmašuje njihova tijela u razmjeru od dvanaest prema jednomu, pa su po sličnosti svojih tijela zaključili da moje tijelo sadržava barem 1728 njihovih tijela, iziskuje dakle toliko hrane koliko treba za

prehranu tolikoga broja Lilliputanaca. Po tome može čitatelj razabrati oštromnlost toga naroda, a isto tako razborito i savršeno gospodarstvo toga velikoga vladara.

Četvrta glava

Opisuje se Mildendo, prijestolnica Lilliputanaca, zajedno s carevom palačom. — Razgovor pišćev s glavnim tajnikom o poslovima u carevini. — Pisac se nudi da caru služi u ratovima.

Kad mi je dana sloboda, bila mi je prva molba neka mi se dopusti da vidim Mildendo, prijestolnicu; car mi to s drage volje dopustio, ali s osobitim nalogom da pazim da ne bih nanio kakvu štetu žiteljima ili njihovim kućama.

Narodu je proglašom javljena moja namjera da pohodim grad. Zid što opasava grad visok je dvijestope i pol, a najmanje jedanaest palaca debeo, tako da se po njemu može sasvim sigurno voziti ukočiji, a u razmacima od deset stopa flankiraju ga jake kule.

Prekoračim velika zapadna vrata i prođem dvije glavne ulice sasvim polagano i postrance, jedino u kratkom prsluku svojem, od straha da ne bih skutovima svojega kaputa oštetio kućama krovove i žljebove. Hodao sam nadasveoprezno i pazio da ne bih zgazio kojega potragljivca koji je možda zaostao na ulici, premda je bio vrlo strog nalog da nitko ne smije na ulicu pod prijetnjom zakonskih posljedica.

Tavanski prozori i kućna sljemenja bijahu tako načičkani gledateljima te sam mislio da još nikad na svojim putovanjima nisam vidio napućenije mjesto. Grad je prava četvorina, jer svaka je strana zida duga pet stotina stopa. Dvije velike ceste što unakrst presijecaju grad i dijele ga na četiri četvrtine, široke su pet stopa. Uličice i prolazi, u koje nisam mogao ulaziti, nego sam ih samo razgledao kako sam prolazio, široki su dvanaest do osamnaest palaca. U gradu se može smjestiti pet stotina tisuća duša; kuće imaju od tri do pet katova; tržišta i dućani obilno su opskrbljeni.

Careva je palača usred grada, i tu se sastaju dvije glavne ulice. Okružena je zidom koji je dvije stope visok i dvadeset stopa udaljen od zgrade. Imao sam od cara dopuštenje da prijeđem taj zid; pa kako

je tolik razmak između zida i palače, mogao sam je lako ogledati sa svake strane.

Vanjsko je dvorište četvorina od četrdeset stopa te obuhvaća dva druga dvorišta: u unutarnjem su dvorištu kraljevske odaje, koje sam jako želio da vidim, ali sam razabrao da je to vrlo teško; jer velika vrata iz jedne četvorine u drugu samo su osamnaest palaca visoka i sedam palaca široka. No zgrade u vanjskom dvorištu u najmanju su ruku pet stopa visoke, pa ih ne bih mogao preskočiti a da ih silno ne oštetim, premda su zidovi čvrsto građeni od klesana kamena i četiri palca debeli.

U isto vrijeme car jako poželio da mu vidim palaču kako je sjajna; ali to sam uzmogao istom za tri dana, pošto sam za tih dana sasjekao nožem nekoliko najvećih drveta u kraljevskom parku, kojih sto lakata od grada. Od toga sam drveća napravio dvije klupice, svaku poprilići tri stope visoku i dovoljno jaku da drži moju težinu.

Pošto je narod bio i drugi put obaviješten, pođem ja opet gradom k palači sa svojim dvjema klupicama u rukama. Kad sam došao k vanjskom dvorištu, stanem na jednu klupicu, a drugu uzmem i polagano je spustim na prostor između prvoga i drugoga dvorišta, kojemu ima osam stopa. Onda bez po muke prekoračim zgradu s jedne klupice na drugu i potegnem onu prvu klupicu kukastim štapom za sobom. Takkom majstorijom dođem u unutrašnje dvorište, legnem na bok, prikućim lice prozorima na srednjim katovima, koje su namjerice po-otvarali, i ugledam najsjajnije odaje što se mogu zamisliti.

Tu sam video caricu i mlade careviće u njihovim odjelitim odajama, s glavnom pratrnjom njihovom. Njeno veličanstvo carica izvoljela mise vrlo milostivo nasmiješiti i pružiti mi kroz prozor ruku da je poljubim.

Ali neću dalje ovakve opise iznositi čitatelju unaprijed: ostavljam ih za veće djelo, koje je sad uskoro gotovo za tisak, a sadržava opći opis te carevine, od prvoga joj postanka, kroz duge povorce vladalaca; s podrobnim vijestima o njihovim ratovima, politici, zakonima, znanosti i religiji; njihovim biljkama i životinjama; njihovim osobitim običajima i navikama, s drugim vrlo zanimljivim i korismenim podacima; jer sada mi je glavna namjera izvijestiti samo o onim zgodama i poslovima što su se događali općinstvu ili meni samom za mojega boravka od devet poprilići mjeseci u toj carevini.

Jednoga jutra, nekih četrnaest dana nakon mog oslobođenja, došao mojoj kući Reldresal, glavni tajnik (kako ga nazivaju) za privatne poslove, i s njim samo jedan sluga. Naložio svojoj kočiji neka podalje pričeka, i zašao da ga poslušam jedan sat; na to sam pristao s drage volje, i zbog časti i zbog osobne vrijednosti njegove, a i zbog mnogih usluga što mi ih je iskazao za mojega moljakanja na dvoru. Ponudim se da će leći kako bi mi se zgodnije primaknuo uhu; ali je on volio da ga za našega razgovora držim u ruci.

Otpočeo je čestitajući mi slobodu; rekao mi da on prisvaja sebi nešto zasluge u tom; ali je ipak dodao kako ne bih možda tako brzo stekao slobodu da nije današnjega stanja na dvoru.

Jer kako god se, reče, naše prilike činile strancima sjajne, more nas dva silna zla: ljut razdor na domu i opasnost izvana, da nas ne napadne nadasve silan neprijatelj. Što se tiče onoga prvoga, treba da znate da se dulje od sedamdeset mjeseci bore u ovoj carevini dvije stranke, zvane *tramecksan* i *slamecksan*, po visokim i niskim petama na cipelama, po kojima se razlikuju. Tvrdi se doduše da su visoke pете najprikladnije za naš starinski ustav; ali bilo kako mu drago, njegovo je veličanstvo odlučilo da jedino niske pете upotrebljava u našoj državnoj upravi i u svim službama koje daje kruna, što zacijelo i sami vidite, a naročito, da su njegova veličanstva carske pete barem za *drurr* niže u ikoga na dvoru. (*Drurr* je popriliči četrnaesti dio palca).

Razmirica među tim dvjema strankama bjesni toliko da jedni s drugima neće ni da jedu ni da piju, ni da se razgovaraju. Mi sudimo da *tramecksan*, pripadnici stranke visoke pете, nadmašuju nas brojem; ali sva je vlast u našim rukama. Bojimo se da je njegova carska visost, carević nasljednik, nešto sklon visokim petama; opažamo barem očito da mu je jedna peta viša od druge, te on hramlje u hodu.

A sad, usred tih domaćih nemira, prijeti nam upad s otoka Blefuscus, druge velike carevine na svijetu, koja je gotovo toliko velika i moćna koliko i carevina njegova veličanstva. Jer što smo od vas čuli da na svijetu ima i drugih kraljevina i država, napučenih ljudskim stvorovima koji su toliki koliki ste i vi, o tom naši filozofi jako sumnjuju i prije bi rekli da ste vi pali s mjeseca ili s koje zvijezde; jer sto smrtnika vaše veličine zacijelo bi za kratko vrijeme uništilo sve plodine i stoku u državi njegova veličanstva: osim toga, naša povijest od šest tisuća mjeseci ne spominje nikakvih drugih

krajeva osim dvije velike carevine Lilliput i Blefuscu.

Te dvije silne države vode, kako sam vam kanio kazati, već preko trideset i šest mjeseci najlući rat. Otpočeо se ovakvom zgodom: priznaje se svagdje, prvobitni je način da se jajetu, kad bi da ga jedeš, razbijja tušku; ali djed sadašnjega veličanstva, dok je bio dječak, htio jednom pojesti jaje, pa kad ga je razbijao po starinskom običaju, dogodilo mu se da je posjekao prst; nato car, otac njegov, izdao edikt i naložio svojim podanicima, pod prijetnjom velikih kazni, da moraju jajima razbijati vršiku. Tomu je zakonu silno zamjerio narod, te nam pripovijeda naša povijest da je zbog toga buknulo šest ustankova; jedan je car u ustanku izgubio život, a drugi krunu.

Te su građanske bune neprestano poticali vladari blefuščanski, a kad bi se bune ugušile, prognanici su se svagda sklanjali u tu carevinu. Računa se da je jedanaest tisuća ljudi u različita vremena voljelo pretrptjeti smrt nego se pokoriti i razbijati jajima vršiku. O toj se prepirci napisalo mnogo stotina debelih knjiga; ali tušičarske su knjige odavno zabranjene, a svim članovima stranke zakonom oduzeto pravo da vrše javne službe.

Za tih nemira carevi su blefuščanski često prigovarali po svojim poslanicima i krivili nas da stvaramo raskol u vjeri, da diramo u osnovni nauk velikoga proroka našeg Lustroga, u pedeset ičetvrtom poglavlju *Blundecrala* (njihova Kur'ana). Ali se misli da je to puko izvrтанje teksta, jer riječi glase ovako: treba da svi vjernici razbijaju jaja na pravom kraju; a koji je pravi kraj, treba pomojem pokornom mišljenju da se prepusti svačijoj savjesti, barem poglavarskoj vlasti, da onaodluči.

Sada su tušičarski prognanici stekli toliki ugled na dvoru blefuščan-skog cara i toliku tajnu pomoć i poticanje od svoje stranke u domovini da se trideset i šest mjeseci vodi između te dvije carevine krvav rat, s promjenljivom srećom; za to smo vrijeme izgubili četrdeset velikih brodova i još mnogo više manjih lađa, zajedno sa trideset tisuća najboljih naših mornara i vojnika; a gubitak što ga je pretrpio neprijatelj računa se da je nešto veći nego naš. Ali oni su sada opremili mnogo brodovlje i baš se pripravljaju da udare na nas; a njegovo carsko veličanstvo, uzdajući se u vašuhrabrost i snagu, naredio je meni da vam predočim ovaj izvještaj o njegovu položaju.

Zamolim tajnika neka isporuči caru moju poniznost i pokornost

i neka mu javi kako meni, koji sam tuđinac, ne dolikuje, mislim, da se mijesam u stranke; ali sam pripravan založiti glavu te braniti njegovu osobu i državu od sviju napadača.

Peta glava

Pisac sjajnom ratnom lukavštinom sprečava neprijateljsku, provalu.

— Daje mu se visok počasni naslov. — Dolaze poslanici cara blefuščanskoga i mole mir. — U caričinim odajama buknuo požar; pisac pomaže i spašava preostali dio palače.

Carevina Blefuscu otok je na sjeveroistoku od Lilliputa, odijeljen od njega jedino kanalom, širokim osam stotina lakata. Dotad ga još nisam vidio, pa sam se na taj glas o namjeravanoj provali uklanjao da se ne javljam na toj strani obale, od straha da me ne bi opazio koji neprijateljski brod, jer neprijatelji još nisu znali za mene; svaki je naime promet između tih dviju carevina strogo bio zabranjen za vrijeme rata pod prijetnjom smrte kazne, a za sve je brodove car naš proglašio zaustavu.

Kazao sam njegovu veličanstvu kakav sam plan smislio da bude osvojena sva neprijateljska mornarica, koja je, kako namjavljaju naše izvidnice, usidrena u luci, pripravna da otplovi s prvim povolnjim vjetrom. Raspitao sam se u najiskusnijih mornara o dubini u kanalu, koju su oni često mjerili, te mi rekoše da je kanal za plime dubok u sredini sedamdeset *glumgluffa*. Otišao sam na sjeveroistočnu obalu, nasuprot Blefuscu, legao tamo za jedan brežuljak, izvadio svoj mali dalekoroz i razgledao usidrenu neprijateljsku mornaricu, koja se sastojala od pedesetak ratnih brodova ivelikoga broja prijevoznih lađa; onda sam se vratio kući i naručio (jer na to sam bio ovlašten) veliku množinu najjačih užeta i željeznih šipki. Uže je bilo debelo poprilici kao konopac za vezivanje paketa, dok je dužina i debljina željeznih šipki bila kao u pletače igle. Potrostručio sam uže da bude jače, i s istog razloga spleo tri željezne šipke, a krajeve im savinuo u kuke.

Kad sam tako pedeset kuka pričvrstio na isto toliko užeta, vratim se na sjeveroistočnu obalu, svučem kaput, izujem cipele i čarape, te poprilici pol sata prije plime pođem u svome kožnom

kaputu u more. Gazio sam koliko sam god brzo mogao, i u sredini preplivam tridesetak lakata dok nisam osjetio tlo pod nogama. Stigao sam k brodovlju za manje od pol sata. Kad su me neprijatelji ugledali, toliko se uplašili da su poskakali s brodova i otplivali na obalu, gdje nije bilo manje od trideset tisuća ljudi. Onda ja prihvatio svoje konope, za kljun svakog broda zakvačio po jednu kuku i sve konope svezao na kraju.

Dok sam to radio, po odapinjali neprijatelji nekoliko tisuća strijela, te mi se mnoge pozabadale uruke i lice; a nisu me samo ljuto pekle, nego i mnogo mi smetale u poslu. Najviše sam se bojao za oči, i zacijelo bih ostao bez njih da se nisam ujedanput dosjetio pomoći. U tajnom džepu, koji je, kako sam spomenuo, izmakao carevim pretraživačima, imao sam, osim drugih potrepština, i naočale. Izvadim ih, namjestim ih na nos što sam čvršće mogao, i tako oboružan nastavim junački posao, unatoč neprijateljskim strijelama, od kojih su me mnoge pogodile u stakla na naočalama, ali nisu ništa drugo učinile nego ih jedino malko iskrivile.

Bio sam zakvačio sve kuke, pa uhvatio čvor u ruku i počeo vući; ali se ni jedan brod ne miče, jer svi bijahu prejako usidreni; preostao mi dakle još najsmioniji dio mojega posla. Ispustim zato uže, ostavim kuke zakvačene za brodove i odlučno prerežem nožem konope na kojima su sidra; pritom sam dobio koje dvije stotine strijela u lice i u ruke; onda prihvativam zauzlani kraj konopaca za koje su moje kuke svezane, te sasvim lako povučem za sobom pedeset najvećih neprijateljskih brodova.

Blefuščani, koji nisu ni sanjali što namjeravam, u prvi se mah zbumili od čuda. Vidjeli su kako presijecam konope, ali su mislili da kanim jedino pustiti brodove neka plove nasumce, neka se sudaraju; ali kad razabraše da se cijelo brodovlje u redu kreće, i kad vidješe da ja za kraj vučem, zavriskaše toliko od muke i od očaja da je gotovo nemoguće opisati ili pojmiti.

Kad sam izmaknuo opasnosti, zastanem časkom da pojstrgam strijele što su mi se zbole u ruke i ulice, i namažem se malo onom istom mašću što mi je dadoše kad sam došao, kako sam prije spomenuo. Onda skinem naočale, počekam poprilici sat dok more nije malo opalo, pregazim sa svojim tovarom sredinu te živ i zdrav stignem u kraljevsku luku lilliputansku.

Car i sav dvor njegov stajali na obali i isčekivali toj velikoj pustolovini završetak. Vidjeli su da brodovi napreduju u veliku

polumjesecu, ali nisu razabirali mene, koji sam do prsiju bio u vodi. Kad sam dospio nasred kanala, još se gore uznemirili, jer sam bio u vodi do vrata. Car je rasudio da sam se utopio a neprijateljsko se brodovlje dušmanski primiče; ali nabrzo ga minuo strah; na svaki korak kanal mi je sve plići, te ja za kratko vrijeme stigoh da su me mogli čuti, podigoh konop za koji bijaše privezano brodovlje, i zavikah na sav glas: »Živio presilni kralj lilliputski!«

Kad sam izišao na kopno, veliki me vladar dočekao sa svakom hvalom i odmah me imenovao *nardacom*, a to je najviša čast u njih.

Njegovo veličanstvo zaželi da kojom prilikom dovučem u njegove luke i druge neprijateljske brodove. I toliko je neizmjerno častohleplje vladarsko te se čini da nije ništa manje zamišljao negoda svu carevinu blefuščansku pretvoriti u svoju provinciju i da njome upravlja po potkralju; da uništi tuščarske izbjeglice i prisili narod da jajima razbija vršiku, te potom da on ostane jedini monarh na svem svijetu. Ali sam ja nastojao odvratiti ga od te nakane mnogim argumentima, uzetim iz politikei pravednosti; izjavio sam otvoreno kako ne želim nikad biti oruđe koje bi slobodan i hrabar narod stjeralo u ropstvo; pa kad se o tome raspravljalo u vijeću, najrazboritiji je dio ministara bio mojega mišljenja.

Ta moja otvorena, odvažna izjava toliko je bila oprečna carevim osnovama i politici da mi on to nikad nije mogao oprostiti. Spomenuo ju je vrlo vješto u vijeću, u kojem su se, kako mi rekoše, neki najrazboritiji činili, barem po svojoj šutnji, da su mojega mišljenja; ali drugi, koji sumi bili tajni neprijatelji, nisu mogli zadržati nekih riječi što nišane na mene; i od toga se vremena započela spletka kod cara i ministarska zavjera, pakosno uperena protiv mene, koja je buknula za manje od dva mjeseca i gotovo me sasvim upropastila. Tako malo vrijede i najveće zasluge ako samo jednom odbijemo ugoditi vladarskim strastima.

Koja tri tjedna nakon toga junačkog pothvata došlo svečano poslanstvo iz Blefusca i ponizno ponudilo mir, koji je ubrzo sklopjen, uz uvjete vrlo povoljne za našega cara, ali time neću da dosadujem čitatelju.

Bilo je šest poslanika s pratnjom od nekih pet stotina osoba; a ulazak im je bio zaista veličanstven, doličan veličini njihova gospodara i važnosti njihova zadatka. Kad su sklopili ugovor, pri čemu sam im ja iskazao nekoliko dobrih usluga po ugledu što sam ga tada uživao — ili se barem činilo daga uživam — na dvoru, ta

preuzvišena gospoda, koja su potajno dočula koliki sam im prijatelj, dodoše k meni u službeni posjet. Započeli oni s mnogim pohvalama mojoj hrabrosti i plemenitosti, pozvali me u svoju kraljevinu, u ime svojega gospodara cara, i poželjeli da im pokažem nekoliko primjera svoje silne jakosti, o kojoj su slušali tolika čudesna; drage sam im volje učinio tu uslugu, ali neću čitatelju da dosađujem pojedinostima.

Pošto sam preuzvišenu gospodu zabavio neko vrijeme, na beskrajno zadovoljstvo i iznenadenje njihovo, zamolim ih da mi iskažu čast i izraze moje najponiznije poštovanje caru, gospodaru njihovu, komu su se vrline razglasile da im se s pravom sav svijet divi, i komu sam se odlučio pokloniti prije nego što se vratim u svoju domovinu.

Prema tome, čim me zapala čast da budem s našim carem, zamolio sam ga za dopuštenje da se poklonim blefuščanskom monarhu, a on mi to izvolio odobriti, kako sam opazio, baš sasvim hladno; ali nisam mogao dokučiti uzrok dok mi nije netko došapnuo da su Flimnap i Bolgolam prikazali moje ophodenje s onim poslanicima kao znak nelojalnosti, od koje mi je, siguran sam, srce bilo posve čisto. Tako sam stekao svoj prvi, iako nejasan pojam o dvorovima i ministrima.

Treba spomenuti da su ti poslanici razgovarali sa mnom preko tumača, jer jezici se u tim djnjema carevinama razlikuju kao bilo koja dva jezika u Europi, a svaki se narod ponosi starinom, krasotom i snagom svojega jezika, te otvoreno prezire susjedov jezik; ali naš se car okoristio nadmoćnošću koju je stekao zarobljavanjem njihova brodovlja, te ih primorao da predaju svoje vjerodajnice i dagovore lilliputanskim jezikom. A mora se priznati da zbog velikih trgovačkih i poslovnih veza između te dvije države, zbog neprestanoga primanja prognanika koje je kod njih uzajamno, i zbog običaja da se mladi velikaši i bogatiji plemići šalju iz jedne carevine u drugu da se kultiviraju time što će vidjeti svijeta i upoznati ljude i običaje; zbog svega toga malo ima odličnih ljudi, trgovaca, ili mornara, koji žive u primorskim krajevima da se ne bi znali razgovarati na oba jezika; o tome sam se uvjeroj nakon nekoliko tjedana kad sam došao da se poklonim caru blefuščanskomu, a to je bilo na znatni probitak sred onih velikih nevolja u koje sam upao od zlobe mojih neprijatelja, kako ću pripovjediti na pravom mjestu.

Čitatelj se sjeća valjda da mi se nisu milili nekoji od onih članaka što sam ih potpisao da steknem slobodu, jer su mi bili odviše ropski; i ništa me osim ljute nevolje ne bi prisililo da se pokorim. Ali sad sam bio *nardac* najvišega čina u carevini, pa su se takve dužnosti smatrале da su meni ispod časti, i car mi ih (moram priznati) nije spominjaо ni jedan jedini put.

Međuto mi se nabrzo pružila prilika da iskažem caru, barem kako sam tada mislio, nadasve znatnu uslugu. O ponoći me uzbunila vika mnoga stotina ljudi pred mojim vratima, pa kako me naglo probudila, nekako sam se i uplašio. Čujem kako se neprestano ponavlja riječ *burglum*; nekoji se carevi dvorani progurali kroz svjetinu i zamolili me da odmah dođem k palači, gdje su se zapalile odaje njegova veličanstva, po nemarnosti jedne počasne gospodice, koja je čitala roman i zaspala.

Skočim odmah, pa kako se naredilo da mi se raščisti put, a bila je i mjesecina, uspio sam stići do palače a da ne pogazim nikoga. Razabrah da su već prislonili ljestve na zidove od odaja i dobro su opskrbljeni vedrima, ali voda je podaleko. Ta su vedra bila kolik je velik naprstak, a jadnici mi ih donosili koliko su god brzo mogli; ali plamen je bio tako žestok da mi je to slabo koristilo.

Bio bih lako zagušio plamen kaputom, ali sam ga na nesreću zaboravio kod kuće i došao u samom kožnom prsluku. Zgoda se činila sasvim očajnom i jadnom, i ta bi veličanstvena palača zacijelo izgorjela do temelja da se ja nisam snašao, kako mi i nije običaj, te se iznenada dosjetio pomoći.

Bio sam te večeri obilno popio vrlo slasna vina, koje se zove *glimigrim* (Blefuščani ga zovu *flumec*, ali naše se vino smatra boljim), a vrlo je diuretsko. Na svu sreću, nisam se bio još nimalo ispraznio. Vrućina što me obuzela kad sam se primaknuo k vatri i uzeo je gasiti, uzdjevala vinom na mokraću, te ju ja ispraznio u tolikoj množini i upravio je tako dobro na prava mjesta da se za tri časka sasvim ugasila vatrica i od uništenja se spasio preostali dio te sjajne zgrade koju su gradila mnoga pokoljenja.

Bilo se sada razdanilo i ja se vratio kući, ne čekajući da čestitam caru; jer ako mu i jesam iskazao odličnu uslugu, ipak nisam znao kako će se njegova veličanstva dojmiti način kojim sam tu uslugu izvršio; po državnim osnovnim zakonima stiže naime smrtna kazna svakoga, ma kojega staleža bio, tko god se pomokri na području te palače. Ali me nešto ojunačila poruka njegova

veličanstva da će naložiti vrhovnom sucu neka mi se dade formalni oprost; no ipak nisam mogao da ga dobijem; a privatno mi rekoše da se carica strahovito zgraža što sam ja to učinio, te se uklonila u najdalji dio u dvoru i čvrsto je odlučila da se ta zgrada nikad više ne opravlja za njenu upotrebu; a pred svojim najpouzdanim osobama nije se mogla suzdržati da se ne zakune na osvetu.

Šesta glava

O lilliputskim žiteljima; o njihovoј učenosti, zakonima i običajima, o tome kako oni odgajaju djecu. — Pišćev način života u toj zemlji. — Kako je obranio čast jedne odlične dame.

Premda kanim opis te carevine ostaviti za posebno djelo, ipak ћу, evo, uđovoljiti radoznalom čitatelju sa nekoliko glavnih pojmoveva.

Kako je onim žiteljima obična visina nešto manja od šest palaca, isto je tako točan razmjer svim drugim životinjama, pa i biljkama i drveću: primjerice najveći su konji i volovi visoki između četiri i pet palaca, ovce poldrug palca poprilici; guske su im nekako kao vrabac, i tako redom dalje, do najsitnjega, što ja svojim očima gotovo i nisam razabirao; ali priroda je dala Lilliputancima oči da im sve stvari budu zgodne za vid: oni vide vrlo jasno, ali ne vide na veliku daljinu. Da pokažem kako im je oistar vid za predmete koji su im blizu, uživao sam gledajući kako kuhar čupa ševu, koja nije tolika kolika je obična muha; i kako mlada djevojka udijeva nevidljivu svilu u nevidljivu iglu.

Najveće im je drveće visoko kojih sedam stopa; mislim nekoje od onih drveta u velikom kraljevskom parku, kojima sam upravo stisnutom pesnicom mogao dosegnuti do vrška. Druge su rasline u tom istom razmjeru, ali to prepuštам čitateljevoj mašti. Sad ћu tek malo iznijeti o njihovim znanostima, koje su za mnogih pokoljenja cvale u njih u svim granama; no njihov način pisanja vrlo je neobičan, jer ne pišu ni s lijeve strane na desnu, kao Europljani, ni s desne na lijevu, kao Arapi, ni odozgo dolje, kao Kitajci, ni ozdo gore, kao Kaskagijanci, nego poprijeko, iz jednog kuta papira u drugi kut, kao gospode u Engleskoj. Mrtvace pokapaju naglavce, jer

misle da će za jedanaest tisuća mjeseci svi opet uskrsnuti; za to će se vrijeme zemљa (koju oni drže plosnatom) preokrenuti, tako da će oni, kad uskrsnu, stajati već na nogama. Učenjaci njihovi priznaju da je to vjerovanje nesklapno; ali se i dalje radi tako da se udovolji svjetini.

Ima u toj carevini nekih vrlo čudnih zakona i običaja; pa da nisu upravo oprečni zakonima i običajima u mojoj dragoj domaji, snašla bi me napast da štogod kažem za njihovo opravdanje. Samo bi trebalo željeti da se i izvršuju. Prvo što će spomenuti tiče se prijavitelja. Sva zločinstva protiv države kažnjavaju se ovdje nadasve strogo; ali ako okrivljenik u istrazi jasno dokaže svoju nedužnost, tužitelj se odmah kažnjava sramotnom smrću; a nedužni se, povrh imetka i zemљe, odšteće još i četverostruko za gubitak vremena, za opasnost u koju je zapao, za nevoljni zatvor i za sve troškove u koje se dao za svoju obranu; ako ne bi doseglo imanje tužiteljevo, naknaduje obilno kruna. Car mu daje i neki javni znak svoje milosti, i nedužnost se njegova proglašuje posvem gradu.

Prijevaru smatraju oni za veće zločinstvo nego krađu, i zato im je rijetko da prijevaru ne bi kaznili smrću; jer vele da paska i opreznost, uza sasvim običan razum, mogu čovjekovo dobro očuvati od lupeža, ali poštenju nema obrane od veće lukavštine; pa kako mora da bude neprestana prometa, kupovanja i prodavanja, i davanja na vjeru, gdje se dopušta i trpi prijevara, ali nema zakona da je kazni, pošteni trgovac svagda propada, a lupež se okoristi. Sjećam se, zauzeo sam se jednom u kralja za nekoga krivca koji je svojega gospodara oštetio za veliku svotu, te utekao s novcima; da stvar ublažim, rekoh caru da je to samo povreda povjerenja, ali caru se činilo strahovitim što ja branim zlodjelo koje je do krajnosti zagrdjelo; i zaista nisam gotovo ništa znao uzvratiti, nego jedino onaj običan odgovor: druga zemљa, druga navada; jer sam se, priznajem, ljuto zastidio.

Nagrdu i kaznu smatramo doduše i uzimamo kao dva stožera na kojima se kreće svaka vladavina, ali ja nisam nikad vidio da to načelo izvršuje ikoji narod osim Lilliputanaca. Tko god ovdje može dobaviti dovoljan dokaz da je sedamdeset i tri mjeseca strogo održavao zakone svoje domovine, ima pravo na neke povlastice, prema staležu i životnim prilikama, s razmjernom svotom novaca, iz zaklade koja je određena za tu svrhu: on dobiva i naslov *snilpall*, to jest, zakonski, i taj mu se naslov dodaje imenu, ali ne ostaje njegovu

potomstvu.

Tim se ljudima učinilo silnim nedostatkom našega državnoga života kad sam im rekao da se naši zakoni podržavaju jedino kaznama, a o nagradi nema ni spomena. Zato se u njihovim sudnicama lik Pravde prikazuje sa šest očiju, dva sprjeda, dva straga i sa svake strane po jedno, da se označi opreznost, s otvorenom kesom zlata u desnici i s mačem u koricama u ljevici, u znak kako je voljnija da nagrađuje nego da kažnjava.

U odabiranju ljudi za sve službe paze više na čestito vladanje nego na velike sposobnosti; jer kad čovječanstvu treba vlade, sude oni, obična je mjera ljudskoga razuma podesna za bilo koje mjesto, a Providnost nije nipošto naumila da rukovanje javnih posala učini nekom tajnom koju može razumjeti jedino nekoliko ljudi visoka uma, kakvi se rijetko i trojica rađaju u stoljeću; nego oni sude da su istinitost, pravednost, umjerenost, i što je nalik, svakomu čovjeku u vlasti; izvršavanje tih vrlina, pa još iskustvo i dobra namjera, osposobljuju svakoga za službu domovini, osim gdje treba nauke.

Oni misle da se nedostatak moralnih vrlina ne može nipošto naknaditi višim umnim sposobnostima, pa se službe ne mogu nikad predavati u tako opasne ruke kao što su u ovako osposobljenih osoba; griješke barem što se čine od neznanja, s poštenom voljom, nikad nemaju onakvih kobnih posljedica za javno dobro kao što ih imaju smicalice čovjeka koga su sklonosti navele da bude nevaljalac, i koji ima velikih sposobnosti da udešava, umnožava i brani svoje nevaljalštine.

Isto tako nevjera u Božju Providnost čini čovjeka nesposobnim da obnaša ikakvu javnu službu; jer kad kraljevi proglašuju sebe za zastupnike Providnosti, misle Lilliputanci da ništa ne može biti besmislenije nego da vladar uzima u službu ljude što ne priznaju onu vlast pod kojom on radi.

Pripovijedajući o tim i o daljim zakonima, želim kazati da mislim samo na osnovne uredbe, a ne mislim na one nadasve sramotne nevaljalštine u koje je po izrođenoj prirodi ljudskoj zapao taj narod. Jer što se tiče one odurne navade da igranjem na užetu stječu visoke službe, ili skakanjem preko batina i puzanjem ispod njih znakove milosti i odlike, neka čitatelj zna da je to prvi uveo djed današnjeg cara, a do današnjega je vrhunca uznapredovalo uz postupni porast stranaka i strančarstva.

Nezahvalnost je u njih teško zločinstvo, kao što čitamo da je

bilo i u nekim drugim zemljama, jer oni umuju ovako: tko god svojemu dobrotvoru uzvraća zlom, zacijelo je opći neprijatelj drugim ljudima od kojih nije primio dobra, i zato takav čovjek nije prikladan i ne treba zajednici.

Njihovi pojmovi o roditeljskim i dječjim dužnostima isto se tako mnogo razlikuju od naših. Kako se združenje muškarca i žene osniva na velikom prirodnom zakonu da bi se množio i nastavljaо rod, Lilliputanci tvrde da muškarce i žene združuje poput drugih životinja požuda, i da njihova nježnost spram djece potječe iz toga istoga prirodnog načela. Zato oni ne priznaju da bi dijete dugovalo ocu ikakvu zahvalnost što ga je stvorio, niti materi što ga je rodila na svijet, jer to i nije samo po sebi nikakvo dobročinstvo kad se uoče nevolje ljudskoga života, a dobročinstvo nisu ni smisljali roditelji nego su im u tim ljubavnim sastancima drugačije bile zabavljene misli.

Ovako i nalik rasuđuju oni i misle da su roditelji posljednji od sviju kojima se ima povjeriti odgoj njihove vlastite djece; zato imaju u svakom gradu javna odgojilišta, kamo svi roditelji, osim kolibara i težaka, moraju slati djecu i mušku i žensku da se othranjuju kad im bude dvadeset mjeseci, jer u toj dobi, misli se, već imaju nešto zametka za učenje. Tih škola ima nekoliko vrsta, prema različitim staležima i za oba roda.

Imaju neke učitelje, vrlo vješte da pripravljaju djecu za onake prilike u životu kakve dolikuju stupnju njihovih roditelja, njihovim sposobnostima, pa i sklonostima. Najprije će kazati nešto o muškim odgojilištima, a onda će o ženskim.

Odgojilišta za muškiće plemenita odlična roda imaju znatne i učene profesore i po nekoliko njihovih zamjenika. Odjeća i hrana dječja priprosta je i jednostavna. Odgajaju se na načelima poštenja, pravde, hrabrosti, čednosti, blagosti, religije i ljubavi domovinske; uvijek su zaposleni kakvim radom, osim kad jedu i spavaju, što vrlo kratko traje, i za ona dva sata za odmor, koji sesastoju od tjelesnih vježbi. Do četvrte ih godine oblače muškarci, a onda se moraju oblačiti sami, ma iz kakva visoka staleža bili; ženske službenice, koje su po dobi kao naše od pedeset godina, vršesamo najprostiju službu. Oni ne smiju ni govoriti sa slugama nego odlaze zajedno, u manjem ilivećem broju, i zabavljaju se, a uvijek pod paskom kojega profesora ili kojega od njegovih zamjenika; time se uklanjaju onim ranim lošim dojmovima budalaštine i opačine kojima su izvragnuta

naša djeca.

Roditelji ih smiju viđati samo dvaput u godini; posjet smije trajati samo jedan sat; dopušta im se da poljube dijete pri rastanku; ali u takvim je zgodama svagda nazočan profesor, i on ne dopušta da šapću, ili da se služe nježnim riječima, ili da donose ikakve darove, igračke, slatkiše ili što slično.

Carevi činovnici naplaćuju od svake obitelji plaću za odgoj i uzdržavanje dječe ako ne bude plaćeno kad treba.

Odgojilišta za djecu običnoga svijeta, veletržaca, trgovaca i zanatnika uređena su razmjerno na isti način; samo se oni koji će u poslovni život, daju od jedanaeste godine u nauk, a djeca odličnih ljudi nastavljaju učiti sve do petnaeste godine, što odgovara našoj dvadeset prvoj godini; ali posljednjih se triju godina postupno popušta konfinacija.

U ženskim se odgojilištima otmjene djevojčice odgajaju isto kao i dječaci, samo ih odijeva čestita ženska služinčad, ali svagda u nazočnosti kojega profesora zamjenika, dokle god se ne mognu oblačiti same, to jest kad im bude pet godina. Ako se pak opazi da bi se te dvorkinje ikad usudile zabavljati djevojčice grozovitim ili glupim pričama, ili običnim budalaštinama kojima se u nas bave sobarice, javno ih tri puta prošibaju kroz grad, zatvaraju ih na godinu dana i za sav ih život protjeruju u najzabitiji kraj zemlje.

Zato se ovdje mlade dame isto tako kao i muški stide da budu strašljive i glupe i preziru svaku gizdu, osim pristojnosti i čistoće: i nisam opazio da se zbog različita roda ikako različito odgajaju, jedino ženski radovi nisu toliko naporni, a o domaćem im se životu daju neke upute i manje se znanje iziskuje od njih; jer njima je načelo da u otmjena svijeta žena treba da bude razumna i ugodna družica, jer ne može uvijek biti mlada.

Kad djevojkama bude dvanaest godina, a to je kod njih doba za udaju, roditelji ih ili skrbnici vode kući, te silnu hvalu iskazuju profesorima, rijetko bez suza djevojčinu i drugarica njenih. U ženskim odgojilištima niže vrste poučavaju se djeca u svakojakim poslovima koji su prikladni za njihov rod i različite im staleže; one koje se daju u nauk, otpuštaju se sa sedam godina, druge se zadržavaju do jedanaeste.

Siromašnije obitelji, kojima su djeca u tim odgojilištima, moraju, osim što niže godišnje plaće, uručivati upravitelju odgojilišta jedan dio mjesecne zarade, da to bude djetetu miraz; i

zato zakon ograničava svim roditeljima troškove. Lilliputanci misle da ništa ne može biti nepravednije nego kad ljudi služe svojoj požudi te rađaju na svijet djecu, a društvu prepuštaju teret da ih uzdržava. Što se tiče odličnih ljudi, oni zajamčuju da će za svako dijete odrediti neku svotu prema svojemu staležu, a tim glavnicama upravljaju uvijek nadasve štedljivo i pravedno.

Težaci i nadničari drže djecu kod kuće, jer njima je jedini posao da oru i obrađuju zemlju, i zato je njihov odgoj od slabe važnosti za javnost, ali starci i bolesnici njihovi opskrbliju se u bolnicama; jer prosjačenje je posao koji se ne zna u carevini.

A ovdje ću možda zabaviti radoznalog čitatelja ako ga nešto obavijestim o svojoj služinčadi i o svojem načinu života u toj zemlji za boravka od devet mjeseci i trinaest dana.

Kako sam vješt zanatskim poslovima, a i prisilila me nevolja, sadjeljao sam od najvećega drveća u kraljevskom parku prilično zgodan stol i stolicu. Dvije se stotine švelja zaposlilo da mi sašiju košulju i prteninu za postelju i stol, sve od najače i najdeblje vrste što se mogla nabaviti, a ipak su morale nekoliko puta presavit platno, jer je i najdeblje bilo prilično tanje od batista. Platno im je obično široko tri palca, a truba ima tri stope.

Švelje su mi uzele mjeru dok sam ležao na zemlji; jedna mi stala na vrat, druga nasred noge, te uhvatile jako uže za oba kraja i nategle ga, a treća mjeri užetu duljinu mjerom dugom jedan palac. Onda mi izmjerile desni palac, i ništa im više nije trebalo; jer po računu da je dva puta oko palca što i jedanput oko ručnog zglobova, a isto tako oko vrata i oko struka, te onda po mojoj staroj košulji, koju sam za uzorak razastro pred njih na zemlju, opremile me one sasvim.

Jednako se zaposlike tri stotine krojača da mi sašiju odjeću; ali su ti drukčije uzimali mjeru. Ja kleknuo, a oni uspeli ljestve od zemlje do mojega vrata; po tim ljestvama popeo se jedan i spustio olovnicu od mog ovratnika do tla, što je upravo odgovaralo duljinu mojega kaputa; ali struk i ruke izmjerio sam ja sam. Kad mi je bila sašivena odjeća, a to se uradilo u mojoj kući (jer ni u najveću kuću ne bi stala moja odjeća), nalikovala je na one kipare što ih prave u Engleskoj gospode, samo je moja odjeća bila sva od jedne boje.

Imao sam tri stotine kuhara koji su mi priređivali hranu u zgodnim kućercima, sagradenima oko moje kuće; u tima su živjeli oni i njihove obitelji, i svaki mi je priređivao po dva jela. Uzimao

sam u ruku po dvadeset slugu i metao ih na stol; još ih je stotina čekala dolje na zemlji, neki sa zdjelama mesa, neki s bačvama vina i drugih pića, privezanima za pleća, a sve su to oni gore, kako bih ja poželio, vrlo domišljato uzvlačili nekim užetima, kao što mi u Evropi uzvlačimo iz studenca kabao.

Jednoga dana njegovo carsko veličanstvo, kako je bilo izviješteno o mojoj načinu života, poželjelo da bi on i njegova kraljevska supruga, s mladim prinčevima i princezama kraljevske krvi, bili »sretni« (izvolio je tako to nazvati) da objeduju sa mnom.

Došli oni, a ja ih na paradnim stolicama smjestio na stolu upravo sučelice sebi, s gardom njihovom oko njih. Flimnap, vrhovni rizničar, bio je sa svojom bijelom palicom također tu; i opazio sam da me često pogledao kisela lica, ali sam se ja pričinjao da to ne primjećujem, te sam jeo više nego obično, u čast svojoj dragoj domovini, a i da zadivim dvor.

Imam osobitih razloga zašto mislim da je taj posjet njegova veličanstva pribavio Flimnapu priliku da mi u svoga gospodara iskaže rđavu uslugu. Taj mi je ministar bio uvijek tajni neprijatelj, premda se javno sa mnom ophodio bolje nego što je bio običaj mrzovoljastoj naravi njegovoj. Prikazao je caru loše stanje njegove riznice; da je morao uz velike kamate uzajmiti novaca; da državni bonovi neće kolati niže od devet posto ispod pariteta; da sam ja stajao njegovo veličanstvo više od poldrug milijuna *spruga* (nakrumpniji njihov zlatni novac, debeo poprilići kao šljokica); sve u sve, da bi za cara bilo probitačno kad bi ulučio prvu zgodnu priliku te me otpustio.

Valja mi ovdje obraniti dobar glas jedne odlične dame, koja je nekriba trpjela zbog mene. Rizničar smislio da bude ljubomoran na svoju ženu, po pakosti nekih gadnih jezičina, koje su ga izvijestile da je gospoda planula silnom ljubavlju za mene; a po dvoru je kolala neko vrijeme brbljarija da je ona jednom došla sama u moj stan. Svečano izjavljujem da je to najbezbočnija laž, bez ikakva temelja; gospoda je jedino izvoljela da me časti nedužnim dokazima iskrenosti i prijateljstva.

Priznajem, dolazila je često u moju kuću, ali svagda javno, i nikad nije dolazila bez tri osobe još ukočiji, obično sa sestrom, kćerkom i kojom osobitom znanicom; ali to je bio običaj i mnogim drugim dvorskim damama; i ja se još pozivam na sve sluge svoje redom, da li su ikad pred mojim vratima vidjeli kočiju a nisu znali

koje su osobe u njoj.

U tim zgodama, kad mi sluga javi, običavao sam izići odmah na vrata, uljudno pozdraviti, vrlo brižljivo dići u rukama kočiju i dva konja (jer ako je bilo šest konja, postiljon bi svaki put ispregao četiri), i postaviti ih na stol na kojem sam uredio pomičan okvir, pet palaca visok, da spriječim nezgode; i često su mi na stolu bivale u isti mah četiri kočije i konji, s mnogim društvom, a ja bih sjedio na stolici i saginjao lice k njima; pa dok sam zabavljen s jednim društvom, kočijaši lijepo vozikaju druge po mojem stolu.

Proveo sam mnoga popodneva vrlo ugodno u tim razgovorima. No ja izazivam rizničara, dva njegova doušnika (nazvat će ih imenom, pa neka se time koriste), Clustrila i Drunla, neka dokažu da je itko dolazio incognito k meni, osim tajnika Reldresala, koji je bio poslan po izričitom nalogu njegova carskoga veličanstva, kako sam prije pripovjedio.

Ne bih toliko zastajao na toj pojedinosti da to nije stvar koja se toliko tiče dobrog glasa odlične dame, da i ne govorim o svome dobrom glasu, ako i jesam tad bio u časti *nardaca*, a rizničar nije; jer sav svijet zna da je on samo *glumlum*, što je za jedan stupanj niža titula, kao što je markiška za vojvudskom u Engleskoj; ali priznajem da me nadvisivao po položaju.

Zbog tih lažnih obavijesti, za koje sam poslije doznao po nekoj zгодi što nije podesna da bude spomenuta, rizničar se neko vrijeme zlovoljio na ženu, a na mene još gore; naposljetku mu se doduše razbila sumnja, i on se opet pomirio sa ženom, ali ja sam izgubio sve povjerenje njegovo, a razabrao sam da dobrano nestaje mojega utjecaja i na samoga cara, kojim je zaista odviše vladao taj ljubimac.

Sedma glava

Pisac doznaje za naum da ga optuže zbog veleizdaje, te bježi u Blefuscu. — Kako je primljen ondje.

Prije nego što će pripovjediti kako sam otišao iz kraljevine, bit će zgodno da spomenem nekoliko pojedinosti o osobitim spletkama što su se dva mjeseca plele protiv mene.

Sve dosad, za svega svog života nisam znao za dvorove, kamo

po niskom staležu svojem nisam ni pripadao. Slušao sam doduše i čitao dosta o čudi moćnih vladara i ministara; ali nisam nikad slutio da bi od toga bilo tako strašnih posljedica u ovako dalekoj zemlji kojom vladaju, mislio sam, posve drugačija načela nego u Europi.

Kad sam se baš spremao pohoditi cara blefuščanskoga, došla k mojoj kući kradom, po noći, u zatvorenoj nosiljci, znatna dvorska ličnost (kojoj sam bio vrlo uslužan kad je bila u najvećoj nemilosti njegova carskoga veličanstva), te ne kazujući ime zaiskala da bude puštena u kuću. Nosači budu otpravljeni: ja turim nosiljku i gospodina u njoj u džep na kaputu, naložim jednomu pouzdanom slugi neka kaže da sam boležljiv te sam otišao spavati, zatvorim kućna vrata, metnem, kako mi je već navada, nosiljku na stol i sjednem pred nju.

Pošto smo se kao obično pozdravili, a ja opazio da je gospodinu zabrinuto lice i zapitao ga za uzrok, zatraži on da ga stripljivo saslušam u jednoj stvari koja se silno tiče moje časti i mojega života. Govorio je evo ovo, jer ja sam sve zapisao čim je on otišao od mene:

»Treba da znate«, rekao je, »da su radi vas sazvali onomad na najtajniji način nekoliko odbora državnoga vijeća, a tek su dva dana kako se njegovo veličanstvo sasvim odlučilo.

Vrlo dobro znate da je Skyresh Bolgolam (*galbet* ili vrhovni admiral) krvni neprijatelj vaš, gotovo od samoga dolaska vašega. Pravih mu razloga ne znam; ali mržnja mu je porasla od vaših velikih uspjeha protiv Blefuscua, jer time je jako pomračena njegova admiralska slava. Taj gospodin, u družbi s Flimnapom, rizničarom, kojemu se zna da vam je zbog svoje žene neprijatelj, s generalom Limtocom, s komornikom Lalconom, i s vrhovnim sucem Balmuffom, sastavio je članke koji vas optužuju za veleizdaju i za druga teška zločinstva.«

Kako sam bio svjestan o svojim zaslugama i nekrivici, toliko me uzrujaо taj uvod da ga htjedoh prekinuti; ali on me zamoli da šutim, i nastavi ovako:

»Od zahvalnosti za usluge što ste mi ih iskazali, obavijestio sam se o cijelom postupku i pribavio sam prijepis tih članaka; vama za uslugu stavljam u tome glavu na kocku.« Tako reče pa mi pročita ovo:

ČLANCI ZA OPTUŽBU

Quinbusa Flestrina, Gorostasa

Članak I.

Premda se zakonom izdanim za vlade njegova carskoga veličanstva Calina Deffara Plune uzakoniloda je svaki koji bude mokrio u području kraljevske palače, kriv i kažnjiv za veleizdaju, ipak jerečeni Quinbus Flestrin, očito kršeći rečeni zakon, pod izlikom da gasi vatru što je nastala uodajama premile carske supruge njegova veličanstva, pakosno, izdajnički i đavolski ispražnjivanjem svoje mokraće ugasio rečenu vatru što je nastala u rečenim odajama koje se nalaze i jesu u području rečene kraljevske palače, u opreci sa zakonom, određenim za taj slučaj itd., uopreci s dužnošću itd.

Čl. II.

Kad je rečeni Quinbus Flestrin carsko brodovlje blefuščansko dovukao u kraljevsku luku i nakon toga mu njegovo carsko veličanstvo naložilo neka zaplijeni sve druge brodove rečene carevine blefuščanske i tu carevinu prevrati u pokrajinu kojom će upravljati potkralj odavde, te neka uništi iusmrti ne samo sve tušičke prognanike nego i sve ljude u toj carevini koji neće da se odmah odreknu tušičke hereze; on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik protiv premilostivoga, prejasnoga carskoga veličanstva, zamolio je da bude riješen od to službe, pod izlikom da ne voli nasilovati savjest ili ništiti nekrivu narodu sloboštine i živote.

Čl. III.

Kad su došli neki poslanici s blefuščanskog dvora da na dvoru njegova veličanstva mole mir, on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik, pomagao je, podupirao, jačao i upućivao rečene poslanike, premda je znao da su službenici vladara koji je nedavno bio otvoren neprijatelj njegovu carskomu veličanstvu i u otvorenom ratu protiv rečenoga veličanstva.

Čl. IV

Rečeni Quinbus Flestrin, protiv dužnosti vjerna podanika, pripravlja se sada za put na dvor i u carevinu blefuščansku, za koji je dobio od njegova carskoga veličanstva samo usmenu privolu, te pod izlikom te privole izdajnički namjerava krenuti na taj put i tako pomoći, ojačati i poduprijeti cara blefuščanskoga, koji je još nedavno bio neprijatelj i u otvorenom ratu s njegovim carskim veličanstvom, rečenim prije.

»Ima još nekoliko članaka«, reče moj subesjednik, »ali to su najvažniji, iz njih sam vam pročitao izvadak.« I nastavi ovako:

»Moram priznati da je u raznim raspravama o toj optužbi njegovo veličanstvo mnogo puta dokazalo svoju veliku blagost; jer je često naglašavao usluge koje ste mu vi iskazali, i nastojao ublažiti vaše krvice. Rizničar i admiral prionuli neka vam se po noći potpali kuća, pa da poginete najmučnijom i najsramotnijom smrću; a general je imao postaviti dvadeset tisuća momaka, oboružanih otrovnim strelicama, da vam se poodapinju u lice i u ruke. Nekim vašim slugama trebalo je tajom naložiti neka vam košulje i plahte polju otrovnim sokom koji će vas ubrzo natjerati da sami uzmete trgati svoje tijelo i da umrete u najlučim mukama. General se složio s tim mišljenjem, tako da je većina dugo bila protiv vas; ali kako je njegovo veličanstvo odlučilo da vama, ako se bude moglo, očuva život, komornik je to najposlijе prihvatio.

Nakon te zgodbe naložio car Reldresalu, prvom tajniku za osobne poslove, koji vam se uvijek pokazivao istinskim prijateljem, neka mu izjavи svoje mišljenje, i on je to učinio i tim opravdao dobri sud što ga vi imate o njemu. Priznao je da su vaša zlodjela velika, ali još uvijek ima prilike za milost, za najdičniju vrlinu vladarsku, s koje tako pravo i slave njegovo veličanstvo. Prijateljstvo između vas i njega, reče, toliko se pročulo po svijetu da ga prepoštovano vijeće smatra možda pristranim: ali on se pokorava nalogu što mu je dan te će otvoreno izjaviti svoje mišljenje. Ako njegovo veličanstvo, uvažajući vašu službu i povodeći se za svojim milostivim raspoloženjem, bude izvoljeno poštedjeti vam život i jedino naložiti da vam se iskopaju oba oka, misli on pokorno da će tim načinom donekle udovoljiti pravdi i sav će svijet odobravati carevoj blagosti, a i velikodušnom postupku onih kojima je čast da su mu savjetnici. Gubitak očiju neće vam biti smetnja tjelesnoj jakosti, kojom i dalje možete koristiti njegovu veličanstvu: sljepoća još povećava hrabrost, jer nam sakriva opasnosti; strah vaš za oči bješe vam najveća neprilika kad ste prevozili neprijateljsko brodovlje; i dosta će vam biti ako budete gledali ministarskim očima, kad i najveći vladari ne čine drukčije.

Taj prijedlog dočekalo cijelo vijeće s najvećim negodovanjem. Admiral Bolgolam nije mogao suspregnuti žestinu nego ustao bijesan i rekao da se čudi kako se tajnik usudio iskazati mišljenje da bi se izdajniku očuvalo život: službe što ste ih vi izvršili, poradi sviju

istinskih državnih razloga, vrlo otegoćuju vaša zločinstva; vi, koji ste bili kadri da mokrenjem ugasite požar u odajama njena veličanstva (to je spomenuo sa zgražanjem), mogli biste u drugo doba tim istim načinom upriličiti poplavu i potopiti svu palaču; a ona ista jakost što vam je omogućila da ste dovezli neprijateljsko brodovlje, mogla bi vam, čim budete nezadovoljni, poslužiti da ga opet odvezete natrag; on ima valjanih razloga misliti da ste u srcu tušičar; a kako se izdaja započinje u srcu prije nego što se javlja u otvorenim djelima, optužuje vas zbog toga kao izdajnika i zato traži da budete smaknuti.

Rizničar je bio istoga mišljenja: predočio je u kakvu je nepriliku zapao dohodak njegova veličanstva zbog troška oko vašeg uzdržavanja, koji će naskoro toliko porasti da se neće moći podnosići: tajnikov naum da vam se iskopaju oči nije nipošto lijek od toga zla, nego bi ga po svoj prilici pogoršao, kao što je jasno iz obične prakse kad budu oslijepljene neke vrste živadi, jer iza toga se brže goje i prije debljavaju; njegovo posvećeno veličanstvo i vijeće, suci vaši, u savjeti su svojoj potpuno uvjereni o vašoj krivici, a to je dovoljan razlog da vas osude na smrt, ako i nema formalnih dokaza što ih iziskuje strogo slovo zakonsko. Ali njegovo carsko veličanstvo, odlučno protivno smrtnoj kazni, milostivo je izvoljelo kazati da se može, kad vijeće misli da je gubitak očiju prelaka osuda, odrediti kasnije koja druga osuda. A vaš prijatelj tajnik zamolio ponizno da ga opet saslušaju, te uzvratio na ono što je prigovorio rizničar zbog velikog troška u kojem je njegovo veličanstvo zavaše uzdržavanje, i rekao da njegova preuzvišenost sama raspolaže carevim dohotkom, pa može lako doskočiti tomu zlu ako bude postupno smanjivala vašu opskrbu; od toga ćete vi, u nedostatku dovoljne hrane, oslabjeti i izmršavjeti, i izgubiti apetit, i uginuti za malo mjeseci; i neće onda biti toliko opasan smrad vašega trupa kad se bude smanjio za više nego polovicu; a čim vi umrete, mole vam pet-šest tisuća podanika njegova veličanstva za dva-tri dana zguliti meso s kostiju, odvesti ga na tačkama i spaliti udalekim krajevima, da predusretnu zarazu, a kostur ostaviti za spomen, da mu se potomci dive. Tako se, po velikom prijateljstvu tajnikovu, izravnala cijela stvar. Strogo se naložilo da se ima tajiti kako će vas postupno moriti glađu; ali presuda da će vam se iskopati oči upisana je u knjige; nitko se nije protivio, osim admirala Bolgolama, koji je caričina kreatura, pa ga njeno veličanstvo neprestano podbada neka

ne odustaje od vaše smrti, jer carica je u vječitoj pakosti na vas, zbog onoga gadnoga i nezakonitoga načina kojim ste se poslužili da ugasite u njenim odajama požar. Za tri dana bit će vaš prijatelj tajnik poslan k vašoj kući, da vam pročita članke te optužbe, a onda davam objavi veliku blagost i milost njegova veličanstva i vijeća, po kojoj ste osuđeni jedino da izgubite oči, te njegovo veličanstvo i ne sumnja da ćete se tomu zahvalno i ponizno pokoriti; a dvadeset vidara njegova veličanstva stajat će i pazit će da se operacija valjano izvrši kad vi budete ležali na zemlji, te vam u oči budu odapete oštре strijеле.

Prepuštam vašemu izboru što ćete učiniti; a da se uklonim sumnji, moram se odmah vratiti isto onako kradom kako sam i došao.«

Gospodin i učini tako, a ja ostadoh sam, u silnim sumnjama i tjeskobama.

Taj vladar i njegovi ministri bili su uobičajili (sasvim drukčije, rekoše mi, nego što je bila navada za prijašnjih vremena) da nakon toga kad dvor odredi koje okrutno smaknuće — da se ugodi ili carevoj osjetljivosti ili zlobi kojega ljubimca — svaki put car besjedi svemu vijeću besedu, te izjavljuje svoju veliku blagost i nježnost kao svojstva koja zna i priznaje sav svijet. Ta se besjeda odmah objavljivala po svoj kraljevini; i ništa nije toliko strašilo narod koliko to veličanje carske milosti; jer se opazilo: što god je hvala veća i upornja, to je kazna nečovječnija i mukotrpnik nedužniji.

Što se mene tiče, moram priznati da nisam stvoren za dvoranina ni po rođenju ni po odgoju, pa sam tako slabo sudio o tim stvarima, te nisam mogao razabrati blagost i milost te presude, nego sam rasudio (možda pogrešno) da je presuda prije kruta nego blaga.

Nekoliko sam puta mislio da iziđem pred sud; jer ako i nisam mogao poricati činjenice što se utvrđuju u nekim člancima, ipak sam se nadao da će mi priznati neku olakšicu. Ali kako sam za života čitao o mnogim političkim parnicama, te sam svagda video da se svršavaju onako kako je sucu po volji da ih navrati, nisam se usudio pouzdati u tako opasnu odluku, u tako kritičnoj prilici i protiv tako moćnih neprijatelja.

U jedan sam se mah bio čvrsto odlučio na otpor: jer dok sam na slobodi, teško da bi me nadvladala sva vojna sila carevinska, i lako bih kamenjem razmrskao prijestolnicu; ali sam odmah sa

zgražanjem odbacio taj naum kad sam se sjetio zakletve svoje caru, onih milosti što mi ih jeiskazao, i visoke časti *nardačke* kojom me odlikovao. A i nisam još poznavao zahvalnost među dvoranima da bih se uvjерio kako me sadanja krutost njegova veličanstva oslobada svih prijašnjih obveza. Naposljetu sam stvorio odluku koja će mi se valjda pokuditi, i neće se pokuditi krivo; jer priznajem da svojoj velikoj brzini i nedovoljnemu iskustvu dugujem hvalu što sam očuvaо oči, dakle i slobodu; no da sam tada znao vladarsku i ministarsku narav, koju sam otad promatrao na mnogim drugim dvorovima, i njihove metode kako postupaju sa zločincima, još manje krivima od mene, bio bih se s drage volje i odmah pokorio tako lakoj kazni.

Ali kako me vitlala mladačka naglost, a njegovo mi veličanstvo dopustilo da pohodim cara blefuščanskoga, ulučio sam tu priliku, dok još nisu protekla tri dana, te sam prijatelju tajniku poslao list i javio mu odluku svoju da ēu po privoli što sam je dobio krenuti jutros u Blefuscu; i ne čekajući odgovor, odem na onu stranu otoka gdje je naše brodovlje. Zgrabim veliki ratni brod, svežem za pramac uže, dignem sidra, svučem se, položim haljine (zajedno s pokrivačem koji sam donio pod pazuhom) u lađu, povučem je za sobom, te i gazeći i plivajući stignem u kraljevsku luku blefuščansku, gdje me odavno očekivao narod: oni mi dadoše dva vodiča da me odvedu u glavni grad, koji se zove istim imenom. Držao sam ih u rukama dok se nisam na dvjesta lakata primakao gradskoj kapiji, i zamolio ih neka moj dolazak jave kojemu državnom tajniku, i neka mu obznaneda ja ovdje očekujem nalog njegova veličanstva.

Popriliči za sat stigao mi odgovor da njegovo veličanstvo, zajedno s kraljevskom porodicom i dvorskim dostojanstvenicima, dolazi iz grada da me primi. Nato pođoh još sto lakata. Car i pratnja njegova sjahali s konja, carica i dame sišle s kočija, a nisam opazio da bi bili u ikakvu strahu ili nemiru. Ja legnem na zemlju da njegovu veličanstvu i carici poljubim ruke. Reknem njegovu veličanstvu da sam došao po svojem obećanju i s dopuštenjem svojega gospodara cara da mi bude čast te vidim ovako moéna monarha, i da mu ponudim svaku službu koja mi je u moći, ako je u skladu s mojom dužnošću prema mojemu vladaru.

Nisam ni riječi spomenuo o nemilosti, jer dosad nisam na redoviti način obaviješten o tome, pa sam se mogao pričinjati da

ništa ne znam ni o kojem takvu naumu; a i nisam razložito mogao zamisliti da će car otkriti tu tajnu dok sam izvan dohvata njegove vlasti; ali nabrzo se pokazalo da sam se prevario.

Neću da dosadujem čitatelju potankim opisivanjem o dočeku na tom dvoru: bio je u skladu s velikodušnošću ovako velika vladara; neću ni o neprilikama u koje sam zapao jer nisam imao kuće ni postelje, morao sam ležati na zemlji, omotan svojim pokrivačem.

Osma glava

Pisac sretnim slučajem ulučuje priliku da ode iz Blefuscua, te se nakon nekih nezgoda vraća živ i zdrav u domaju.

Tri dana nakon dolaska išetao sam se od radoznalosti na sjeveroistočnu obalu na otoku i poprilici u daljini od pol milje opazio u moru nešto što nalikuje na izvrnut čamac. Izujem cipele i čarape, pregazim dvije-tri tisuće lakata i razaberem da struja dopavljuje tu stvar; vidio sam onda jasno da je doista čamac, a rasudio sam da ga je valjda kakva bura otrgla od koje lade.

Vratim se u prijestolnicu i zamolim njegovo carsko veličanstvo neka mi uzajmi dvadeset najvećih brodova što su mu preostali kad je izgubio brodovlje, i tri tisuće mornara pod zapovjedništvom njegova vice-admirala. Brodovlje otplovi unaokolo, a ja se najprečim putem vratim k obali gdje sam bio otkrio čamac. Razabrao sam da ga je struja dopavila još bliže. Mornari bili svi opremljeni užetima što sam ih unaprijed zasukao da budu dovoljno jaka. Kad su se brodovi primakli, skinem se i uzmem gaziti dok se nisam približio čamcu bliže od sto lakata, a nakon toga valjalo mi plivati dok nisam stigao do čamca. Mornari mi dobacili jedan kraj užeta, koje sam privezao za rupu sprijeda na čamcu, a drugi kraj za jedan ratni brod; ali mi je posao slabo polazio za rukom, jer mi pod nogama nije bilo tla te nisam mogao raditi. U toj neprilici morao sam otplivati za čamac i pogurati ga koliko sam god mogao jednom rukom; a kako mi je struja bila povoljna, potjerao sam ga toliko da mi je brada bila nad vodom, a nogama sam dohvatio dno.

Otpočinuo sam koji časak, a onda opet uzeo gurati čamac, i

tako neprestance dok mi more nije bilo nego samo do pazuha; kako sam sada najteži posao uradio, izvučem druge svoje konopce što su bili složeni na jednom brodu, te ih privežem najprije za čamac, a onda za devet lada što su me pratile; vjetar je bio povoljan, pa su mornari vukli, a ja gurao dok se nismo primakli na četrdeset lakata kopnu; počekam dok nije prošla plima, te izvučem čamac uz pomoć dvije tisuće ljudi s konopima i spravama, prevrnem nekako čamac, i vidim da je samo malo oštećen.

Neću da dosadujem čitatelju koliko sam se mučio dok nisam nekim veslima, za koja sam potrošio deset dana da ih izdjeljam, dotjerao svoj čamac u kraljevsku luku blefuščansku, gdje se o mojoj dolasku zgrnuo silan svijet i nije mogao da se prečudi gledajući tako golemu lađu. Caru rekoh da jedobra sreća dobavila meni čamac da me odveze kamo odakle bih se mogao vratiti u domovinu; i zamolio sam njegovo veličanstvo za nalog da dobijem grade i da ga popravim; ujedno da mi dopusti otpotovati, a to mi je nakon maloga ljubaznoga rječkanja izvolio dopustiti.

Za svega toga vremena jako sam se čudio što nisam čuo da je naš car poslao radi mene ikakva glasnika na dvor blefuščanski. No kasnije su me tajno izvjestili da njegovo veličanstvo car nije ni sanjao da išta znam o njegovim nakanama, nego je mislio da sam otisao u Blefuscu jedino zato da bih ispunio obećanje, prema privoli što mi je dao i sav je naš dvor znao za nju, a vratit će se za nekoliko dana, dok se svrši formalnost. Ali naposljetku ga zbulilo moje dugo izbivanje, te pošto se posavjetovao s rizničarom i s drugim spletkarima, bude jedan odličan čovjek poslan s prijepisom onih članaka protiv mene.

Taj je izaslanik bio upućen da prikaže monarhu blefuščanskom veliku blagost svojega gospodara, koji se zadovoljava da me ne kazni ljuće nego gubitkom očiju; da sam ja izmakao pravdi; pa ako se ne vratim za dva sata, bit će lišen naslova *nardačkoga* i proglašen izdajnikom. Izaslanik je dodao još kako radi održavanja mira i prijateljstva među dvjema carevinama gospodar njegov očekuje da će brat njegov u Blefuscu naložiti da ja budem svezanihruku i nogu vraćen u Lilliput, kako bih bio kažnen kao izdajnik.

Car blefuščanski proveo tri dana vijećajući, te uzvratio odgovorom koji se sastojao od mnogih uljudnosti i ispričavanja. Rekao, što se tiče toga da me pošalje vezana, zna njegov brat da se to ne može; ja sam mu doduše oteo brodovlje, ali on mi duguje

veliku zahvalnost za mnoge usluge što sam mu iskazao da se sklopio mir. No ipak će se oba veličanstva nabrzo zadovoljiti, jer ja sam našao na obali golemu lađu koja me može nositi morem, a on je naložio da se ta lada popravi, uz moju pomoć i pod mojom upravom; i on se nada da će se za nekoliko tjedana obje carevine osloboediti toga, tako nepodnosivoga tereta.

S tim odgovorom vratio se izaslanik u Lilliput, a car mi blefuščanski ispravljao sve što se dogodilo: ujedno mi ponudio (ali uz najstrožu tajnu) milostivo okrilje svoje ako budem voljan ostati u njegovoj službi; smatrao sam ga doduše iskrenim u tom, ali sam odlučio da se nikad više ne uzdam u vladare ili ministre kad god mogu kloniti se toga; ponizno sam zato zamolio, sa svom dužnom zahvalom dobrostivim namjerama njegovim, neka mi ne zamjeri. Rekao sam mu, kad mi je sreća, dobra ili loša, namakla lađu, radije će se otpusiti oceanom nego da budem povod razmirici među dvojicom ovako moćnih vladara.

Nije mi se učinilo da je car išta zamjerio mojemu odgovoru, a po nekoj sam zgodи razabrao da se silno veselio mojoj odluci, i isto tako većina njegovih ministara.

Ti su me razlozi naveli, te sam svoj odlazak požurio nešto brže nego što sam kanio, a tomu je vrlo spremno pripomogao dvor, koji je želio da samo odem. Zaposlilo se pet stotina radnika da pod mojoj upravom načine za moj čamac dva jedra, šivajući trinaest redova najjačega platna njihova, jedan red na drugi. Namučio sam se dok sam načinio konope i užeta, splećući deset, dvadeset ili trideset najdebljih i najjačih njihovih. Veliki kamen, koji sam nakon duga traženja slučajno našao, poslužio mi za sidro. Dobio sam loj od tri stotine krava da namažem čamac, i za druge potrebe. Silno sam se namučio dok sam za vesla i za jarbole sasjekao nekoliko najvećih stabala, ali pritom su mi mnogo bili naruku tesari s brodova njegova veličanstva, koji su mi pomogli da izblanjam drvo kad sam dovršio najteži posao.

Poprilići za mjesec dana, kad se sve bilo prigotvilo, poručim njegovu veličanstvu po naloge i da se oprostim. Car i kraljevska porodica izdiđu iz palače; ja legnem ničice da mu poljubim ruku, koju mi je vrlo milostivo pružio; isto su učinile i carica i mlade carske princeze. Njegovo me veličanstvo obdarilo s pedeset kesa i u svakoj sa dvjesta spruga, te svojom slikom u cijeloj veličini, a ja sam tu sliku turio odmah u rukavicu, da ju očuvam od štete. Bilo je pri

mojem odlasku odviše formalnosti da bih sada njima dosađivao čitatelju.

Opskrbio sam čamac mesom jedne stotine volova i triju stotina ovaca, kruhom i pićem spram toga, i tolikim priređenim jelom koliko su mogle zgotoviti četiri stotine kuvara. Ponio sam šest živih krava i dva bika, isto toliko ovaca i ovnova, da ih donesem u domovinu i rasplodim pasminu; a da ih prehranim na čamcu, uzeo sam priličnu baglju sijena i vreću žita. Bio bih volio ponijeti i tuce onih žitelja, ali to nije car ni za što htio dopustiti; i ne samo da su mi pomno pretraživali džepove nego mi njegovo veličanstvo zaiskalo i časnu riječ da neću ponijeti ni jednoga od njegovih podanika, bez njegova pristanka i želje.

Kad sam tako pripravio sve kako god sam mogao, odjedrim dne 24. rujna 1701. u šest sati izjutra.

Kad sam odmaknuo koje četiri milje na sjever, a vjetar bio jugoistočnjak, spazim u šest sati navečer malen otok, poprilići pol milje na sjeverozapad. Otplovim onamo i bacim sidro na otok, koji mi se činio da nije nastanjen, na strani zaklonitoj od vjetra. Onda se malo okrijepim i legnem da otpočinem.

Spavao sam dobro, mislim, najmanje šest sati, jer dva sata pošto sam se razbudio, video sam da svijeće. Bila je vedra noć. Doručkovaо sam prije izlaska sunčanoga, pa kako je vjetar bio povoljan, dignem sidro i odjedrim onim istim pravcem kojim sam jedrio i jučer, a pritom sam se ravnao po svome džepnom kompasu. Kanio sam stići, mognem li, na koji od onih otoka o kojima sam razložito sudio da su na sjeveroistoku Van Diemenovoj zemlji.

Cijelogoga toga dana nisam ništa otkrio; ali sutradan oko tri sata poslije podne, kad sam računao da sam od Blefusca prevalio dvadeset i četiri milje, spazim brod koji jedri ka sjeveroistoku; no ja sam ga prestigao, jer vjetar bijaše popustio. Pojedrim koliko sam god mogao, te za pol sata spazi on mene, istakne zastavu te ispali top.

Ne može se iskazati koliko sam se obradovao kad sam se iznenada ponadao da će opet ugledati dragu svoju domovinu i milu svojtu što sam je ostavio u njoj.

Brod spustio jedra i ja ga stigao između pet i šest uvečer dne 26. rujna; a srce mi zaigralo kad sam ugledao englesku zastavu. Poturam svoje krave i ovce u džepove na kaputu i popnem se na brod smalim svojim tovarom živeža.

Bio je to engleski trgovački brod koji se Sjevernim i Južnim morem vraćao iz Japana; kapetan, gospodin John Biddel iz Deptforda, bio je vrlo uljudan čovjek i izvrstan pomorac. Nalazili smo se sada na 30. stupnju južne širine. Na brodu je bilo pedesetak momaka; tu sam našao i staroga druga, nekoga Petera Williamsa, koji me lijepo preporučio kapetanu.

Taj je gospodin ljubazno postupao sa mnjom i zaiskao da mu kažem odakle dolazim i kamo putujem. Rekoh mu u nekoliko riječi, ali on pomislio da sam lud i da su mi opasnosti što sam ih pretrpio pomutile pamet; nato ja izvadim iz džepa crnu svoju stoku i ovce, i to ga je, nakon velika čuda, uvjerilo da govorim istinu. Onda mu pokažem zlato što mi je dao car blefuščanski, sliku njegova veličanstva u svoj veličini i još nekoliko rijetkosti iz one zemlje. Dao sam mu dvije kese, svaku sa dvjesti *spruga*, i obećao mu, dok stignemo u Englesku, da ћu mu pokloniti steonu kravu i sjanjnu ovcu.

Neću da dosađujem čitatelju potankim pripovijedanjem o tom putu, koji je najvećim dijelom bio vrlo sretan. Stigli smo u Downs dne 13. travnja 1702. Jedina mi je nezgoda bila što su mi štakori na brodu odnijeli jednu ovcu: našao sam u jednoj rupi kosti njene, sasvim oglodane. Drugu sam stoku iskrcao živu i zdravu, te ju pustio da pase po travnjaku u Greenwichu, gdje je trava bila sitna i divno ih je hranila, premda sam se svagda bojao protivnoga: a i ne bih ja njih očuvao za toliko duga puta da mi kapetan nije prepustio nešto svojega najboljega dvopeka, koji je, izmrvljen u prah i smiješan svodom, bio njima stalna hrana.

Za onoga kratkoga vremena što sam boravio u Engleskoj, prilično sam zaradio pokazujući svoju stoku mnogim odličnim ljudima i drugima; a prije nego što sam krenuo na drugi put, prodao sam je za šest stotina funti. Od mojega posljednjega povratka vidim da se pasmina znatno razmnožila, osobito ovce, koje će, nadam se, finom svojom vunom mnogo koristiti tvornicama vunene robe.

Ostao sam kod žene i djece samo dva mjeseca, jer moja nezasiljiva želja da vidim tuđe zemlje, nije trpjela da bih ostao duže.

Ostavio sam ženi petnaest stotina funti i nastanio je u dobroj kući u Redriffu. Drugu sam imovinu svoju ponio, nešto u novcu i nešto u robi, nadajući se da ћu povećati imutak. Najstariji stric moj John bio mi je namro posjed kod Eppinga, s godišnjim prihodom od

kojih trideset funti, a uzeo sam u zakup gostonicu *Crni bik* u Fetter-Laneu, koja mi je donosila još mnogo više; nisam dakle bio ni u kakvoj opasnosti kad sam općini ostavio svoju porodicu.

Moj sin Johnny, kršten tako po stricu, bio je u latinskoj školi i poslušan dječak. Kći moja Betty (koja je sada dobro udana i ima djece) učila je onda ručni rad.

Oprostio sam se sa ženom, sinom i kćerju, uza suze s obiju strana, i ukrao se na Adventure, trgovački brod od tri stotine tona, koji je plovio u Surat, pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa iz Liverpoola. Ali pripovijest o tome mora se prepustiti drugom dijelu mojih putovanja.

Drugi dio Putovanje u Brobdingnag

Prva glava

Opisuje se velika bura; dugi se čamac šalje po vodu; pisac odlazi na čamcu da razgleda zemlju. — Ostavlaju ga na obali, hvata ga jedan urođenik, te ga nose u ratarsku kuću. — Kako su ga primili, i nekoliko zgoda što su se tu zbole. — Opisuju se žitelji.

Kako su mi priroda i sudbina odredile radin i nemiran život, to sam dva mjeseca nakon povratka opet krenuo iz domovine i ukrao se u Downsu, dne 20. lipnja 1702., na *Adventure*, pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa, iz Cornwalla, a na putu u Surat.

Bio nam je vrlo povoljan vjetar dokle god nismo stigli do Rta dobre nade, gdje smo pristali da uzmemmo svježe vode; ali jer smo našli pukotinu, iskrcali smo svoje stvari i tu prezimili; kako se kapetan razbolio od groznice, nismo se mogli otisnuti s Rta sve do konca ožujka. Onda odjedrimo, i dobro smo putovali dokle god nismo prošli Madagaskarski tjesnac; ali kad smo bili tomu otoku na sjeveru, poprilici na petom stupnju južne širine, vjetrovi koji po tim morima, zna se, pušu stalnim, jednakim smjerom između sjevera i zapada, od početka prosinca do početka svibnja, počeli 19. travnja puhati mnogo žeće i mnogo zapadnije nego obično, i tako nastavili dvadeset dana redom: za to nas vrijeme potjerali nešto k istoku od Molučkih otoka, poprilici tri stupnja sjeverno od ekvatora, kako je naš kapetan ustanovio motrenjem 2. svibnja, kad je vjetar prestao i bila potpuna tišina; tomu sam se jako obradovao. Ali on je vrlo iskusан plovvidbi po tim morima, pa nam naredio da se pripravimo protiv oluje, koja je sutradan zaista i nastala, jer je zapuhao južnjak, nazvan južni monsun.

Činilo nam se da će se vjetar razbjegnjeti, te skinemo jedro s prečke i pripravimo se da razapnemo prveno jedro; ali kako je vjetar

zagrdio, pogledamo jesu li topovi valjano pričvršćeni, i razapnemo krmeno jedro. Brod se jako nagnuo, te pomislimo da je bolje pojedriti ispred valova nego uvući jedra ili ploviti bez jedara. Podvežemo prveno jedro i razapnemo ga i pritegnemo na krmu prednji zateg; krmilo se ljuto borilo s olujom. Brod je junački ustrajao. Zametnemo prednji konop, ali jedro puklo, te mi svučemo križ s jarbola i spravimo jedro u brod i sve poskidamo s njega.

Strašno se nevrijeme oborilo, valovi mlatili, opasno se propinjali. Potegnemo priteg s ručke na kormilu i pomognemo kormilaru. Nismo htjeli spuštati košno jedrilo, dотle je sigurniji brod i bolje plovi morem, jer pred nama je bila otvorena pučina.

Kad je oluja prošla, razapnemo prveno i veliko jedro i upravimo brod. Onda razapnemo krmeno jedro, veliko košno jedro i prednje košno jedro. Pravac nam je bio istok-sjeveroistok, vjetar je bio jugozapadnjak.

Iznesemo na palubu uzde s desne strane, a odbacimo praće s jedara i klobučnice; namjestimo praće na zavjetrenoj strani, potegnemo vjetrene buline, čvrsto ih zategnemo, nategnemo ih, provučemo uzde krmenoga jedra prema vjetru, i udesimo sasvim onako kako treba da bude.

Za te bure, iza koje je navalio jak zapado-jugozapadnjak, bili smo odneseni, po mojem računu, kojih pet stotina morskih milja na istok, tako da ni najstariji mornar na brodu nije znao reći na kojoj smo strani svijeta.

Živež nam dobro istrajao, brod nam bio čvrst i sva momčad dobra zdravlja, ali nam je bila krajnja nevolja za vodu. Mislili smo da nam se najbolje držati istoga pravca, bolje nego da krenemo sjevernije, jer to bi nas moglo odvesti k sjeverozapadnom dijelu Velike Tatarije² ili u Ledeno more.

Dne 16. lipnja 1703. jedan dječak spazi s jarbola kopno. Sutradan sasvim ugledamo velik otok ili kontinent (jer nismo znali što je); na južnoj mu je strani uska prevlaka, koja se promalja u more, i draga, koja je preplitka da bi u nju mogao brod od više nego sto tona.

Bacimo sidro morsku milju od te drage, a naš kapetan pošalje u dugom čamcu dvanaestoricu svojih momaka, dobro oboružanih, sa suđem za vodu, ako je bude. Zamolim ga za dopuštenje da odem s

² Velika Tatarija — tako su nekoć nazivali dio Azije gdje se nalazi Mongolija i Kina.

njima pa da vidim kraj i da otkrijem ako što mognem. Kad smo izišli na kopno, nismo vidjeli niti rijeke, niti izvora, niti kakva tragažiteljima.

Naši momci krenu dakle obalom da blizu mora nađu štogod svježe vode, a ja odem sam na drugu stranu, poprilići milju, i tamo vidim sam neploдан i kamenit kraj. Stadoh se sada dosadivati, pa jer nisam ništa video što bi mi zaokupljalo radoznalost, vratim se polako drazi, a kako mi je more bilo cijelo pred očima, spazim da su naši momci već ušli u čamac te svom snagom veslaju prema brodu. Htjedoh baš da im doviknem, premda bi to slabo koristilo, kad ugledam golemo stvorene gdje za njima ulazi u more što god brže može: ne gazi mnogo dublje od koljena, a korača silnim koracima; ali naši su momci odmakli pol morske milje, a kako je more ovuda puno oštih klisura, nije čudovište moglo dostići čamac.

To su mi kasnije pripovijedali, jer se nisam usudio stati da vidim konac toj zгодi, nego sam otrčao što sam brže mogao onim istim putem kojim sam prvo bio pošao, a onda se uspeo na strm brežuljak, odakle mi je neki vidik po okolici. Vidim da je sva obrađena; ali me najprije iznenadilokoliko je duga trava što je na toj zemlji određena za sijeno, a visoka je kojih dvadeset stopa.

Iziđem na glavnu cestu, jer takvom se činila meni, premda je žiteljima služila jedino za stazu po ječmenoj njivi. Ovud sam koračao neko vrijeme, ali sam malo mogao vidjeti s obje strane, jer je bila bliska žetva, a žito se ispelovalo najmanje četrdeset stopa.

Hodao sam pol sata do kraja njive, koja je bila ograđena živicom, visokom barem sto i dvadeset stopa, a drveće je toliko visoko da mu i nisam znao sračunati visinu. Tu je bio nogostup, za prijelaz s jedne njive na drugu. Imao je četiri stepenice i kamen, koji moraš prekoračiti kad dođeš na najvišu stepenicu. Nisam se mogao popeti na taj nogostup, jer svaka je stepenica bila visoka šeststopa, a gornji kamen dvadesetak.

Nastojao sam naći u živici kakvu rupu, kad opazim na obližnjoj njivi jednoga žitelja kako ide k nogostupu, a iste je veličine kao i onaj kojega sam video gdje na moru proganja naš čamac. Učinio mi se velik kao obični zvonik, a korača koracima od deset lakata, koliko sam poprilići mogao ocijeniti. Spopao me krajnji strah i čudo, te potrčim da se sakrijem u žitu; odande sam ga video kako se s vrha nogostupa obazire natrag na obližnju njivu s desne strane, i čuo ga kako govori glasom, za nekoliko stupnja glasnijim od gorovne trube:

ali buka je bila tako visoko u zraku te sam u prvi mah zaista pomislio da je grmljavina.

Nato dode k njemu sedam čudovišta kakvo je i sam, sa srpovima u rukama, a svaki srp popriliči tolik koliko je šest kosa. Ti ljudi nisu bili tako dobro odjeveni kao onaj prvi, kojemu su, čini se, sluge radnici, jer na nekoliko riječi što je kazao podoše da kose žito na njivi gdje sam ležao.

Držao sam se od njih što sam mogao dalje, ali sam se kretao sa silnom mukom, jer žitne stabljike nisu gdjekada bile razdaleko više od jedne stope, tako da sam se jedva provlačio između njih. Ali ipak sam se gurao dok nisam došao na jedno mjesto na njivi gdje je žito bilo poleglo od kiše i odvjetra. Ovdje nisam mogao ni korak naprijed, jer su se stabljike bile tako ispreplele da nisam mogao propuzati između njih, a osje na povaljenim klasovima bilo je tako tvrdo i šiljasto da me kroz odjeću bolo u meso. U taj mah začujem kako žeteoci nisu za mnom dalje od sto lakata.

Bio sam sasvim klonuo od umora, svega me svladala tuga i očaj, te legnem među dvije brazde i od srca zaželim da bih ovdje dokončao svoje dane. Žalio sam samotnu ženu svoju i djecu, siročad bez oca. Jadikovao sam zbog svoje gluposti i tvrdoglavosti što sam opet krenuo na put, unatoč savjetu svih mojih prijatelja i rođaka.

U tom strašnom duševnom uzbuđenju nisam se mogao otresti misli o Lilliputu, gdje sam bio moćan da potegnem rukom carsko brodovlje i da izvršim ona druga djela što će se dobijeka spominjati u ljetopisima te carevine, a potomstvo će teško i vjerovati u njih, premda ih posvjedočuju milijuni ljudi. Razmišljao sam koliko poniznje moram pretrpjeti što se u ovom narodu činim tako neznatnim kako bi se pojedinac Lilliputanac činio među nama. Ali to mi se činilo još i najmanjom nesrećom mojom; jer kad su ljudski stvorovi u razmjeru sa svojom veličinom divljiji i okrutniji, čemu bih se ja i nadao nego da budem zalogaj u ustima prvomu od tih golemih barbara koji me uhvati.

Bez sumnje imaju pravo filozofi kada vele da ništa nije veliko nimalo, nego jedino po usporedbi. Moglo bi se svidjeti suđbini da dosudi Lilliputancima te da oni nađu koji narod gdje bi ljudi bili onako sićušni prema njima kako su oni bili prema meni. A tko zna nije li to čudno pleme smrtničko isto tako nadmašeno u kojem dalekom kraju na svijetu koji još nismo otkrili?

Kako sam se uplašio i zbumio, nisam se mogao okaniti tih misli,

kad se jedan od žetelaca približi na deset palaca brazdi u kojoj sam ležao, i utjera mi strah u kosti da će me prvim korakom nasmrт zgasiti njegova noga ili prepoloviti njegov srп. Kad se dakle opet pokrenuo zavrismen glasno od straha koliko sam god mogao; nato golemi stvor zastao, časak razgledavao pod sobom i naposljetku opazio gdje ležim na zemlji.

Promatrao me neko vrijeme, kao kad bi čovjek htio oprezno uhvatiti malu, opasnu životinju tako da ga ne bi mogla ni ogrepsti ni ugristi, kao što sam i ja u Engleskoj znao činiti s lasicom. Naposljetku se usudio da me kažiprstom i palcem uhvati straga, za struk, te me primakne na tri lakta k očima, da mi bolje razmotri lik.

Pogodio sam što bi on, i dobra mi sreća moja dala toliko sabrana duha te sam odlučio da se ni najmanje ne opirem dok me držao u zraku preko šezdeset stopa nad zemljom, premda mi je bolno gnječio bokove, od straha da mu se ne omaknem između prstiju. Jedino sam se usudio podići oči k suncu, moleći sklopiti ruke i izgovoriti nekoliko riječi poniznim, žalostivim glasom, kakav dolikuje stanju u kojem sam: jer svakoga sam se časa bojao da me ne bi tresnuo ozemlju, kao što običavamo činiti sa svakom malom, mrskom životinjom koju bismo rado uništili. Ali sreća mi dala da mu se milio moj glas i moje kretnje, te me uzeo gledati kao neku rijetkost i kako se čudio slušajući me kako izgovaram razgovijetne riječi, premda ih nije razumijevao.

Međutim nisam ja prestajao jecati i liti suze i glavu naginjati na obje strane, da mu pokažem, koliko god mogu, kako me ljuto boli što me gnječi palcem i prstom. čini se da je razumio što mislim, jer je digao kaputu kraj, nježno me položio u kaput i odmah otrčao sa mnom gospodaru svojemu, koji je bio imućan seljak, onaj isti koga sam prvog vidi na njivi.

Kad je seljak (kako sudim po njihovu razgovoru) čuo od sluge što mu pripovijeda o meni, uze omalu slamčicu, poprilici kolika je palica, i njom odignuo krajeve na mom kaputu; mislio je, čini mise, da je to neka vrsta pokrovca što mi je dala priroda. Oduhnuo mi kosu, da mi bolje vidi lice. Sazvao oko sebe svoje težake i zapitao ih, kako sam doznao kasnije, jesu li ikad u polju vidjeli stvorčić koji bi nalikovao na mene. Onda me tihano položio četveronoške na zemlju, ali ja odmah ustao i uzeo polagano hodati amo-tamo, neka ljudi vide da ne kanim uteći.

Svi oni posjedali uokrug oko mene, da bolje promatraju moje

kretnje. Ja skinem šešir i duboko se poklonim seljaku. Kleknem, dignem ruke, uznesem oči i izgovorim nekoliko riječi što god sam glasnije mogao; izvadim iz džepa kesu sa zlatnicima i ponizno je ponudim njemu. On je primi nadlan, onda je prinese sasvim k oku, da vidi što je, zatim je prevrnu nekoliko puta šiljkom pribadače (koju je izvadio iz rukava), ali nije znao što bi s njom.

Nato mu ja učinim znak neka položi ruku na zemlju. Onda uzmem kesu, otvorim je i sve mu zlato saspem na dlan. Bilo je tu šest španjolskih zlatnika po četiri pistole, i još dvadesetak-tridesetak komada sitnijega novca. Vidio sam kako je na jeziku ovlažio vršak maloga prsta i dignuo jedan od mojih najkrupnijih komada, a onda drugi; ali se činilo da nikako ne zna što su. Dade mi znak neka ih opet turim u kesu, a kesu u džep, pa pošto sam je nekoliko puta ponudio njemu, smatrao sam da mi je najbolje učiniti tako.

Međutim se seljak uvjerio da sam zacijelo razuman stvor. Govorio mi je nekoliko puta; ali zvuk njegova glasa probijao mi uši, kao da je od vodenice, premda su mu riječi bile prilično razgovijetne. Odgovarao sam mu u nekoliko jezika što god sam glasnije mogao, a on mi usto primicao uho na dva lakta daljine: ali uzalud, jer mi se nismo nikako razumijevali.

Onda on opravio sluge na posao, izvadio iz džepa rubac, složio ga udvoje i razastro ga na lijevuruku, koju je bio položio ploštimice na zemlju, da dlan bude gore, i učinio mi znak neka mu stupimna ruku, a to sam lako mogao učiniti, jer nije bila deblja od jedne stope. Mislio sam da mi je dužnost pokoravati se, pa sam se, od straha da ne padnem, sav ispružio na rupcu, a on me okrajcima rupca omotao do glave, da bude sigurnije, i tako me odnio kući. Tamo zovnu ženu i pokaza me njoj; ali ona zavrnsula i pobegla natrag kao što u Engleskoj bježe ženske kad spaze krastavu žabu ili pauku. No kad je časkom promotrla moje vladanje i kako ja dobro pazim na znakove što mi ih daje njen muž, umirila se brzo i malo se pomalo sasvim razblažila prema meni.

Bilo je oko dvanaest sati u podne, i jedan sluga donio objed. Bilo je samo jedno hranjivo mesno jelo (prikladno za priproste prilike ratarske), u zdjeli kojoj je promjer poprilici dvadeset i četiri stope. Društvo bješe seljak i njegova žena, tri djeteta i stara baka.

Kad su posjedali, smjesti me seljak podalje od sebe na stol, koji je bio trideset stopa visok od poda. Strahovito sam se bojao i držao se što sam dalje mogao od ruba, od straha da ne padnem s te visine.

Žena isjecka zalogaj mesa, onda izmrvi na drven tanjur nešto kruha i postavi to preda me. Ja joj se duboko poklonim, izvadim svoj nož i viljušku i uzmem jesti, na silnu radost njihovu.

Domaćica pošalje djevojku po malu rakijsku čašicu, u koju mogu stati dva galona, i nalije ju pićem; ja s teškom mukom dignem obadvjema rukama sud, te na najuljudniji način otpijem za gospodino zdravlje, izgavarajući riječi engleski što god glasnije mogu, a to je u društvu razbudilo takav srdačan smijeh da sam malne ogluhnuo od buke. Piću je bio okus kao slaboj jabukovači, i nije bilo neugodno.

Onda mi gospodar dade znak da priđem njegovu tanjuru, ali kako sam koračao po stolu, a bio sam za sve to vrijeme u silnu strahu, što će dobrostivi čitatelj lako razumjeti i oprostiti, dogodilo se da sam se spotaknuo o koru i pao ploštimice na lice, ali se nisam ozlijedio. Ustanem odmah, pa kad sam opazio da su dobri ljudi u velikoj brizi, uzmem šešir (koji sam od uljudnosti držao pod pazuhom) te mašući njime iznad glave zaviknem tri puta: Hura! — da pokažem kako se pri padu nisam ozlijedio.

No kad sam koračao ka mojemu gospodaru (kako će ga odsad zvati), najmlađi sin njegov, koji je sjedio do njega, nestrašan dječak od desetak godina, uhvatio mene za noge i držao me tako visoko u zraku da mi je drhtao svaki ud; no otac me njegov istrgnuo i u isti mah odvalio mu po lijevom uhutakvu zaušnicu da bi njom na zemlju oborio europsku konjaničku četu, te mu naredio neka se nosi od stola. Ali sam se bojao da dječak ne bi bio kivan na mene, i dobro sam se sjećao kako su u nas sva djeca od prirode zla prema vrapcima, kunićima, mačićima i šteničima, te sam se bacio nakoljena i pokazujući na dječaka objasnio gospodaru, koliko sam god mogao, da želim neka oprosti sinu. Otac se privolio i dječak sjeo opet na svoje mjesto, ja onda prišao k njemu i poljubim mu ruku, a gospodar ju prihvatio i naložio mu neka me nježno pogladi njome.

Usred objeda skoči gospodarici na krilo ljubimica njena mačka. Začujem za sobom huku, kao od tuceta čaraparskih razboja kad rade; okrenem glavu i razaberem da to kvrči ta životinja, koja mi se učinila da je triput veća od vola, kako sam sračunao kad sam joj vidio glavu i jednu šapu dok ju je gospodarica hranila i gladila. Divlji lik te životinje sasvim me zbumio, premda sam stajao na drugom kraju stola, preko pedeset stopa od nje, i premda ju je

gospodarica držala, od straha da ne bi skočila i mene ščepala pandžama. Ali nije bilo opasnosti, jer mačka nije ni najmanje marila za me kad me gospodar metnuo tri lakta od nje. A kako su mi uviјek kazivali, i ja se za svojih putovanja iskustvom uvjerio o istini, da divlju životinju, ako bježiš od nje, odaješ strah, navodiš time zacijelo da potekne za tobom da te napadne, to ja odlučim da u toj opasnoj zgodji ne pokažem nikavu uznemirenost.

Prošetao sam se neustrašivo pet-šest puta mački ispred same glave i prišao joj na pol lakta; nato uzmakla ona, kao da se uplašila jače od mene. Manje sam se bojao pasa, kojih su tri-četiri ušla u sobu, kako je običaj u seljačkim kućama; jedan je od njih bio bulldog, tolik kolika su četiri slona, i jedan hrt, koji je bio nešto veći od bulldoga, ali nije bio tako krupan.

Kad je objed bio gotovo pri kraju, uđe dojkinja s djetetom od godine dana u naručju, koje me odmah opazi i udari u vrisak da bi se čulo od Londonskog mosta čak u Chelsea, jer me po dječjem običaju zaiskalo za igračku. Mati, sva puka popustljivost, zgrabi mene i pruži me djetetu, a dijete me odmah uhvati za struk i turi moju glavu u usta, ali ja se tamo uzvikao na sav glas, tako da se derište uplašilo i ispustilo me, i sigurno bih bio skrhao vrat da mati nije držala ispod mene pregaču.

Dadilja, da umiri svoje napršće, poslužila se zvečkom, nekim šupljim sudom koji je napunjen velikim kamenjem i užetom je privezan djetetu oko struka; ali sve utaman; tako da se morala uteći posljednjemu sredstvu, nadojiti ga. Moram priznati da mi se ništa nikad nije tako zgadilo kao kad sam ugledao grdnu joj dojku, koju i ne znam s čim bih usporedio da radoznašom čitatelju prikažem veličinu, oblik i boju njenu. Iskočila je šest stopa, a obujam joj nije manji od šesnaest stopa. Bradavica je na njoj kao pol moje glave, a i na bradavici i na sisi tako je boja išarana mrljama, bubuljicama i pjegama da ništa ne može biti odurnije; jer sam je vidio iz blizine, kad je sjela da udobnije doji, a ja stajao na stolu. To me navelo na misao o lijepoj koži naših engleskih dama, koja se nama tako lijepa čini jedino zato što su one naše veličine te im samo kroz povećalo možemovidjeti mane; onda se pokusom uvjeravamo da se najglađa i najbjelja koža čini hrapava, prosta i loše boje.

Sjećam se, kad sam bio u Lilliputu, da su mi se lica tih maljucnih ljudi činila najljepša na svijetu; o toj sam stvari razgovarao tamo s jednim učenjakom koji mi je bio intimni prijatelj,

i on mi rekao da mu se moje lice čini mnogo ljepše i glađe kad me gleda sa zemlje nego kad me gleda izbljižega, kad ga ja dignem na ruku i primaknem ga sasvim, a to mu je bio, priznao mi je, isprva vrlo neugodan pogled. Rekao mi da mi na licu razabire velike rupe, da su dlake moje brade deset puta deblje nego čekinje u nerasta, a lice mi je od nekoliko boja, sve zajedno nemilo, premda s dopuštenjem moram reći o sebi da sam toliko lijep koliko i većina ljudi iz moga zavičaja, a sunce me vrlo malo opalilo, koliko sam god putovao. U drugu ruku, kad sam s njim razgovarao o damama na tome carskom dvoru, običavao mi on govoriti: »Jedna ima pjege, druga prevelika usta, treća prevelik nos.« A ja nisam ništa od toga mogao razabrati. Priznajem, to je razmatranje bilo prilično jasno; ali ga nisam ipak mogao propustiti, kako ne bi čitatelj mislio da su oni golemi stvorovi zaista nakazni: jer moram im biti pravedan i kazati, oni su milo pleme ljudsko; a osobito crte na licu mojega gospodara, premda je bio samo seljak, činile mi se vrlo skladne kad bih ga gledao iz visine od šezdeset stopa.

Kad smo odručali, otiašao moj gospodar svojim težacima, a koliko sam mu mogao razabrati po glasu i po kretnjama, naložio strogo ženi da vodi brigu o meni. Bio sam veoma umoran i pospan, a kad mi je to opazila gospodarica, položila me na svoju vlastitu postelju i pokrila me čistim bijelim džepnim rupcem, ali većim i debljim nego što je veliko jedro na ratnom brodu.

Spavao sam poprilići dva sata i sanjao da sam kod kuće sa ženom i djecom, a to mi je otežalo jadkad sam se probudio i razabrao da sam sâm, u golemoj sobi koja je široka između dvije i tri stotine stopa i visoka oko dvjesta stopa, a ja ležim na postelji širokoj dvadeset lakata. Gospodarica mojaotišla za svojim kućanskim poslovima, a mene zaključala unutri.

Postelja je bila osam lakata iznad poda. Neka mi je prirodna potreba iziskivala da siđem. Nisam se usudio zvati; a da i jesam, bilo bi uzalud zvati onakvim glasom kakav je moj, i na toliko veliku daljinu kao što je između sobe, gdje ja ležim, i kuhinje, gdje je obitelj.

Dok sam bio u tim neprilikama, dva štakora uspuzala uza zavjese i ustrčala se njuškajući po postelji. Jedan mi od njih došao gotovo do lica, te ja uplašen ustao i trgnuo kratki mač da se obranim. Te se strahovite životinje obezobrazile da s objiju strana napadnu na mene i jedna mi od njih položila prednje šape na

ovratnik; ali mi je poslužila dobra sreća, te sam joj rasporio trbuh prije nego što je mogla da mi ikoliko naudi. Štakor mi se sruši do nogu; a drugi, kad je vidio drugarova sudbinu, izmaknuo, ali s čestitom ranom na leđima koju sam mu zadao dok je bježao, tako da mu je zakapala krv. Nakon toga junačkog djela ushodam se polagano po postelji, da uhvatim dah i da se snađem.

Ti su stvorovi bili toliki kolik veliki bulldog, ali kudikamo hitriji i divlji, te da sam otpasao pojus kad sam lijegao da spavam, zacijelo bi me rastrgali na komadiće i proždrli. Izmjerio sam mrtvom štakoru rep i uglavio da je dug dva lakta, manje jedan palac; ali mi se oduravalo da trup svlačim s kreveta gdje je ležao i svejednako krvario. Opazio sam da u njemu ima još života, ali kad sam ga svojski sjeknuo po vratu, dotukao sam ga sasvim.

Naskoro zatim došla u sobu gospodarica, pa kad je vidjela da sam sav krvav, dotrčala i digla me uruci. Ja joj smješkajući se pokazem mrtvog štakora i učinim još i drugih znakova kako bih joj pokazao da nisam ozlijeden; ona se tome jako obradovala i zovnula sluškinju neka mašicama prihvati mrtvog štakora i baci ga kroz prozor. Onda me posadila na stol, a ja joj tamo pokazao svoj mač, sav krvav, obrisao ga o kraj na kaputu i opet zataknuo ukorice.

Žurilo mi se da obavim više nego jednu stvar koju ne može nitko obaviti mjesto mene, te zato pokušam obavijestiti domaćicu neka me metne na pod; kad je to učinila, nije mi stidljivost dopuštala da dalje kazujem nego joj pokazjem na vrata i nekoliko se puta poklonim. Dobra je žena s teškom mukom razumjela napokon što bih ja, uzela me opet u ruku, otišla u vrt i tamo me spustila na zemlju. Ja odem kojih dvjesta lakata ustranu, mahnem joj neka ne gleda i neka ne ide za mnom, sakrijem se među dva lista kiselice i tamo obavim prirodne nužde.

Nadam se da će mi dobrostivi čitatelj oprostiti što se zadržavam na ovim sličnim pojedinostima, jer ma kako one neznatne bile prijestupi dušama, ipak će zacijelo pomoći kojem filozofu da proširi svoje misli i maštu i da ih upotrijebi na dobro javnom i privatnom životu, a to mi i jest jedina nakana kad svijetu prikazujem ovaj i druge izvještaje o svojim putovanjima; u njima sam se nadasve brinuo za istinu, a nisam išao ni za kakvom učenom stilskom kićenošču. Ali sva slika toga putovanja toliko se silno dojmila moje duše i tako mi se duboko uvriježila u pamet da nisam ispustio ni jednu bitnu zgodu kad sam to predavao na papir; no kad

sam pomno pregledao, izbrisao sam nekoliko manje važnih mesta koja su bila u prvom mojem rukopisu, od straha da me ne bi pokudili kako sam dosadan i tričav, a zbog toga često kude putnike, što možda i nije nepravo.

Druga glava

Opis seljakove kćeri. — Pisca nose u trgovište, a onda u glavni grad. — Potankosti o njegovu putu.

Domaćica imala kćer od devet godina, dijete prilično sposobno za svoje doba, veoma spretno s iglom i vješto da oblači svoju lutku. Mati njeni i ona izmudrile kako će mi za noć urediti lutkinu kolijevku, metnule kolijevku u malu ladicu, a ladicu postavile na obešenu dasku, u strahu od štakora. To mi bila postelja za sve vrijeme dok sam boravio kod tih ljudi, ali su mi je sve zgodnije podešavali kad sam počeo učiti njihov jezik i kazivati što mi treba.

Ta je djevojčica bila tako spretna da me znala, čim sam se jedan ili dva puta skinuo pred njom, oblačiti i svlačiti, ali ja joj nisam nikad dodijavao time kad god mi je pustila da to činim sam. Sašila mi sedam košulja i nešto druge rubenine od najtanjega platna što se moglo nabaviti, a zapravo je bilo deblje od prtišta za vreću; prala ih je uvijek sama svojim rukama.

Ona mi je bila i učiteljica i učila me jeziku; kad ja pokažem koju stvar, rekla bi mi kako se to zove u njenu jeziku, tako da sam za nekoliko dana znao zaiskati što god zaželim. Bila je dobroćudna i nije bila viša od četrdeset stopa; malena za svoje godine. Nadjenula mi ime *Grildrig* i to ime prihvatile porodica, a zatim i sva kraljevina. Ta riječ znači ono što Latini zovu *nanunculus*, Talijani *homunceletino*, a Englezi *mannikin*, patuljak. Njoj najviše zahvaljujem što sam se održao u toj zemlji; nikad se nismo rastajali dok sam bio ondje; zvao sam je svojom *Glumdalclitch*, ili malom dadiljom: i skrivio bih veliku nezahvalnost kad bih propustio ovaj časni spomen o njenoj brizi za me, pa od srca želim da bih joj mogao uzvratići kako ona zaslужuje, mjesto da budem nedužni ali nesretni uzrok njenoj nevolji, kako imam i od više razloga strahovati.

Stali sada doznavati i govoriti po susjedstvu da je moj domaćin našao u polju čudnu životinju, onoliku kolik je poprilici *splacknuck*, ali u svakom udu građenu sasvim kao ljudsko stvorenje, za kojim se povodi i u svakom svojem dijelu; čini se da govorи nekim vlastitim, sitnim jezikom, hoda uspravno na dvije noge, pitoma je i uljudna, dolazi kad je zovneš, radi što god joj zapovjediš, udovi su joj najljepši na svijetu, a lice krasnije nego u plemičke kćeri kojoj su tri godine.

Drugi seljak, koji je živio sasvim blizu i bio osobit prijatelj mojemu domaćinu, došao u posjet da se izvijesti o istinitosti te zgode. Odmah budem pokazan i postavljen na stol, po kojem sam hodao kako su mi zapovijedali, vadio mač, opet ga zaticao, klanjaо se domaćinovu gostu i govorio mu: dobro došao, baš kako me naučila moja mala dadilja.

Taj je čovjek bio star i buljook, pa nataknuo naočari da me bolje promotri: nisam se mogao suzdržati da se tome od srca ne nasmijem, jer oči mi se njegove činile da su puni mjesec koji na dva prozora šija u sobu. Naši domari razabrali uzrok mojemu veselju, te se pridružili mojemu smijehu, a starac bio toliko lud da se na to rasrdio i zbumio. Bio je na glasu da je velik škrtac; a na nesreću moju, i zasluzio je taj glas, jer on je mojemu gospodaru dao prokleti savjet neka me kao znamenitost pokazuje o sajamском danu u bliskom gradu, do kojega je bilo pol sata jahanja, poprilici dvadeset i dvije milje od naše kuće. Naslutio sam da se snuje neko zlo kad sam vidio kako domaćin i prijatelj njegov dugo šapću i pokatkad pokazuju na me; a od straha mi se pričinilo da sam im načuo i razumio nekoje riječi.

Ali sutradan mi izjutra Glumdalclitch, mala moja dadilja, isprijevodila cijelu stvar, koju je lukavo ispisala od majke. Sirotica me djevojka položila na grudi i brzinula u plač od stida i žalosti. Bojala se da me ne pogodi nesreća od surovih, prostih ljudi, koji će me možda izgnječiti na mrtvo ime ili mi slomiti koji ud kad me budu uzimali u ruke. Bila je opazila kako sam po prirodi čedan, kako strogo pazim na svoju čast i za kolikom ću uvredom smatrati ako budem za novce javno izložen da me gleda najprostiji svijet. Tata i mama, veli, bili joj obećali da će Grildrig biti njen, ali sad ona vidi da joj kane učiniti kao i lanjske godine, kad su joj tobože poklonili janje, a kad se janje ugojilo, prodali ga mesaru.

Što se mene tiče, mogu istinski ustvrditi da sam se manje

zabrinuo nego moja dadilja. Čvrsto sam se uzdao i nikad me nije ostavljala nada da će se jednoga dana opet domoći slobode; a što se tiče sramote da će me voditi kao neko čudovište, smatrao sam sebe u toj zemlji pukim strancem, pa mi se takva nezgoda ne može nikad uzeti za pokudu ako se ikad vratim u Englesku; i sam kralj Velike Britanije morao bi u mojim prilikama pretrpjeli tu nevolju.

Moj domaćin poslušao prijateljev savjet, te me prvoga sajamskog dana odnio u škatulji u susjedni grad, a na jastučiću iza sedla poveo malu kćerku, moju dadilju. Škatulja bila sa svih strana zatvorena, s malim vratašcima za me da mogu ulaziti i izlaziti, i sa nekoliko izbušenih rupa da može ulaziti zrak. Djekočica je bila tako brižna da je u škatulju metnula strunjaču iz lutkine postelje da na nju legnem. Ali ipak sam se strašno protresao i razdesio na tom putu, premda je potrajao samo pol sata; jer konj je svakim korakom prevaljivao četrdesetak stopa, a kasao tako visoko da je trešnja bila isto onakva kao kad se za silne bure diže i spušta brod, samo mnogo žešća.

Put nam bio nešto dalji nego od Londona do St. Albansa. Domačin je moj odsjeo u gostonici kamo se obično svraćao; pa kad se malo posavjetovao s gostoničarom i posvršavao neke potrebne priprave, najmio *grultruda*, telala ili izvikivača, neka po gradu objavi da se kod »Zelenog orla« može vidjeti neobično stvorenje koje nije toliko kolik je *slacknuck* (životinja u tom kraju, vrlo lijepa oblika, kojih šest stopa duga) i koje svakim udrom svojega tijela nalikuje na ljudsko stvorenje, govori nekoliko riječi i izvodi stotinu zabavnih majstorija.

Postavili me u gostonici na stol unajvećoj sobi, koja je mogla imati do tri stotine četvornih stopa. Moja je mala dadilja stajala na niskoj klupici pokraj stola, da pazi na me i da naređuje što treba da radim. Da ne bude gužve, puštao je gospodar moj u isti mah samo po trideset ljudi da me gledaju.

Šetao sam se po stolu kako mi je djekočica određivala: zadavala mi je pitanja koliko je znala da razumijem jezik, a ja sam odgovarao što sam glasnije mogao. Okretao sam se nekoliko puta društvu, ponizno se klanjao, pozdravljaо ih dobrodošlicom i služio se još nekim riječima što sam ih naučio. Uzmem naprstak s pićem što mi ga je Glumdalclitch dala za čašu, i ispijem ga njima u zdravlje. Izvučem bodež i zamašem njime kako to čine mačevaoci u Engleskoj. Moja mi dadilja dala slamku, a ja njome uezeo baratati

kao kopljem, jer tu sam umještina naučio za mladosti. Toga su me dana pokazivali dvanaesterim društvima dok nisam gotovo puginuo od umora i muke; jer koji su me vidjeli, pričali su takva čudesna da su ljudi gotovo provaljivali vrata da uđu. Gospodar moj u vlastitom interesu nije trpio da me dira itko osim dadije; a da se spriječi opasnost, bile su oko stola ponamještene klupe u tolikoj daljini da nisam nikomu bio na dohvata. No neki nesretni dačići nanišanio lješnjakom ravno meni u glavu i samo me za dlaku promašio; a lješnjak je doletio tako žestoko da bi mi zacijelo izbio mozak, jer je bio gotovo tolik kolika je mala bundeva; ali sam stekao zadovoljštinu kad sam video da su mladoga nevaljalca istukli i istjerali iz sobe.

Gospodar je moj oglasio javnosti da će me opet pokazivati idućega sajamskog dana; a međuto mi pripravio zgodnije vozilo, i pravo je učinio, jer ja sam se toliko izmučio prvim svojim putovanjem i zabavljanjem općinstva osam sati redom, da sam jedva mogao stajati na nogama ili izgovoriti riječ.

Prošla su najmanje tri dana dok se nisam oporavio; ali da mi ne bude mira kod kuće, sva susjedna gospoda, sto milja unaokolo, kad su čuli za moju slavu, dolazili u gospodarovu kuću da me vide. Teško da ih je bilo manje od trideset, sa ženama i djecom (jer kraj je vrlo napućen), a gospodar je iskao, kad me pokazuje kod kuće, da mu se plati kao za punu sobu, sve ako tu bila samo jedna porodica, tako da sam neko vrijeme bio slabo na miru svaki dan u tjednu (osim srijede, kad je njihova nedjelja), premda me nisu nosili u grad.

Kad je moj gospodar video koliko bih mu ja mogao koristiti, odlučio nositi me u najznatnije gradove u kraljevini. Opskrbio se zato svim potrepštinama za put, uradio domaće poslove, oprostio se sa ženom i 17. kolovoza 1703., poprilići dva mjeseca poslije mojega dolaska, krenemo u glavni grad, koji je nekako u sredini države i koje tri tisuće milja od naše kuće.

Gospodar je kćer svoju Glumdalclitchu posadio iza sebe na konja. Ona me nosila u krilu, u škatulji koju je privezala o pas. Škatulju je djevojka obložila najmekšim suknom što je mogla dobiti, dobro ju popunila pokrivačem, opremila posteljom svoje lutke, opskrbila me rubljem i drugim potrepštinama i uredila sve što god je mogla udobnije. Nismo imali drugoga društva osim momka iz kuće, koji je za nama jahao s prtljagom.

Gospodar je kanio pokazivati me po svim gradovima uz put, i

pedeset ili sto milja zakretati s puta u svako selo ili odličnu kuću gdje se može nadati dobitku. Putovali smo lagano, ali nismo prevaljivali više od sto i četrdeset do sto i šezdeset milja na dan, jer Glumdalclitch, da poštedi mene, tužila se da je umara konjski kas. Često me vadila iz škatulje, kako sam sâm želio, da se nadišem zraka i da mi pokaže kraj, ali me uvijek držala na uzici.

Prešli smo pet-šest rijeka, koje su mnogo šire i dublje nego Nil ili Ganges, i teško da je koji potočić bio tako malen kao Temza kod Londonskog mosta. Putovali smo deset tjedana i pokazivan sam u osamnaest velikih gradova, ne brojeći sela i privatne kuće.

Dne 26. kolovoza stigosmo u glavni grad, koji se njihovim jezikom zove *Lorbrulgrud*, ili Ponos Svetmira. Moj se gospodar nastanio u glavnoj ulici gradskoj nedaleko od kraljevskoga dvora, te izdao oglas u običnom obliku, u kojem je bio točan opis moje osobe i svojstava. Najmio veliku sobu, prostranu tri do četiri stotine stopa. Nabavio stol od šezdeset stopa u promjeru, na kojem ću ja igrati svoju ulogu, i ogradio ga uokolo, tri stope od ruba i isto toliko visoko, da ne bih pao.

Pokazivali su me po deset puta na dan, na čudo i na zadovoljstvo svemu svijetu. Prilično sam sada govorio njihov jezik i sasvim sam razumio svaku riječ koja mi se kaže. Osim toga, naučio sam njihovo pismo i znao pokadšto protumačiti koju račenicu, jer mi je Glumdalclitch bila učiteljica dok smo bili kod kuće i u dokone sate za našega puta. Nosila je u džepu malu knjižicu, koja nije bila veća od Sansonova atlasa; to je bilo pučko djelo za mlade djevojke, koje prikazuje njihovu vjeru: potom me učila slovima i tumačila mi riječi.

Treća glava

Pisca pozivaju na dvor. — Kraljica ga kupuje od gospodara njegova, seljaka, i pokazuje ga kralju. — On raspravlja s velikim učenjacima njegova veličanstva. — U dvoru se određuje piscu soba. — U velikoj je milosti kraljičinoj. — Ustaje na obranu časti svoje domovine. — Njegove prepiske s kraljičinim patuljkom.

Ti poslovi kojima sam se mučio svaki dan za malo su mi

tjedana silno naudili zdravlju: što jegospodar više zarađivao, to je postajao nezasitniji. Sasvim mi nestalo trbuha i gotovo sam se bio pretvorio u kostur. Seljak to opazio, pa kako je zaključio da moram nabrzno umrijeti, odluči da izbijeiz mene probitak što god veći može.

Dok je on tako premišljao i odlučivao u sebi, došao iz dvora jedan *slardral*, ceremonijar, i naložio mojemu gospodaru da me odmah onamo odnese za zabavu kraljici i njenim damama. Neke su od tih dama već dolazile da me vide, te su pripovijedale čudesa o mojoj ljestvici, vladanju i finom taktu.

Njeno veličanstvo i njena pratnja nadasve uživali kako se ja ponašam. Kleknuo sam i zamolio začast da joj poljubim carsku nogu; ali milostiva vladarica, pošto su me postavili na stol, pružila mi mali prst, a ja ga ogrlio obadvjema rukama i s najvećom smjernošću pritisnuo usne na vrh prstu.

Kraljica me zapitala nekoliko općenitih pitanja o mojoj domovini i mojim putovanjima, a ja odgovorio koliko sam god mogao jasno i u malo rječi. Upitala me bih li volio živjeti na dvoru. Ja se poklonio sve do stola i ponizno odgovorio da sam rob gospodarov; ali kad bih sam odlučivao, ponosio bih se da mogu život posvetiti službi njena veličanstva.

Onda zapitala mojega gospodara bili me htio prodati za dobру cijenu. Kako se on bojao da neću poživjeti mjesec dana, bio je prilično pripravan da se rastane sa mnom, te zaiskao tisuću zlatnika, koji su mu odmah određeni za isplatu, svaki komad debeo poprilići osam stotina moidora³, ali ako se uzme na um razlika svih stvari kodnjih i u Europi i visoka cijena zlata kod njih, teško da je ta svota bila tolika koliko bi vrijedilo tisuću guineja u Engleskoj.

Ja onda rekoh kraljici: »Kad sam sada najpokorniji stvor i sluga vašega veličanstva, moram zamoliti za milost da Glumdalclitch, koja me uvijek njegovala s tolikom pažnjom i dobrotom, bude primljena u vašu službu i da mi i dalje bude dadilja i učiteljica.«

Njeno se veličanstvo privoljelo mojoj molbi i lako steklo pristanak seljakov, jer on se jako veselio što mu se kćи progurala na dvor, a i sirotica djevojka nije mogla sakriti radost. Moj bivši gospodar ode, pošto se oprostio sa mnom i reko mi da me ostavio u dobroj službi; nisam mu uzvratio ni jednu riječ nego mu se samo malo poklonio.

³ Moidor — portugalski zlatnik.

Kraljica je opazila moju hladnoću, pa kad je seljak izišao iz sobe, zapitala me za uzrok. Usudio sam se kazati njenu veličanstvu da bivšemu gospodaru svojemu ne dugujem nikakvu drugu hvalu nego što nije smrskao mozak jadnomu, bezazlenomu stvoru, slučajno nadenu na njegovu polju; ta se pak hvala obilato naknaduje dobitkom što ga je stekao pokazujući me po polovici kraljevine, i cijenom koja mu je sad isplaćena za me. Život kojim sam dosad živio toliko je bio mučan da bi ubio životinju deset puta jaču od mene. Zdravlje mi je vrlo oslabilo od neprestana truda da u svaku dobu dana zabavljam svjetinu; a da moj gospodar nije mislio da mi je život u opasnosti, ne bi me njeno veličanstvo tako jeftino kupilo. Ali kako sam izmaknuo strahu da bi sa mnom zlo postupali pod okriljem tako velike i dobre carice, koja je ukras prirodi, ljubimica svijetu, radost podanicima, feniks stvaranja, to sam se ponadao da će se pokazati kako je neosnovano strahovanje bivšega gospodara, jer sam već razabrao kako mi je oživio duh pod utjecajem njene nadasve uzvišene nazočnosti.

To je bio sadržaj mojega govora, koji sam izrekao zbumjeno i neodlučno. Posljednji je dio bio sasvim sastavljen u stilu koji je običan tomu narodu, a nekoliko me tih rečenica naučila Glumdalclitch dok me nosila u dvor.

Kraljica je bila veoma obzirna spram mojih nedostataka u jeziku, ali se začudila tolikoj domišljatosti i razboru u tako maljucnu stvoru. Uzela me u svoju ruku i odnijela me kralju, koji je bio tada u svojem kabinetu.

Njegovo veličanstvo, vrlo dostojanstven vladar strogog lica, nije na prvi pogled razabrao moju spodobu nego hladno zapitao kraljicu otkad ona voli *slacknucka*, jer sam mu se time valjda učinio kako sam ležao na prsima na desnoj ruci njena veličanstva. Ali vladarica, koja je silno duhovita i dosjetljiva, polako me postavila na noge na pisaći stol i naložila mi da sâm izvijestim njegovo veličanstvo o sebi, a to sam i učinio u vrlo мало riječi, a kad je puštena u kabinet Glumdalclitch, koja je čekala pred vratima i mučila muku što joj nisam pred očima, potvrđila i ona sve što se dogodilo od mojega dolaska u kuću njena oca.

Kralj je doduše bio učen kao malo tko u njegovoј zemlji, obrazovan u filozofskoj nauci i osobito u matematici; ali kad je točno razmotrio moju spodobu i video kako uspravno hodam, zamislio je, prije nego što sam počeo govoriti, da sam ja neki satni

stroj (taj se posao u toj zemlji vrlo usavršio) što ga je načinio neki domišljati umjetnik. No kad mi je čuo glas i kad je razabrao da je pravo i razborito što sam kazao, nije mogao sakriti kako se čudi. Nije nikako bio zadovoljan mojim izvještajem o načinu kako sam došao u njegovu kraljevinu, nego je mislio da su tu stvar ugovorili Glumdalclitch i njen otac, koji su me naučili nekoliko riječi da me za bolju cijenu prodaju. U toj misli zadao mi nekoliko drugih pitanja i dobio svaki put razborite odgovore, koji su bili nedostatni jedino po stranom naglasku i nepotpunom poznavanju jezika, s nekim seljačkim rečenicama što sam ih naučio u seljakovoj kući, a nisu pristajale uglađenome dvorskem tonu.

Njegovo veličanstvo poslalo po tri velika učenjaka koji su onda bili u nedjeljnoj službi, po običaju u toj zemlji. Ta su gospoda časkom vrlo oštro promotriла моју spodobu, a onda se razidoše u mišljenjima o meni. Svi se složili da nisam mogao biti stvoren po pravilnim zakonima, jer nisam sazdan sa sposobnošću da branim život bilo brzinom, bilo penjanjem na drveće, bilo kopanjem jama u zemlji.

Po Zubima, koje su mi razmotrili vrlo pomno, razabraše da sam mesožderna životinja; ali kako je većina životinja jača od mene, a poljski miš i neki drugi su prebrzi, nisu mogli zamisliti čime se ja hranim, osim ako jedem puževe i kukce; a da ja to valjda ne mogu, ponudili su se dadokažu mnogim učenim dokazima. Jedan od tih vještaka, čini se, mislio da sam ja embrio nedonšće. Ali to mišljenje zabaciše ona druga dvojica, koji su razabrali da su mi udovi potpuni i savršeni, i da sam živio više godina, što je očito po mojoj bradi, jer kroz povećalo jasno joj se razbiraju dlake. Nisu priznavali da sam patuljak, jer moja se maloča nije mogla ni s čim usporediti, a kraljičin je ljubimac patuljak najmanji za kojeg se ikad znalo u kraljevini, a visok je gotovo trideset stopa.

Nakon silne rasprave zaključiše jednodušno da sam jedino *relplum scalcath*, doslovce prevedeno lusus naturae⁴. Odluka je posve skladna s modernom filozofijom europskom, jer profesori te filozofije preziru izgovaranje na tajnovite zgode kojim su Aristotelovi naslijedovatelji uzalud nastojali sakriti svoje neznanje, pa su pronašli to čudesno rješenje svih poteškoća za neiskazano unapređenje čovječjega znanja. Nakon toga odlučnog zaključka

⁴ Lusus naturae — igra prirode.

zamolim da me poslušaju dvije-tri riječi. Obratim se kralju, uvjeravajući njegovo veličanstvo da dolazim iz zemlje koja ima više milijuna muških i ženskih mojega rasta; gdje su životinje, drveće i kuće sve u tom razmjeru, gdje se ja mogu braniti i hraniti isto kao i makoji podanik njegova veličanstva ovdje; to mi je sav odgovor dokazima one gospode.

Na to odgovoriše oni jedino prezirnim smiješkom i rekoše da me seljak vrlo dobro naučio moju lekciju. Kralj, koji je bio mnogo razumniji, otpusti učenjake i pošalje po seljaka, koji, na svu sreću, nije još bio otisao iz grada. Ispitao ga dakle najprije samoga, onda ga suočio sa mnom i s djevojčicom, te njegovo veličanstvo uzelo misliti da bi mogla biti istina što smo mu kazivali. Zamoli kraljicu neka naloži da se osobito brinu za mene; a bio je toga mišljenja neka bi Glumdalclitch i dalje bila služba dvoriti mene, jer je bio opazio kako se mi jako volimo.

Uredili joj prikladnu sobu na dvoru; imala je kao neku odgojiteljicu koja je bila određena da joj se brine za odgoj, djevojku koja će ju oblačiti, i dvije druge sluškinje za obične poslove; ali briga za mene bila je povjerena jedino njoj.

Kraljica zapovjedi svojemu dvorskemu stolaru neka napravi škatulju koja će mi služiti za spavaču sobu, prema modelu o kojem se budemo složili Glumdalclitch i ja. Taj je čovjek bio vrlo darovit majstor te je po mojoj uputi načinio meni za tri tjedna drvenu sobu od šesnaest četvornih stopa, visoku dvanaest stopa, sa zasovnim prozorima, vratima, i s dvjema komoricama, nalik na londonsku spavaču sobu. Daska koja je činila strop mogla se na dvije šarke dizati i spuštati, da se u škatulju može metnuti postelja koju je načinio tapetar njena veličanstva, te ju je Glumdalclitch svaki dan vadila i zračila, svojim je rukama spremala, spuštalju za noć i zatvarala nadom mnom krov.

Vješt zanatnik, koji je bio na glasu sa sitnih stvarčica, pothvatio se da mi načini dvije stolice, s naslonima i stalcima, od materijala prilično slična slonovoj kosti, i dva stola, s ormaram kamo ću metati svoje stvari.

Soba je bila sa sviju strana obložena jastucima, isto pod i strop, da se sprijeći svaka nezgoda zbog nemarnosti onih koji me nose, i da se ublaži treskanje kad se vozim u kočiji. Zamolim za vrata bravu, kako bih sprječio štakore i miševe da mi ulaze. Nakon nekoliko pokušaja načinio kovač najmanju bravu što se ikad vidjela

kod njih, a ja sam znao jednu veću bravu na vratima neke gospodske kuće u Engleskoj. Smislio sam da ključ nosim u svojem džepu, jer sam se bojao da ga Glumdalclitch ne bi izgubila.

Kraljica odredila također da mi se od najfinije svile što se može najamiti načini odjeća, koja nije mnogo deblja od engleskoga biljca i vrlo mi je neprilična bila dok se nisam naučio na nju. Bila je po modi u kraljevini, nešto na perzijsku, nešto na kitajsku modu, a vrlo je dostojanstvena i pristojna odjeća.

Kraljica je tako zavoljela moje društvo da nije mogla ni objedovati bez mene. Imao sam stol na istom stolu na kojem je jelo njeno veličanstvo, baš uz lakat njen, i stolicu na kojoj sam sjedio. Glumdalclitch je stajala na klupici na podu, blizu mojega stola, da mi pomaže i da se brine za mene.

Imao sam potpun pribor srebrnih zdjela i tanjura i drugih potrepština, koje spram kraljičinih nisu bile veće nego što sam video u londonskoj trgovini igračaka, za opremu lutkinoj kući: moja ih je mala dadilja držala u srebrnoj škatulji u džepu, davala mi ih za jelom kad su mi trebale, i uvijek ih sama čistila.

S kraljicom nije ručavao nitko osim dviju kraljevskih princeza, od kojih je starijoj bilo šesnaest godina, a mlađoj trinaest godina i mjesec dana. Njeno je veličanstvo običavalo da na koju od mojih zdjela metne zalogaj mesa, a ja bih ga tamo isjeckao, i ona je uživala gledajući me kako u minijaturi jedem; jer kraljica (koja je zaista imala baš slab želudac) zalagala je kao zalogaj toliko koliko bi dvanaestak engleskih seljaka pojelo za ručak, što mi je neko vrijeme vrlo odurno bilogledati. Smrskala bi zubima ševino krilo, kosti i sve, premda je bilo devet puta veće nego krilo odrasla purana; a u usta bi uzimala tolik komad kruha kolika su dva hljeba po dvanaest pensa.

Pila je iz zlatne čaše više nego hogshead⁵ nadušak. Noževi joj bili dva put dulji nego kosa, nastavljena ravno na kosište. Žlice, viljuške i drugo bijaše u tom istom razmjeru. Sjećam se kako me Glumdalclitch odnijela, iz radoznalosti da vidim neku dvorskú gozbu, gdje se u isti mah dizalo deset dvanaest tih golemlih noževa i viljušaka, te sam pomislio da nikada dotad nisam video tako strahovit prizor.

Običaj je da svake srijede (koja je, kako rekoh, njihova nedjelja) kralj i kraljica, s kraljevskim porodom muškim i ženskim,

⁵ Hogshead — oko 238 litara.

objeduju zajedno u odajama njegova veličanstva, komu sam ja sada postao miljenik; a onda bi mu moju stoličcu i stolić postavljali uz lijevu ruku, ispred nekog slanika.

Taj je vladar volio razgovarati sa mnom, ispitivati me o običajima, religiji, zakonima, vladavini i znanostima u Europi, a ja sam ga o tom izvijestio koliko sam god mogao. Shvaćanje mu je bilo tako bistro i sud tako valjan da je vrlo pametno razmatrao i raspravljao o svem što sam kazivao. Ali priznajem, kad sam mu nešto preopširno kazivao o ljubljenoj domovini svojoj, o našoj trgovini iratovima na moru i na kopnu, o našim raskolima u religiji i strankama u državi, toliko su prevladale predrasude njegova odgoja da se nije mogao uzdržati, nego me uzeo u desnu ruku, malko me pljesnuo drugom rukom, prasnuo u smijeh i zapitao me jesam li whigovac ili toryjevac. Onda se okrenuo k ministru predsjedniku, koji je stajao iza njega s bijelom palicom, gotovo tolikom koliki je veliki jarbol na *Royal Sovereignu*, i primijetio »kako je kukavna stvar ljudska veličina koju mogu oponašati ovako maljucni kukci kao što sam ja; a ipak«, reći će, »usuđujem se tvrditi da ti stvorovi imaju svoje titule i staleške odlike; grade mala gnijezda i jazbine koje nazivaju kućama i gradovima; koče se i gizdaju se u kočiji; ljube, bore se, prepisu se, varaju, izdaju«. I tako je nastavio, a ja crvenio i blijedio od zgražanja što čujem da se ovako prezirno govori o našoj plemenitoj zemlji, gospodarici u umjetnostima i oružju, biću Francuskoj, sucu Europe, sjedištu kreposti, pobožnosti, časti i istine, ponosu i zavisti svijeta.

Ali nisam bio u prilikama da zamjeram uvredama, te sam nakon zrela promišljanja uzeo sumnjati jesam li uvrijeden ili nisam. Jer za nekoliko sam se mjeseci naučio da gledam taj svijet i da se razgovaram s njim, razabrao sam da je svaka stvar na koju bacim pogled razmjerno velika, i toliko me prošao strah što me u prvi mah snalazio od njihove glomaznosti i lika, kao da gledam društvo engleskih lordova i dičnih gospoda u sjajnim svečanim haljinama kako igraju raznolike uloge svoje, na najuljudniji se način šepireći, klanjajući i brbljajući; da istinu reknem, silna mi je napast bila da im se nasmijem isto onako kako su se kralj i njegovi velikaši smijali meni. A i nisam se zaista mogao uzdržati da se ne nasmijem sam sebi kad bi me kraljica pred ogledalom uzela na ruku i u ogledalu nam se sva savcata javila oba lika naša; ništa ne bi moglo biti smješnije nego ta usporedba, tako te sam zbilja počeo misliti da mi

se obična spodoba moja silno srozava.

Ništa me nije toliko ljutilo i mučilo koliko kraljičin patuljak; bio je najmanjega rasta što se ikad našao u toj zemlji (jer zaista mislim da nije bio visok trideset stopa), pa kad je vidio stvorene koje je toliko manje od njega, obezobrazio tako da se svagda šepirio i kočio kad bi kraj mene prolazio u kraljičinu predsoblju dok sam ja stajao na kojem stolu i razgovarao se s dvoranima i dvorankama, i rijetko bi propustio da ne priklopi koju ujedljivu riječ o mojoj maloći; mogao sam mu se svetići jedino time da ga zovem bratom, da ga izazivam na rvanje, i takvim uzvraćanjem kako je obično u ustima dvorskih paževa.

Jednog dana za objedom taj se zlobnik toliko naljutio na nešto što sam mu bio rekao, da se popeo na ručni naslon na stolici njena veličanstva, uhvatio oko pasa mene koji sam sjedio ne misleći ni o kakvu zlu, ispustio me u veliku srebrnu zdjelu sa skorupom i onda otrčao što je brže mogao. Zapao sam preko glave i ušiju, te da nisam bio dobar plivač, bilo bi zlo i naopako; jer Glumdalclitch je u taj čas slučajno bila na drugom kraju u sobi, a kraljica se tako uplašila te nije bila sabrana da bi mi pomogla. Ali mala moja dadilja dotrčala da me izbavi, i izvukla me pošto sam progutao više od quarta⁶ skorupa. Strpali me u postelju; no nisam pretrpio druge štete nego što sam izgubio odijelo, koje mi se sasvim iskvarenilo.

Patuljka svojski išibali, a da ga još kazne, primorali ga da ispije zdjelu skorupa u koju me bacio; i nikad se više nije vratio u milost; naskoro zatim poklonila ga kraljica nekoj odličnoj gospođi, takoga nisam više vido, na preveliko zadovoljstvo svoje: ja i ne znam reći do kakve bi krajnosti, onako pakostan, dotjerao svoju osvetljivost.

Prije toga zbio je sa mnom grdnu vragoliju, kojoj se kraljica nasmijala, ali se u isti mah i jako rasrdila, te bi ga bila odmah otjerala da ja nisam velikodušan i zauzeo se za njega. Njeno veličanstvo kraljica bila uzela na tanjur kost, istresla iz nje moždinu i postavila kost opet na zdjelu, da stoji uspravno kako je prije stajala; patuljak uvrebaao priliku kad je Glumdalclitch otišla k poslužnom stolu, popeo se na klupicu na kojoj je ona stajala da me za jelom dvori, zgrabio me obadvjema rukama, stisnuo mi noge i ugurao me ušuplju kost u koju sam upao gotovo do ramena, te sam neko vrijeme bio u tom škripalu i doimao se vrlo smiješno. Mislim da

⁶ Quart — litra i desetina.

je potrajalo čitavu minutu dok nisu razabrali što mi se dogodilo, jer sam držao da mi je ispod časti vikati. Ali kako vladari rijetko dobivaju vruće jelo, nisu mi se ošurile noge, samo su mi nastrandale čarape i hlače. Po mojoj molbi patuljak nije drukčije kažnjen nego što je svojski išiban.

Kraljica se često rugala mojoj plašljivosti i običavala me pitati jesu li ljudi u mojoj domovini isto takve kukavice kao ja. Povod je bio ovaj: kraljevinu jako uznemiruju ljeti muhe, pa dok sam sjedioza objedom, nije mi bilo nikakva spokoja od tih nemilih kukaca što mi neprestance zuje i bruje oko ušiju, a svaki je tolik kolika je dunstableska ševa.

Gdjekad su mi sjedale na jelo i ostavljale iza sebe odurni svoj izmet ili upljuvак, što sam ja dobro video ako i nisu vidjeli domaćini, kojima su oči krupnije i ne razabiru sitnije stvari tako jasno kao što ih moje oči razabiru. Gdjekad mi se ustavljaše na nosu ili na čelu, a to me diralo u živac, jer su gadno zaudarale; i lako sam razbirao onaj ljepak što tim stvorovima omogućuje, kako kažu naši prirodopisci, da naglavce hodaju po stropu. Namučiosam se braneći se od tih odurnih napasnica i nisam se mogao suzdržati da se ne trzam kad bi mi sjedale na lice.

Patuljku bio običaj da tih kukaca nahvata u ruku, kako to kod nas rade školarci, te mi ih iznenada ispusti ispred nosa, da me uplaši, a kraljicu da zabavi. Moja je obrana bila da ih presijecam nožem, dok lete po zraku, i jako su se divili toj mojoj vještini.

Sjećam se, jednog jutra, kad me Glumdalclitch metnula u škatulji na prozor, kako je običavala za lijepih dana da me zrači (jer se ne bi usudila škatulju objesiti na čavao pred prozorom, kako mi to činimo s krletkama u Engleskoj), digao ja jedan od svojih zasovnih prozora i sjeo za stol da za doručak pojedem komad slatka kolača, kad mi uletjelo u sobu preko dvadeset osa koje je domamio miris, te zabrujale kao prdaljice na gajdama. Neke od njih zgrabile moj kolač, te ga odnose komad po komad; druge mi se uzletjele oko glave i lica, bune me halabukom i zadaju mi žaokama silan strah. Uza sve to odvažio sam se, ustao, trgnuo bodež i navalio na njih u zraku. Četiri sam ih smaknuo, ali druge umakle, te ja odmah zatvorio prozor. Ti su kukci bili kolike su jarebice; povadio sam žaoke i razabrao da su duge poldrug palca, a šiljate kao igle. Sve sam ih brižno spremio; s mnogim sam ih drugim rijetkostima pokazivao odonda po nekim krajevima u Europi, te nakon povratka u Englesku

poklonio tri Gresham Collegeu, a četvrtu zadržao sebi.

Četvrta glava

Opis zemlje. — Prijedlog za ispravak današnjih zemljovida. — Kraljevski dvor i nešto vijesti o glavnom gradu. — Piščev način putovanja. — Opis glavnoga hrama.

Iako sam putujući s Glumdalclitchom upoznao donekle zemlju, kanim je čitatelju sada ukratko opisati koliko sam je proputovao, a to nije više od dvije tisuće milja oko Lorbrulgruda, glavnoga grada. Jer kraljica, koju sam uvijek pratio, nije nikad odlazila dalje kad je kralja pratila na putovima, nego je tamo ostajala dok se kralj ne vrati s pregledavanja svojih granica.

Sva država tog vladara duga je popriliči šest tisuća milja, a široka tri do pet; odatle mogu jedino zaključiti da se naši europski geografi grdnno varaju kad misle da između Japana i Kalifornije nema ničega osim mora; jer ja sam uvijek sudio da tu mora biti neka zemlja, za ravnotežu s velikim kopnom Tatarijom; zato bi oni morali ispraviti svoje zemljovide i karte, te ovaj prostrani komad zemlje dodati sjeverozapadnoj Americi, a u tome ēu im ja drage volje pomoći.

Kraljevina je poluotok koji je na sjeveroistoku omeđen gorjem, visokim trideset milja, posve neprohodnim, jer su mu na vrhuncima vulkani; ni nazučeniji ljudi ne znaju kakvi smrtnici žive onkraj tih gora, te ima li tamo uopće nastanjene zemlje. S druge tri strane kraljevina je omeđena oceanom.

U svoj kraljevini nema ni jedne morske luke; a oni krajevi na obalama gdje utječu rijeke tako su puni šiljatih grebena, a more je običnoj tako burno da se ovamo ne usuđuju ni s najmanjim svojim čamcem, tako te je taj narod izvan svakoga dodira s drugim svijetom. Ali velike su rijeke pune brodova i obiluju izvrsnim ribama; rijetko kad hvataju kakve rive u moru, jer morske su rive velike koliko i naše u Europi, nisu im dakle vrijedne da ih love; po tom je jasno da se priroda, kad je stvarala biljke i životinje tako neobične veličine, ograničila sasvim na taj kontinent, a filozofima

prepuštam da tomu ustanove razloge.

No ipak znaju pokadšto uhvatiti kita koji se slučajno razbijje o grebene, a običan svijet voli ga jesti. Tih sam kitova vidio tako velikih da je čovjek kita jedva nosio na ramenima; gdjekad su ih kao osobitost u koševima donosili u Lorbrulgrud: jednoga sam vidio u zdjeli na kraljevu stolu, što je vrijedilo kao rijekost, ali nisam opazio da se kralju milio; jer zaista mislim da mu je mrska bila veličina, premda sam video nešto većega kita u Grenlandiji.

Zemlja je dobro naseljena, jer ima pedeset i jedan grad, gotovo sto utvrđenih mjesta i mnoga sela. Da zadovoljim radoznaloga čitatelja, bit će dovoljno da opišem Lorbrulgrud. Taj grad stoji u dva gotovo jednaka dijela s obiju strana uz rijeku koja ga presijeca. Ima preko osamdeset tisuća kuća i oko šest stotina tisuća stanovnika. Dug je tri *glonglunga* (to jest poprilici pedeset i četiri engleske milje)⁷, a širok dva i pol, kako sam ga izmjerio na kraljevskoj mapi, načinjenoj po kraljevu nalogu, koju su mi položili na tlo te se razastrla sto stopa; nekoliko sam puta bosonog prošao promjer i obišao obujam, sračunao po skali i izmjerio prilično točno.

Kraljevska palača nije pravilna građevina nego hrpa zgrada kojima ima poprilici sedam milja unaokolo; glavne su odaje visoke po najviše dvije stotine i četrdeset stopa, a široke i duge razmjerno.

Glumdalclitchi i meni dadoše kočiju, kojom ju je odgojiteljica njena često vozila da razgleda grad ili da ide u trgovine; a ja sam svagda bio s njima, ponijele bi me u škatulji; djevojčica me, po mojoj želji, često vadila i držala me u ruci da udobnije razmotrim kuće i svijet kad prolazim ulicama.

Sračunao sam da je naša kočija poprilici tolika kolika je četvorina Westminster Halla, no nije tolikovisoka; ali ne znam posve točno.

Jednoga dana naložila odgojiteljica našem kočijašu da stane kod nekoliko trgovina, pa tamo prosjaci uvrebali priliku, zgrnuli se i odovud i odonud uz kočiju i upriličili mi najstrašniji prizor što je ikad vidjelo europsko oko. Bila je tu žena s rakom na grudima, koje su joj strahovito natekle i bile pune rupa, od kojih bih se u dvije-tri mogao ja lako uvući i sav nestati. Bio je tu čovjek s gušom na vratu, većom nego pet vreća vune; a drugi je čovjek imao drvene noge, poprilici dvadeset stopa visoke. Ali najodurnije je bilo gledati uši što

⁷ Engleska je milja 1524 metra.

im mile po odjeći. Jasno sam razabirao golim okom udove te gamadi, mnogo bolje nego mikroskop udove europske uši, i rila njihova kojima ruju kao svinje. To su bile prve uši što sam ikad vido, i baš bih volio koju od njih rasparati kad bih imao pogodnih sprava, koje sam po nesreći ostavio na brodu, premda je prizor bio zaista gadan da mi se posve prevrnuo želudac.

Osim velike škatulje u kojoj su me obično nosili, odredila kraljica da mi se načini još i manja, od dvanaestak četvornih stopa, a deset stopa visoka, za udobnije putovanje, jer ona je druga bila nešto prevelika Glumdalclitchi za krilo i nezgodna u kočiji; načinio ju je onaj isti majstor, a ja sam ga upućivao pri cijeloj osnovi. Ta je putna sobica bila potpuna četvorina, s prozorom na sredini na tri strane, a na svakom prozoru izvana rešetka od željeznih šipki, da se spriječe nezgode za dugih putovanja. Na četvrtoj strani, koja nije imala prozora, bile su pričvršćene dvije jake skobe, kroz koje bi osoba što me nosi kad poželim putovati na konju provukla remen i skopčala ga sebi oko struka. To je bila uvijek služba kojeg ozbiljnoga, vjernoga sluge u koga sam se mogao pouzdati, bilo da sam kralja ili kraljicu pratio na njihovim putovanjima, bilo da sam htio razgledati vrtove, posjetiti koju odličnu damu državnog ministra na dvoru, kad bi Glumdalclitch slučajno bila bolesna; jer ja sam se brzo upoznao s mnogima, i stali me cijeniti najviši činovnici, mislim, više radi milosti njihovih veličanstava nego zbog kakve moje zasluge.

Kad bi mi na putu dodijala kočija, pripasao bi koji sluga na konju moju škatulju i metnuo je na jastuk pred sobom, i tu mi je bio potpun izgled po kraju, na tri strane, na tri moja prozora. U toj sam škatulji imao vojničku postelju, ležaljku od mreže, koja je visjela sa stropa, dvije stolice i stol, spretno pričvršćene na pod, da ne bi bilo bacanja kako se kreće konj ili kočija. A kako sam se odavno privikao na putovanje po moru, nisu mi te kretnje mnogo smetale, sve ako su i bile gdjekad vrlo žestoke.

Kad me god snašla volja da razgledam grad, mogao sam to uvijek iz svoje putne sobice, koju je Glumdalclitch držala u krilu, a ona bijaše, po običaju te zemlje, kao u nekoj otvorenoj nosiljci, koju nose četiri čovjeka i dvojica je prate u kraljičinoj livreji.

Narod, koji je često slušao o meni, pokazivaoveliču radoznalost i zgrtao se oko nosiljke, a djevojčica bila ljubazna, zaustavljava nosače i uzimala me na ruku da bi me zgodnije vidjeli. Silno sam želio vidjeti glavni hram, osobito toranj njegov, koji se računa da je

najviši u kraljevini. Zato me jednoga dana moja dadilja odnijela onamo, ali, da istinu kažem, vratio sam se razočaran; jer visina mu nije iznad tri tisuće stopa, računajući od zemlje do najvišega vrška; a to, ako se uzme na um razlika među veličinom tih ljudi i nas u Europi, nije veličina da joj se divimo, i ne može se prema razmjeru nikako jednačiti sa salisburyjskim zvonikom⁸. Ali ne želim ogovarati narod kojemu ču svega života dugovati silnu zahvalnost, pa moram priznati da se sve ono što tome čuvenom tornju nedostaje u visini, obilno nadoknađuje krasotom i čvrstoćom; jer zidovi su mu debeli gotovo sto stopa, građeni od klesana kamena, svaki kamen ima četrdesetak četvornih stopa, a sa sviju su strana ukrašeni kipovima bogova i careva, koji su isklesani u mramoru, veći od prirodne veličine, i smješteni u odjelitim dupkama. Izmjero sam mali prst koji je otpao jednoj od tih statua i ležao neopažen u kojekakvu mrvežu, te sam razabrao da je dug upravo četiri stope i jedan palac. Glumdalclitch ga umotala u svoj rubac i donijela ga u džepu kući, da joj bude među drugim tričarijama, koje je vrlo voljela, kao što ih već vole djeca njenih godina.

Kraljevska je kuhinja zaista sjajna građevina, sa svodom na vrhu, i visoka oko šest stotina stopa. Velika peć nije tolika kolika je kupola Sv. Pavla, za deset je koračaja niža; ja sam kupolu namjerice izmjero kad sam se vratio. No da stanem opisivati kuhinjski roštaj, goleme lonce i kotlove, mesinu što se vrti na ražnjevima i mnoge druge pojedinosti, možda bi mi se teško ivjerovalo; barem bi koji strogi kritičar mogao pomisliti da sam ponešto pretjerao, kako se često sumnja da putnici čine. Da bih izmaknuo toj pokudi, strah me nisam li se predaleko zaletio u drugu krajnost, pa ako ovo djelo slučajno bude prevedeno u brobdingnaški jezik (to je obično ime kraljevini) i bude poslano onamo, neće li kralj i njegov narod imati razloga tužiti se da sam im učinio krivicu što ih prikazujem krivo i umanjujem ih.

Njegovo veličanstvo drži rijetko u svojim stajama više od šest stotina konja; obično su visoki od pedeset i četiri do šezdeset stopa. No kad na svečane dane izlazi, prati ga za paradu garda od pet stotina konjanika, i to sam zaista držao za najsjajniji prizor što se ikad može vidjeti, dok nisam odred njegove vojske vidio u bojnom

⁸ Toranj u Salisburiju visok je 404 stope, a to bi bilo nekih 5000 stopa u Brobdingnagu.

redu, o čem će ulučiti drugu zgodu da govorim.

Peta Glava

*Neke zgodе što su se dogodile piscu. — Smaknuće jednog zločinca.
— Pisac pokazuje svoju vještinu u plovidbi.*

Pravo da kažem, prilično bih sretno živio u toj zemlji da me moja maloća nije izvrgavala raznim smiješnim i nemilim nezgodama; odvažit će se prijavjetiti neke od njih.

Glumdalclitch me u manjoj škatulji mojoj nosila često u dvorske vrtove, a gdjekad me vadila iz škatulje i držala me u ruci, ili me spuštala na zemlju da hodam.

Sjećam se, patuljak je jednoga dana, dok još nije bio otisao od kraljice, došao za nama u te vrtove, pa kad me moja dadilja spustila na zemlju i ja se s njim sastao kod nekih patuljastih jabuka, morao sam pokazati svoju domišljatost nesklapnom aluzijom na njega i drveće, koja slučajno u njihovu jeziku valja kao i u našemu. Nato zlobni lupež uvrebao priliku kad sam hodao ispod jednoga drveta, stresao drvo baš meni iznad glave, te mi kraj ušiju programjelo tuce jabuka, svaka gotovo kao bristolska bačva⁹; jedna me gruhnula u leđa kad sam se slučajno sagnuo, i oborila me ničice; ali druge ozljede nisam stekao, a patuljku su po mojoj želji oprostili, jer ja sam ga bio izazvao.

Jednoga drugog dana ostavila me Glumdalclitch na mekoj tratinici, a ona se podalje šetala s odgojiteljicom. Za to vrijeme udarila iznenada žestoka tuča da me njena sila oborila na zemlju; a kako sam ležao, gruhala me tuča ljuto po svemu tijelu, kao da me tko udara teniskim loptama; uza sve to uspio sam četvornoške otpuzati i skloniti se, ležeći ničice, u zavjetrinu pod majčinu dušicu, ali tako izgruhan od glave do pete da deset dana nisam mogao iz kuće. A tomu se i ne treba nikako čuditi, jer priroda održava u toj zemlji u svim svojim djelima onaj isti razmjer, pa je zrno tuče osamnaest stotina puta krupnije nego u Europi; to mogu potvrditi po iskustvu, jer sam bio tako radoznao da sam ih vagnuo i izmjerio.

⁹ Barrel, 163 litre i pol.

Ali opasnija mi se nezgoda dogodila u tom istom vrtu kad je moja mala dadilja, misleći da me metnula na sigurno mjesto (što sam ju često molio da učini, da se mogu zanijeti u svoje misli), otišla s odgojiteljicom i nekim poznatim damama na drugu stranu u vrtu, a moju je škatulju bila ostavila kod kuće, da joj ne bude na smetnju kad je nosi.

Dok nje nije bilo i ne bi me ni čula, dospio nekako u vrt mali bijeli prepeličar jednoga od glavnih vrtlara i slučajno naišao onamo u blizinu gdje sam ja ležao; pas pošao za tragom, došao ravno k meni, uzeo me u usta, otrčao, mašuci repom, pravcem ka gospodaru i polagano me spustio na zemlju.

Na svu sreću, bio je tako valjano naučen da me odnio u Zubima a nije me ni najmanje ozlijedio, pa ni odjeću mi razderao. No siromah vrtlar, koji me dobro znao i vrlo mi bio prijazan, uplašio se strahovito: prihvatio me nježno obadvjema rukama i zapitao me kako mi je; ali ja sam bio u toliku strahu i bez daha da nisam mogao ni riječ izustiti. Za nekoliko sam se časaka snašao, i on me živa i zdrava odnjoj mojoj maloj dadilji, koja se međutim vratila onamo gdje me ostavila, te zapala u smrtni strah što se ja ne javljjam niti joj odgovaram kad me zove. Oštro je prekorila vrtlara zbog njegova psa. Ali zgoda se zataškala i nikad se nije doznela na dvoru, jer djevojčica se bojala kraljičine srdžbe; a što se mene tiče, mislio sam zbilja da mojemu ugledu ne bi bilo nauhar kad bi se razglasila ovakva zgoda.

Ta je nezgoda odlučno navela Glumdalclitchu da me nikad više izvan kuće ne pušta iz očiju. Dugo sam se već bojao te odluke i zato sam joj tajio neke sitne nezgodice što su mi se događale dok sam ostajao sam.

Jednom se ustremio na mene jastreb koji je kružio nad vrtom, te da nisam odrješito trgnuo bodež i otrčao pod gustu brađu, zacijelo bi me odnio u svojim čaporcima. Drugi put, kad sam hodao površku svježa krtičnjaka, zapao sam do vrata u rupu kroz koju je životinja poizbacivala zemlju, pa sam smislio laž, koja nije vrijedna spomena da se ispriča, što sam iskvario odjeću. I još sam desnu goljenicu slomio na puževljevoj kućici o koju sam se slučajno spotaknuo kad sam se šetao sam i mislio na siromašnu Englesku.

Ne znam reći je li mi bio veći užitak ili jad kad sam na tim samotnim šetnjama opazio kao da me se sitnije ptice nikako i ne boje, nego skakuću oko mene ni na lakat daljine, te traže crve i

drugu hranu toliko ravnodušno i sigurno kao da i nema nikakva stvorenja blizu njih. Sjecam se, jedan je drozd toliko obezobrazio da mi je kljucnuo iz ruke komad kolača što mi je Glumdalclitch baš bila dala za doručak. Kad bih pokušao uhvatiti koju od tih ptica, srčano su se okretale protiv mene i htjele me kljucati po prstima, te se nisam usuđivao da im preblizu primičem prste; onda bi bezbržno odskakutale da love crve ili puževe kao i prije. No jednoga dana uzeo ja debelu toljagu i svom ju silom bacio tako zgodno na jednu konopljarku da sam ju oborio, pa je objeručke zgrabio za vrat i u slavlju potčao s njom dadilji. Ali ptica, koja je bila samo omamljena, osvijestila se i premda sam ju držao od sebe kolika je ruka, i bio joj izvan dohvata čaporcima, ipak me toliko izudarala krilima i odovud i odonud po glavi i po tijelu da sam dvadeset puta pomislio ne bih li je pustio. No nabrzo me izbavio jedan od naših slugu, koji je ptici zakrenuo vrat, i ja sam je po kraljičinoj zapovijedi sutradan dobio za objed. Koliko se sjećam, ta se konopljarka činila da je nešto veća nego engleski labud.

Dvorske su gospodice često pozivale Glumdalclitchu u svoje odaje i molile je neka me ponese da se nauživaju gledajući me i dirajući. Često bi me skinule do gola i položile me u svu duž u njedra svoja, što mi je bilo vrlo odurno, jer, da istinu kažem, koža im je veoma neugodno zaudarala. Ja to ne spominjem i ne smjeram na štetu tim odličnim damama, koje svakojako štujem; ali mislim da mi je u razmjeru prema mojoj maloći njuh bio oštriji i da te svijetle osobe nisu bile neugodnije svojim izabranicima, ili jedna drugoj, nego svijet istoga staleža nama u Engleskoj. A naposljetku, razabrao sam da je prirodni dah njihov snošljiviji nego kad upotrebljavaju parfeme, od kojih sam se odmah onesvjećivao. Ne mogu zaboraviti kako se jednoga toploga dana, kad sam se mnogo kretao, intiman priatelj moj u Lillipitu oslobođio i potužio da oko mene jako zaudara, premda mi je u tome isto tako mala krivica kao i većini mojega spola; ali mislim da je njegov njuh bio osjetljiv prema meni jednako kao i moj prema tome svijetu. U toj stvari ne mogu propustiti da priznam pravicu mojoj gospodarici kraljici i mojoj Glumdalclitchi, koje su bile mirisne kao ikoja dama u Engleskoj.

Najnemilije mi je bilo kod tih dvorskih gospodica (kad bi me dadilja odnijela k njima u posjet) što sam video da bez ikakva okolišanja postupaju sa mnom kao sa stvorenjem koje nema nikakve požude: jer u mojoj su se nazočnosti svlačile, bile golcate i oblačile

košulje, a ja sam bio smješten na toaletnom stolu baš pred njihovim golim tjelesima, što mi zaista ni izdaleka nije bila napast, niti me ičim drugim uzbudivalo nego samo strahotom i gnušanjem: koža mi se njihova, kad pogledam iz blizine, činila tako gruba i hrapava, tako svakojako išarana, pogdjegdje s madežom, širokim kao tanjur, i s dlakama što vise s njega kao dretva, a da ništa ne govorim o drugom na njihovim tijelima. I nikako se nisu sustezale, dok sam ja nazočan, da ispražnjuju što su popile, najmanje po dva *hogsheads*, u sudu od više nego tri tone. Najljepša od tih dvorskih gospodica, Ijupka, vesela djevojka od šesnaest godina, znala me gdjekad namjestiti da joj uzjašem na bradavicu na sisi, uz mnoge druge vragolije, za koje će mi čitatelj oprostiti što ih ne pripovijedam potanje. Ali ja sam se tako ozlovoljio da sam zamolio Glumdalclitchu neka smisli kakvu ispriku da nikad više ne bih odlazio k toj mlađoj dami.

Jednog dana došao mlad gospodin, nećak odgojiteljici moje dadijle, i saletio njih dvije da odu vidjeti smaknuće. Bilo je to smaknuće zlikovca koji je ubio dobra znanca toga gospodina.

Glumdalclitchu nagovorili da se i ona pridruži, iako preko volje, jer je po prirodi bila meka srca; a što se mene tiče, ja doduše zazirem od takvih prizora, ali me napastovala radoznalost da vidim nešto što sam držao da mora biti vrlo neobično. Zlikovca privezali na stolicu na stratištu, podignutu za tu svrhu, a glavu mu odsjekli od jednoga maha, mačem dugim četrdesetak stopa. Iz vena mu i arterija briznula tolika silna krv i u toliku visinu da tomu brizgu, dok je trajao, nije bio ravan veliki jet d'eau¹⁰ u Versaillesu; a kad je glava pala na stratištu na pod, gruhnula je toliko da sam se trgnuo, premda sam bio udaljen barem pol engleske milje.

Kraljica, koja je često običavala slušati pripovijedanje o mojim putovanjima i svaku priliku znala ulučiti da me razvedri kad sam bio turoban, zapitala me znam li ja baratat jedrom ili veslom i ne bi li mi koristilo zdravlju da se malo prihvatom veslanja. Odgovorih joj da veoma dobro umijem oboje: jer ako i jesam na brodu bio vidar ili doktor, ipak sam često u nevolji morao raditi kao običan mornar. Ali ne razumijem kako bih to mogao u njihovoј zemlji, gdje je najmanji čun onolik kolik je kod nas brod prvoga reda; a takav čamac kakvim bih ja mogao upravljati, ne bi nikako mogao ploviti po njihovoј rijeci.

¹⁰ Vodoskok.

Njeno veličanstvo reče, ako ja znam zasnovati čamac, njen će ga stolar načiniti, a ona će mi se pobrinuti za mjesto gdje će jedriti. Taj je čovjek bio vješt radnik, te je za deset dana načinio po mojim uputama paradan čamac, sa svom opremom, podesan za osam Europljana.

Kad je bio gotov, toliko se razdragala kraljica da je s tim čamcem u krilu otrčala kralju, a on naredio da za pokušaj metnu čamac u cisternu punu vode i mene u čamac; tu nisam mogao baratati sa svoja dva kratka ili mala vesla, jer nije bilo prostora. Ali kraljica je već bila smislila drugi plan. Naložila stolaru da načini drveno korito, tri stotine stopa dugo, pedeset široko i osam duboko; pošto su ga dobro zasmolili da ne bi propušтало vodu, položili ga na pod uza zid, u daljoj odaji u palači. Na koritu je blizu dna bila pipa, da se ispusti voda kad se ustoji; a dvojica slugu lako su ga mogla napuniti za pol sata.

Tu sam često znao veslati sebi za razonodu, a i kraljici i njenim damama, koje su sudile da se dobro zabavljaju mojom vještinom i okretnošću. Gdjekad bih razapeo jedro, i onda mi je posao bio jedino da kormilarim, a vjetar su domahivale dame svojim lepezama; kad se one umore, nekoliko bih njihovih paževa otpirivalo dahom moje jedro, a ja bih pokazivaosvoju vještinu kormilareći desno lijevo, kako me volja. Kad bih završio, Glumdalclitch bi svaki put odnijela moj čamac natrag u svoju sobu i objesila ga o čavao da se suši.

U tom mi se poslu dogodila jedna nezgoda koja me malne stajala života; jedan paž metnuo moj čamac u korito, a odgojiteljica, koja je pratila Glumdalclitchu, vrlo me uslužno digla da me smjesti u čamac; ali ja joj slučajno iskliznuo iz prstiju i zacijelo bih iz visine od četrdeset stopa pao na pod da me nije, na najveću sreću moju, zadržala pribadača, ubodena dobroj gospodi u pršnjak; glava te pribadače promakla meni između košulje i pasa na hlačama, i tako ja ostadol u zraku dok mi nije Glumdalclitch pritekla u pomoć.

Drugi put jedan sluga komu je bio posao da svaki treći dan napuni korito svježom vodom, bijaše tako nemaran da mu je iz kabla iskočila golema žaba: nije ju opazio. Žaba je ležala sakrivena dok me nisu metnuli u čamac, a onda, kad je vidjela mjesto za otpočinak, popela se i toliko nagnula čamac da sam morao svom svojom težinom pretezati na drugu stranu kako se ne bi izvrnuo. Kad ježaba ušla u čamac, preskočila mu jednim skokom pol duljine, onda mi

preskočila preko glave, natrag i naprijed, prljajući mi lice i odjeću svojom odurnom sluzi. Po silnoj glavurđi učinila mi se najnakaznijom životinjom što se može zamisliti. Ali sam ipak umolio Glumdalclitchu neka me pusti da sam dovršim s njom. Udarao sam ju podugo veslom dok je nisam napokon natjerao da skoči iz čamca.

No najveća opasnost što me snašla u toj kraljevini bila je od majmuna kojem vlasnik bijaše jedan od kuhinjskih momaka. Glumdalclitch me zaključala u svojoj sobi, a ona otišla za poslom, u posjet.

Kako je bila silna vrućina, bio je prozor u sobi otvoren, isto tako i prozor i vrata na mojoj većoj škatulji, u kojoj sam obično živio jer je bila prostranija i udobnija. Dok sam mirno sjedio za stolom i razmišljao, začujem kako je nešto gruhnulo kroz prozor u sobu, te skakuće po njoj amo-tamo; premda sam se jako zbumio, usudio sam se ipak pogledati van, ali se nisam micao sa sjedišta; i onda spazim tu veselu životinju kako skače i đipa gore-dolje, dok nije najposlijе došla k mojoj škatulji, koju je, čini mi se, promatrala s velikim uživanjem i radoznalošću, te zavirivala na vrata i na svaki prozor. Ja uzmakoh u dalji kut u svojoj sobi ili škatulji; ali je majmun zagledao u nju sa svake strane i natjerao me u takav strah te se nisam snašao da se sakrijem, što sam lako mogao učiniti.

Nakon nekoga vremena što je potratio zirkajući, keseći se, mundajući, pronašao me napokon, pa pružio šaku kroz vrata, kao što čini mačka kad se igra s mišem, i napokon me, premda sam se često premještao da mu izmagnem, zgrabio za kraj kaputa (koji je bio od onđešnje svile, vrlo debeo i tvrd), te me izvukao. Uzeo me desnom prednjom rukom i držao me onako kako dojilja drži dijete koje će dojiti, baš kako sam vidio u Europi da ovakvo isto stvorenje čini s mačetom; a kad sam pokušao da se branim, stisnuo me tako čvrsto da sam držao pametnijim pokoriti se.

S dobrim razlogom vjerujem da me držao za mlado svoje vlastite pasmine, jer mi je često vrlo nježno drugom rukom milovao lice. U toj ga zabavi prekinula buka na sobnim vratima, kao da ih netko otvara; nato on skoči iznenada na prozor kroz koji je bio ušao, a odande po olovnim pločamai žljebovima, hodajući na tri noge, a u četvrtoj držeći mene, dok se nije popeo na krov, odmah do našega.

U času kad me iznio, čuo sam kako je vrisinula Glumdalclitch. Sirotica malo što nije svisinula; onaj se kraj u palači sav uzbudio;

sluge otrčale po ljestve; stotine u dvoru vide majmuna kako sjedi na kućnom sljemenu, drži me jednom prednjom šakom kao djetence, a drugom me hrani, trpa mi u usta neko jelo što je istisnuo iz kese na jednoj strani svoje gubice, i tapša me kad neću jesti; mnogi se u svjetini dolje nisu mogli suzdržati da se tomu ne nasmiju, a i ja mislim da ih baš netreba kudititi, jer nema sumnje da je prizor bio smiješan svakom osim meni samom. Neki su iz svijeta bacali gore kamenje, nadajući se da će stjerati majmuna, ali to bude strogo zabranjeno, po svoj prilici zato da ne bi meni razmrskali glavu.

Prislonili sada ljestve i nekoliko se ljudi popelo; kad je to spazio majmun i razabrao da su ga gotovo svladali, a na tri noge ne može valjano brzati, ispustio me na žljebjnjak i pobjegao. Tu sam sjedio neko vrijeme, pet stotina lakata od zemlje, očekujući svaki čas da me otpuhne vjetar ili da od vrtoglavice padnem i otkotrljam se od sljemensa do žljebova; ali jedan valjani momak, između slugu moje dadilje, popeo se, turio me u džep na hlačama i donio me dolje živa i zdrava.

Gotovo me zagušila gadarija što mi je majmun natrpao u gušu; ali moja ju je mala dadilja iščačkala iglicom, a onda stadoh bljuvati, i od toga mi je jako odlanulo. No bio sam tako slab i sav izgnječen kako me stiskala ona nemila životinja da sam četrnaest dana odležao u postelji.

Kralj, kraljica i sav dvor slali svaki dan i pitali za moje zdravlje, a njeno me veličanstvo nekoliko puta pohodilo za mojega bolovanja. Majmun bude ubijen i izdana zapovijed da se takva životinja nesmije držati oko dvora.

Kad sam ozdravio te došao pred kralja da mu zahvalim na dobroti, izvolio mi se on dobrano narugati zbog te zgode. Zapitao me što sam mislio i snovao dok sam bio u majmunovoј šaci; kako mi se mili jelo kojim me hranio; kakvim načinom hrani on; i je li mi svježi uzduh na krovu pobudio apetit? Želio je znati što bih u takvoj prilici učinio u svojoj domovini. Rekoh njegovu veličanstvu da mi u Europi nemamo majmuna osim onih koji se kao rijetkosti donose iz drugih krajeva, a tako su maleni da bih izišao nakraj s tucetom njih ako bi se drznuli napasti me. A što se tiče te grdne životinje s kojom sam nedavno imao posla (bila je zaista kolik je slon), kad bih od straha mogao smisliti da se poslužim mačem (govorio sam gledajući žestoko i udarajući šakom po balčaku), možda bih joj, kad je pipnula rukom u moju sobu, zadao takvu ranu te bi bila sretna da ruku

izvuče brže nego što ju je turila.

To sam izgovorio čvrstim glasom, kao čovjek koji je u brizi da mu ne bi posumnjali u hrabrost. Aipak moj govor nije urođio ničim drugim nego glasnim smijehom, od kojega se, uza sve poštovanje što duguju njegovu veličanstvu, oni oko njega nisu mogli suzdržati. To me navelo na misao kako je uzaludan pokušaj čovjeku kad nastoji braniti svoju čast među onima koji ga toliko nadmašuju da se ne može nikako jednačiti ni uspoređivati s njima. A ipak sam nakon povratka vidio da moralna pouka mojega vladanja vrijedi vrlo često u Engleskoj, gdje će se kakav malen, prezren sluga, bez najmanjega prava po rodu, osobi, duhu razboru, drznuti da se razmeće svojom važnošću i da se jednači s najvećim ljudima u kraljevini.

Ja sam svaki dan zabavljao dvor kojom smiješnom zgodom; a Glumdalclitch, premda me nadasve voljela, ipak je bila toliko vragolasta te je javljala kraljici kad bih počinio kakvu budalaštinu o kojoj je mislila da će biti njenu veličanstvu zanimljiva.

Kako je djevojčica poboljevala, odvela ju odgojiteljica na čisti zrak, poprilići sat daleko ili trideset milja od grada. Sišle one s kočije blizu stazice u polju, a Glumdalclitch metnula moju putnu škatulju na zemlju, te ja izišao da se prošetam. Na stazi bila kravljia balega, te ja namjerio okušati svoju okretnost i preskočiti hrpu. Zatrčim se, ali, na nesreću, skočim prekratko i zapadnem baš usredinu, sve do koljena. Prilično sam teško pregazio, a jedan me sluga obrisao rupcem što je god čišće mogao, jer sam se bio gadno zaprljao; dadilja me zatvorila u škatulju dok se nismo vratili kući; tamo bude kraljica nabrzo obaviještena što se dogodilo, a sluga razglasio po dvoru, tako da je nekoliko dana bile šale i veselja na moj račun.

Šesta glava

Neki pronalasci piščevi da ugodi kralju i kraljici. — Pokazuje svoje umijeće u glazbi. — Kralj ga ispituje o prilikama u Engleskoj, i on ga obavještava. — Kraljeve primjedbe o tome.

Kako sam bio na dvoru, običavao sam jedan dva puta u tjednu pribivati kraljevu jutarnjem primanju, te sam često kralja viđao pod

brijačevom rukom, što mi je isprva bilo strahovito gledati: jer britva je bila gotovo dvaput dulja nego obična kosa. Njegovo se veličanstvo, po običaju u zemlji, brijalo samo dvaput na tjedan.

Jednom sam pridobio brijača da mi da nešto sapunice ili pjene te sam iz nje povadio četrdeset- pedeset najkrupnijih odsječenih dlaka. Onda uzmem komad fina drveta, izrežem ga kao hrbat načešlju, a najmanjom iglom što sam je mogao dobiti od Glumdalclitche, načinim nekoliko rupa u jednakim razmacima. U te sam rupe pričvrstio dlake tako vješto stružući i koso ih zašiljujući nožemda sam načinio priličan češalj; to je bila zgodna naknada, jer su se mojemu češlju bili već toliko izlomili zubi da mi nije gotovo ni služio; a nisam u toj zemlji znao ni jednoga tako finoga i točnoga majstora koji bi se prihvatio da mi načini drugi češalj.

A to me podsjeća na jednu zabavu u kojoj sam proveo mnogo dokonih sati. Zamolio sam kraljičinu sobericu neka mi sačuva iščešljane vlasti njena veličanstva, te sam ih s vremenom dobio dosta; i pošto sam se posavjetovao s prijateljem stolarom kojem je bilo određeno da izrađuje sitne stvarce za mene, naručim mu neka mi načini stalke za dva naslonjača koji nisu veći od onih u mojoj škatulji, i da finim šilom izbuši rupice oko onih dijelova gdje sam označio naslone i sjedišta; kroz te sam rupe propleo najdeblje vlasti što sam ih mogao odabrati, baš kao što se pletu trskove stolice u Engleskoj. Kad sam ih zgotovio, poklonio sam ih njenu veličanstvu, a ona ih je držala u svojem kabinetu i običavala ih pokazivati kao osobitosti, pa i zaista im se čudio svatko tkoih je video.

Kraljica htjela da sjednem na jednu od tih stolica, ali sam ja odlučno odbio da je poslušam i izjavio da ēu radije tisuću puta umrijeti nego nečasni dio svojega tijela smjestiti na tu dragocjenu kosu što je nekad krasila glavu njena veličanstva.

Od te sam kose (kako sam uviјek imao dara za mehaniku) napravio također lijepu, malu kesu, dugu kojih pet stopa, s imenom njena veličanstva u zlatnim slovima, i s privolom kraljičinom dao je Glumdalclitchi. Da istinu kažem, kesa je bila više za paradu nego za porabu, jer nije bila toliko jaka da nosi težinu krupnijeg novca, i već zato Glumdalclitch nije držala u njoj ništa osim nekih sitnih igračaka što ih djevojčice vole.

Kralj je uživao u glazbi i često je na dvoru imao koncerata, na koje su gdjekad donosili mene i metalni me u škatulji na stol da ih slušam; ali je buka bila tako silna da sam jedva razabirao melodije.

Uvjeren sam da toj buci nisu ravni svi bubnjevi i trube ma koje kraljevske vojske da ti u isti mah zagrughaju i zaore baš kraj ušiju. Bila mi je navada da mi škatulja bude što dalje odande gdje sjede svirači, onda, da zatvaram na škatulji vrata i prozore i da zastirem prozore, i nakon toga mi se njihova glazba nije činila neugodna.

Za mladosti sam naučio svirati malo na spinetu. Glumdalclitch je imala u sobi spinet i dvaput joj u tjednu dolazio učitelj i učio je; okrstio sam njezino glazballo spinetom, jer je ponešto nalikovalo na taj instrument i na isti su način svirali na njemu. Munulo mi u glavu da kralja i kraljicu zabavim na tome glazbalu kojom engleskom melodijom. Ali to se činilo izvanredno teškim, jer je spinet bio malne šezdeset stopa dug, svaka tipka gotovo stopu široka, tako da raširenim rukama nisam mogao zahvatiti više od šest tipaka, a da ih pritisnem, trebalo bi svojski udariti pesnicom, što bi prevelik posao bio i još bez uspjeha. Smislio sam ovakvu metodu: priredio sam dvije okrugle batine, debele poprilići kao obična toljaga; na jednom su kraju bile deblje nego na drugom, a deblje sam krajeve omotao komadima mišje kože da ne bih, kad udaram, oštetio tipkama lice ili smetao zvuku. Pred spinet namjestili klupu, koje četiri stope ispod tipaka, a mene metnuli na klupu. Ja sam joj trčkarao po duži amotamo što god brže mogu, udarao svojim dvjema batinama po tipkama po kojima treba, i uspio odsvirati jig¹¹, na veliko zadovoljstvo njihovim veličanstvima; ali mi je to bio najteži napor što me ikad snašao, a ipak nisam mogao udarati više od šesnaest tipaka, niti prema tome svirati zajedno bas i diskant, kako to čine drugi umjetnici; to je bilo na veliku štetu mojoj svirci.

Kralj je, kako sam prije spomenuo, bio vladar izvrsna uma, te bi često odredio da me donesu u mojoj škatulji i metnu me na stol u njegovoj radnoj sobi: onda bi mi naložio da iznesem iz škatulje stolicu i sjednem u daljini od tri lakta na vrh njegova pulta, tako da sam bio gotovo u istoj visini s njegovim licem. Ovako sam imao nekoliko razgovora s njim.

Jednoga sam se dana oslobođio i rekao njegovu veličanstvu da prezir koji on iskazuje prema Europi i drugom svijetu ne pristaje uz ona odlična duševna svojstva što ih on ima: da se razum ne veća s tjelesnom veličinom; naprotiv, opazili smo u našoj zemlji da ga u najgolemijih obično ima najmanje: da su između drugih životinja

¹¹ Irski plesni napjev.

pčele i mravi na glasu s veće marljivosti, vještine i oštroumnosti nego mnoge životinje većih vrsta; i za kako god neznatna on mene drži, ja se nadam da će poživjeti i iskazati njegovu veličanstvu kakvu znatnu uslugu.

Kralj me pažljivo saslušao i počeo stjecati mnogo bolje mišljenje o meni nego što je imao ikad prije. Zaiskao mi da ga potanko izvijestim o vladavini u Engleskoj koliko god mogu; jer ma kako vladari obično voljeli svoje ustanove (tako je naime po prijašnjim mojim razgovorima sudio o drugim monarsima), on bi se veselio da čuje štogod što vrijedi da se nasljeđuje.

Smisli sam, ljubazni čitatelju, koliko sam često poželio tada Demostenov ili Ciceronov jezik, koji bi me ospособio da diku svoje mile domovine proslavim u stilu jednaku njenim zaslugama i sreći.

Započeo sam govor izvješćujući njegovo veličanstvo da se naša država sastoji od dvaju otoka što sastavljuju tri moćne kraljevine, pod jednim vladarom, osim naših naseobina u Americi. Zadržao sam se dugo pri plodnosti naše zemlje i temperaturi naše klime. Onda sam naširoko govorio o sastavu engleskog parlamenta, što ga dijelom sastavlja odlično tijelo, nazvano *House of Peers*, Velikaški dom: osobe najplemenitije krvi, s najstarijim i najprostranijim očevinama. Opisao sam onu izvanrednu pomiju što se uvijek posvećuje njihovu odgoju u umještinaima i oružju, kako bi se ospособili da budu savjetnici i kralju i kraljevini; da sudjeluju u zakonodavstvu; da budu članovi najvišega suda protiv kojega nema priziva; i da budu prvaci i predvodnici, uvijek pripravni svojom hrabrošću, vladanjem i vjernošću braniti svojega vladara i domovinu. Oni su ures i branič kraljevini, dostojni nasljednici preslavnih predaka kojima su časti bile nagrada za vrlinu, a potomstvo im se, kako se zna, nije nikad odradilo od te vrline. Njima se pridružuje nekoliko svetih osoba, kao dio te skupštine, pod imenom biskupa, kojima je posebno zvanje da se brinu za religiju iza one koji narod poučavaju u njoj. Vladar i najmudriji savjetnici njegovi traže i odabiru njih između onih svećenika koji se ističu svetošću svojega života i dubinom svoje učenosti; oni su zaista duhovni oci svećenstvu i narodu.

Drugi se dio parlamenta, rekoh, sastoji od skupštine zvane *House of Commons*, Dom pučana, a to su sama prva gospoda, koju je sam narod probrao i odabrao zbog velikih sposobnosti i ljubavi za domovinu, da predstavljaju mudrost svega naroda. A ta dva tijela

sastavljuju najuzvišeniju skupštinu u Europi, kojoj je zajedno s vladarom povjereno cijelo zakonodavstvo.

Onda sam prešao na sudove, kojima predsjedaju suci, oni časni mudraci i tumači zakona, da odlučuju o prijepornim pravima i vlasništvu, a i da kažnjavaju zloču i štite nevinost. Spomenuo sam razumno upravljanje našim financijama, hrabrost i dična djela naših vojnih sila na moru i na kopnu. Sračunao sam broj našega naroda i procjenio koliko bi milijuna moglo biti nas od svake vjere ili političke stranke. Nisam propustio ni naše igre i zabave ili bilo koju osobitost o kojoj sam mislio da bi bila na čast mojoj domovini. A sve sam završio kratkim povijesnim izvještajem o prilikama i događajima za popriliči sto minulih godina.

Taj se razgovor završio tek za pet audijencija, a svaka je potrajala po nekoliko sati; kralj je sve slušao s velikom pozornošću, često zapisivao što govorim, i bilježio što me kani upitati.

Kad sam završio te duge razgovore, njegovo veličanstvo kralj u šestoj je audijenciji, prema svojim bilješkama, iznio mnogo sumnja, pitanja i prigovora svakom članku. Zapitao me kakve se metode upotrebljavaju za obrazovanje duha i tijela našega mladoga plemstva, i u kakvoj vrsti posla provode oni obično prvi dio života, najpogodniji za učenje. Kako se postupa da se ta skupština dopuni ako koja plemenita porodica izumre? Kakve su sposobnosti potrebne onima koji će biti imenovani novim lordovima: je li se ikad dogodilo da je tim promaknućima bio motiv vladarova volja, svota novca dana kojoj dvorskoj dami, namjera da se ojača stranka, protivna javnim interesima? Koliko znanja imaju ti lordovi o zakonima svoje domovine i kako su ga stekli, te su se toliko sposobili da u posljednjoj instanciji odlučuju o pravima svojih supordanika? Jesu li uvijek tako čisti od lakomosti, pristranosti oskudice da kod njih ne može biti podmите ili druge kakve opake namjere? Jesu li oni sveti lordovi o kojima sam govorio unapredjivani uvijek zbog znanja o vjerskim stvarima zbog sveta života; nisu li oni, dok su bili obični svećenici, ikad bili udvorice prema prilikama, duhovnici, ropski ponizni kakvu plemiću, čije će mišljenje i dalje pokorno slušati pošto su primljeni u tu skupštinu?

Zatim je poželio da zna kakve lukavštine upotrebljavaju kad se biraju oni koje sam ja nazvao pučanima; ne može li koji stranac s punom kesom navratiti priproste birače da radije izaberu njega nego svojega vlastelina ili najznačatnijega gospodina u susjedstvu. Kako to

da ljudi toliko silno teže da dospiju u tu skupštinu kad se priznaje da je to velika poteškoća i trošak, često i propast njihovim porodicama, a nemaju nikakve plaće ili mirovine; jer to se čini s takvim zanosnim poletom vrline i duha za opće dobro te njegovo veličanstvo nekako sumnja da to možda nije uvjek iskreno. I poželio je znati imaju li takva revna gospoda kakvih namjera da se naplate za trošak i poteškoće na koje su se dali kad su javno dobro žrtvovali osnovama slaba i nevaljala vladara, združena s pokvarenim ministarstvom. Množio je pitanja i svojski me rešetao o svakoj sitnici u toj stvari, te me bez kraja ispitivao i iznosio prigovore, ali da to ponavljam, ne bi, mislim, bilo razborito niti zgodno.

Na ono što sam kazao o našim sudovima, željelo je njegovo veličanstvo da mu uđovoljim u nekoliko točaka: a to sam pogotovu mogao, jer sam se nekad gotovo upropastio dugom parnicom kod vrhovnog sudišta, koja se riješila meni u prilog, ali na moj trošak. Zapitao me koliko se vrijeme obično trati dok se ne rasudi između pravice i krivice, i koliki je trošak. Smiju li odvjetnici i govornici braniti u stvarima za koje se očito zna da su neprave, pravdaške nasilne? Opaža li se da na tezulji pravde teži štogod strančarsko, vjersko ili političko? Jesu li branitelji govornici, ljudi obrazovani u općem pravoznanstvu, ili samo u pokrajinskom, narodnom i drugom lokalnom običajnom pravu? Sudjeluju li oni njihovi suci iole pri sastavljanju onih zakona kad sebi prisvajaju slobodu da ih tumače i objašnjavaju po miloj volji? Jesu li ikad, u različito vrijeme, i branili i napadali istu stvar, te spominjali prijašnje slučajevе da dokažu oprečna mišljenja? Jesu li oni bogat ili siromašan stalež? Dobivaju li kakvu novčanu nagradu za obranu za iskazivanje svojega mišljenja? A osobito, primaju li ih za članove u Donji dom?

Navratio se zatim na upravu naših financija i rekao da je mene valjda izdala pamet, jer sam naše poreze sračunao poprilići na pet-šest milijuna na godinu, a kad sam uzeo spominjati izdatke, video je da iznose više nego dvaput; njegove su bilješke o tom vrlo potanke, jer se, kako mi reče, nudio da bi mu moglo koristiti poznavanje našega postupka, a ne može biti da bi se u svim računima prevario. Ali ako je istina što sam mu rekao, on se svejednako čudi kako jedna kraljevina može trošiti preko svoje imovine, kao kakav privatnik. Zapitao me tko su naši vjerovnici i otkud smažemo novaca da ih plaćamo.

Začudio se kad mi je čuo pri povijedanju o našim teškim i

skupim ratovima; zacijelo smo, reče, svadljiv narod, ili živimo među lošim susjedima, a generali su nam valjda bogatiji nego naši kraljevi? Zapitao me što se nas tiču poslovi izvan naših otoka, kad nije posrijedi trgovina ili ugovor, obrana obala našim brodovljem. Nadasve se začudio kad je čuo da govorim o plaćeničkoj stalnoj vojsci, usred mira i među slobodnim narodima. Reče, ako nama s našom privolom vladaju našizastupnici, ne može zamisliti koga se mi bojimo i s kim treba da se borimo; i htio bi da čuje moje mišljenje ne brani li kuću privatnikovu bolje on sam, njegova djeca i porodica, nego pol tuceta lupeža, pokupljenih uz slabe plaće po ulicama: bilo bi sto puta bolje da takvi lupeži budu smaknuti.

Nasmijao se mojoj »neobičnoj vrsti matematike«, kako ju je izvolio okrstiti, što broj našega stanovništva sračunavam zbrajajući različite vjerske i političke sekte u nas. Reče da ne zna zašto bi oni čije je mišljenje štetno općem dobru, bili siljeni da ga mijenjaju, ili zašto ne bi bili siljeni da ga kriju. I kao što je tiranija svake vlasti ako iziskuje ono prvo, tako je slabost ako ne primorava na ovo drugo: jer čovjeku se može dopustiti da u svojoj sobi drži otrove, ali ih on ne smije prodavati za okrepnu.

Zamijetio je da sam među zabavama našega plemstva i gospode spomenuo igru: zapitao, u kojim se godinama obično prihvacaju te zabave, i kada odustaju od nje, koliko vrijeme troše na nju: tjera li se tako visoko da im dira u imutak; ne mogu li se loši, nevaljali ljudi svojom spretnošću u toj vještini domaći velika bogatstva, pa držati gdjekad u zavisnosti naše prave plemiće, sasvim ih zaluditi i prisiliti ih gubicima, koje su pretrpjeli, da uče i izvršuju tu sramotnu vještinu prema drugima.

Sasvim se začudio izvještaju kojim sam mu prikazao naše povijesne prilike za posljednjega stoljeća, te izjavio da je to samo gomila zavjera, ustanaka, ubojstava, pokolja, buna, progonstava, najgorih plodova kojima rodi lakomost, razdor, licemjerstvo, nevjera, okrutnost, bijes, mahnitost, mržnja, zavist, bludnost, zloba i častoljublje.

Njegovo je veličanstvo u jednoj drugoj audijenciji uznastojalo ponoviti sažeto sve što sam govorio; usporedio pitanja što mi ih je zadavao s odgovorima što sam mu uzvratio; onda me uzeo u ruke i nježno me milujući izgovorio ove riječi, koje neću nikad zaboraviti, niti način kako mi ih je izgovorio:

»Mali moj prijatelju Grildrig, vi ste izrekli najdivniji

hvalospjev svojoj domovini; vi ste jasno dokazali da su neznanje, besposlica i opaćina prava svojstva koja osposobljuju zakonodavca; da zakone najbolje objašnjavaju, tumače i primjenjuju oni kojima je interes i vještina da ih izvraćaju, brkaju i obilaze. Opažam kod vas neke crte o uređenju, koje su u osnovi možda i bile prilične, ali su se napol zbrisale, a ostatak je sasvim okaljan i zaprljan izopačenošću. Iz svega što ste kazali ne razabire se da se u vas iziskuje ikakva savršenost za polučenje ikakva zvanja; da se svećenici unapređuju zbog pobožnosti ili učenosti; vojnici zbog svojega vladanja ili hrabrosti; senatori zbog ljubavi za domovinu; savjetnici zbog svoje mudrosti. Što se tiće vas», nastavio je kralj, »vi ste najveći dio svojega života proveli u putovanju, te se drage volje uzdam da ste dosad izmakli mnogim opaćinama svoje domovine. Ali po onom što sam razabrao iz vašega pripovijedanja i iz odgovora koje sam i izažeо i išcupao iz vas, mogu jedino zaključiti da je većina vaših zemljaka najpogubnija pasmina sitne, odurne gamadi što ju je ikad priroda trpjela da gmiže zemlji po licu«.

Sedma glava

Piščeva ljubav za domovinu. — Predlaže kralju vrlo koristan prijedlog, koji se odbija. — Veliko neznanje kraljevo u politici. — Učenost je u toj zemlji vrlo nepotpuna i ograničena. — Zakoni i vojnički poslovi, i stranke u državi.

Ljubav za istinu jedini je razlog što nisam zatajio ovaj dio svoje pripovijesti. Uzalud mi bješe odavati svoju srdžbu, kad su mi je uvijek izvrgavali smijehu, pa sam morao mirno trpjeti da ovako pogrdjuju moju plemenitu i ljubljenu domovinu. Od srca mi je žao, kao i svakomu mojemu čitatelju, što je bila takva prilika; ali taj je vladar slučajno bio tako radoznao i toliko je ispitivao svaku pojedinost da se ne bi slagalo ni sa zahvalnošću ni s valjanim vladanjem kad bih uskratio da mu udovoljim koliko mogu. Ali neka mi se dopusti da toliko reknem za svoju obranu da sam vješto izmaknuo mnogim njegovim pitanjima i svaku stvar navrnuo na povoljniju stazu, kudikamo više nego što bi dopuštala čista istina. Jer ja sam uvijek prema svojoj domovini gajio onu pohvalnu

pristranost što ju Dionizije Halikarnašanin onako pravo preporučuje povjesničaru: htio bih da sakrijem slabosti i rugobe svoje političke majke i da njene vrline i krasote istaknem u najpovoljnijem svjetlu. To mi je bilo iskreno nastojanje u onim mnogim razgovorima što sam ih imao s tim monarhom, premda, na nesreću, nije uspjelo.

Ali mnogo se mora oprostiti kralju koji živi sasvim odijeljen od drugoga svijeta, ne zna dakle nikako običaje i navade što vladaju kod drugih naroda; oskudica toga znanja rodit će uvijek mnogim predrasudama i nekom ograničenošću mišljenja od koje smo mi i uljuđeniji krajevi europski sasvim izuzeti. A bilo bi zaista nemilo kad bi pojmovi ovako daleka vladara o vrlini i opačini vrijedili za pravilo svemu čovječanstvu.

Da potvrdim što sam sada kazao, i još da pokažem jadne posljedice ograničena odgoja, umetnut ću ovdje mjesto kojemu će se teško povjerovati.

U nadi da ću se još više umiliti njegovu veličanstvu, pripovjedio sam mu o izumu koji je pronađen prije tri-četiri stotine godina: neki prah, pa kad u hrpu toga praha padne najsitnija iskrica, začas će planuti sva ta hrpa, sve ako bila velika kao gora, i sve će zajedno uzletjeti u zrak s većom bukom i trešnjom nego da je grom. Podesna množina toga praha, nabijena u šuplju mjedenu ili željeznu cijev, prema debljini njenoj potjerat će željezno olovno zrno s tolikom žestinom i brzinom da mu ništa ne može zadržati snagu. Najveća zrna, ispaljena ovako, ne nište samo u jedan mah cijele redove vojske, nego i sravnjuju sa zemljom najjače zidove; potapaju na dno morsko brodove, s tisuću ljudi na svakom; a kad se spoje lancem, presijecaju jarbole i užeta, raspolovljuju stotine tjelesa i pustoše sve pred sobom. Taj prah mećemo često u velike, šuplje, željezne kugle i strojem ih odapinjemo u koji grad što opsjedamo, a one kidaju pločnike, razvaljuju kuće, rasprskavaju se i razbacuju krhotine na sve strane, smoždavaju svakoga tko se približi. Ja veoma dobro znam sastavine, koje su jeftine i obične; razumijem način kako se mijesaju i mogao bih uputiti njegove radnike kako će praviti te cijevi, u veličini razmjernejnoj prema svim drugim stvarima u kraljevinu njegova veličanstva, a najveća ne treba da bude dulja od sto stopa; dvadesetak-tridesetak tih cijevi, nabijenih dovoljnom množinom praha i kugala, porušit će za malo sati zidove najtvrdjemu gradu u njegovoj državi, razoriti cio glavni grad, ako bi se ikad usudio protiviti se njegovim apsolutnim zapovijestima. To nudim

ponizno njegovu veličanstvu, kao sitan tribut zahvalnosti, za uzvrat tolikim dokazima njegove kraljevske milosti i zaštite što sam ih primio.

Kralja spopala strava od mojega opisa tih grozovitih sprava i od moje ponude. Začudio se kako ovako nemoćan i puzav kukac, kao što sam ja (to su mu bile riječi), može imati takve nečovječne misli, kao da ga, nimalo ne diraju svi oni prizori s krvlju i pustošenjem što sam ih naslikao kao obična djela onih razornih strojeva kojima je, reći će on, prvi izumitelj bio valjda kakav zao duh, neprijatelj čovječanstva. Što se njega samoga tiče, izjavio je da ga doduše malo stvari veseli tako koliko ga vesele nova otkrića u umjetnosti ili u prirodi, ali bi volio izgubiti pol kraljevine nego da bude upućen u takvu tajnu; i zapovjedio mi da je ne spominjem nikad više, ako mi je mila glava.

Čudne li posljedice sićušnih načela i pogleda! Vladar koji ima sva svojstva što stječu štovanje, ljubav i cijenu, ima jake sposobnosti, veliko znanje i duboku učenost, nadaren divnim darovima, i gotovo obožavan od svojih podanika, zbog sitne će nepotrebne skrupule, koju mi u Europi i ne razumijemo, promašiti priliku koja mu se nudi, a učinila bi ga neograničenim gospodarom života, slobode i imutka naroda njegova.

Ja to ne velim ni s najmanjom namjerom da umanjim mnoge vrline toga izvrsnoga kralja, čiji će karakter, osjećam, zbog toga silno pasti u sudu engleskoga čitatelja; ali mislim da je taj nedostatak u njih potekao od njihova neznanja, jer nisu dosad politiku sveli u znanost, kao što su to učinile najbistrije glave u Europi. Jer vrlo se dobro sjećam kako se jednoga dana u razgovoru s kraljem dogodilo da kažem: »U nas su napisane tisuće knjiga o umjetnosti vladanja«, a to ga je navelo (baš protivno mojoj nakani) na vrlo loše mišljenje o našoj razboritosti. Izjavio je da i mrzi i prezire svaku tajnovitost, lukavštinu i spletku, bilo u vladara, bilo u ministra.

Nije znao što ja mislim pod državnim tajnama, kad se ne radi o neprijatelju ili o kojem suparniku narodu. Znanje o vladanju međašio je on veoma tjesnim međama razbora i razuma, pravednosti i blagosti, brzoga rješavanja građanskih i kaznenih parnica, i nekoliko drugih očeviđnih stvari, na koje se nije vrijedno obazirati. I iskazao je mišljenje da je onaj tko stvori da dva klasa žita ili dva lista trave izrastu na komadu zemlje gdje je prije rastao samo

jedan, zaslužniji za čovječanstvo, i stvarniju uslugu čini svojoj domovini nego sva savcata političarska bagra.

Znanost toga naroda vrlo je nepotpuna; sastoji se samo od moralke, povijesti pjesništva i matematike, ali se mora priznati da su u tom izvrsni. No, ova se posljednja upotrebljava samo za ono što može koristiti u životu, za usavršavanje ratarstva i sviju mehaničkih vještina, tako da bi se u nas malo cijenila. A što se tiče ideja, bitnosti, apstrakcija i transcendentalnosti, o tome im nisam nikad mogao utuvit u glave ni najmanji pojam.

Nijedan zakon u toj zemlji ne smije imati više riječi nego što ima slova u alfabetu, koji se sastoji samo od dvadeset i dva slova. Ali malo zakona doseže i tu duljinu. Oni su izrečeni najjasnijim i najjednostavnijim rijećima, a ti ljudi nisu toliko nemirna duha da bi u njima nalazili više nego jedno tumačenje; a pisati kojemu zakonu tumač grdbo je zločinstvo. Što se pak tiče presuda u građanskim parnicama, postupka protiv zločinaca, dosadašnjih primjera ima tako malo da se slabo mogu pohvaliti ikakvom izvanrednom vještinom u bilo čemu od toga.

Znali su tiskarsku umjetnost od pamтивјека, kao i Kitajci: ali im knjižnice nisu vrlo velike; jer kraljevska knjižnica, koju drže za najveću, ne premašuje tisuću svezaka, smještena je u galeriji, dugoj dvanaest stotina stopa, i ja sam iz nje slobodno posuđivao knjige koje sam volio.

Kraljičin je stolar u jednoj Glumdalclitchinoj sobi načinio neku drvenu spravu, visoku dvadeset pet stopa, u obliku stajačih ljestava; svaka je prečka bila pedeset stopa duga; bio je to pomican par stepenica, a donji im je kraj bio postavljen deset stopa od zida u sobi. Knjigu koju bih želio čitati naslonili bi na zid: ja bih se popeo na gornju prečku na ljestvama, okrenuo lice prema knjizi i otpočeo od vrha na strani, i tako bih osam- deset koraka hodao desno i lijevo, prema dužini redaka, dok ne bih dospio ispod razine svojih očiju, a onda bih postupno silazio dok ne bih stigao dolje: nakon toga bih se opet popeo i počeo drugu stranu na isti način, i tako bih okrenuo list, što sam lako mogao obadvjema rukama, jer je bio debeo i krut kao ljepenka, a u najvećim folijantima nije bio dulji od osamnaest ili dvadeset stopa.

Stil im je jasan, muževan, gladak, ali nije kitnjast; jer oni se ničega ne klone jače nego da množe nepotrebne riječi, ili da upotrebljavaju različite izraze.

Pročitao sam mnogo njihovih knjiga, osobito o povijesti i moralu. Između drugih vrlo sam se zabavio malom, starom raspravom, koja je uvijek ležala u Glumdalclitchinoj spavaonici, a pripadala je njenoj odgojiteljici, ozbiljnoj, postarijoj dami koja se bavila djelima o moralu i pobožnosti.

Knjiga raspravlja o slabosti ljudskoga roda, a u slaboje cijeni, osim kod žena i kod priprosta svijeta. No ipak sam bio radoznao da vidim što pisac iz te zemlje zna reći o takvoj stvari. Pisac prolazi sve obične teme europskih moralista i pokazuje kako je čovjek po svojoj prirodi sićušna životinja, vrijedna prezira i nemoćna; kako je nesposoban da se brani od nepogode ili od bijesa divljih zvijeri: koliko ga jedan stvor nadmašuje jakošcu, drugi brzinom, treći opreznošcu, četvrti marljivošcu. Dodaje da se priroda izrodila za ovih posljednjih vjekova propadanja i sad može rađati samo malu nedonoščad, kad se usporedi s prirodom starih vremena. Veli: sasvim se razložito misli, ne samo da je ljudski rod nekad bio mnogo veći, nego da je za prijašnjih vjekova moralo biti divova: to tvrdi i povijest i tradicija, a potvrđuju i goleme kosti i lubanje koje su iskopane slučajno po različitim krajevima u kraljevini, te daleko nadilaze običnu srozanu ljudsku pasminu naših dana. On sudi da smo i po samim prirodnim zakonima morali biti u početku stvoreni veći i snažniji kako ne bismo bili ovoliko izvrgnuti opasnosti da nas ništa svaka sitna nezgoda, criješto padne s kuće, kamen bačen iz dječje ruke, da se ne utapamo u malenu potočiću.

Iz takva je umovanja pisac izveo nekoliko moralnih primjena, koje su korisne za živovanje, ali ne treba ih ovdje ponavljati. Što se tiče mene samoga, ne mogu se oteti misli kako je općenito raširen talent za održavanje predavanja o moralu, ili pravije za nezadovoljstvo i mrzovolju zbog razmirica što ih zapodijevamo s prirodom. A ja mislim, kad bi se strogo ispitalo, razabralo bi se da su te razmirice u nas isto tako neosnovane kao i kod toga naroda.

Što se tiče njihovih vojnih poslova, oni se hvale da se kraljevska vojska sastoji od sto sedamdeset i šest tisuća pješaka i trideset i dvije tisuće konjanika: ako se vojskom može zvati ono što je sastavljeno od trgovaca po različitim gradovima i ratara na zemlji, kojima su zapovjednici sami plemići i gospoda, bez plaće i nagrade. I zaista su prilično valjani u svojim vježbama i pod vrlodobrom disciplinom, ali to nisam držao za veliku zaslugu, jer kako bi i bilo drugčije kad je svaki ratar pod zapovjedništvom svojega vlastelina, a

svaki građanin pod zapovjedništvom prvih ljudi u svojem gradu, izabranih balotažom na mletački način? Vidio sam često lorbrulgrudsku policiju kad izide na vježbe na velikoj poljani od dvadeset četvornih milja blizu grada. Nije ih u svemu bilo više nego dvadeset i pet tisuća pješaka i šest tisuća konjanika; ali prema prostoru što su ga zapremili, nisam im znao sračunati broj. Konjanik na veliku konju bit će visok oko dvadeset stopa. Vidio sam kako je sva ta konjanička vojska na jednu zapovjedničku riječ trgla u isti mah mačeve i uzmahala se njima. Mašta ne zna zamisliti ništa tako veličanstveno, što tako iznenađuje i zapanjuje! Činilo se kao da je deset tisuća munja sinulo u jedan mah sa sviju strana nebeskih.

Bio sam radoznao zašto je taj vladar, u čiju državu nema pristupa ni iz koje druge zemlje, i zamislio vojsku, ili zašto svoj narod uči obdržavanju vojničke discipline. Ali sam se naskoro obavijestio, i razgovorom i čitanjem njihove povijesti: njih je naime mnogo vjekova morila ona ista bolest kojoj je podvrgnut sav ljudski rod: plemstvo se otimalo za moć, narod za slobodu, a kralj za neograničenu vlast. Sve su to doduše sretno ublažavali zakoni u toj kraljevini, ali pokadšto i kršila svaka od tih triju stranaka, te su počesto uzrokovali građanske ratove; posljednji je rat sretno završio djed ovoga vladara općom nagodbom, pa se onda s općim pristankom osnovala policija i otad se drži u najstrožoj službi.

Osma glava

Kralj i kraljica putuju na granice. — Pisac ih prati. — Vrlo se potanko prijavljuje kako on odlazi iz zemlje. — On se vraća u Englesku.

Uvijek sam predosjećao da će se jednoga dana opet oslobođiti, premda nisam znao zamisliti kakvim sredstvima niti zasnovati ikakvu osnovu s najmanjom nadom u uspjeh. Brod na kojem sam dojedrio bio je prvi što se zna da je dotjeran na dogled toj obali, pa je kralj izdao stroge naloge: ako se kada javi koji drugi brod, ima se izvući na kraj te sa svom momčadi i putnicima dovesti na tačkama u Lorbrulgrud.

Bio je čvrsto odlučio da mi nađe ženu moje veličine, s kojom

bih rasplodio svoje pleme: ali ja bih, mislim, volio umrijeti nego pretrpjeli tu sramotu da ostavim potomstvo koje će se poput pitomih kanarinaca držati u krletkama i možda se nekad kao osobitost prodavati odličnim osobama po kraljevini. Postupali su sa mnom doduše vrlo ljubazno: bio sam miljenik velikoga kralja i kraljice i užitak svemu dvoru; ali je to bilo tako da se sramotilo dostojanstvo čovječjega roda. Nisam nikad mogao zaboraviti one zaloge ljubavi što sam ih ostavio kod kuće. Želio sam da budem među ljudima s kojima mogu drugovati kao s jednakim i hodati po ulicama i po poljima bez straha da će me zgaziti kao žabu ili malo štene. Ali mi je oslobođenje došlo brže nego što sam se nadao i na način koji nije baš običan: sav ču mu tijek i okolnosti ispriповijedati po istini.

Bio sam sada dvije godine u zemlji: a nekako u početku treće godine Glumdalclitch i ja pratili kralja i kraljicu kad su putovali u južno primorje u kraljevini. Mene su, kao obično, nosili u mojoj putnoj škatulji, koja je, kako sam već opisao, bila vrlo udobna soba, prostrana dvanaest stopa. A ja sam odredio neka se ležaljka pričvrsti svilenim užetima u četiri kuta na stropu, da se sprijeći treskanje kad me koji sluga bude nosio pred sobom na konju, kako sam katkad želio; i često sam spavao u svojoj ležaljci dok smo bili na putu.

Na krovu moje sobe, ali da ne bude baš nad sredinom ležaljke, naredio sam stolaru neka izreže rupu od jedne četvorne stope, da mi za vrućega vremena bude zraka dok spavam; tu sam rupu po volji zatvarao daskom koja se amo-tamo micala po žljebiću.

Kad smo stigli kraju našega puta, kralju se svidjelo da provede nekoliko dana u dvoru što ga ima blizu Flanflasnica, grada koji je osamnaest engleskih milja od morske obale. Glumdalclitch i ja bijasmo jako izmoreni: ja sam se malo nahladio, ali sirotica se devojčica tako razboljela da nije smjela iz sobe.

Žudio sam da vidim ocean, koji jedini može biti pozornicom mojega bijega, ako mi se ikad posreći. Hinio sam da mi je gore nego što mi bijaše, te sam zamolio za dopuštenje da odem na svježi morski zrak s jednim pažem kojega sam jako volio, a nekoliko su me puta već povjeravali njemu.

Neću nikada zaboraviti kako je nerado Glumdalclitch pristala, a ni strogi nalog njezin pažu neka pazi na mene, i kako je briznula u plać, kao da je slutila što će se dogoditi.

Momak me u mojoj škatulji ponio oko pol sata hoda od palače, k liticama na morskoj obali. Naredim mu neka me spusti, pa dignem

jedan od mojih zasovnih prozora i dobacim moru mnogo zamišljenih, sjetnih pogleda. Nije mi bilo sasvim dobro, te rekoh pažu da želim malo drijemnuti u svojoj ležaljci, što će mi, nadam se, na dobro biti. Uđem, a momak čvrsto zatvori prozor, da mi ne ulazi hladnoća.

Nabrzao sam zaspao, a sve što mogu nagađati to je da je paž, dok sam ja spavao, mislio da ne može biti nikakve opasnosti, te otišao među litice tražiti ptičja jaja, jer prije sam ga s prozora gledao kako traži uokolo, te je dva-tri pokupio po pukotinama.

Bilo kako mu drago, odjednom sam se trgnuo iza sna, od žestoka trzaja za kolut što je bio učvršćen na vrhu moje škatulje da se zgodnije može nositi. Osjetio sam da mi se škatulja diže visoko u zrak i onda se kreće izvanredno brzo. Prvi me trzaj gotovo izbacio iz ležaljke, ali je kasnije gibanje bilo prilično lagodno. Nekoliko sam puta zaviknuo koliko me grlo nosi, ali sve uzalud. Začujem baš iznad glave šum, nalik na lepetanje krilima, a onda stadoh razabirati tužno stanje u kojem sam: neki je orao uhvatio kljunom uže na mojoj škatulji i kani je spustiti na koju klisuru, kao kornjaču u ljušturi, a onda izvaditi moje tijelo i požderati ga: jer ta je ptica tako bistra i tako je dobra vida i njuha da će u velikoj daljini otkriti svoj plijen, sve ako se bolje krio nego što se ja mogu kriti pod daskom, debelom dva palca.

Za malo vrijeme opazim da šum i lepetanje krilima raste vrlo naglo, a moja se škatulja bacaka amo-tamo, kao cimer za vjetrovita dana. Začujem nekoliko udara ili bubotaka, zadatih, kako sam mislio, orlu (jer zacijelo je to orao držao u kljunu uže moje škatulje), osjetim kako padam duže nego minutu, okomito, ali s takvom nevjerljivom brzinom da sam gotovo izgubio dah.

Padanje mi se završilo uza strahovit pljuskac, koji mi je zaorio u ušima jače nego niagarski slap; nakon toga još sam časak bio u potpunoj tami, a onda mi se škatulja stala dizati tako visoko da sam s vrha prozora video svjetlo. Sada sam razabrao da sam pao u more.

Moja je škatulja zbog težine mojega tijela, zbog stvari što su bile u njoj, i zbog velikih željeznih ploča što su radi čvrstoće bile prikovane na četiri ugla na stropu i podu, plovila kojih pet stopa u vodi. Onda sam mislio, a mislim i sada, da su orla, koji je bio odletio s mojom škatuljom, vitlala dva-tri druga orla i prisilila ga da me ispusti dok se branio od drugih, koji su se nadali da će podijeliti plijen. Željezne ploče, prikovane na pod u škatulji (zato su bile

najjače), održale su ravnotežu dok sam padaо, i uščuvale škatulju da se nije razbila na vodi. Svaka je sastavina bila dobro užlijebljena, a vrata se nisu kretala na šarkama, nego se dizala i spuštala kao zasovni prozor, a to mi je tako neprobojno zatvaralo sobu da je vrlo malo vode prodrlo u nju. Teškom sam se mukom izvukao iz svoje ležaljke, pošto sam se najprije odvažio da odmaknem spomenutu već zasovnu dasku na krovu, koja je bila udešena da pušta zrak, jer sam se bez zraka gotovo ugušio.

Koliko sam puta poželio onda da mi je biti uz moju milu Glumdalclitchu, s kojom me jedan jedini sat rastavio tako daleko! A mogu po istini kazati, ni usred vlastitih nevolja nisam se mogao uzdržati da ne žalim moju siroticu dadilju, tugu koja će ju moriti što je mene izgubila, srdžbu kraljičinu i upropošćenu sreću njenu.

Malo je putnika bilo valjda uvećim teškoćama i nevolji nego ja u toj prilici, kad sam svaki čas očekivao da će mi se škatulja razmrskati, ili da će je barem prevrnuti prvi žestoki udar vjetra, ili val kad uspljusne. Da mi se razbijje jedno jedino okno, odmah bi me stigla smrt: a ništa ne bi očuvalo prozore da nije bilo jakih šipki u rešetki, načinjenoj s vanjske strane da ne bude nezgoda na putu.

Vidio sam kako voda probija na nekoliko pukotina, premda rupe nisu bile znatne, te sam ih nastojao zatisnuti što god bolje mogu. Nisam bio moćan da dignem krov na svojoj sobi, inače bih to zacijelo učinio, te bih sjeo gore, gdje bih se mogao barem održati nekoliko sati duže nego ovako zatvoren (rekaо bih) u zatvoru. Ili da na dan-dva umaknem opasnostima, čemu bih se imogao nadati nego jadnoj smrti od studeni i gladi? Bio sam četiri sata u tim prilikama, te očekivao i zaista želio da mi svaki časak bude posljednji.

Kazao sam već čitatelju da su na mojoj škatulji bile dvije jake skobe pričvršćene na onoj strani koja nije imala prozora, te kuda bi sluga, koji me običavao nositi na konju, provlačio remen i opasavaoga sebi oko pasa.

Dok sam bio u tom očajnom stanju, začujem, ili sam bar mislio da čujem šum, kao da nešto struže po onoj strani moje škatulje gdje su pričvršćene skobe; brzo zatim počelo mi se pričinjati da škatulju vuku ili tegle po moru, jer bih pokadšto osjetio kao neko trzanje, od kojega su se valovi dizali malne do mojih prozora i mene ostavljali gotovo u mraku. To mi je ulilo nešto slabe nade u spas, premda nisam znao zamisliti kako bi se to moglo dogoditi.

Odvažim se da odvrnem jednu od svojih stolica, koje su uvijek

bile pričvršćene o pod, onda je s teškom mukom opet vijcima pritvrdim baš pod zasovnom daskom koju sam nedavno bio otvorio, popnem se na stolicu, prislonim usta što god mogu bliže k rupi, te zazovem na sav glas upomoć, u svim jezicima koje znam. Onda privežem rubac na štap koji sam obično nosio, proturim ga kroz rupu i zamahнем njime nekoliko puta po zraku: bude li u blizini koji čamac ili brod, neka se mornari dosjete da je neki nesretni smrtnik zatvoren u škatulji.

Nije mi bilo uspjeha ni od čega što sam činio, ali sam jasno razbirao da se moja soba kreće; a za jedan sat ili nešto više ona strana moje škatulje gdje su skobe i nema prozora udari o nešto tvrdo. Pobojah se da nije greben, i stresoh se gore nego ikad. Jasno sam čuo na poklopcu svoje sobe lupu, kao od užeta, i struganje njegovo kad je prolazilo kroz kolut. Onda sam osjetio kako se postupno dižem, barem tri stope više nego što sam bio. Nato proturim opet gore štap i rubac i uzmem zazivati upomoć dok nisam gotovo promuknuo.

Za odgovor čujem veliko kliktanje, koje se ponovilo tri puta i zanijelo me u takvu radost kakvu mogu razumjeti samo oni koji ju osjetite. Začujem sada nad glavom topot i nekoga kako me kroz rupu zove glasno, engleskim jezikom: »Ako je tko dolje, neka govori.« Odgovorim: »Ja sam Englez kojega je zla sreća nanijela u najveću nevolju što je ikad pogodila i koje stvorene, te molim i preklinjem da me oslobođite iz tamnice u kojoj sam.« Glas odgovori da sam se izbavio, jer moja je škatulja privezana uz njihov brod; a tesar će odmah doći i na poklopcu ispiliti toliku rupu da me mogu izvući. Uzvratim da to nije potrebno i trajalo bi predugo, jer ne treba ništa više učiniti nego da tkogod od momčadi turi prst u kolut te tako izvadi škatulju iz mora u brod i isto tako u kapetanovu kabinu.

Neki od njih, kad su mi čuli smušeni govor, pomisliše da sam lud; drugi se smijali, jer meni zaista nije ni palo na pamet da sam sada dospio među ljude moje veličine i jakosti. Tesar došao i za nekoliko časaka ispilio prolaz od koje četiri četvorne stope, onda spustio male ljestve, uz koje sam se uspeo, a odande me digoše na brod u vrlo slabu stanju.

Mornari mi se svi čudili i pitali me nebrojena pitanja, na koja nisam bio voljan odgovarati. I ja sam se isto tako zbumio kad sam ugledao tolike patuljke, jer za patuljke sam ih držao, kad su mi se za tako duga vremena oči naučile na one goleme predmete od kojih

sam otišao. Ali kapetan, gospodin Thomas Wilcocks, čestit i vrijedan čovjek iz Shropshirea, opazio kako se umalo nisam onesvijestio, pa me poveo u svoju kabinu, okrijepio me napitkom, pustio mi da legnem na njegovi ležaj i posavjetovao mi da malo otpočinem, što mi je i jako trebalo.

Prije nego što sam zaspao, obavijestio sam ga da u škatulji imam nešto vrijedna namještaja, koji je predobar da se izgubi: finu ležaljku, lijep vojnički krevet, stol i ormar; da je moja soba odasvud ovješana, ili, pravije, obložena svilom i katunom; ako on hoće, neka tkogod od momčadi donese moju sobu u njegovu kabinu, a ja će je otvoriti pred njim i pokazati mu svoju imovinu.

Kad me čuo kapetan kakve budalaštine govorim, pomisli da ja bulaznim; no ipak (ja mislim zato da me umiri) obeća mi da će odrediti kako želim: otišao je na palubu i poslao nekoliko momaka u moju sobu, a oni (kako sam kasnije vidio) izvukli odande svu moju imovinu i poskidali postavu; ali stolice, ormar i krevet, koji su bili pričvršćeni na pod, vrlo su nastrandali, jer su ih neuki mornari silom trgali. Onda odbili nekoliko dasaka za potrebe na brodu, a kad su pouzimali sve što su željeli, spustili golu škatulju u more, te ona, isprovaljivana po podu i po stranama, potonula odmah. A ja sam se zaista i veselio što nisam gledao njihovo haranje, jer sam uvjeren da bi me jako dirnulo, podsjećajući me na prijašnje zgode, koje bih volio zaboraviti.

Prospavao sam nekoliko sati, ali su me neprestance bunili sni o mjestu odakle sam otišao, i o opasnostima kojima sam umaknuo. No kad sam se probudio, osjetio sam ipak da sam se jako oporavio. Bilo je oko osam sati navečer, te kapetan odredio odmah večeru, misleći da već predugo postim. Pogostio me vrlo prijazno i razabrao da niti smušeno gledam ili nesklapno govorim; a kad ostadosmo nasamo, zamolio me da mu pripovijedam o svojim putovima i kakva me nezgoda navela da nasumce zaplovim u tome grdnom drvenom sanduku.

Reče da ga je oko dvanaest sati, o podne, kad je gledao kroz dalekozor, otkrio u nekoj daljini i pomislio da je jedrenjak, pa kako mu nije bio daleko izvan pravca, htio je odjedriti do njega, nadajući se da će kupiti dvopeka, kojega mu je počelo nestajati. Kad se približio i razabrao zabludu, odaslao je svoj dugi čamac; momci mu se vratili prestravljeni, kunući se da su vidjeli kuću koja plovi. On se nasmijao njihovoju ludosti te ušao sam u čamac i naredio momcima

da ponesu dugo uže. Kako je bilo mirno vrijeme, poveslao je nekoliko puta oko mene i promotrio moje prozore i rešetke sa šipkama što ih čuvaju. Našao je dvije skobe na jednoj strani koja je sva od dasaka, bez ikakva propusta za svjetlo. Zapovjedio je onda momcima neka poveslaju na tu stranu, te privezao uže za jednu skobu i naredio im neka taj sanduk, kako su ga zvali, tegle k brodu. Kad je sanduk dotegljen, naložio je da se drugo uže priveže za kolut što je pričvršćen na poklopcu i da se koloturima digne moj sanduk, ali svi mornari zajedno nisu ga mogli podići više od dvije-tri stope. Vidjeli su, reče, moj štap i rubac, proturen kroz rupu, te su zaključili da je u toj šupljini zatvoren valjda kakav nesretnik.

Zapitam nisu li možda vidjeli u zraku kakve goleme ptice, poprilici u ono vrijeme kad me prvi put opazio. Nato on odgovori da je o tome razgovarao s mornarima dok sam ja spavao, te je jedan rekao da je ugledao tri orla kako lete prema sjeveru, ali nije opazio da bi bili veći od obične veličine; to se, mislim, mora pripisati velikoj visini u kojoj su bili; i on nije mogao dokučiti razlog mojemu pitanju. Zapitam onda kapetana koliko misli i računa da smo od kopna. Reče da smo udaljeni najmanje sto morskih milja, po najtočnijem njegovu računu. Uvjeravao sam ga da se zabunio gotovo za polovicu, jer ja nisam otisao iz zemlje, odakle dolazim, više nego dva sata prije nego što sam pao u more.

Nato on stade opet misliti da se meni pomutila pamet, natuknuo mi to i posavjetovao mi da odem spavati u kabinu koju mi je odredio. Ja mu ustvrdim da sam se toliko okrijepio od njegova ugošćenja i društva, i tako sam pri pameti kao nikad u životu. On se tada uozbiljio i zaiskao da me slobodno zapita nije li se meni pomutila pamet, jer mi je na savjesti kakvo grdno zločinstvo za koje sam po zapovijesti nekoga vladara kažnen time što su me izložili u sanduku kao što se u drugim zemljama veliki zločinci tjeraju na more u napuklu čamcu, bez hrane; bilo bi mu doduše žao što je tako rđava čovjeka primio na brod, ali ipak mi zadaje riječ da će me živa i zdrava iskrpati na kopno u prvoj luci u koju budemo stigli. Dodao je da su mu sumnje jako porasle zbog nekih vrlo besmislenih riječi što sam ih izgovorio najprije njegovim mornarima, a zatim njemu samomu što setiće moje sobe ili sanduka, pa i zbog mojih čudnih pogleda i vladanja dok sam bio za večerom.

Ja ga zamolim neka mi strpljivo sasluša dogodovštinu, te mu istinski ispravljajem sve, odonda kad sam otisao iz Engleske pa

do časa kad me prvi put opazio. I kako istina uvijek sebi krči put u pametne glave, to se taj čestiti, vrijedni gospodin, koji je ponešto bio i učenjak, i vrlo razborit čovjek, odmah uvjerio o mojoj iskrenosti i istinitosti.

Ali da još jače potvrdim sve što sam kazao, zamolim ga neka naloži da se donese moj ormar, od kojega mi je ključ bio u džepu; jer on me već bio obavijestio što su mornari učinili s mojom sobom. Otvorim pred njim ormar i pokažem mu malu zbirku rijetkosti, skupljenu u zemlji iz koje sam se tako neobično izbavio. To je bio češlj što sam ga napravio od dlaka iz kraljeve brade, i drugi od istoga materijala, ali usadena u komadićak nokta s palca njegova veličanstva, jer to je bio češlj hrbat. Bila je tu zbirka igala i pribadača, dugih od jedne stope do pol lakta; četiri osinje žaoke kao stolarski klinci; nešto kraljičine iščešljane kose; zlatan prsten što mi ga je jednoga dana kraljica najljubaznije poklonila, skinula ga s maloga prsta i bacila mi ga na vrat kao oglieci. Zamolio sam kapetana neka izvoli primiti taj prsten za uzvrat njegovo uljudnosti, ali on je to odlučno odbio. Pokazao sam mu žulj koji sam vlastitom rukom odsjekao dvorskoj gospođici s nožnoga prsta; bio je krupan poprilici kao keltska jabuka i tako otvrdnuo da sam ga nakon povratka u Englesku dao izdupsti za čašu i okovati srebrom. Naposljetku ga zamolim neka pogleda hlače što su na meni, a načinjene su od mišje kože.

Nisam mogao da mu nametnem ništa osim zuba nekoga sluge; video sam da ga razmatra veoma radozna, te sam razabrao da mu se mili. Primio ga je sa silnom hvalom, više nego što takva malenkost zasluzuje. Istrgnuo ga je neki nevjesta vidar, po zabuni, jednomu od Glumdalclitchinih slugu koga je morila zubobolja, ali mu je bio zdrav kao ikoji Zub u glavi. Ja sam ga dao očistiti i spremio ga u svoj ormar. Bio je dug poprilici stopu, a četiri palca u promjeru.

Kapetan se vrlo zadovoljio tim iskrenim izvještajem te rekao kako se nada da će ja, dok se vratimou Englesku, zadužiti svijet ako to napišem i objavim. Moj je odgovor bio da smo mi, mislim, prenatrpani putopisima; ništa sada ne vrijedi što nije izvanredno; u tom neki pisci, čini se, manje pitaju za istinu nego za svoju taštinu ili interes, za zabavu neukih čitatelja; u mojem pripovijedanju samo su obične zgode, bez onih ukrasnih opisa neobičnih biljaka, drveća, ptica i drugih životinja; ili barbarskih običaja i idolatrije divljega

naroda, kojima obiluje većina pisaca. Ali ipak sam mu zahvalio za dobro mišljenje i obećao da će razmislitio tome.

Rekao mi da se jako čudi jednoj stvari, a to je što ja tako glasno govorim; upitao me jesu li kralj i kraljica u onoj zemlji nagluhi. Ja mu rekoh da sam tako običavao dvije godine i duže, te se isto toliko čudim glasu njegovu i njegovih momaka, koji mi se čine da samo šapču, a ja ih ipak prilično dobro čujem. Ali kad sam govorio u onoj zemlji, bilo je kao kad čovjek na ulici govori drugomu čovjeku koji gleda s vrha zvonika, osim kad bi me metnuli na stol kad bi me tko uzeo u ruku. Rekoh mu da sam opazio još nešto: kad sam došao na brod, a svi mornari stajali oko mene, pomislio sam da su oni najjadnija mala stvorenja što sam ih ikad vidi.

I zaista, dok sam bio u zemlji onoga vladara i oči mi se bile naučile na onako goleme predmete, nisam se mogao pogledati u ogledalo, a da usporedbom ne stvorim preziran pojam o samom sebi.

Kapetan reče da je vidi, dok smo bili za večerom, kako u nekom čudu gledam svaku stvar, a često se činilo da jedva susprežem smijeh, pa on nije pravo znao kako bi to shvatio, nego je sve pripisivao nekom neredu u mojojem mozgu. Ja mu odgovorih da je to istina; i ja sam se čudio kako sam mogao suspregnuti smijeh kad sam vido njegove zdjele, tolike kolik je srebrnjak od tri pensa, svinjski but jedva za jedan zalogaj, čašu koja je manja od orahove ljuške; i nastavim tako opisivati sve drugekućanske stvari i hranu. Kraljica je doduše, dok sam bio u njenoj službi, naručila za me svu opremu i izradu svih stvari koje mi trebaju, ali misli su moje bile sasvim zaokupljene onim što sam vido svuda oko sebe, te nisam razabirao svoju maloću, kao što ljudi ne razabiru svoje pogreške.

Kapetan pristao uz moju šalu i veselo uzvratio staru englesku poslovicu da mu se čini kao da su meni oči veće nego trbuh, jer nije opazio da mi je tek tako dobar, premda sam postio cio dan; pa nastavio on veselo i kazao kako bi s drage volje bio dao sto funti da mu je bilo vidjeti moju sobu u orlovu kljunu, a zatim kako je iz onolike visine padala u more; to bi zacijelo bilo najdivnije čudo koje je vrijedno da opis njegov bude predan budućim stoljećima; a usporedba s Faetonom bila je tako očita te nije mogao a da je ne primijeni, premda se ja nisam jako divio toj misli.

Kapetan je bio u Tonkinu, a na povratku u Englesku potjerao ga vjetar na sjeveroistok do širine od 44 i dužine od 143 stupnja. Ali dva dana nakon mojega dolaska na brod naišao on na pasatni vjetar,

te smo dugo jedrili na jug, onda zaplovili uz obalu Nove Holandije i držali se smjera zapad-jugozapad, a zatim jug-jugozapad, dok nismo oplovili Rt dobre nade. Put nam je bio vrlo povoljan, ali neću dosadihati čitatelju dnevnikom o tom putu. Kapetan je pristao u jednoj ili dvije luke, te poslao svoj dugi čamac po hranu i svježu vodu; ali ja nisam nikad silazio s broda dokle god nismo ušli u Downse, a to je bilo trećega lipnja 1706., poprilici devet mjeseci nakon mojega bijega. Ponudio sam da će svoju imaštinu ostaviti u zalog, za isplatu mojega prijevoza, ali kapetan izjavio da ne prima ni prebijene pare. Prijateljski smo se rastali, a ja njemu zaiskao obećanje da će me pohoditi u mojem domu u Redriffu. Najmio sam konje i vodiča za pet šilinga što sam ih uzajmio od kapetana.

Dok sam bio na putu i gledao kako su malene kuće, drveće, stoka i narod, stadoh misliti da sam uLilliputu. Bojao sam se da ne bih pogazio svakoga putnika na kojega nađem i često sam im glasno dovikivao neka se uklanaju s puta, tako da su mi za moju bezobraštinu nekolik puta malne razbili glavu.

Kad sam došao svojoj kući, za koju sam se morao raspitivati, i kad mi je jedan sluga otvorio vrata, sagnuo sam se da uđem (kao guska pod vratima), od straha da ne udarim glavom. Žena mi istrčala da me zagrli, ali ja joj se sagnuo niže koljena, jer sam mislio da mi inače ne bi mogla doseći do usta. Kći mi klekla i zamolila me za blagoslov, ali je nisam mogao vidjeti dok nije ustala, jer sam se tako dugo mučio da glavi i oči uperim preko šezdeset stopa; a onda bih je hvatao jednom rukom oko pasa. Gledao sam dolje na sluge i na dva-tri prijatelja što su bili u kući, kao da su patuljci, a ja div. Rekoh ženi da je odviše štedjela, jer mi se učinilo da je i sebe i kćer sasvim izgladnila. Ukratko, vladao sam se tako čudno da su svi sudili onako kao kapetan kad me u prvi mah ugledao, te su zaključili da sam pomjerio pameću. Spominjem to za dokaz o velikoj moći navike i predrasude.

Za kratko smo se vrijeme ja i moja obitelj i prijatelji valjano sporazumjeli; ali je žena moja izjavila da nikad više ne smijem na more; no zla je sudbina moja odredila da me nije mogla spriječiti, kako će čitatelj kasnije doznati. Međutim završujem ovdje drugi dio svojih nesretnih putovanja.

Treći dio
***Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg,
Glubbdubdrib i Japan***

Prva glava

Pisac kreće na svoj treći put. — Zarobljuju ga gusari. — Zloba jednoga Nizozemca. — Dolazak na neki otok. — Primaju ga u Laputi.

Nisam bio kod kuće više od deset dana, kad mi dođe kapetan William Robinson, iz Cornwalla, zapovjednik *Hopewella*, jaka broda od tri stotine tona.

Bio sam nekoć vidar na drugom brodu, kojemu je on bio zapovjednik i vlasnik četvrtoga dijela, a putovali smo po Levantu. Uvijek je postupao sa mnom više kao s bratom nego kao s nižim časnikom, a kad je čuo za moj dolazak, posjetio me, sasvim prijateljski, jer ništa se posebno nije zabilo za našega dugog rastanka.

Uzeo me on često pohađati, radovaо se što me nalazi u dobru zdravlju, pitao me jesam li se sada zauvijek smirio, dodavaо da za dva mjeseca popriliči kani u Istočnu Indiju, a naposljetu me pozvao, doduše s mnogim ispričavanjima, da budem vidar na brodu; imat ћu pod sobom još jednoga vidara, osim dvaju naših pomoćnika; plaća ћe mi biti dvaput veća od obične plaće; a kako je iskusio da je moje znanje o pomorskim poslovima u najmanju ruku jednako njegovu, obvezuje se on da ћe slušati moj savjet, kao da ja s njime zajedno zapovijedam.

Govorio mi je toliko ljubaznih riječi, a ja sam znao da je čestit čovjek, te nisam mogao odbiti mu ponudu; želja da vidim svijet bila mi je neprestance silna kao i uvijek, uza sve prošle nedaće. Preostala je jedina poteškoća da privolim ženu, a njen sam pristanak najposlije stekao izgledom na probitke što se nude njenoj djeci.

Krenuli smo dne 5. kolovoza 1706. i stigli u Fort St. George¹² 11. travnja 1707. Ondje smo ostali tri tjedna da nam se oporavi momčad, jer su mnogi poboljevali. Odande smo se oputili u Tonkin, gdje je kapetan odlučio ostati neko vrijeme: nije bila pripremljena roba koju je kanio kupovati, i nije se mogao nadati da će se pribaviti za nekoliko mjeseci.

Da bi dakle namirio donekle trošak što će ga pogoditi, kupio on šalupu, natovario na nju različitu robu kojom Tonkinci obično trguju po susjednim otocima, ukrao četrnaest momaka, od njih dvojicu iz toga kraja, imenovao mene za zapovjednika šalupi i ostavio me da trgujem dok on ne posvršava poslove u Tonkinu.

Nismo jedrili više od tri dana, kad nastade silna oluja, koja nas je pet dana tjerala na sjever-sjeveroistok, onda na istok: nakon toga smo imali lijepo vrijeme, ali svagda s pojakinim zapadnjakom.

Desetoga dana potjerala za nama dva gusarska broda i brzo nas stigla; jer moja je šalupa bila tako duboko natovarena da je plovila vrlo polagano, a i nismo se mogli braniti. Oba nas broda zakvačila u isti mah, te gusarske vode bijesno navalile na čelu svoje momčadi; ali kad vidješe da smo svi popadali ničice (jer sam tako naložio), svezale nas jakim konopcima, postavile uz nas stražu i otišle pretražiti šalupu.

Opazio sam među njima jednoga Nizozemca, koji mi se činio da je ugledan među njima, premda nije bio zapovjednik nikojemu brodu. Poznao nam je po oblijuču da smo Englezi te se razbrbrljao našim jezikom i zakleo se da ćemo biti povezani leđa o leđa i pobacani umore.

Govorio sam prilično holandski; rekoh mu tko smo i zamolih ga neka zbog toga što smo kršćani i protestanti, i iz susjednih zemalja, koje su u čvrstu savezu, navede kapetana da nam ponešto bude milosrdan. To mu je raspalilo bijes; on ponovi prijetnje, okrene se k svojim drugovima i uzme žestoko govoriti japanski, mislim, i često upotrebljavati riječ *christianos*.

Većemu od ta dva gusarska broda zapovijedao je kapetan Japanac, koji je govorio nešto holandski, ali vrlo loše. On pristupi meni, postavi mi nekoliko pitanja, na koja sam odgovorio nadasve ponizno, i reče da nećemo poginuti. Ja se kapetanu duboko poklonim, a onda se okrenem Holandezu, te ču reći: Žao mi je što

¹² Tvrđava u Madrasu u Indiji.

više milosrđa nalazim u poganina nego u kršćanina.

Ali nabrzo mi bijaše razloga požaliti te glupe riječi, jer taj pakosni zlikovac, kad je nekoliko puta uzalud nastojao nagovoriti oba kapetana neka me bace u more (oni to nisu htjeli dopustiti nakon obećanja da neću poginuti), postigao je ipak to da mi se odredila kazna koja je po svakom čovječjem sudu ljuća nego i sama smrt.

Moja momčad bude najednako razdijeljena na oba gusarska broda, a u moju šalupu ukrcana nova momčad. Što se mene tiče, odlučili me otpraviti na more u malenu čamcu, s veslima i jednim jedrom, i s hranom za četiri dana; hranu je kapetan Japanac dobrostivo podvostručio od svoje zalihe i nije nikomu dopustio da me pretražuje. Ja siđem u čamac, a Nizozemac stajao na palubi i obasipao me svim kletvama i pogrdnjim riječima što ih smaže njegov jezik.

Poprilici sat prije nego što smo ugledali gusare, motrio sam i razabrao da smo na 46. stupnju sjeverne širine i 183. stupnju duljine. Kad sam čamcem nešto odmaknuo od gusara, otkrijem svojim džepnim dalekozorom nekoliko otoka na jugoistoku.

Kako je vjetar bio povoljan, razapnem jedro, u namjeri da stignem na najbliži od onih otoka, pa sam dospio onamo poprilici za tri sata.

Sav je otok bio hridovit, ali sam našao mnogo ptičjih jaja, te sam ukresao vatrnu, naložio nešto vrijesa i suhe haluge te ispekao jaja. Nisam ništa drugo večerao, jer sam odlučio štediti hranu koliko god mogu. Proveo sam noć u zaklonu pod klisurom, razastro poda se nešto vrijesa i spavao prilično dobro.

Sutradan otplovim na drugi otok, a odande na treći i četvrti, sad se služeći jedrom, sad veslima. Ali neću da dodijavam čitatelju potankim priповijedanjem o svojim nevoljama; neka bude dovoljno da sam petoga dana stigao na posljednji otok koji mi je bio na dogledu, na jugo-jugoistoku od prijašnjega.

Taj je otok bio u većoj daljini nego što sam se nadao, i stigao sam mu tek za pet sati. Gotovo sav sam otok oplovio dok nisam našao zgodno mjesto da pristanem; bila je to mala dražica, poprilici tri puta veća od mojega čamca.

Razabrao sam da je sav otok sama klisura, tek ponešto prošarana strukovima trave i mirisavih biljaka. Izvadim svoju oskudnu hranu, okrijepim se i spremim preostatak u jednu spilju, kojih tu bijaše mnogo; po klisurama sam pokupio mnogo jaja,

sabroa dosta suhe haluge i suhe trave, od koje će sutra naložiti vatru da ispržim jaja kako budem mogao, jer sam imao sa sobom kremen, ognjilo, trud i užežno staklo.

Cijelu sam noć preležao u spilji u koju sam spremio hranu. Postelja mi bila ona ista suha trava i haluga što sam je pripravio za gorivo. Spavao sam vrlo malo, jer mi je duševni nemir prevladao umornost i održavao me budna. Premišljao sam kako u ovako pustu kraju ne mogu očuvati život i kako će mi jadan biti konac; i tako sam bio malodušan i klonuo da nisam mario ni ustajati; a kad sam se toliko osokolio da ispužem iz spilje, bio je već daleko odmaknuo dan.

Neko sam vrijeme hodao između hridi: nebo bilo sasvim vedro, a sunce tako žarko da sam morao odvraćati lice od njega; odjednom se sunce smračilo drukčije, pomislio sam, nego kad se ispred njega stvori oblak. Okrenem se i opazim između sebe i sunca golemu, tamnu pojавu kao nebesko tijelo što se kreće k otoku; činilo se da je visoka oko dvije milje, a zatrila je sunce na šest-sedam časaka; ali nisam opazio da se zrak jako ohladio, da se nebo jače zamračilo nego da sam stajao u sjeni pod gorom.

Kad se to približilo nad ono mjesto gdje sam ja bio, učinilo se da je čvrsta tvar, a donja joj je strana ravna, glatka i jako se sja od odsijeva morskoga odozdo.

Stajao sam na visini, poprilići dvjesta lakata od obale, i video kako se ta golema gromada spušta gotovo na ravno sa mnom, u manjem razmaku od jedne engleske milje. Izvadih svoj džepni dalekozor te jasno razabrah kako se po toj gromadi kreću mnogi ljudi amo-tamo po onim pristancima koji se čine da su strmi; ali nisam mogao razabratи što ti ljudi rade.

Prirodna ljubav za život uzbudila je u meni neku radost, te sam se ponadao da će mi ta zgoda bilo kako pomoći i izbaviti me iz nemila mjesta i prilika u kojima sam bio. Ali u isti mah (čitatelj teško i da može razumjeti) kako sam se zapanjio kad sam ugledao otok u zraku, napučen ljudima koji mogu (kako mi se učinilo) dizati ili spuštati otok, ili ga dalje pokretati kako ih je volja.

No kako u to vrijeme nisam bio raspoložen mudrovati o toj pojavi, volio sam motriti kojim će smjerom udariti otok, jer se činilo da neko vrijeme miruje. Ali nabrzao se približio, te sam video kako su pristranci okruženi galerijama iznad galerija, sa stubama u nekim razmacima, da se može silaziti s jedne na drugu. U najdonjoj galeriji

opazio sam ljude kako dugim prutilima pecaju ribe, a drugi gledaju.

Zamahnem kapom (jer šešir mi je odavno bio otrcan) i rupcem prema otoku; a kad se bliže primaknuo, zazovem i zaviknem iz svega glasa, a onda, gledajući pažljivo, opazim svjetinu, sakupljenu na onoj strani koja mi je najviše na dogledu. Kako pokazuju na mene i jedan na drugoga, dokučio sam da su me očito otkrili premda ne uzvraćaju na moju viku. Ali sam vidio kako četvorica-petorica trče brže uza stube, k vrhu otoka, i tamo nestaju. Pravo sam pogodio da su ti poslani k nekoj uglednoj osobi po naloge za ovu zgodu.

Svjetina je rasla i za manje od pol sata otok se krenuo i uznio toliko da je najdonja galerija stigla naravno s visinom na kojoj sam ja stajao, u manjoj daljini od sto lakata. Onda se dadow u najskršenije molbe i uzeh govoriti najponiznjim jezikom, ali mi nisu odgovarali.

Oni što su stajali najbliže meni, čini se da su bili odličnici, kako sam studio po njihovoj odjeći. Ozbiljno su se savjetovali i često pogledali na me. Naposljetku mi doviknuo jedan od njih jasnim, ugađenim, nježnim jezikom, koji po zvuku nije nesličan talijanstini; odgovorio sam mu zato tim jezikom, nadajući se da će barem glasovi biti ugodniji njegovim ušima. Premda nitko od nas nije razumijevao drugoga, ipak su lako razabrali što ja mislim, jer ljudi su vidjeli u kakvoj sam nevolji.

Javiše mi znacima neka siđem s klisure i odem na obalu, pa sam tako i učinio; i kad se leteći otok uznio na prikladnu visinu da mu je rub bio baš nada mnom, bude s najdonje galerije spušten lanac sa stolicom, privezanom na kraju, te se ja smjestih, i tako me koloturima povukoše gore.

Druga glava

*Opisuje se Lapućanima čud i narav. — Izvještaj o njihovoj učenosti.
— O kralju i njegovu dvoru. — Piščev primitak ondje. — Stanovnike
mori strah i nemir. — Izvještaj o ženama.*

Kad sam stigao na ono tlo, okružila me svjetina, ali oni koji su stajali bliže, bijahu kanda odličniji ljudi. Gledali su me sa svim znacima čuđenja, a i ja nisam mnogo zaostajao za njima; jer nikad

dotad nisam vidio ljudskih stvorova s ovakvim licima, haljinama i vladanjem. Svima su nagnute glave, bilo nadesno, bilo nalijevo; jedno im je oko okrenuto dolje, u nutrinu, a drugo ravno gore, u zenit. Odjeća je na njima ukrašena slikama sunca, mjeseca i zvijezda; a s njima su izmiješane slike gusalja, flauta i mnogih drugih glazbala kojih mi u Europi ne znamo.

Opažao sam po gdjeđje mnoge ljude u služiteljskoj odjeći, s napuhanim mjehurima, koje su poput mlatova privezali na vrh štapa što ga nose u rukama. U svakom mjehuru ima ponešto osušena graška ili sitna šljunka, kako sam kasnije doznao. Tim mjehurima lupaju pokadšto one koji su im blizu, po ustima i po ušima, a tomu postupku nisam onda mogao dokučiti značenje. Tim je ljudima, čini se, toliko zaokupljen duh silnim razmišljanjem da ne mogu ni govoriti ni slušati drugima govor dok im tko dodirom izvana ne potakne organe kojima govore i čuju: zato oni koji mogu drže uvijek u kući lupača (izvorna je riječ *climenole*) kao svojega slугa, i nikad ne odlaze od kuće i ne idu u posjet bez njega. A tomu je službeniku posao, kad su dvije, tri ili više osoba u društvu, da malko mjehurom lupi po ustima onoga koji treba govoriti, ili po desnom uhu onoga ili one kojima se govornik obraća.

Tomu je lupaču također posao da gospodara prati na šetnjama i da ga, kad je prilika, blago lupne po očima; jer on je svagda zamisljen i zato u očitoj opasnosti da bi mogao pasti u svaki ponor i udariti o svaki stup, a na ulicama da bi se sudario s drugima ili da bi ga odgurali u jarak¹³.

Potrebno je bilo da čitatelju dam tu obavijest, jer bez nje bi bio u istoj neprilici kao i ja, te ne bi razumio postupak toga naroda kad su me odveli uza stube k vrhu na otoku, a odande u kraljevsku palaču.

Dok smo se penjali, zaboravliali su nekoliko uputa što kane, i prepuštali mene na volju moju, dok im nisu opet lupači njihovi potakli pamćenje: činili su se sasvim ravnodušni, gledajući moju odjeću i obliče, pa i uzyiku svjetine, koja je bila mnogo slobodnijega mišljenja i čudi.

Naposljetu uđemo u palaču i otputimo se u dvoranu za audijencije, gdje ugledah kralja kako sjedi na prijestolju, a s

¹³ Satira u ovom putovanju upravlјena je protiv matematičara i drugih učenjaka, koje je Swift prezirao.

obadviju su mu strana najodličniji ljudi. Pred prijestoljem je velik stol, pun globusa i sfera i svakakvih matematičkih instrumenata.

Njegovo veličanstvo nije ni najmanje marilo za nas, premda naš ulazak nije bio bez prilične buke, jer su se slegli svi koji pripadaju dvoru. Ali on je bio duboko zaronio u neki problem, i mi smo čekali barem jedan sat dok ga nije riješio. Uz njega je stajao sa svake strane mlad paž s lupaljkom uruci, pa čim su vidjeli da je besposlen, jedan ga malko lupnuo po ustima, a drugi po desnom uhu: od toga se trgnuo kao iza sna, pogledao mene i društvo s kojim sam, te se sjetio povoda našemu dolasku, o kojemu je bio unaprijed obaviješten.

Izgovorio je nekoliko riječi, a nato pristupio odmah k meni mladić i malko me lupnuo po desnom uhu; ali ja sam mu javljaо znakovima koliko sam god mogao da meni ne treba takvo pomagalo; to je, kako sam poslije doznaо, stvorilo njima vrlo loše mišljenje o mojojem razboru.

Koliko sam mogao razabrati, kralj mi postavio nekoliko pitanja, a ja sam mu govorio u svim jezicima koje znam. Kad se vidjelo da niti ja razumijem niti mene razumiju, po njegovu me nalogu odvedu u jednu odaju u palači (jer taj se vladar od svih svojih prethodnika odlikovao gostoljubljem prema strancima), gdje su dvojica slugu bila određena da me dvore.

Donijeli moј objed, a četiri odlične osobe, kojih se sjećam da sam ih video u najbližoj blizini kraljevoj, iskazale mi čast da objeduju sa mnom. Donijeli su nam dva puta po tri jela. U prvom je dijelu ručka bio ovnjuški but, izrezan u istostran trokut, govedina u romboidu i puding u cikloidu. Drugi dio bijahu dvije patke, svezane u obliku gusala, kobasicе i pudinzi, slični flautama i oboama, i teleća prsa u obliku harfe. Sluge su nam rezale kruh u čunjeve, valjke, paralelograme i druge geometrijske oblike.

Dok smo bili za objedom, usudio sam se zapitati za imena nekim stvarima u njihovu jeziku, a plemenita su mi gospoda, uz pomoć svojih lupača, izvoljela odgovarati, nadajući se da će im se diviti velikim sposobnostima, ako mogu nem govoriti s njima. Nabrojao sam znao iskati kruha i pića, ili što sam drugo želio.

Poslije objeda ode moje društvo, a k meni bude po kraljevu nalogu poslan jedan čovjek i s njim lupač. Donio je pero, tintu, papir i tri-četiri knjige, te mi znacima kazao kako je poslan da me uči jeziku.

Prosjedili smo četiri sata, i za to sam vrijeme pozapisivao u stupcima mnoge i mnoge riječi, i uza svaku prijevod: potudio sam se također naučiti nekoliko kratkih rečenica; moj je učitelj određivao naime jednomu od mojih sluga da donese štogod, da se okrene, pokloni, sjedne, stane, da hoda, i sve tako. Onda bih ja zapisivao rečenicu. Pokazivao mi je također u jednoj od svojih knjiga slike Sunca, Mjeseca i zvijezda, zodijak, trope i polove, te mi ujedno imenovao mnoge biljke i čvrsta tjelesa.

Kazivao mi imena i opisivao sva glazbala i glavne umjetničke nazive, svirajući na svakom glazbalu.

Kad je otišao, poredao sam po abecedi sve svoje riječi, zajedno s prijevodima. I tako sam, uza zaista valjano pamćenje, za nekoliko dana ponešto prodro u njihov jezik.

Riječ koju ja prevodim: leteći ploveći otok, u izvorniku je *Laputa*, a nikad nisam mogao dokučiti joj pravu etimologiju. *Lap* znači u starinskom jeziku visok, a *untuh* vladar; tako je, vele, kvarežom od *Lapuntuh* nastala Laputa. Ali ja ne pristajem uz to izvođenje, koje mi se čini malo nategnuto. Usudio sam se tamošnjim učenjacima predložiti svoje vlastito naglašanje da je Laputa *quasi lap outed*; *lap* znači zapravo sunčane zrake što titraju po moru, a *outed* krilo; ali ja se ne namećem, nego se pokoravam razboritom čitatelju¹⁴.

Kad su oni kojima me kralj povjerio vidjeli kako sam loše odjeven, odrediše da sutra ujutro dođe krojač i uzme mi mjeru za odijelo. Taj je majstor radio sasvim drukčije nego majstori njegove struke u Europi. Najprije mi je kvandrantom ustanovio visinu, onda kutomjerom i šestarom odredio dimenzije i obrise cijelomu mi tijelu, te sve pozapisivao na papir; a za šest dana donio mi je odijelo, vrlo loše načinjeno i sasvim nezgodno jer se uračun uvvukla jedna pogrešna brojka. Ali mi je bila utjeha što sam video da su takve nezgode vrlo česte i da slabo mare za njih.

Dok se nisam micao iz sobe, jer nisam imao odijela i jer me još nekoliko dana zadržala boljetica, dobrano sam obogatio svoj rječnik; pa kad sam poslije došao na dvor, razumijevao sam mnogo toga što je kralj govorio, i znao sam mu nekako odgovarati.

Njegovo je veličanstvo bilo odredilo da otok krene na istok-sjevero-istok, ravno iznad Lagada, glavnoga grada cijeloj kraljevini

¹⁴ Pisac se tu ruga filološkim izvođenjima doktora Bentleya i drugih.

dolje na zemlji. Bilo je donde oko devedeset morskih milja, a put nam trajao četiri dana i pol. Nisam ni najmanje osjećao kako se otok miče.

Drugoga jutra, oko jedanaest sati, kralj glacrom, a s njim plemljstvo, dvorani i časnici, pošto im bijahu pripremljena sva glazbala, svirali na njima tri sata bez prestanka, tako da me sasvim zaglušila buka: a i nisam znao pogoditi što to znači dok me nije obavijestio moj učitelj. Rekao mi da su ljudima na njihovu otoku tako udešene uši da čuju sfersku muziku, koja uvijek svira u izvjesno vrijeme, a dvor se sada latuo da odsvira svoju dionicu, svatko na glazbalu u kojem je najbolji.

Na našem putu k Lagadu odredilo njegovo veličanstvo da se otok zaustavi nad nekim gradovima i selima, da odande primi molbe svojih podanika. Radi toga se spuštao na zemlju nekoliko dretava s malim utezima. Na te je dretve narod privezivao molbe i one se ravno penjale, kao papirni ustrišci što ih dječaci pričvršćuju uza svojega zmaja nakraj uzice. Gdjekad smo dobivali odozdo vina i živeža, a to se uzvlačilo koloturima.

Moje znanje u matematici vrlo mi je pomoglo da sam naučio njihovu frazeologiju, koja se jako oslanja na tu znanost i na muziku, u kojoj također nisam neznanica. Ideje su im svagda u vezi s linijama i figurama. Kad žele, primjerice, pohvaliti ljepotu kojoj ženi, kakvoj životinji, opisuju je rombovima, krugovima, paralelogramima, elipsama i drugim geometrijskim nazivima, i umjetničkim izrazima, uzetima iz muzike, koje ne trebam da ponavljam ovdje. U kraljevoj sam kuhinji video svakojake geometrijske i glazbene instrumente, te su po njihovim figurama sjekli meso što se donosilo na stol njegova veličanstva.

Kuće su im vrlo loše građene, zidovi u kosim kutovima, bez i jednoga pravog kuta u ikojoj sobi: a taj nedostatak potječe od nebrige prema praktičnoj geometriji, koju oni preziru kao prostu i mehaničku: jer obuka im je prefina za razum njihovih zanatnika, i zato nastaju neprestane pogreške.

Oni su doduše prilično vješti na listu papira kad rade ravnalom, olovkom i šestarom, ali u običnim poslovima i vladanju u životu nisam video nespretnijega, nesklađnjeg i nezgrapnijeg svijeta, niti tako tromoga i smušenoga u mislima o svakoj drugoj stvari osim matematike i muzike.

Veoma su loši mislioci i silno skloni protivštini osim kad im se

dogodi da pravo rasuđuju, a to rijetko biva. Za maštu, izmišljanje, nikako i ne znaju, a i nemaju u svome jeziku nikakvih riječi kojima bi se te ideje mogle iskazati; sve područje njihovih misli i želja sadržava se u tim dvjema spomenutim znanostima.

Većina njihova, a osobito oni koji se bave astronomijom, vjeruju u proročansku astrologiju, premda se stide to javno priznati. Ali najviše sam se čudio i držao da je neobjašnjiva ona silna volja što sam je u njih opazio za novosti i za politiku, kako neprestance pretresaju javne poslove, iskazuju svoj sud o državnim pitanjima i žustro raspravljaju o svakoj sitnici stranačkog mišljenja.

Tu sam volju vidio doduše i u većine matematičara koje sam znao u Europi, ali nisam nikad mogao otkriti ni najmanju sličnost između tih dviju znanosti; osim ako taj svijet misli, zato što i najmanji krug ima isto onoliko stupanja koliko i najveći, da ni ravnanje i upravljanje svijetom ne iziskuje više vještine nego rukovati i okretati globus: ali ja bih rekao da to svojstvo proizlazi iz obične slabosti čovječe prirode, koja nas navraća da budemo najradoznaliji i najtaštiji u stvarima koje nas se najmanje tiču i za koje nas je nauka priroda najmanje ospособila.

Ti su ljudi u neprestanoj uzrujanosti, i ni časak im duša ne uživa mir: a nemir im potječe s uzroka koji vrlo malo uzbudjuju druge smrtnike.

Strah ih hvata zbog nekih promjena kojih se oni boje na nebeskim tijelima: na primjer, da će Sunce Zemlju, kako joj se neprestano približava, s vremenom upiti i прогутати; da će se Suncu od vlastitog isijavanja okorjeti malo-pomalo kora, te neće više svijetliti svijetu; da je Zemlja jedvice izmakla da je ne okrzne rep posljednje repatice, koji bi ju zacijelo spalio u pepeo; i da će nas po svoj prilici uništiti prva zvijezda repatica, za trideset i jednu godinu, kako su sračunali. Jer kad se ona u svojem periheliu približi Suncu u neku blizinu (a oni po svojim računima imaju razloga da se toga boje), usijat će se deset tisuća puta jače nego što je jara ražarena željeza; a kad se udalji od Sunca s repom, razbuktalim u duljinu od deset puta sto tisuća i četrnaest milja, pa ako Zemlja mora proći kroz taj rep u daljini od sto tisuća milja od jezgre ili glavnoga dijela repatičina, mora se na svojem prolasku upaliti i sagorjeti u pepeo; Sunce, koje nas svaki dan obdaruje zrakama, a njih ne naknađuje nikakva hrana, mora se naposljetku sasvim istrošiti i uništiti; to će se zbiti zajedno s propašću ove Zemlje i svih planeta koji od Sunca

dobivaju svjetlo.

Neprestance ih mori tolik strah od tih i drugih opasnosti što im prijete te niti mirno spavaju u svojim posteljama niti im je ikakva razonoda od običnih užitaka i zabava u životu. Kad ujutro sretnu znanca, prvo im je pitanje o sunčevu zdravlju, kakvo je bilo o zalasku i o izlasku, i kolika im je nada da će umaknuti repatici koja se približava. Podobni su da razvode te razgovore s onim istim raspoloženjem s kojim dječaci uživaju slušajući strahovite priče o duhovima i sablastima, pomamno ih slušaju i od straha ne smiju u postelju.

Žene su na otoku pune života; preziru svoje muževe i nadasve vole strance: njih ima ovdje priličan broj s kontinenta dolje, bave se na dvoru ili u poslovima različitim gradova i korporacija, radi svojih vlastitih prilika, ali su vrlo prezreni, jer nemaju onih talenata.

Između njih odabiru dame ljubavnike; ali je nezgoda što one postupaju s prevelikom neusiljenošću i sigurnošću; jer muž je svagda tako zanesen u svoje razmišljanje da se gospoda i ljubavnik mogu pred njegovim očima upustiti u najveću intimnost, ako on samo ima papira i sprava, a lupač nije uz njega.

Žene i kćeri tuže se što su zbijene na otok, premda ga ja držim za najugodnije mjesto na svijetu: one žive tu doduše u najvećem obilju i sjaju i smiju činiti što god ih volja, ali ipak žude da vide svijet i da se zabavljaju u glavnom gradu; to im se ne dopušta bez posebne ovlasti kraljeve, a ovlast se ne dobiva lako, jer odlični su se ljudi čestim iskustvom uvjerili kako je teško skloniti žene da se odozdo vrate.

Pripovijedali su mi kako je neka odlična dvorska gospođa, koja ima nekoliko djece (udana je za ministra predsjednika, najbogatijeg podanika u kraljevini, vrlo lijepa čovjeka, koji ju silno voli, a živi u najkrasnijoj palači na otoku), sišla u Lagado tobože zbog zdravlja i sakrivala se тамо nekoliko mjeseci, dokle god kralj nije poslao tjeralicu da je potraže; i nađoše je u nekoj krčmi, svu u dronjcima, jer je haljine bila založila, izdržavajući stara, nakazna slugu, koji ju je tukao svaki dan, a iz njegova su je društva oteli jako preko volje njene. I premda ju je muž primio sa svom ljubaznošću i bez ikakva prigovora, nabrzo ona smislila da opet umakne dolje, sa svim svojim draguljima, k onome istom ljubavniku, i otada joj nema ni traga ni glasa.

To bi se čitatelju činilo možda priličnjim za kakvu europsku

englesku zgodu nego za zgodu u tako dalekoj zemlji. Ali neka on izvoli smisliti da ženski hirovi nisu ograničeni ni na koju klimu ili narod, i da su jednoličniji nego što bi se i zamisljalo. Poprilici za mjesec dana uznapredovao sam prilično u njihovu jeziku, te sam znao odgovarati na većinu kraljevih pitanja kad god bih imao čast da budem pozvan. Njegovo veličanstvo nije pokazivalo ni najmanju radoznalost da me ispituje o zakonima, vladavini, povijesti, vjeri ili običajima u zemljama gdje sam bivao; nego je ograničio svoja pitanja na stanje matematike, a moj je izvještaj primao s velikim prezirom i ravnodušnošću, premda su ga često poticali lupači sa svake strane.

Treća glava

Fenomen koji je riješila novovjeka fizika i astronomija. — Laputski veliki napredak u astronomiji. — Kraljeva metoda za gušenje ustanka.

Radoznalost je tako općenita da sam i ja prije ikakva istraživanja zamolio vladara za dopuštenje da razgledam znamenitosti na otoku, a on mi to izvolio milostivo dopustiti i odredio mojojmu učitelju neka me prati.

Želio sam najprije doznati kakvi su umjetni prirodni uzroci različitim kretanjima toga otoka, te ču otom dati sada čitatelju prirodoslovnu obavijest.

Leteći lebdeći otok sasvim je okrugao, promjer mu je 7837 lakata, poprilici četiri i pol milje, ima dakle deset tisuća jutara.¹⁵ Debljina mu je tri stotine lakata. Dno ili donja strana, što ju vide oni koji gledaju otok odozdo, sasvim je ravna ploča od živca kamena, a penje se oko dvjesto lakata. Na njoj leže u običnom redu različite rude, a iznad svega je sloj plodne crnice zemlje, dubok deset ili dvanaest stopa.

Površina se spušta od oboda prema sredini, i to je prirodni uzrok zašto rosa i kiša što pada na otok u malim potočićima teče ka sredini te se salijeva u četiri velike kotline, od kojih je svakoj

¹⁵ Englesko jutro, acre, ima 4046 četvornih metara, dakle manje nego četiri petine našega jutra.

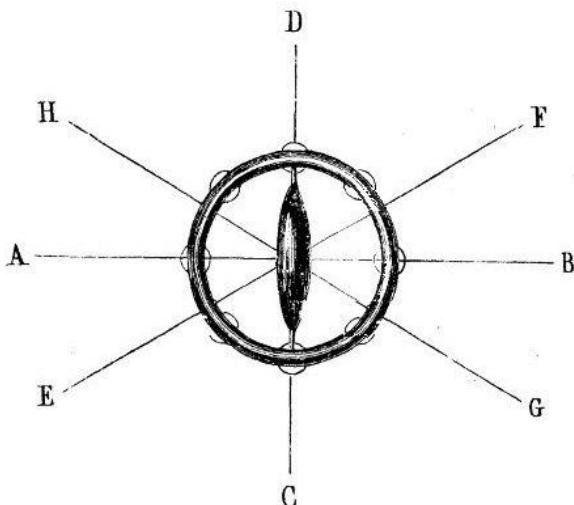
obujam oko pol milje, a od sredine su dvjesta lakata. Za dana se voda iz tih kotlina neprestano isparuje na suncu, i time se sprečava prelijevanje. Kako je osim toga monarhu u vlasti da otok digne iznad područja oblaka i para, može on, kad god ga volja, spriječiti rosu i kišu. Jer najviši se oblaci ne penju više od dvije milje, vele prirodoslovci; barem se to nije nikad dogodilo u toj zemlji.

Usred otoka ima pukotina od pedesetak lakata u promjeru, odakle astronomi silaze u veliku zgradu, koja se zato zove *Flandona Gangole*, ili Astronombska spilja, a u dubini je od sto lakata ispod površine živca kamena. U toj spilji gori neprestano na sve strane jarko svjetlo, koje odsijeva od živca kamena. Tu se gomilaju svakakvi sekstanti, kvadranti, teleskopi, astrolabi i drugi astronombski instrumenti.

Ali najveća je znamenitost, od koje zavisi sudsbitina otoka, magnet grde veličine, koji po obliku nalikuje na tkalački čunak. Dug je šest lakata, a na najdebljem mjestu najmanje preko tri lakta. Taj je magnet na vrlo jakoj osovini od živca kamena, koja mu prolazi kroza sredinu, a on se kreće na njoj i u takvoj je točnoj ravnoteži da ga i najslabija ruka može okretati. Okružen je šupljim valjkom od živca kamena, koji je četiri stope dubok, isto toliko debeo, ima dvanaest lakata u promjeru, smješten je horizontalno i stoji na osam stupaca od živca kamena, visokih šest lakata. Na sredini udubljene strane ima žlijeb, dubok dvanaest palaca, u kojemu leže krajevi osovine, te se okreću kad treba.

Taj se kamen ne može nikakvom silom maknuti s mjesta, jer valjak i njegovi stupci samotvor su kamen s onim živcem kamenom što sastavlja podnožje otoku.

Tim se magnetom otok diže i spušta i kreće s jednoga mjesta na drugo. S obzirom na ovaj dio zemlje kojim monarh vlada, ima magnet na jednom kraju privlačnu snagu, a na drugom odbojnu. Kad se magnet osivi, tako da privlačivi kraj bude okrenut k zemlji, silazi otok; ali kad se odbojni krak uperi dolje, uzlazi otok, kreće ravno gore. Kad kamen стоји koso, kreće se tako i otok: jer u tom magnetu djeluju sile uvijek u paralelnim linijama s njegovim pravcem.

Tom kosom kretnjom upravlja se otok u različite krajeve monarhove države. Da se rastumači način kako otok putuje, neka AB znači crtu, povučenu kroz državu Balnibarbi, CD neka znači magnet pa neka D bude odbojni, C privlačivi kraj, a otok neka bude iznad C: ako se kamen namjesti u pravcu CD, da odbojni kraj bude okrenut dolje, onda će otok udariti koso uvis prema D. Kad stigne tu, neka kamen bude okrenut na osovini, dok mu se privlačivi kraj ne uperi u E, i onda će otok krenuti koso prema E; ako se kamen opet okreće na osovini dok ne bude u položaju u EF, a odbojni kraj bude okrenut dolje, otok će se dići koso prema F, a kad se privlačivi kraj okreće prema G, otok će krenuti prema G, i od G prema H, ako se kamen okreće tako da mu se odbojni kraj uperi ravno dolje.

I tako, mijenjajući položaj kamenu kad god ustreba, udešava se otok da uzlazi i silazi izmjenice u kosu pravcu, a tim izmjeničnim uzlaskom i silaskom (jer kosina nije znatna) kreće se otok iz jednoga kraja u državi u drugi.

Ali mora se spomenuti da se otok ne može kretati dalje preko područja državnoga što je pod njim, i ne može se uzdići više nego četiri milje. Astronomi (koji su napisali o kamenu velike sisteme) ustanovljaju tome ovaj uzrok: magnetska se snaga ne proteže dalje od četiri milje, a ona ruda što na kamen djeluje iz nutrine zemaljske i iz mora popriliči šest morskih milja od obale, nije raširena po svoj

zemlji nego ograničena na granice kraljeve države; a uz veliki probitak ovakva višega položaja bilo bi vladaru lako pokoriti ma koju zemlju koja je na dohvatu magnetu.

Kad se kamen namjesti paralelni s horizontom, otok miruje; jer onda su mu krajevi u jednakoj daljini od zemlje i djeluju s jednakom silom, jedan vuče dolje, drugi tjera gore, ne može dakle nastati nikakvo kretanje.

Taj je magnet pod paskom nekih astronoma, koji mu gdjekada daju onakve pravce kakve monarh određuje. Veći dio života provode oni motreći nebeska tijela, i to kroz stakla koja su kudikamo bolja od naših. Najveći teleskopi njihovi ne premašuju doduše tri stope, a ipak povećavaju mnogoviše nego naši teleskopi od sto stopa, i jasnije pokazuju zvijezde. Ta ih je prednost ospособila da svoja otkrića prošire mnogo dalje nego naši astronomi u Europi; jer oni su sastavili popis od deset tisuća zvijezda stajačica, a najveći popis naš nema više nego trećinu toga broja. Otkrili su također dvije manje zvijezde, satelita, što se okreću oko Marsa; ona bliža daleko je od sredine glavnoga planeta upravo tri njegova promjera, a dalja pet: ona prva obilazi Mars za deset sati, a ova druga za dvadeset i jedan sat i pol; tako da su kvadrati njihova obilaska gotovo u istom razmjeru s gubicima njihove udaljenosti od Marsove sredine; a to jasno dokazuje da njima vlada isti zakon sile teže koji utječe na druga nebeska tijela.

Promatrali su devedeset i tri različite repatice i s velikom im točnošću ustanovili obilazak. Ako je to istina (a oni to tvrde s velikim samopouzdanjem), bilo bi veoma poželjno da se objavi njihovo motrenje, i pritom bi se teorija o repaticama, koja je danas vrlo šepava i oskudna, podigla do iste savršenosti s drugim dijelovima astronomije.

Kralj bi bio najneograničeniji vladar na svem svijetu kad bi mogao pridobiti ikojega ministra da se pridruži njemu; ali oni imaju svoja imanja dolje na kontinentu i sude da je miljenička služba vrlo nesiguran posjed, te se neće nikad privoljeti da zarobe svoju domaju.

Ako koji grad podigne ustanak ili bunu, zapadne u ljuto strančarstvo ili se nečka da plati obični danak, ima kralj dvije metode kako će žitelje upokoriti. Prvi je i najblaži način, da otok lebdi iznad takva grada i iznad zemlje oko grada, da ih lišava blagodati sunca i kiše, da stanovnike jadi dakle nevoljama i bolestima.

Ako zlodjelo to zaslužuje, bacaju na njih odozgo veliko kamenje, od kojega se ne mogu obraniti drukčije nego da otpužu u pivnice ili u spilje kad im se razbijaju krovovi na kućama. Ako li se i dalje tvrdoglavе i prijete da će dići ustanak, laćа se on posljednjega sredstva, spušta im otok ravno na glave, tako da se sasvim niše i kuće i ljudi. Ali to je krajnje sredstvo, na koje je vladar rijetko kada primoran, a i zaista ne voli njime se služiti; pa i ministri se ne usuđuju svjetovati ga na djelo koje bi ih i omrazilo narodu i na veliku štetu bilo njihovim dobrima što su sva dolje; jer otok je kraljev nasljedni posjed.

Ali ima zaista još i teži razlog zašto su kraljevi te zemlje uvijek bili protivni izvršavati tako strahovito djelo ako nije prijeka potreba. Jer ako grad koji treba da bude razoren ima kakvih visokih klisura, kao što obično biva po velikim gradovima, jer se takav položaj valjda u početku odabirao da bi se spriječila takva katastrofa; ili ako ima mnogo visokih tornjeva kamenih stupova, nagao pad mogao bi biti opasan dnu ili donjoj strani na otoku, jer ako se ona i sastoji, kako rekoh, od samotvora živca kamena, koji je debeo dvjesta lakata, mogla bi pući od tako jaka udara, ili se rasprsnuti, kad se preblizu približi vatrama u kućama dolje, kao što često puca vršak na našim dimnjacima, bio od željeza ili kamena.

Narod dobro zna sve to i razumije koliko se smije joguniti kad se tiče slobode vlasništva. A kralj, kad je najluće razjaren ili najodlučniji da smrvi koji grad, određuje otoku da se sasvim polagano spusti, tobože od blagosti spram svojega naroda, a zapravo od straha da ne bi razbio dno živca kamena; kako sude svi njihovi prirodoslovci, ne bi onda magnet mogao više nositi otok, i sva bi masa pala na zemlju.

Neke tri godine prije mog dolaska na otok, dok je kralj obilazio po svojoj kraljevini, zbio se izvanredan događaj koji umalo što nije dokrajčio kraljevinu ili barem njezinu sadanju upravu.

Lindalino, drugi grad u kraljevini, bijaše prvi kamo je kralj svratio na svom putovanju. Tri dana poslije kraljeva odlaska stanovnici, koji su se često žalili da su potlačeni, zatvorili gradska vrata, uhvatili guvernera i nevjerojatno brzo i žustro podigli četiri velike kule, po jednu na svakom uglu grada (jer grad je prava

četvorina); kule bijahu visoke koliko i neka golema oštra hrid što je stršila usred grada.

Na vrh svake kule, a isto tako i na vrh one hridi postavili i pričvrstili žitelji velik magnet, a za slučaj da im plan propadne, nagomilali oni silnu množinu veoma zapaljivih eksplozivnih tvari, u nadi da će time onome otoku raznijeti dno od živca kamena, ako osnova s magnetima promaši.

Već je bilo osam mjeseci što je kralj znao da su se Lindalinjani pobunili, pa je zato zapovjedio da otok krene nad grad. Narod je bio jednodušan, te se opskrbio golemim zalihama hrane, a što se tiče pića, rijeka im pretjecala baš kroza sredinu grada.

Kralj je onim otokom lebdio nekoliko dana nad gradom, da žitelje liši sunca i kiše. Naredio je da se spusti više konopaca, ali nitko ozdo nije htio da gore šalje kakvu molbu, nego su umjesto toga stizali oštiri zahtjevi da se dokrajče nepravde, da se ukinu teški porezi, da građani sami sebi biraju guvernera, i sve na to nalik.

Onda njegovo veličanstvo zapovjedilo da svi njegovi otočani uzmu s donjih galerija bacati velike stijene na grad. Ali su građani predvidjeli taj pljusak i osigurali se protiv te nesreće time što su kako svoje glave, tako i svoju imovinu spremili u one četiri kule i u druga čvrsta zdanja i podzemna skloništa.

Kralj naumio obračunati se s tima prkosnim žiteljima, pa naredio da se otok pažljivo spusti na četrdeset lakata iznad kula i one hridi. Tako i uradiše, ali službenici njegova veličanstva što su time upravljali, nađoše da je spuštanje mnogo brže negoli inače, a okrećući magnet jedva su ga jedvice zadržavali u čvrstu položaju: razabraše naprsto da otok pada.

Odmah kralja obavijestiše o tome začudnom događaju, te ga zamoliše neka im dopusti da otok opet usmijere uvis. Kralj pristao, sazvao svoje krunsko vijeće, a vijećanju su morali pribivati i astronomi, zaposleni oko magneta. Jedan od najstarijih i najiskusnijih među njima dobije dopuštenje da izvrši eksperiment.

Uzeo je čvrst konop od stotinu lakata, i pošto su otok digli izvan magnetske privlačne snage, koju su osjetili, na kraj konopa privezao komad živca kamena, u kojem bijaše mješavina željezne rude od koje se sastojalo dno ili donja površina otoka, pa ga s donje galerije uzeo polako spuštati prema vrhu jedne od onih kula.

Tek što se konop s onim teretom spustio neka četiri lakta, službenik očutje kako ga nešto snažno povuče dolje da se jedva

održao na otoku. Nato dolje baci nekoliko sitnijih komadića magneta i opazi kako ih je sve snažno privukla kula svojim vrhom. Isti je eksperiment izveo i s ostalim trima kulama, a tako i s onom hridi, i u svakom je slučaju bio jednak učinak.

Taj je događaj sasvim pomeo kraljeve osnove, pa je njegovo veličanstvo bez daljeg zatezanja pristalo na zahtjeve građana.

Jedan me kraljev ministar uvjeravao kako su građani, u slučaju da se otok toliko spustio nad grad da se više ne bi mogao dići, odlučili otok zauvijek držati usidren, ubiti kralja i njegove sluge i temeljito promijeniti upravu.

Po temeljnog zakonu u kraljevini, ne smije ni kralj ni ikoji od dvojice starijih sinova njegovih odlaziti s otoka, a ni kraljica dok se ne porodi.

Četvrta glava

Pisac odlazi iz Lapute. — Otpravljuju ga u Balnibarbi. — Dolazi u glavni grad. — Opis glavnoga grada i njegova kraja. — Pisac gostoljubivo prima odličan gospodin. — Razgovor njegov s tim gospodinom.

Ne kanim nipošto reći da su na tom otoku zlo postupali sa mnom, ali moram priznati, mislio sam, da me odviše zanemaruju, pa i donekle preziru; jer se, kanda, ni vladar ni narod nije zanimalo ni za kakvu drugu znanost osim za matematiku i glazbu, u kojima sam daleko zaostajao za njima, te su me zato vrlo malo cijenili.

U drugu ruku, kad sam vidio sve znamenitosti na otoku, kako mi je dosadio taj svijet i silno sam želio otići. Bili su doduše izvrsni u dvjema znanostima, koje ja veoma cijenim i kojima nisam nevješt; ali u isti su mah tako rastreseni i zaronili u mozganje da nikad nisam video tako neugodne družbe. Za ova dva mjeseca dok sam tu boravio, razgovarao sam se samo sa ženama, trgovcima, lupačima i dvorskim paževima, i time sam najposlijе stekao najveći prezir; ali to su bili jedini ljudi od kojih sam ikad mogao dobiti razborit

odgovor.

Silnim učenjem stekao sam valjano poznavanje njihova jezika: dodijalo mi što sam stisnut na taj otok gdje mi bijahu tako malo skloni, te odlučim otići prvom prilikom.

Bio je na dvoru velikaš, blizak rođak kraljev, i jedino stoga ugledan. Svi su ga inače držali za najveću neznašnicu i najtupljega čovjeka među sobom. Iskazao je kruni mnogo izvrsnih usluga, bio zapravo vrlo darovit i obrazovan, čestit i častan, ali tako loša sluha da su klevetnici njegovi priopovijedali kako je često u krivo vrijeme udario takt; i učitelji su mu jedva jedvice utuvili u glavu štogod iz matematike. Volio mi je iskazivati mnogo dobrotu, često bi me počastio posjetom, želio je biti obaviješten o prilikama u Europi, o zakonima, živovanju i znanostima po različitim zemljama kuda sam putovao. Vrlo me pažljivo slušao i priklapao veoma razumne primjedbe onomu što sam govorio. Imao je dva lupača, koji su uza nj bili radi dostojanstva, ali se nije nikad služio njima, osim na dvoru i pri svečanim posjetima; a kad smo bili sami, svaki put bi im naložio neka se uklone.

Zamolio sam toga odličnika neka se meni u prilog zauzme kod njegova veličanstva da mi dopusti odlazak; učinio je to, kako mi je izvolio reći, sa žaljenjem; predložio mi je zaista nekoliko vrlo povoljnih ponuda, ali ja sam ih odbio s izrazima najveće zahvalnosti.

Dne 16. veljače oprostio sam se s njegovim veličanstvom i s dvorom. Kralj me obdario darom, vrijednim oko dvjesta engleskih funta, a moj zaštitnik, njegov rođak, dva puta više, i još mi dao preporučno pismo prijatelju svojemu u Lagadu, glavnom gradu. Kad je onda otok lebdio nad brdom, dalekim koje dvije milje od Lagada, budem spušten s najdonje galerije na isti način kako su me i uspeli.

Kopno, ukoliko je pod vlašću monarha letećega otoka, zove se općim imenom *Balnibarbi*, a grad se zove, kako sam prije rekao, *Lagado*. Bilo mi je neko malo zadovoljstvo kad sam osjetio pod nogama zemlju. Hodao sam po gradu bez ikakve brige, jer sam bio odjeven poput domorodaca, a dovoljno vješt jeziku da se mogu razgovarati s njima. Brzo sam našao kuću onoga kojemu sam bio preporučen, predao mu list prijatelja, velikaša na otoku, a on me primio vrlo prijazno. Taj odlični gospodin, koji se zvao Munodi, odredio mi stan u svojoj kući, gdje sam i ostao za svojega boravka, i ugostio me vrlo gostoljubivo.

Sutradan iza dolaska poveo me u svojoj kočiji da razgledam grad, koji je poprilići za polovinu manji od Londona; ali kuće su vrlo čudno građene i većinom trošne. Svijet po ulicama hoda brzo, gleda divlje, ukočenih očiju, i većinom je u dronjcima. Izšli smo na gradska vrata i izvezli se koje tri milje u polje, gdje sam vidio mnogo težaka kako različitim oruđem obrađuju zemlju, ali nisam mogao dokučiti što oni rade; a nigdje nisam vidio ni traga bilo žitu, bilo travi, premda se zemlja činila izvrsnom.

Nisam se mogao suzdržati da se ne začudim tim neobičnim pojavama, i u gradu i u polju, te sam se usudio zamoliti svojega vodiča da bi mi izvolio razjasniti što znače tolike mnoge poslene glave, ruke i lica, i po ulicama i po poljima, jer ne razabirem ništa što bi oni stvarali; nego naprotiv, nikad nisam video ovako loše obrađene zemlje, ovako nevaljano građenih i ruševnih kuća, naroda kojem u lice i odjeća iskazuje toliku siromaština i oskudicu.

Taj gospodin Munodi bio je čovjek najvišega staleža i nekoliko je godina bio guverner u Lagadu; ali po nekoj ministarskoj spletki otpustili ga zbog nesposobnosti. No kralj mu je bio prijazan, kao dobromislenu čovjeku, ali slabe, prezrene pametи.

Kad sam onako slobodno rasudio o zemlji i o njenim žiteljima, za sav mi je odgovor samo rekao da nisam dosta dugo među njima da bih mogao stvoriti sud; i da različiti narodi na svijetu imaju različite običaje; i druge obične rečenice za takvu priliku. Ali kad smo se vratili u palaču, zapitao me kako mi se sviđa zgrada, kakve sam neskladnosti opazio i što zamjeram odjeći i izgledu njegove služinčadi. I mogao je pitati, jer sve je oko njega bilo sjajno, uređeno i fino. Odgovorih da je mudrost, dostojanstvo i bogatstvo njegove preuzvišenosti očuvalo njega od onih nedostataka što su ih ludost i siromaštvo stvorili u drugima.

On reče, ako bih da odem s njim u seoski dvor njegov, dvadesetak milja daleko, gdje mu je imanje, bit će više dokolice za ovakav razgovor. Rekoh njegovoj preuzvišenosti da sam mu sasvim na raspolaganju, te sutradan izjutra krenusmo.

Za puta me upozoravao na različite načine kako ratari rade zemlju, ali ja ih nisam nikako razumijevao, jer osim nekih vrlo rijetkih mjesta nisam nigdje ugledao ni klas žita ni vlat trave. Ali za tri sata puta sasvim se promijenio prizor; stigosmo u prekrasan kraj; u malim razmacima ratarske kuće, zgodno sagrađene; zemlja ograđena, a na njoj vinograđi, žitne oranice i livade. I ne sjećam se

da sam vidio umiljatije slike.

Njegova preuzvišenost opazi da mi se lice vedri; reče mi s uzdahom da se ovdje započinje njegovo imanje i tako će isto potrajati sve do njegove kuće; da mu se zemljaci podruguju i preziru ga što svoje poslove ne radi bolje, nego je na ovako loš primjer kraljevini; ali vrlo ih se malo povodi za njim, i to oni koji su stari, tvrdoglavci i slaboumni kao i on.

Dodosmo najposlje kući, koja je zaista bila otmjena zgrada, sagrađena po najboljim pravilima arhitekture. Zdenci, vrtovi, aleje, promenade i gajevi bili su svi uređeni razumno i ukusno. Pohvalio sam dolično svaku stvar koju sam vidio, ali njegova se preuzvišenost nije na to ni najmanje obazirala dokle god nismo odvečerali; a onda, kad nije bilo nikoga trećega, reći će mi vrlo sjetno kako se boji da će morati porušiti svoje kuće u gradu i na selu te ih sagraditi po današnjoj modi; uništiti sve nasade i stvoriti druge u onaku obliku kako današnji običaj iziskuje, i isto tako uputiti svoje zakupnike, jer će inače navući na sebe pokudu da je bahat, čudak, afektiran, neznačica, tvrdoglav, i možda još gore ozlovoljiti njegovo veličanstvo; divljenje u kojem sam ja prestat će ili će se umanjiti dok me bude obavijestio o nekim potankostima kojih valjda nisam čuo na dvoru; jer tamo su ljudi odviše zaokupljeni svojim mozganjem a da bi pazili na ono što se događa ovdje dolje.

Sadržaj njegova govora bio je ovaj:

Prije četrdesetak godina popelo se nekoliko ljudi na Laputu, bilo po poslu, bilo za zabavu, a nakon boravka od pet mjeseci vratili se s malim površnim znanjem ali puni vjetrenjasta duha što su ga stekli u tom zračnom kraju: ti ljudi, kad su se vratili, stali zamjerati svakoj stvari kako se radi dolje, te se zavezli u osnove kako će sve umjetnosti, znanosti, jezike i mehaniku navratiti na nov put. U tu su svrhu pribavili kraljevsku povlasticu za osnutak akademije projektanata u Lagadu; i taj je hir toliko prevladao u narodu da nema iole znatna grada u kraljevini bez takve akademije. U tim školama izmišljaju profesori nova pravila i metode za poljodjelstvo i graditeljstvo, i nove instrumente i oruđe za sve obrte i tvornice; prema tome, kako oni idu za tim da jedan čovjek radi posao za desetoricu, treba da se palača sagradi za nedjelju dana, od takva trajna materijala da bez opravaka potraje dovijeka. Svi plodovi zemaljski treba da dozrijevaju u svako doba, kad god mislimo da je zgodno odabrati, i da se postostruče; i nebrojeni drugi povoljni

prijedlozi.

Jedina je neprilika što se nijedan od tih projekata nije još izvršio; a međutim je sva zemlja jadna pustoš, kuće ruševne, a narod bez kruha i ruha. Uza sve to nisu oni klonuli duhom, nego pedeset puta žešće prionuli da nastavljaju svoje osnove, jer ih najednako goni i nada i očaj; a što se njega tiče, on nije poduzetna duha, te je zadovoljan što hoda starom stazom, što živi u kućama koje su njegovi djedovi sagradili, i što sve u životu radi onako kako su oni radili, bez novotarija; i ponekoji su drugi ljudi, plemići i gospoda, uradili isto tako, ali ih prezirno i zlobno drže za neprijatelje umjetnosti, neznanice i loše državljanje, kojima je milija vlastita udobnost i lijenost nego opći napredak njihove domovine.

Njegovo gospodstvo doda da ne bi htio nikakvim daljim potankostima omesti užitak što će mi zacijelo biti kad budem vidio veliku akademiju, kamo on misli da valja otići. Samo me zamolio da pogledam ruševnu zgradu na brdskom pristranku, koje tri milje daleko, te me o njoj obavijestio ovako:

Imao je pol sata od kuće vrlo zgodan mlin, koji je tjerala jaka rijeka, a bio je dovoljan za njegovu obitelj i za velik broj njegovih zakupnika; poprilići prije sedam godina došlo k njemu društvo onih projektanata i predložilo mu da sruši taj mlin i da sagradi drugi na pristranku toga brda, kojemu se diljem glavice mora iskopati dug jarak da njim teče voda, te će se cijevima i strojevima opravljati da opskrbliju mlin; jer vjetar i uzduh na visini burkaju vodu, tako da je podesnija za kretnju; i jer će voda, kad silazi niza strminu, tjerati mlin polovicom struje iz rijeke, koja teče u istoj razini.

Reče da tada nije bio u milosti na dvoru, a mnogi su ga prijatelji salijetali, te je pristao na prijedlog; zapošljavao je sto ljudi dvije godine, stvar se izjalovila, a projektanti otišli, svu krivicu pripisivali njemu, svagda mu se otad podrugivali, naveli i druge na taj isti pokušaj, s istim uvjeravanjem o uspjehu i s istim razočaranjem.

Poslije nekoliko dana vratili smo se u grad; a kako je preuzvišeni gospodin bio na lošu glasu u akademiji, nije htio da ide sa mnom, nego je preporučio jednom prijatelju neka sa mnom ode onamo. Gospodin me izvolio prikazati kao velika obožavatelja projekata te vrlo radoznala i lakovjerna čovjeka: i zaista nije promašio istinu, jer i ja sam za mladih dana bio neki projektant.

Peta glava

Piscu se dopušta da razgleda veliku akademiju lagadsku. — Akademija se opširno opisuje. — Umjetnosti kojima se profesori bave.

Akademija nije cjelovita zasebna zgrada, nego je sastavlja nekoliko kuća s obiju strana na ulici, koje su bile ruševne, pa su pokupovane i upotrijebljene za tu svrhu.

Nadstojnik me dočekao vrlo ljubazno, pa sam mnogo dana dolazio u akademiju. U svakoj sobi u njoj ima po jedan ili po nekoliko projektanata, a ja mislim da nisam bio u manje nego pet stotina soba.

Prvi čovjek kojega sam vidio bio je mršava obličja, ogarenih ruku i lica, duge kose i brade, izderan i opaljen na nekoliko mjesta. Odjeća, košulja, koža, sve mu je iste boje. Osam se godina bavi mišlju kako će izvući sunčane zrake iz krastavaca, koje će se metati u hermetički zatvorene bočice i za nepogodna se ljeta vaditi da zagrijavaju zrak. On ne sumnja, rekao mi je, da će za osam godina moći već opskrbljivati namjesnikove vrtove sunčanim svjetлом, uz umjerenu cijenu; ali se potužio da mu je prazna kesa, i zamolio me da mu dadem štогод za poticaj duhu, pogotovu jer su sada, u ovo godišnje doba, krastavci vrlo skupi.

Obdario sam ga malim darom, jer me moj velikaš opskrbio u tu svrhu novcem, znajući njihovu navadu da prose od svakoga tko god ih pohodi.

Pođem u drugu sobu, ali malo da nisam uzmaknuo, jer me gotovo omamio strahovit smrad. Moj me vodič potjera, zaklinjući me šaptom, neka ne vrijedeđam, jer to bi se silno zamjerilo, i zato se nisam usudio ni začepiti nos.

Projektant u toj ćeliji bio je najstariji učenjak u akademiji; lice i brada bili mu blijede žute boje, ruke i odjeća sasvim pokrivene blatom.

Kad sam mu predstavljen, čvrsto me zagrljio; bilo bi mi draže da je tu ljubaznost izostavio. Posao mu je, od prvoga maha kad je došao u akademiju, da ljudske izmetine pretvara u nekadanju hranu, odjeljujući različite dijelove, uklanjajući boju što je izmetine dobivaju od žuči, isparujući vonj i pjeneći slinu. Od društva dobiva

tjedni obrok, sud pun ljudskih izmetina, poprilici kolika je bristolska bačva.

Vidio sam drugoga kako radi da led kalcinira u puščani prah; on mi je pokazao i raspravu koju je napisao o kovnosti vatre, te je kani objaviti.

Bio je tu vrlo darovit graditelj koji je smislio novu metodu za građenje kuća, da se otpočne od krova i radi dolje prema temelju; to mi je pravdao jednakim radom dvaju razumnih kukaca, pčele i pauka.

Bio je tu čovjek, slijep od rođenja, koji je imao nekoliko šegrtata u istom stanju; posao im bio da za slikara miješaju boje; učitelj ih je naučio da ih razlikuju opipom i njuhom. Na nezgodu pravu, nisam ih tada zatekao savršene u naukama, a i samomu se profesoru događalo da se obično buni. Cijelo bratstvo jako sokoli i cijeni toga umjetnika.

U drugoj me sobi silno razdragao projektant koji je pronašao način kako će se zemlja orati svinjama, da se uštedi trošak za plugove, stoku i rad. Metoda je ovakva: na jutru zemlje pozakopavaš u razmacima od šest palaca, osam palaca duboko, žira, datulja, lješnjaka, i druge tovne hrane biljaka koje su tim životinjama najmilije, i onda ih dotjerаш šest stotina ili više u polje, gdje će one za nekoliko dana, tražeći hranu, razrovati zemlju i udesiti je za sjetu, a u isti je mah nagnojiti svojim gnojem: pokušajem se doduše razabralo da je trošak i trud velik, a prirod malen ili nikakav. Ali nema sumnje da se taj pronalazak može još usavršiti.

Odem u drugu sobu, gdje je svud uokolo po zidovima i po stropu visjela paučina, osim uska prolaza umjetniku da ulazi i izlazi. Kad udoh, doviknuo mi on glasno da mu ne kidam paučinu. Tužio se na kobnu zabludu u kojoj je svijet bio toliko dugo služeći se dudovim svilcima, kad ima toliko mnoštvo domaćih kukaca koji ih beskrajno nadmašuju jer ti domaći znaju i tkati i presti. Iznosio je dalje da će se upotrebotom pauka sasvim uštedjeti trošak za bojenje svile, o čemu sam se potpuno uvjeroj kad mi je pokazao silno mnoštvo muha najkrasnijih boja, kojima on hrani pauke, te nam ustvrdio da tkivo prima od njih, a kako on njih ima od sviju boja, nuda se da će se udovoljiti svačijemu ukusu, čim bude našao muhama zgodnu hranu od nekih smola, ulja i drugih sluzavih tvari, da konci budu jaki i čvrsti.

Bio je tu astronom koji se prihvatio da na vjetrenici na gradskoj

vijećnici namjesti sunčanik koji će kazivati godišnje i dnevno kretanje zemaljsko i sunčano, a ujedno javljati i slagati se sa svim slučajnim promjenama vjetra.

Bila me snašla mala kolika, te me vodič odvede u sobu gdje prebiva velik liječnik, čuvan zbog liječenja te bolesti oprečnim operacijama jednoga istoga instrumenta. Imao je velik mijeh, s dugim tankim grlom od slonove kosti: taj bi mijeh primaknuo na osam palaca k stražnjici i usisao vjetar, pa je tvrdio da može crijeva stanjiti kao suh mjeđur. Ali kad je bolest tvrdokornija i ljuća, utaknuo bi naduhan mijeh i ispraznio ga bolesniku u tijelo; onda izvukao instrument da ga opet naduhne, a palcem čvrsto zatisnuo stražnjicu; kad se to ponovi tri-četiri puta, pridošli će vjetar provaliti i izvesti sa sobom škodljivi vjetar (kao voda, ulivena u pumpu), i bolesnik će ozdraviti. Vidio sam kako je oba eksperimenta iskušao na psu, ali nisam razabrao da je prvi ikako djelovao. Iza drugoga je životinja malne pukla i tako se žestoko ispraznila da se vrlo zgodilo meni i mojemu drugu. Pas je odmah skapao, a mi ostavismo doktora dok je nastojao da psa tom istom operacijom izlječi.

Obišao sam mnoge druge sobe, ali neću da dodijavam čitatelju svim onim osobitostima što sam ih vidio, jer nastojim da budem kratak.

Dosad sam video samo jednu stranu akademije, jer druga je strana određena za promicatelje spekulativne znanosti, o kojima ću nešto reći pošto budem spomenuo još jednu odličnu osobu, nazvanu kod njih »sveopći umjetnik«. On nam je rekao da se trideset godina služio svojim mislima za usavršenje ljudskog života.

Imao je dvije velike sobe, pune čudnih rijetkosti, i pedeset zaposlenih ljudi. Neki zgušćuju zrak u suhu opipljivu tvar, izlučujući salitru i iscjeđujući vodene tekuće čestice; drugi mekšaju mramor za jastuke i šivače jastučiće; treći skamenjuju kopita živim konjima da ne ohronu.

Sam je umjetnik bio tada zaposlen dvjema velikim osnovama; prva, da zemlju zasije pljevom, u kojoj je, kako on tvrdi, sadržana prava sjemenska snaga, a to je dokazao u nekoliko eksperimenata, no ja nisam bio dovoljno vješt da ih razumijem; druga je osnova, da se nekom smjesom smola, ruda i biljaka, koja se upotrebljava izvana, na dva mlada janjeta sprječi vuni da raste; i nado se da će za neko vrijeme raširiti po svoj kraljevini pasminu golih ovaca.

Presječemo ulicu i odemo u drugi dio akademije, gdje

prebivaju, kako sam već rekao, projektanti spekulativnih znanosti.

Prvi profesor koga sam vidio bio je u velikoj sobi, s četrdeset učenika oko sebe. Nakon pozdrava, kad je vidio da ja ozbiljno gledam stalak što zaprema najveći dio sobe i u duljinu i u širinu, reći će da se ja možda čudim što se on u projektu za unapređenje spekulativnih znanosti služi praktičnim i mehaničkim operacijama; ali svijet će brzo osjetiti njihovu korist; a on se dići što se nikojem čovjeku u glavi nije rodila plemenitija, užvišenja misao; svatko zna kako je teška obična metoda za učenje umjetnosti i znanosti; a po njegovu će izumu i najveća neznalica, uz ponešto troška i malen tjelesni trud, moći pisati knjige o filozofiji, pjesništvu, zakonima, matematici i teologiji, bez ikakve pomoći genija ili studija.

Onda me odvede ka stalku oko kojega su se poredali oni učenici njegovi. Stalak je imao dvadeset četvornih metara i stajao usred sobe. Gornja mu se strana sastojala od pojedinih komada drveta, koji su po-prilici kolika je kocka, ali neki veći od drugih. Svi su povezani tankim žicama. Svaka je četvorina na tim kockama pokrivena prilijepljenim papirom, a na tim su papirima pozapisivane sve riječi njihova jezika, u različitim oblicima, konjugacijama i deklinacijama, ali bez ikakva reda. Onda me profesor umoli da pazim, jer on će krenuti svoju spravu.

Po njegovoj zapovijesti uhvatio svaki učenik željeznu ručku, kojih je bilo četrdeset, pričvršćenih uokolo na stalku po bridovima, pa kad ih naglo okrenuše, sav se red riječima sasvim promijenio. Onda on naložio trideset i šestorici dječaka neka polagano čitaju pojedine retke kako su se javili na stalku, pa gdje oni nađu na okupu tri-četiri riječi koje bi mogle sastaviti rečenicu, kazuju ih onoj preostaloj četvorici dječaka koji su pisari. Taj se posao ponovio tri-četiri puta; a sprava je bila tako udešena da su se pri svakom okretu riječi potiskivale na drugo mjesto kako su se drvene kocke micale odozgo dolje.

Šest sati na dan mladi su učenici bili zaposleni tim poslom; a profesor mi pokazao nekoliko knjiga folio formata, gdje su već sabrane krne rečenice, koje će on posastavljati i od toga bogatog materijala stvoriti svijetu potpunu cjelinu sviju umjetnosti i znanosti; a to bi se još usavršilo i jako ubrzalo kad bi općinstvo skupilo glavnici da se u Lagadu napravi i iskoristi pet stotina ovakvih stalaka, i kad bi se oni koji tim spravama rukuju primorali da za zajednicu prilože različite svoje zbirštine.

Uvjерavao me da mu je taj pronalazak zaokupljaod mladosti sve misli; da je za svoj stalak iscrpio sav rječnik i najtočnije izračunao kakav je u knjigama opći razmjer među brojem čestica, imenica, glagola i drugih vrsta riječi.

Najponiznije zahvalim tomu dičnom čovjeku što mi je priopćio takvu veliku stvar, obećam, ako mi ikad dade sreća i ja se vratim u zavičaj, iskazat će mu pravicu kao jedinom izumitelju te divne naprave i zamolim ga za dopuštenje da nacrtam na papiru oblik i osnovu, kako je na priloženoj slici. Rekoh mu kako je našim učenjacima u Europi doduše običaj da jedan drugom krade izume, pa je pritom bar taj probitak da nastaje razmirica tko je pravi vlasnik: ali ja će biti tako oprezan da će njega zapasti sva slava, bez ikakva suparnika.

Zatim odemo u jezičnu školu, gdje tri profesora sjede i vijećaju kako bi usavršili svoj domaći jezik.

Prva je osnova bila da se skrati govor zbijanjem mnogoslovčanih riječi u jednoslovčane te izostavljanjem glagola i participa; jer u zbilji sve su stvari što se mogu zamisliti samo imenice.

Druga je osnova bila da se ukinu sve riječi, bile kakve mu drago; a to se isticalo kao velik probitak i radi zdravlja i radi kratkoće. Jer je jasno da nam svaka riječ koju izgovorimo ponešto izjeda i smanjuje pluća, pripomaže dakle da nam se skraćuje život. Predložilo se zato ovo: kad su riječi jedino imena stvarima, bilo bi svakom čovjeku zgodnije da sa sobom nosi onakve stvari koje su potrebne da se izrazi pojedini posao ili ono što je već posrijedi.

I taj bi se izum zaciijelo ostvario i na veliku olakšicu i za zdravlje čovjeku, da se žene nisu združile s prostim i neukim svijetom te zaprijetile da će dići bunu ako im se ne pusti sloboda da govore svojim jezicima onako kako i djedovi njihovi; takav je stalani i nepomirljiv neprijatelj znanostima prosti svijet.

Ali mnogi prvi učenjaci i mudraci pristaju uz novi sustav da se izražavaju stvarima; jedina je nezgoda, kad je čovjeku velik posao i različitim vrsta, što mora dakle pratiti na leđima veći svežanj stvari, ako ne može najmiti jednoga ili dvojicu jakih slugu koji će ga pratiti. Često sam gledao dvojicu tih mudraca kako gotovo iznemogli pod teškim svojim bremenom, kao torbari u nas, kad se sastanu na ulici, skidaju svoje terete, otvaraju vreće i cio se sat razgovaraju; onda spremaju svoje oruđe, pomažu jedan drugomu da

opet uprte breme, i rastaju se.

Ali za kratke razgovore može čovjek nositi oruđe u džepovima, ili pod pazuhom, koliko je dosta da mu je na pomoći; a i kod kuće može mu biti neprilike. Zato je soba gdje se sastaje društvo koje gaji tu umjetnost puna svakojakih stvari, da budu pri ruci i da pribavljaju materijal za takav umjetni razgovor.

Drugi je probitak od toga pronalaska što bi mogao služiti kao opći jezik što će ga razumjeti svi civilizirani narodi, u kojih su stvari i oruđe obično iste vrste, prilično nalik, tako da im se lako razabire poraba. I tako bi poslanici mogli raspravljati s tudinskim vladarima ili državnim ministrima kojima nikako ne znaju jezik.

Bio sam u matematičkoj školi, gdje je učitelj učio učenike po metodi koju teško i zamisliti možemo mi u Europi. Rečenica i dokaz lijepo se zapisuju na tanku oblatu tintom načinjenom od tinkture protiv glavobolje. To dak mora progutati nataše, a tri dana zatim živi o samom kruhu i vodi. Kad on probavi oblatu, tinktura mu sukne u mozak i ponese rečenicu.

Ali uspjeh nije dosad bio doličan, nešto zbog neke pogreške u množini ili kompoziciji, a nešto zbog nevaljalštine dječaka, kojima je ta pilula tako odurna da se obično iskradaju i nju izbacuju prije nego što ona može djelovati; i dosad ih još nisu mogli privoljeti da bi se onoliko suzdržavali koliko propis iziskuje.

Šesta glava

Daljnji izvještaj o akademiji. — Pisac predlaže nekoliko poboljšanja, koja se časno primaju.

Čini se da razbor ne vlada u školi političkih projektanata, gdje sam se tek slabo zabavio; jer profesori su mi se činili da su sasvim šenuli pameću, a takav me prizor navodi svagda na melankoliju.

Ti su nesretnici predlagali osnove da bi se monarsi nagovorili neka odabiru miljenike po znanju, sposobnosti i vrlini; da se upute ministri neka se brinu za javno dobro; da se nagradi zasluga, velike sposobnosti i odlična služba; da se pouče vladari kako im je pravi interes onaj koji grade na istom temelju s interesom naroda; da za službe odabiru ljude koji su sposobni da ih vrše; i mnogo drugih

fantastičnih, nemogućih tlapnja kojih nikad dotle nije razumjela ničija pamet; i potvrdiše u meni onu staru primjedbu: »Ništa nije tako pretjerano i bezumno da to ne bi neki filozofi branili kao istinu«.

No ipak će iskazati pravicu tomu dijelu akademije, pa će priznati da nisu svi među njima takvi zanesenjaci. Bio je tamo vrlo uman doktor koji kanda bijaše potpuno obaviješten o svoj prirodi i sistemu vladanja.

Taj je odlični čovjek vrlo korisno upotrijebio svoj studij da pronađe istinskih lijekova svim bolestima i pokvarenostima što zaokupljaju neke struke javne uprave zbog opačina i slabosti onih koji vladaju, a i zbog razuzdanosti onih koji treba da se pokoravaju.

Na primjer, kad se svi pisci i mislioci slažu u tom da je silna opća sličnost među ljudskim i političkim tijelom — može li onda išta biti jasnije nego da se obojemu mora po istim propisima čuvati zdravlje i liječiti bolesti? Zna se da senate i velike skupštine često muče preobilni, burni i drugi štetni sokovi; mnoge bolesti u glavi, a još više u srcu; jaki grčevi, bolno trzanje živaca i tetiva u obadvjema rukama, ali osobito u desnici; spleen¹⁶, nadim, vrtoglavica i delirij; škrofulozne otekline, pune smradna gnoja; kiselo, pjenasto podrigivanje, neprobavljanje i mnoge druge bolesti, kojih ne treba spominjati.

Taj je doktor stoga predložio da bi prva tri dana, kad se sastane skupština, neki liječnici prisustvovali sjednicama i da bi svaki dan, kad se završi debata, svakomu skupštinaru pipnuli bilo; zatim, kad zrelo razmotre i pretresu pojedinim bolestima prirodu i metode za liječenje, neka se četvrtoga dana vrate u skupštinski dom, a s njima njihovi ljekarnici s podesnim lijekovima; i prije nego što skupštinski članovi uzmu zasjedati, neka im se dadu, kako pojedinačni slučajevi iziskuju, sredstva lenitivna, aperitivna, apsterzivna, korozivna, restriktivna, palijativna, laksativna, cefalgična, ikterična, apoflegmatična, akustična; a prema tome kako ta sredstva budu djelovala, neka ih ponavljaju, mijenjaju, ispuštaju na idućoj sjednici.

Taj projekt ne bi javnosti bio na velik trošak, a po mojemu bi skromnom mišljenju vrlo koristio bržemu radu u onim zemljama gdje skupštine imaju nekoga udjela u zakonodavnoj vlasti, stvorio bi

¹⁶ Arhaična engleska riječ, melankolija bez očitog uzroka, s osjećajem odvratnosti prema svemu (objašnjenje iz Le Nouveau Petit Robert, 2009) – op. ur.

jednodušnost, skratio debate, otvorio ono malo usta što su sada zatvorena, i još više ih zatvorio koja su sada otvorena, obuzdao mladima drskost i ublažio starima tvrdokornost, uzbudio tupe istišao drznike.

Onda: kako je općenita tužba da su vladarski miljenici kratke i slabe pameti, predložio je taj isti doktor neka svatko tko god pohodi ministra predsjednika iskaže njemu svoj posao što kraće i što jasnijim riječima, a kad bude odlazio, neka rečenoga ministra potegne za nos, ili ga nogom udari u trbuh, ili mu stane na žulj, ili ga tri puta prodrma za oba uha, ili mu pribadaču turi u hlače, ili mu uštine ruku da pocrni i pomodri, pa da ne zaboravi; a svakoga dana kad je primanje neka ponovi tu istu operaciju dokle god se posao ne izvrši ili sasvim ne odbije.

Uputno je također neka svaki skupštinar u velikoj narodnoj skupštini, pošto je iskazao svoje mišljenje i u raspravi ga zagovorio, glasuje upravo protivno; jer ako se tako učini, bit će zacijelo nadobro javnosti.

Kad su stranke u državi žestoke, predlaže on divnu majstoriju da ih izmiri. Metoda je ova: uzmi sto vođa sviju stranaka, poredaj ih po dvojicu prema tome kojima su glavenajsličnijega oblika, onda neka dva dobra operatera prepile u isti mah svakomu paru lubanju natakan način da se mozak najednako prepolovi. Ovako otpiljene lubanje neka se zamijene i svaka neka se priklopi na glavu protivniku strančaru.

Čini se doduše da taj posao iziskuje veliku pomalu, ali nas je profesor uvjeravao, ako se vješto izvrši, iscjeljenje je pouzdano. Dokazivao nam je, naime, kako se onim dvjema polama mozga pušta neka između sebe raspravljuju u lubanji, brzo će se one lijepo sporazumjeti te stvoriti onu umjerenost i pravilnost u mišljenju što bismo toliko željeli da ih ima u glavama onih ljudi koji umišljaju da se rađaju na svijet zato da mu paze na kretanje i da upravljaju njime; a što se tiče razlike među mozgovima, po kolikoći ili kakvoći, među onima koji su vode u strankama, uvjeravao nas doktor, po svojem znanju, to je puka sitnica.

Čuo sam vrlo žestoku raspravu između dva profesora o najzgodnijem i najprobitačnijem načinu i sredstvima kako bi se utjerivao novac a da se podanici ne kine. Prvi je tvrdio da bi najpravednija metoda bila udariti neki danak na opačine i ludosti; a svakomu neka porota njegovih susjeda odredi na najpošteniji način

koliko treba da bude oporezovan.

Drugi je mislio upravo protivno: da oporezuju ona tjelesna i duševna svojstva kojima se ljudinajviše ponose; neka porez bude veći ili manji, prema tome koliko se tko ističe; odluka o tom neka bude sasvim prepuštena vlastitoj savjesti.

Najviši bi porez bio na one ljude koji su najveći miljenici drugoga spola, a oporezivali bi se po broju i prirodi ljubavnih iskaza koje su stekli; u tom im se dopušta da budu svoji vlastiti svjedoci.

Domišljatost, hrabrost i uljudnost predlagali su se također za velik porez, koji bi se ubirao tako što bi svatko na časnu riječ iskazao koliko ima čega. Ali što se tiče poštenja, pravednosti, pameti i učenosti, ne treba nikako da se oporezuju; jer to su svojstva takve osobite vrste da ih nitko ne priznaje susjedu i ne cijeni u sebe.

Za žene je predlagao da budu oporezivane po ljepoti i vještini u odijevanju, te neka im bude ista povlastica kao i muškarcima, da se to odlučuje po njihovu vlastitu sudu. Ali vjernost, čestitost, razbor i dobroćudnost neka se ne oporezuju, jer ne bi naplatili trošak za ubiranje.

Da bi skupštinari radili kruni za interes, predlagalo se neka oni bacaju ždrijeb za službe, a svaki neka se najprije zakune i zajamči da će glasati, za dvor, dobio ili ne dobio: nakon toga je onima koji su izgubili, slobodno da redom bacaju ždrijeb kad opet bude prazno mjesto. Tako bi se podržavala nada i očekivanje: nitko se ne bi tužio na prekršena obećanja i nego bi svoje razočaranje pripisivao sasvim udesu, u kojega su šira i jača leđa nego u ministarstva.

Jedan mi je drugi profesor pokazao povelik spis s uputama kako se otkrivaju zavjere i urote protiv vlade. Savjetovao je velike državnike neka svim sumnjivim osobama istražuju i provjeravaju dijetu; u koje doba jedu; na kojoj strani leže u postelji; kojom rukom brišu stražnjicu: neka im pomno pregledaju izmetine, pa neka po boji, mirisu, okusu, krutosti, neprobavljanju ili probavljanju stvaraju sud onjihovim mislima i namjerama; jer ljudi nisu nikad tako ozbiljni, zamišljeni i pažljivi kao kad se ispražnjuju, a to je on razabrao po iskustvu; jer u takvim zgodama, kad bi uzeo premišljati jedino radi pokušaja, kakav bi bio najbolji način da ubije kralja, izmetine bi mu bile zelenkaste: ali sasvim drugačije kad bi samo mislio da digne ustanak da zapali glavni grad.

Sva je rasprava bila napisana nadasve oštroumno, te je imala mnogo primjedaba, i zanimljivih i korisnih za političare; ali kako

sam ja shvatio, nije bila sasvim potpuna. Usudio sam se to reći piscu, te sam mu ponudio, ako bi izvolio, da mu je nadopunim s nekoliko dodataka. On mi primio ponudu s dražom voljom nego što je obično u pisaca, pogotovu u projektantskoj vrsti, i izjavio da će se veseliti daljim uputama.

Ja mu rekoh da se u kraljevini Tribniji, koju urođenici zovu Langden¹⁷, gdje sam na svojim putovanjima proboravio neko vrijeme, većina naroda sastoji sasvim od uhoda, svjedoka, doušnika, tužitelja, progonitelja, iskazivača, zaklinjača, uz različite njihove pokorne i niže službenike, koji su svi pod zastavama, vodstvom i na plaći državnih ministara i njihovih zamjenika. Zavjere u toj kraljevini stvaraju obično oni ljudi koji se žele proslaviti kako su umni političari; da slabunjavoj upravi uliju novu snagu; da guše ili odvraćaju velike nezadovoljnice; da pune svoje kovčegе zaplijenjenim dobrom; da dižu ili obaraju mišljenje o državnom kreditu kako je već u prilog privatnom probitku njihovu. Najprije se kod njih uglavi i ustanovi koje će sumnjive osobe biti optužene za zavjeru; onda se zbiljski skrbe da im se domognu sviju pisama i papira i da vlasnike bace u okove. Ti se papiri predaju družbi stručnjaka koji su vrlo vješti da u riječima, slovkama i slovima pronalaze tajanstveno značenje.

Na primjer, oni znaju otkriti da noćni stolac znači tajno vijeće; jato gusaka, senat; šepav pas, napadača¹⁸; kuga, redovitu vojsku; hrušt i glupan, ministra predsjednika; kostobolja, velikog svećenika; vješala, državnog tajnika; noćna vrčina, velikaški odbor; sito, dvorsku damu; metla, revoluciju; mišolovka, državnu službu; bezdan, državnu blagajnu; kaljuga, dvor; luđačka kapa, miljenika; prekrhana trska, sudište; prazna bačva, generala; gnojna rana, državnu upravu.

Ako se ta metoda izjalovi, imaju oni dvije druge djelatnije metode, koje učenjaci kod njih zovu akrostihovima i anagramima.

Ponajprije, da u svakom početnom slovu odgonetnu političko značenje. Tako će N značiti zavjeru, B konjaničku pukovniju, L mornaricu.

Ili drugo, u sumnjivu spisu premještaju slova iz abecede, pa

¹⁷ *Tribnia* anagram od *Britain* (Britanija), a *Langden* od *England* (Engleska).

¹⁸ Pisac šiba na parnicu protiv stuartovskoga pristaše doktora Atterburyja, biskupa rochesterskoga.

onda otkrivaju najtajnije naume nezadovoljne osobe. Tako, primjerice, ako ja u pismu prijatelju kažem: »Našega brata Toma baš more žuljevi«, vješt će odgonetač odgonetnuti da se ta ista slova što sastavlaju tu rečenicu mogu protumačiti ovim riječima: »Brani se — zavjera se dokazala — put.« I to je anagramska metoda.

Profesor mi vrlo lijepo zahvalio što sam mu priopćio te primjedbe, i obećao mi da će me časno spomenuti u svojoj raspravi.

Nisam u toj zemlji vidio ništa što bi me moglo pozivati na dulji ostanak, te počeh misliti o povratku kući u Englesku.

Sedma glava

Pisac odlazi iz Lagada. — Stiže u Maldonadu. — Nema spremna broda. — Kreće na kratak put u Glubbdubdrib. — Kako ga je primio namjesnik.

Laputa i laputskе pokrajine dio su kontinenta što se prostire, kako s razlogom mislim, na istok, k onomu nepoznatomu dijelu Amerike na zapadu od Kalifornije; a na sjever k Tihomu oceanu, koji od Lagada nije dalji od sto i pedeset milja; tamo ima dobra luka i jaka je trgovina s velikim otokom Luggnaggom, koji je na sjeverozapadu, popriliči na 29. stupnju sjeverne širine i 140. Stupnju duljine. Taj otok Luggnagg na jugozapadu je od Japana, oko sto morskih milja daleko. Među japanskim carem i luggnaškim kraljem čvrst je savez, pa zato ima čestih prigoda za plovidbu s jednoga otoka na drugi.

Odlučim zato da se uputim ovuda pa da se vratim u Europu. Najmim dvije mule, s vodičem koji će mi pokazivati put i nositi moju malu prtljavu. Oprostim se s plemenitim mojim zaštitnikom, koji mi je iskazao mnogu ljubav i pri odlasku me velikodušno obdario.

Put mi je prošao bez ikakve nezgode i pustolovine koja bi vrijedna bila da se spomene. Kad sam stigao u luku Maldonadu (jer tako se zove), nije u luci bilo broda za Luggnagg, a nije se ni činilo da će ga biti za koje vrijeme.

Grad je popriliči tolik kolik je Portsmouth. Brzo sam se upoznao s nekim ljudima, i vrlo su me gostoljubivo dočekali. Jedan

mi odlični gospodin rekao: Kako za Luggnagg neće biti broda prije nego za mjesec dana, ne bi mi bila neugodna zabava skoknuti malo na otočić Glubbdubdrib, oko pet morskih milja na jugozapad. Ponudio mi da će sa mnom on i jedan prijatelj i da će mi za put pribaviti zgodnu barčicu.

Glubbdubdrib, koliko mogu poprilići protumačiti riječ, znači Otok čarobnjački ili magičarski. Tripit je, kanda, manji od otoka Wighta, a nadasve rodan: vlada njime poglavica nekoga plemena u kojem su svi čarobnjaci. U tome se plemenu žene i udaju samo među sobom, a najstariji po nasljedstvu vladar je poglavica. On ima gospodsku palaču i park od neke tri tisuće jutara, koji je opasan zidom od klesana kamena, visokim dvadeset stopa. U tom parku ima nekoliko malih ograda za stoku, žito i vrtlarstvo.

Poglavicu i njegovu obitelj služi i dvori služinčad nešto neobične vrste. Po svojoj vještini u nekromaniji može on dozvati iz mrtvih koga god hoće, i naložiti mu službu na dvadeset i četiri sata, ali ne na duže vrijeme; a i ne može iste osobe ponovno zvati prije nego što prođu tri mjeseca, osim u sasvim izvanrednim slučajevima.

Kad smo stigli na otok, oko jedanaest sati prije podne, jedan od gospode koja su me dopratila ode poglavici i zamoli da bude primljen jedan stranac koji je došao da se pokloni njegovoј visosti. To bude odmah dopušteno, te sva trojica uđosmo na dvorska vrata između dva reda gardista, koji su bili naoružani i odjeveni po vrlo starinskom načinu, na licu im bilo nešto da me hvatala jeza koju ne znam iskazati.

Prođosmo kroz nekoliko odaja između isto takvih slugu, poredani, s obadviju strana kao i prije, dok nismo došli u odaju za primanje; tamo nam nakon tri duboka poklona i nekoliko općenitih pitanja budi dopušteno da posjedamo na tri stolice, uz najnižu stepenicu kraj prijestolja njegove visosti. On je razumijevao balnibarbinski jezik, premda je drukčiji nego jezik na tom otoku.

Zamolio me da ga malko izvijestim o svojim pustolovinama; pa da mi pokaže kako će se prema meni vladati bez ceremonija, maknuo je prstom i otpremio sve svoje službenike, te oni, na veliko čudo moje, nestali za tren, kao prikaze u snu kad se naglo probudimo.

Neko se vrijeme nisam mogao snaći, bijah zbumjen dokle god me poglavica nije uvjerio da mi se ništa neće nažao učiniti; a kad sam bio da se nisu uz nemirili moji drugovi, koji su često bili

dočekivani upravo tako, uzmem se hrabriti, pa ukratko ispripovijedam njegovoj visosti različite svoje pustolovine, ali ponešto mucajući i često se obazirući onamo gdje sam vidio te domaće sablasti.

Iskazana mi je čast da sam objedovao s poglavicom, te je nova čet duhova donosila jela i služila za stolom. Opazio sam da me sada manje strah nego jutros. Ostao sam do sunčanoga zapada, a njegovu sam visost ponizno molio neka mi oprosti što ne primam njegov poziv da prenoćim u palači. Moja dva prijatelja i ja prenoćili smo u privatnoj kući u bliskom gradu, koji je glavni grad tomu otoku; a sutradan se izjutra vratismo da se poklonimo poglavici, kako nam je izvolio naložiti.

Tako smo proboravili na otoku deset dana, najveći dio svakoga dana s poglavicom, a noć u našem stanu. Brzo sam se toliko sprijateljio s pogledom na duhove da me nakon trećega ili četvrtog puta nisu nikako više uzrujavali; ako mi je još preostalo išta straha, moja ga je radoznalost prevladala. Njegova mi je visost naime odredila da zovnem koje god osobe hoću da imenujem i koliko ih god bilo između sviju pokojnika od početka svijeta do današnjega dana, i da im zapovjedim neka odgovaraju na svako pitanje koje smislim da ih zapitam; uz tu pogodbu da moja pitanja moraju biti ograničena na područje onoga vremena u kojem su oni živjeli. A ujedno neka se uzdam da će mi oni zacijelo govoriti istinu, jer laganje je sposobnost kojom se ne služe u podzemnom svijetu.

Ponizno se zahvalih njegovoj visosti za tako veliku milost. Bili smo u sobi odakle je lijep pogled u park. Pa jer mi je bila prva želja da se zabavim sjajnim i veličanstvenim prizorima, poželim da vidim Aleksandra Velikoga na čelu njegove vojske, baš iza bitke kod Arbele; to mi se, čim je poglavica maknuo prstom, javilo odmah na prostranom polju pod prozorom gdje smo stajali. Aleksandar bude dozvan u sobu; s teškom sam mukom razumio njegovu grštinu, a i on samo malo moju. Uvjeravao me svojom čašću da nije otrovan, nego je umro od ljute groznice, od pretjerana pića.

Poslije sam video Hanibala kako prelazi Alpe, a on mi je rekao da u taboru nije imao ni kapi octa¹⁹.

Vidio sam Cezara i Pompeja na čelu njihovih četa, baš kad će zametnuti bitku. Vidio sam Cezara u posljednjem velikom trijumfu

¹⁹ Livije pripovijeda da je Hanibal vrelim octom razbijao stijene.

njegovu. Zaželim da se preda mnom javi rimski senat u jednoj velikoj sobi, a za opreku u drugoj sobi današnje zastupstvo. Onaj mi se prvi učinio da je skupština junaka i polubogova; ovo drugo gomila piljara, džepara, razbojnika i razmetljivaca.

Na moju molbu dade poglavica Cezaru i Brutu znak da priđu k nama. Obuzelo me silno poštovanje kad sam ugledao Bruta, i u svakoj sam crti njegova lica lako razabirao najsavršeniju vrlinu, najveću neustrašivost i čvrstoću duševnu, najistinitije rodoljublje i opću dobrotu za čovječanstvo. Na veliku sam radost opazio da se ta dva čovjeka lijepo slažu, a Cezar mi iskreno priznao da najveća djela njegova života nisu ni izdaleka ravna onoj slavi kad mu je ukinut život.

Bila mi je čast što sam se mnogo razgovarao s Brutom, i on mi je rekao da su pradjed njegov Junije, Sokrat, Epaminonda, Katon Mladi, sir Thomas More i on svagda na okupu: šestorica da im svi vjekovi na svijetu ne mogu dodati sedmoga.

Bilo bi dosadno da dodijavam čitatelju kazujući mu koliki su slavni ljudi bili dozivani da udovolje mojoj nezasitljivoj želji i da pred sobom vidim svijet za svakog starinskog doba. Najviše sam dragao oči promatrajući zatirače tirana i usurpatora i obnovitelje slobode ugnjetavanim i tlačenim narodima. Ali zadovoljstvo što sam ga osjećao u duši, ne može se iskazati tako da bi ga čitatelj dolično dokučio.

Osma glava

Daljnji izvještaj o Glubbdubdribu. — Ispravlja se stara i nova povijest.

Iako sam želio da vidim sve ljude iz starine koji su bili najčuveniji po razumu i učenosti, odredio sam za to poseban dan. Predložim da se javi Homer i Aristotel na čelu svih svojih komentatora; ali ih je bilo toliko da ih je nekoliko stotina moralno čekati u dvorištu i u daljim sobama u dvoru. Upoznao sam i znao razlikovati ta dva heroja, od prvoga pogleda, ne samo između svjetine nego i jednoga od drugoga.

Homer je bio veći i miliji, u onolikim je godinama hodao vrlo

uspravno, a oči mu bile najživlje i najoštrije što sam ih ikad vidio. Aristotel se jako zgurio i poštapaо. Lice mu bilo suho, kosa glatka i tanka, a glas mukao.

Odmah sam razabrao da su obojica sasvim tudi drugomu društvu, koje nije nikad prije ni vidjelo njih ni čulo za njih; a jedan mi duh, kojega ne spominjem, šapnuo da su se u podzemnom svijetu ti komentatori uvijek zadržavalii što dalje od svojih prvaka, zbog svjesna stida i krivice jer su tako strahovito iznakazili potomstvu mišljenje tih pisaca.

Predstavio sam Homeru Didima i Eustatiju i zamolio ga da postupa s njima bolje nego što možda zasluzuju, jer je on bio razabrao kako u njih nema dara da dokuče pjesnikov duh. Ali Aristotel izgubio svu strpljivost kad sam mu predstavio Skota i Rama i obavijestio ga o njima, pa ih on zapitao jesu li i svi drugi u družbi toliki glupani kao oni.

Zamolim onda poglavicu neka dozove Descartesa i Gassendija, te ih privolim da Aristotelu razlože svoje sustave. Taj je veliki filozof iskreno priznao svoje zablude u fizici, jer je u mnogim stvarima radio po nagađanju, kao što svi moraju raditi; a on sudi da se i Gassendi, koji je Epikurov nauk učinio ukusnim koliko je god mogao, i vrtlozi Descartesovi moraju isto tako zabaciti.

Prorekao je tu istu sudbinu i teoriji o privlačenju, koju današnji učenjaci tako revno brane. Reče da su novi prirodnii sustavi samo nove metode, koje se mijenjaju sa svakim pokoljenjem, i baš oni koji bi da ih dokažu matematičkim razlozima, tek će kratko vrijeme cvasti, te će nestati iz mode čim to vrijeme prode.

Proveo sam pet dana u razgovoru s mnogim drugim učenjacima iz starine. Vidio sam većinu prvih rimskih careva. Sklonio sam poglavicu, te je dozvao Heliogabalove kuhare da nam prieđe ručak, ali nam oni nisu mogli pokazati mnogo svoje umještosti jer nije bilo materijala. Jedan helot Agesilajev skuhao nam zdjelu spartanske juhe, no nisam mogao progutati drugu žlicu.

Ona dva gospodina što su me dopratila na otok morala su se radi svojih privatnih poslova vratiti, a ja sam međuto video neke novovjeke pokojnike, koji su prošlih dvjesta-trista godina igrali najveće uloge u mojoj domovini i u drugim zemljama po Europi, pa kako sam uvijek bio velik obožavatelj starih, odličnih rodova, zamolio sam poglavicu neka mi dozove tucet ili dva tuceta kraljeva, s njihovim djedovima po redu, u osam ili devet koljena.

Ali razočaranje mi bješe bolno i nenadano. Jer mjesto duge povorke s kraljevskim dijademima, video sam u jednoj povorci dva guslača, tri pristala dvorjana i jednoga talijanskoga prelata. U drugoj povorci jednoga krojača, jednoga opata i dva kardinala.

Odviše štujem okrunjene glave da bih dulje zastajao na tako škakljivu otkriću. Ali što se tiče grofova, markiza, vojvoda i njima sličnih, nisam se toliko sustezao. A priznajem, bio mi je neki užitak što za pojedinim obilježjima po kojima su neke porodice poznate mogu tragati sve do njihovih početaka.

Jasno sam otkrio otkud jednima duga brada; zašto je u jednoj porodici bilo u dva koljena mnogo lupeža, a još u dva mnogo glupana; zašto je treća bila luda, a četvrta nitkovska; odakle je nastalo ono što Polidor Virgil kaže o nekom odličnom domu: *Nec vir fortis, nec femina casta*²⁰, kako je okrutnost, lažljivost, lukavstvo postalo značajkom po kojoj se neki rodovi razaznaju isto kao i po grbovima; tko je prvi unio u plemeniti dom sramnu bolest koja u gukama prelazi u ravnoj liniji na potomstvo. A i nisam se čudio svemu tomu kad sam video kako lozu prekidaju paževi, lakaji, sobari, kočijaši, igrači, guslači, glumci, kapetani i džepari.

Osobito mi se zgadila novovjeka povijest. Kad sam točno razmotrio sve ljude najslavnijih imena na vladarskim dvorovima za prošlih sto godina, razabrao sam kako su prodani pisci zaveli svijet da najveća ratna junačka djela pripisuju kukavicama; najmudriji savjet glupanima; iskrenost laskavcima; rimsку krepost izdajicama svoje domovine; pobožnost bezbožnicima; nevinost sodomistima; istinitost doušnicima; koliki su nevini i izvrsni ljudi suđeni na smrt ili progonstvo kad se moćni ministri koriste sudačkom pokvarenošću i pakošću stranaka; koliki su se nitkovi uzdigli do najviših mjesta povjerenja, moći, dostojanstva i probitka; koliki bi dio u prijedlozima i događajima na dvorovima, u vijećima i senatima mogli prisvajati svodnici, bludnice, podvodnici, paraziti, lakrdijaši. Kako sam loše mišljenje stekao o ljudskoj mudrosti i čestitosti kad sam se pouzdano obavijesto o pobudama i razlozima velikih pothvata i revolucija na svijetu, i o zgodama, vrijednima prezira, kojima oni duguju svoj uspjeh.

Tu sam razabrao lupeštinu i neznanje onih koji vele da pišu anegdote, ili tajnu povijest, koji čašom otrova otpravljaju tolike

²⁰ »Ni valjana čovjeka ni čestite žene.«

mnoge kraljeve u grob; ponavlјaju razgovor vladarov s ministrom predsjednikom gdje nije bilo svjedoka; otključavaju misli i kabinete poslanicima i državnim tajnicima; a neprestana im je nezgoda što se varaju.

Tu sam otkrio prave uzroke mnogim velikim događajima koji su iznenadili svijet; kako bludnica može gospodovati tajnim stubama, tajne stube državnome vijeću, a državno vijeće senatu.

Jedan je general priznao preda mnom da je izvojšio pobedu jedino po kukavštini i lošem vladanju; a jedan admirал, da nije bilo valjana sporazuma, pa je potukao neprijatelja kojemu je kanio izdati mornaricu.

Tri su mi kralja tvrdila da za svega svojega vladanja nisu nikad unaprijedili ni jednoga zaslужnoga čovjeka, osim po zabuni, po izdajstvu kakva ministra u koga su se uzdali; a i ne bi to učinili da opet požive; i dokazivali su vrlo jakim razlozima da se kraljevsko prijestolje ne može držati bez korupcije, jer ona odlučna, pouzdana, uporna narav koja vrlinom nadahnjuje čovjeka, vječita je zapreka državnim poslovima.

Bio sam radoznao da potanko istražim kako su mnogi ljudi stekli velike počasne titule i golema imanja; ali nisam dirao u današnje vrijeme, jer sam htio biti siguran da neću čak ni u stranaca prouzrokovati sablazan. Nadam se, naime, da čitatelju ne moram kazivati kako ja u svemu što ovom prigodom govorim ni najmanje ne nišanim na svoju domovinu.

Mnoge osobe kojih se tiče bijahu pozvane, i već malim ispitivanjem otkrile se tolike njihove sramote i niskosti te se ježim i od same pomisli na njih. Kriva prsega, tlačenje, podmićivanje, prijevara, svodništvo i slične nepodopštine bile su među najoprostivijim majstorijama koje su spominjali; a njih sam ja, kako i jest pravo, sasvim praštao. Ali kad su neki prznali da svoje dostojanstvo i bogatstvo duguju sodomiji ili pak rodoskrnuću, drugi prostituiranju vlastitih žena i kćeri; treći izdaji domovine ili vladara; neki trovanju; drugi opet izvraćanju pravde, da nevin bude upropاشen — onda se nadam da će mi se oprostiti ako su me ta otkrića navela da sam nešto umanjio ono duboko štovanje što sam po prirodi voljan gajiti prema osobama visoka staleža, kojima mi niži treba da iskazujemo najveće strahopoštovanje kakvo dolikuje visokomu dostojanstvu njihovu.

Često sam čitao o nekim velikim uslugama što su iskazane

vladarima i državama, te sam želio vidjeti osobe koje su izvršile te usluge. Kad sam se raspitao, rekoše mi da njihovih imena nema u povijesti, osim nekoliko, koje je prikazala kao najkukavnije nitkove i izdajice. Što se drugih tiče, nikad nisam čuo za njih. Svi su se javili oborenih očiju i u najlošijoj odjeći; većinom mi rekoše da su umrli u siromaštvu i nemilosti, a drugi na stratištu na vješalima.

Između drugih bijaše jedan čija mi se zgoda učinila ponešto osobitom. Uz njega je stajao mladić od osamnaestak godina. Reče mi da je mnogo godina bio zapovjednik na brodu; a u pomorskoj bitki kod Akcija posrećilo mu da prodre kroz neprijateljsku bojnu liniju, da potopi tri glavna broda i otme četvrti, što je i bio glavni razlog Antonijevu bijegu i pobjedi iza toga; mladić što stoji uz njega, jedinac sin njegov, poginuo je u tom boju.

Dometnu da je, uzdajući se u neku zaslugu svoju, došao u Rim kad se svršio rat, te je na dvoru Augustovu molio da bude promaknut na veći brod, kojemu je zapovjednik poginuo; ali zapovjedništvo se, bez obzira na njegovo traženje, dalo nekomu dječaku koji nikad nije video mora, sinu jedne libertine, koji se dodvorio jednoj od carevih ljubaznica.

Kad se vratio na svoj brod, okrivili ga za nemarnost u službi, te brod predali miljeniku pažu podadmirala Publikole; nato se on povukao na svoje bijedno imanje, daleko od Rima, i tamo završio svoj život.

Bio sam radoznao da doznam istinu o toj zgodji, te zamolim neka se pozove Agripa, koji je u toj bitki bio admirал. On se javio i potvrdio svu pripovijest; ali još više u prilog kapetanu, čija je čednost bila umanjila ili zatajila velik dio njegovih zasluga.

Iznenadio sam se kad sam video kako je od raskoša što je odskora bio uveden, tako silno i tako naglo porasla u toj državi pokvarenost; zato sam se manje čudio mnogim sličnim slučajevima u drugim zemljama, gdje su mnogo duže vladale svakakve zloće, i gdje svu slavu, pa i plijen, prisvaja glavni zapovjednik, koji možda najmanje pravo ima na išta.

Budući da se svaka osoba koja je pozvana javljala isto onakva kakva je bila na svijetu, navelo me to na sjetne misli kako se za ovih sto godina silno izrodilo u nas ljudsko pleme; kako je sramotna bolest, sa svim svojim posljedicama i imenima, promijenila svaku crtu na engleskom licu, skratila tijelu veličinu, oslabila živce, omilitavila tetive i mišice, uobičajila bljedolikost i stvorila mlohavo,

odurno meso.

Toliko sam se spustio da sam zamolio neka se pozove nekoliko engleskih slobodnjaka staroga kova, koji su nekad bili tako čuveni po priprostim običajima, po skromnoj hrani i odjeći, po pravednosti u svojem poslovanju, po istinitom slobodnom duhu, po hrabrosti i rodoljublju. A nisam mogao da se ne uzbudim kad sam usporedio žive s mrtvima, kad sam video kako sve te prirođene vrline za novac sramote njihovi unuci, koji su, prodajući svoje glasove i trgujući na izborima, stekli sve zloče i opačine što se mogu naučiti na dvoru.

Deveta glava

Pisac se vraća u Maldonadu. — Jedri u kraljevinu Luggnagg. — Pisca zatvaraju. — Otpravljaju ga na dvor. — Kako je tamo primljen u audijenciju. — Velika blagost kraljeva prema podanicima.

Pošto sam se oprostio s njegovom visošću, poglavicom glubbdubdripskim, vratim se u Maldonadu i počekam tamo četrnaest dana dok se nije našao brod koji jedri u Luggnagg. Ona dva gospodina i još neki drugi bili su tako darežljivi i ljubazni da su me opskrbili hranom i otpratili na brod.

Putovao sam mjesec dana. Uhvatila nas ljuta oluja, te smo morali krmiti na zapad, da dospijemo u pogodni vjetar, koji je potrajavao dulje od šezdeset morskih milja. Dne 21. travnja 1708. dojedrili smo u rijeku kod Clumegniga, lučkoga grada na jugoističnom rtu Luggnagga. Usidrimo se morsku milju od grada i znakom zatražimo pilota.

Za manje nego pol sata dođu nam dvojica na brod, te nas između nekih plićina i klisura, koje su vrlo opasne za prolaz, provedu u prostranu dragu, gdje se u duljini od kakvih sto hvati od gradskoga zida može sigurno usidriti cijela mornarica.

Neki naši mornari, od izdaje ili od neopreznosti, bili su izvijestili pilote da sam ja stranac i velik putnik, a piloti javili to carinskomu činovniku, te kad sam se iskrcao, on me vrlo strogo ispitao.

Taj je činovnik govorio sa mnom balnibarbijskim jezikom, koji

se zbog velikoga prometa najviše zna u tome gradu, a osobito ga znaju pomorci i carinici.

Pripovjedim mu ukratko neke pojedinosti i pokušam koliko god mogu da mi pričanje bude vjerojatno i skladno; ali sam držao da mi valja zatajiti domovinu i nazvati se Holandezom, jer sam kanio u Japan, a znao sam da su Holandezi jedini Europljani kojima se dopušta ulaz u tu kraljevinu. Rekoh zato činovniku da mi se na balnibarbijskoj obali razbio brod i ja bio izbačen na klisuru, pa su me primili na Laputu, leteći otok (o kojem je on često slušao), a sad nastojim dospijeti u Japan, odakle bih mogao naći priliku da se vratim u zavičaj.

Činovnik reče da moram biti zatvoren dok on ne dobije nalog s dvora, kamo će odmah pisati, te se nada da će za četrnaest dana dobiti odgovor.

Odveli me u zgodan stan i pred vrata mi postavili stražu; ali sam smio izlaziti u veliki vrt, i postupali su sa mnom prilično, a sve sam se vrijeme uzdržavao na kraljev trošak. Dolazilo mi je nekoliko ljudi, ponajviše od radoznalosti, jer se razglasilo da sam iz vrlo dalekih krajeva o kojima nisu nikad ni čuli.

Najmim nekoga mladića, koji se dovezao istim brodom, da mi bude tumač: on je bio rodom iz Luggnagga, ali je nekoliko godina živio u Maldonadi, te je dobro znao oba jezika. Uz njegovu pomoć mogao sam razgovarati s onima koji bi me pohađali; ali razgovor se sastojao samo od njihovih pitanja i mojih odgovora.

Odluka je s dvora stigla kad smo je i očekivali. Sadržavala je uhidbeni nalog, da sa svojom pravnjom budem otpravljen u Traldragdubb ili Trildrogdib (jer, koliko se sjećam, izgovara se to na oba načina), s četom od deset konjanika.

Sva moja pravnja bijaše siromah momak, tumač moj, koga sam sklonio da mi stupi u službu, pa je na moju poniznu molbu svaki od nas dobio mulu da jaše. Glasnik bude poslan pol dana puta ispred nas, da kralju javi moj dolazak i zamoli da bi kralj izvolio odrediti dan i sat kada će mu biti milostiva volja i meni biti čast da poližem prašinu pred njegovim podnožjem.

To je dvorski stil, a ja sam razabrao da je više nego puka forma: jer kad sam dva dana nakon dolaska primljen u audijenciju, narediše mi da pužem potrbuške i da ližem pod po kojem se mičem; ali kako sam ja stranac, pobrinuli su se da pod bude čist te da mi prašina ne smeta. No to je bila osobita milost koja se ne dopušta

nikomu nego jedino osobama najvišega staleža kad zamole za audijenciju. Štoviše, gdjekad namjerice posipaju prašinom pod kad onaj koji se prima u audijenciju ima na dvoru moćnih neprijatelja; i vido sam kako su se jednomu velikomu gospodinu toliko natrpala usta da on, kad je dopuzao do prikladna razmaka od prijestolja, nije mogao ni riječ izgovoriti. A tomu nema pomoći, jer onima koji dolaze u audijenciju, bilo bi teško zlodjelo da ispljunu prašinu ili da obrišu usta pred njegovim veličanstvom.

Ima još jedan običaj koji ne mogu nikako odobriti: kad kralj smisli da kojega od svojih plemića usmrti na nježan, blag način, onda odredi da se pod pospe nekim smeđim praškom koji je otrovan, pa tko ga poliže, pogiba za dvadeset i četiri sata.

Ali radi pravednosti spram velike blagosti toga vladara i spram brige za život podanika njegovih (sreća bi bila kad bi se europski monarsi u tom poveli za njim), mora se njemu u čast spomenuti kako su izdane stroge naredbe da se poslije svakoga takva smaknuća dobro operu otrovani dijelovi na podu, pa ako to sluge zanemare, prijeti im opasnost da će se izvrći kraljevoj nemilosti. Ja sam ga osobno čuo kad je izdao nalog da išibaju jednog paža komu je bio red da javi neka se nakon smaknuća opere pod, ali je on to od pakosti propustio; zbog te se nemarnosti jedan mlad, nadobudan gospodin, koji je došao u audijenciju, po nesreći otrovao, premda mu kralj u to vrijeme nije radio o glavi. Ali taj je dobri vladar bio tako milostiv da je siromahu pažu oprostio šibe kad je obećao da to neće više učiniti bez izričite odredbe.

Da se vratim s te zastranice: kad sam dopuzao k prijestolju na razmak od četiri lakta, dignem se polako na koljena, udarim sedam puta čelom o pod i izgovorim ove riječi kojima su me naučili prošle noći: *Ickpling gloffthrob squutserumm blhiop mlashnalt zwin tnodbalkuffh slhiophad gurdlubh asht.*

Tako se, po zakonima te zemlje, mora pokloniti i taj pozdrav izreći tko god bude pušten pred kraljevo lice. Prevesti se može ovako: »Neka vaše nebesko veličanstvo preživi sunce jedanaest mjeseci i pol!«

Na to je kralj odgovorio nešto što ja doduše nisam razumio, ali sam odvratio, kako su me bili naputili: *Fluft drin yalerick dwuldom prastrand mirpush*, što zapravo znači: »Moj je jezik u ustima mojega prijatelja«; a te su riječi značile da molim za dopuštenje da dovedem svoga tumača.

Nato bude dakle uveden spomenuti već mladić, te sam uz njegovu pomoć odgovorio na svakolika pitanja što mi je njegovo veličanstvo pozadavalо za više od jednoga sata. Ja sam govorio balnibarbijskim jezikom, a tumač kazivao luggnaškim jezikom što velim.

Kralj je jako uživao u mojoј društvу, te je naložio svoјemu *bliffmarklubu*, vrhovnom komorniku, neka u palači odredi stan meni i mojemу tumaču, s dnevnom doznakom za moј stol i velikom kesom zlata za obične troškove.

Ostao sam tri mjeseca u toj zemlji, samo da sasvim iskažem posluh kralju, a on mi je iskazivao silnu milost i predlagao mi vrlo časne ponude. No ja sam mislio da je skladnije s razboritošću i pravednošću ako sa ženom i obitelji proživim dane što mi još preostaju.

Deseta glava

Slave se Luggnažani. — Potanki opis struldburga, s mnogim razgovorima između pisca i nekoliko odličnih osoba o tome.

Luggnažani su uljudni i velikodušni; i premdа i u njima ima ponešto onoga ponosa što je svoјstven svim istočnim zemljama, ipak se pokazuju uljudni spram stranaca, osobito onih koje štite na dvoru. Imao sam mnogo znanaca, i to među najuglednijim ljudima, a kako me svakud pratio tumač, nije bio neugodan razgovor što smo ga vodili.

Jednoga me dana u vrlo otmjenu društvу zapitao odličan gospodin jesam li vidio kojega od njihovih *struldburga*, besmrtnika. Odgovorim da nisam, te ga zamolim neka mi razjasni što bi da kaže takvим imenom kad ga upotrebljava za ljudsko stvorenje. On mi reče da gdjekad, ali vrlo rijetko, biva da se u kojoj obitelji rodi dijete s crvenim okruglim biljegom na čelu, upravo iznad lijeve obrve: to je pouzdan znak da neće nikad umrijeti. Biljeg je, opisa mi, krug poprilici kao srebrnjak od tri pensa, ali s vremenom raste i mijenja boju; jer s dvanaestom godinom pozeleni, takav ostaje do dvadeset pete godine, onda se pretvara u zagasito modru boju; s četrdeset petom godinom pocrni kao ugalj i naraste kolik je engleski šiling; ali

se dalje ne mijenja više.

Takav je porod, reče, toliko rijedak te on ne vjeruje da bi u svoj kraljevini bilo više od jedanaest stotina *struldburga*, i muških i ženskih; od njih računa pedesetak u glavnom gradu, a između drugih, djevojčicu koja se rodila prije neke tri godine: ti porodi nisu svojstveni nikoj porodici, nego su puki slučaj; a djeca i samih *struldburga* smrtna su kao i drugi svijet.

Priznajem iskreno da sam neiskazano uživao slušajući to pripovijedanje; a kako je onaj što mi je to pripovijedao, slučajno razmijevao balnibarbijski jezik, koji sam ja vrlo dobro govorio, nisam se mogao suspregnuti da se ne zanesem u riječi koje su bile možda ponešto pretjerane. Kliknuo sam u zanosu:

»Sretna li naroda gdje se svakom djetetu može posrećiti da bude besmrtno! Sretna li svijeta koji uživa u tolikim živim primjerima starinske vrline i ima učitelja koji su pripravni da ga uče mudrosti sviju prijašnjih vjekova! Ali najsrđniji su, da im nema ravnih, ti divni *struldbruzi*, koji su se rodili izuzeti od te sveopće nesreće ljudske prirode, te im je duh slobodan i nesputan, bez onoga bremena i potištenosti duševne od neprestanoga straha od smrti.«

Iskazao sam kako se čudim što nikoga od tih slavnih ljudi nisam video na dvoru; crni biljeg na čelu takav je očit znak da ga ne bih lako previdio; a ne može biti da se njegovo veličanstvo, najrazboritijivladar, ne bi okružio priličnim brojem tako mudrih i valjanih savjetnika.

Ali možda je krepost tih časnih mudraca prestroga za pokvarene i slobodnjačke običaje na dvoru; a mi često vidimo po istkustvu kako su mlađi ljudi pretvrđoglavi i prevjetrenjasti da bi se povodili za trijeznnim uputama svojih starijih.

No, kad je kralj izvolio dopustiti da mu dolazim pred lice, odlučio sam da mu prvom prilikom, uz pomoć svojega tumača, iskažem iskreno i opširno mišljenje svoje o tome; pa izvolio on ili neizvolio primiti moj savjet, jedno sam ipak odlučio: njegovo mi je veličanstvo često nudilo da se nastanim u njegovoj zemlji, pa bih s velikom zahvalnošću prihvatio tu milost i proveo život ovdje u razgovoru s tim višim bićima, sa *strulbruzima*, ako oni budu izvoljeli primiti me.

Gospodin komu sam to kazao, jer on je (kako sam već spomenuo) govorio balnibarbijski jezik, s nekim mi smiješkom, kakav se obično javlja od sažaljenja za neznalicu, reče da se veseli

svakoj prilici koja će me zadržati kod njih, te me moli za dopuštenje da razloži društvu što sam govorio.

Tako je i učinio, pa su neko vrijeme razgovarali svojim jezikom; ja nisam od toga razumio ni slovca, a ni po licima im nisam razabrao kako ih se dojmio moj govor. Nakon kratke šutnje reče mi onaj isti da se prijatelji njegovi i moji (tako je mislio da je zgodno kazati) silno vesele razboritim napomenama što sam ih izrekao o velikoj sreći i prednostima besmrtnoga života, pa su radoznali da potanko saznaju kakvu bih osnovu za život ja sam zasnovao sebi kad bi mi usud dosudio da se rodim *struldbrugom*.

Ja odgovorim da je lako biti rječit o tako široku i ugodnu predmetu, pogotovo meni, koji sam se često znao zabavljati sanjarijama što bih uradio kad bih bio kralj, general ili veliki gospodin: pa i o tom slučaju baš izgradio sam cio plan čime bih se bavio i kako bih provodio vrijeme kad bih bio siguran da ću živjeti dovijeka.

Da sam se kojom srećom rodio na svijet *struldbrugom*, ja bih, rekoh, čim bih razumio razliku između života i smrti te razabrao svoju sreću, najprije odlučio da se svim umještina i kakvim bilo načinom obogatim: u tom bih se nastojanju mogao razložito nadati da ću uza štednju i vještinu za dvjesto godina biti najbogatiji čovjek u kraljevini. Zatim bih se od najranije mladosti dao na izučavanje umjetnosti i znanosti, te bih po njima postigao s vremenom da sve druge nadmašim učenošću. Naposljetku, pomno bih zabilježio svako važno djelo i zgodu koja bi se zbila u javnosti, nepristrano bih slikao karaktere pojedinih vladara i velikih državnih ministara što se redaju, i uza sve bih bilježio svoje napomene. Točno bih zapisivao različite promjene u običajima, jeziku, modi, odjeći, hrani i zabavama, te bih po svim tim tečevinama bio živa riznica znanja i mudrosti i zacijelo bih postao proročište narodu.

Poslije šezdesete godine, rekoh, ne bih se više ženio, nego bih provodio gostoljubiv život, ali svejednako na štedljiv način. Bavio bih se time da nadobudnim mladićima naobražavam i upućujem duh, da ih svojim sjećanjem, iskustvom i opažanjem, koje je utvrđeno u mnogim primjerima, uvjeravam kako je krepost probitačna u javnom i privatnom životu. Ali moje odabранo i stalno drugarstvo bio bi skup mojega besmrtnoga bratstva; između njih odabrao bih dvanaestak, od najstarijih sve do mojih suvremenika. Ako njima nedostane imetka, ja bih im pribavio prikladne kućice

oko mojega posjeda i nekolicina njih bila bi mi uvijek za stolom; družio bih se samo s nekoliko najvrednijih između vas smrtnika, te bih s vremenom otvrduo tako da bi mi mala ili nikakva zlovolja bila što gubim vas, a s vašim bih potomstvom postupao isto tako; baš onako kako se čovjek veseli što mu se svake godine redaju u vrtu karanfili i tulipani, a ne žali za onima što su povenuli lanjske godine.

Ti *struldbruzi* i ja priopćivali bismo jedan drugomu svoja opažanja i zapamćenja kako teče vrijeme; zamjećivali bismo pojedine stupnje kako se pokvarenost prokrada u svijet, i protivili bismo joj se na svakom koraku, uvijek opominjući i upućujući čovječanstvo; a to bi, uz jak utjecaj vlastitog nam primjera, spriječilo valjda onu neprestanu izopaku ljudske prirode na koju se s pravom tuže za svih vjekova.

Dodajte tomu užitak što gledam različite revolucije u državama i carevinama; promjene u nižem i višem svijetu; starodrevni se gradovi ruše, a neznatna sela postaju kraljevske prijestolnice; čuvene se rijeke smanjuju u plitke potoke; ocean uzmiče od jedne obale i preplavljuje drugu; otkrivaju se mnoge zemlje, nepoznate dosad; barbarstvo gazi najuljuđenije narode i najveći se barbari uljuđuju. Onda bih dočekao da se otkrije geografska dužina, *perpetuum mobile*, sveopći lijek i mnogo drugih velikih izuma, usavršenih do krajnosti.

Do kakvih bi divnih otkrića dolazili u astronomiji, preživljajući svoja vlastita proroštva, promatrajući repaticama staze i povratke, pa promjene u kretanju sunca, mjeseca i zvijezda!

Raspričao sam se o mnogim drugim temama, koje mi je lako mogla namaknuti prirodna želja za beskrajnim životom i srećom zemaljskom.

Kad sam dovršio, te se sadržaj mojega govora, kao i prije, preveo drugima u društву, razveli oni u svojem jeziku dug razgovor, s ponešto smijeha na moju štetu.

Naposljetku će reći onaj isti gospodin što mi je bio tumač da su ga zamolili drugi neka mi ispravi nekoliko zabluda u koje sam zapao po općoj slabosti ljudske prirode, te sam stoga i manje kriv za njih. Taj struldbruški soj osobitost je njihove zemlje, jer takva svijeta nema ni u Balnibarbiju ni u Japanu, gdje je imao čast biti poslanik njegova veličanstva, pa su urođenici u tim dvjema kraljevinama vrlo teško vjerovali da je to moguće; a po mojem čuđenju, kad mi je to

prvi put spomenuo, učinilo mu se da sam ja to primio kao pravu novost kojoj je teško i vjerovati.

U one dvije kraljevine što je spomenuo, za svojega je boravka razgovarao s mnogim ljudima, te je opazio da je dug život sveopća žudnja i želja čovječanstva. I tko je jednom nogom zakoraknuo u grob, zaustavlja se drugom koliko god može. I najstariji se čovjek svejednako nada da će poživjeti još jedan dan, i smatra smrt za najveće zlo, pa ga priroda svagda potiče da se nje kloni. Jedino na tom otoku Luggnaggu volja za život nije tako žestoka, jer im je pred očima neprestani primjer — *struldbruzi*.

Osnova za život, reče, što sam je ja zasnovao nerazborita je i nepravedna, jer ona zamišlja vječitu mladost, zdravlje i snagu, a nitko ne može biti tako lud da bi im se nadao, ma kako pretjeran bio usvojim željama. Ne pita se, dakle, bi li čovjek volio biti uvijek u cvijetu mladosti, u blagostanju i zdravlju; nego kako bi on živio vječnim životom, uza sve one nemiline što ih starost donosi; jer iako malo ljudi priznaje svoje želje da uz ovako teške pogodbe budu besmrtni, ipak je u one dvije spomenute kraljevine, u Balnibarbiju i Japalu, opazio da svatko želi nešto dalje odgoditi smrt, da mu što kasnije dođe; i rijetko je slušao da je itko drage volje umro, osim ako ga je natjerao najlući jad ili patnja.

I pozvao se na mene, nisam li u zemljama po kojima sam putovao, i u svojoj domovini, opazio to isto općenito raspoloženje.

Iza toga predgovora obavijestio me on potanko o *struldbruzima* u njih. Rekao mi da se do tridesete godine poprilići vladaju obično kao smrtnici; nakon toga malo-pomalo postaju sumorni i snuždeni, i sve sumorniji i snuždeniji doklegod ne uhvate osamdesetu godinu. To je doznao po vlastitom priznanju njihovu, drukčije se to i ne bi doznao, jer nema više od dvojice-trojice takvih ljudi rođenih u istom vijeku.

Kad navrše osamdesetu godinu, a to se drži za najdulji život u toj zemlji, u njih su ne samo sve ludosti i slabosti drugih starih ljudi nego još i više, jer nastaju od strahovite spoznaje da neće nikad umrijeti.

Nisu oni samo tvrdoglavci, mrzvoljni, lakomi, čangrizavi, tašti, brbljavi, nego su nesposobni za prijateljstvo i mrtvi za svaku prirodnu sklonost, koja nikad ne seže dalje od njihove unučadi.

Zavist i nemoćne želje najjače su im strasti. Ali ono na što im se zavist ponajviše upravlja, čini se da su zloče mladoga svijeta i

smrt staroga. Kad pomisle na mladi svijet, vide da su odsječeni od svake radosti koje bi moglo biti; a kad god vide pogreb, jadikuju i mrmljaju što su drugi otišli u luku otpočinka, a njima nema nade da će ikad stići onamo.

Ne sjećaju se ničega osim onoga što su naučili i vidjeli za mladost i za srednjih godina, a i to je vrlonesavršeno; što se pak tiče istine ili pojedinosti koje činjenice, sigurnije je pouzdati se u opću predaju nego i najbolje pamćenje njihovo. Najmanji jadnici čini se da su među njima oni koji podjetinje i sasvim izgube pamćenje; njih susreću s većim smilovanjem i pomoći, jer u njih nema mnogih loših svojstava kojima drugi obiluju.

Ako se dogodi da *struldbrug* uzme ženu svoje vrste, brak se, po predusretljivosti u kraljevini, rastavlja čim mlađe od njih dvoje uhvati osamdesetu godinu; zakon je tu razuman, obziran: onima koji su bez ikakve vlastite krivnje osuđeni na vječit ostanak na svijetu, ne treba još tovariti ženu i dvostručiti im nevolju.

Čim oni navrše osamdeset godina, smatraju se po zakonu mrvima; baštinici im odmah nasljeđuju imutak; samo se malen dio zadržava za njihovu prehranu; a siromasi se uzdržavaju na državni trošak. Nakon toga vremena smatraju ih nesposobnima za bilo kakvu pouzdaničku plaćenu službu; oni ne mogu kupovati zemlju niti je uzimati u zakup; a i ne dopušta im se da svjedoče u ikakvoj parnici, bilo građanskoj, bilo kaznenoj, pa ni pri odluci o međašima i granicama.

U devedesetoj godini gube oni zube i kosu; u tim godinama nemaju više okusa, nego jedu i piju što god dobiju, bez slasti i teka. Bolesti od kojih su bolovali traju im dalje: niti se goršaju niti boljšaju. U razgovoru zaboravljuju obične nazive stvarima i imena čak i onih ljudi koji su im najbliži prijatelji i rođaci.

S istoga razloga ne mogu se više zabavljati čitanjem, jer pamćenje im ne služi da ih pronese od početka rečenice do kraja; a taj im nedostatak otima jedinu zabavu za koju bi inače bili sposobni.

Kako je jezik u toj zemlji u neprestanoj mijeni, to *struldbruzzi* jedne dobi ne razumiju *struldbrufe* druge dobi; pa poslije dvjesti godina ne mogu razgovarati (osim nekoliko općih riječi) sa svojim susjedima smrtnicima; i tako ih snalazi nezgoda da u svojoj domovini žive kao stranci.

To je bio, koliko se sjećam, izvještaj što sam ga dobio o *struldbruzima*. Kasnije sam ih video petoricu-šestoricu, različite

dobi, najmlađemu nije bilo više od dvjesto godina, i prijatelji su ih nekoliko puta dovodili k meni; no uza sve to što im se kazivalo da sam ja veliki putnik i sav sam svijet vidio, nisu bili ni najmanje radoznali da me išta zapitaju; samo su me zamolili da im dam *slumskudask*, dar za spomen; to je skroman način prošnje, da se obide zakon, koji strogo zabranjuje prošnju, jer njih država uzdržava, premda zaista vrlo oskudnim obrokom.

Svi ih narodni slojevi preziru i mrze. Kad se koji rodi, smatra se to kobnim, a rođenje im se zapisuje vrlo potanko: tako da im po maticama možeš dozнати godine, no prije tisuću godina nisu se vodile matice, ili ih je barem uništilo vrijeme ili nemiri u državi. Ali obični je način kako im se računaju godine da ih upitaš kojih se kraljeva ili velikih ljudi sjećaju, i da onda pogledaš u povijesne knjige; jer zacijelo posljednji vladar koji im je na pameti nije započeo vladati poslije njihove osamdesete godine.

Pogled na njih najmučnije je što sam ikad očima gledao; a žene su još strahotnije nego muškarci. Osim obične grdobe u drevnoj starosti, spopalo ih još, prema godinama, i neko smrtno bljedilo, koje se ne može opisati; pa sam između pol tuceta brzo razaznao tko je najstariji, premda nije razlika među njima bila veća od sto ili dvjesto godina.

Čitatelj će mi zacijelo vjerovati da mi je od ovoga što sam čuo i video naglo klonula pomamna želja za neprekidnim životom. Od srca sam se zastidio onih ugodnih sanja što sam ih stvarao, te sam zamislio da nijedan tiranin ne bi znao pronaći smrt u koju ja ne bih drage volje srnuo iz takva života.

Kralj je dočuo sve ovo što se tom prilikom dogodilo između mene i mojih prijatelja, te je zbijao sa mnom veselu šalu; poželio da bih mogao u svoju domovinu poslati nekoliko *struldburga*, da bi se naš narod oborуao protiv straha od smrti; ali to je, čini se, zabranjeno temeljnim zakonima u kraljevini, inače bih ja drage volje pristao na neprilike i trošak da ih opravim.

Morao sam ipak priznati da su zakoni o *struldbruzima* u toj kraljevini osnovani na najjačim razlozima i takvi kakve bi u sličnim prilikama morala uzakoniti svaka druga zemљa. Inače bi, kako je lakomost neminovna posljedica starosti, ti starci s vremenom postali vlasnici svega naroda i prisvojili bi vlast, a kako su nesposobni i ne bi je mogli vršiti, propala bi najposlijе država.

Jedanaesta glava

Pisac odlazi iz Luggnagga i jedri u Japan. — Odande se vraća holandeskim brodom u Amsterdam, a iz Amsterdama u Englesku.

Mislio sam da će taj izvještaj o *struldbruzima* ponešto zabaviti čitatelja, jer se čini da malko skreće s običnoga puta; ne sjećam se barem da sam na išta slično naišao u kojem putopisu što mi je dopao uruke: a ako se varam, to mi treba biti isprika što putnici koji opisuju istu zemlju moraju vrlo čestozastajati na istim pojedinostima pa ne zaslužuju pokudu da su posudivali ili prepisivali od onih koji su pisali prije njih.

Između te kraljevine i velike carevine japanske neprestan je doduše promet, pa je sva prilika da japanski pisci izvješćuju štogod o *struldbruzima*; ali moj je boravak u Japanu bio tako kratak i jezik mi je njihov tako tuđ, da nisam mogao ništa istraživati. Ali se nadam da će nakon ove bilješke Holandezi biti radoznali, te će moći nadopuniti moje nedostatke.

Njegovo veličanstvo kralj često me zaokupljao da primim kakvu službu na njegovu dvoru, ali kad je video kako sam čvrsto odlučio vratiti se u zavičaj, izvolio mi je dopustiti da otputujem, te me počastio vlastoručnim preporučenim pismom caru japanskому. Poklonio mi također četiri stotine četrdeset i četiri velika zlatnika (jer taj narod uživa u takvim brojevima), i crven dijamant, koji sam prodao u Engleskoj za jedanaest stotina funti.

Dne 6. svibnja 1709. svečano se oprostih s njegovim veličanstvom i sa svim svojim prijateljima. Vladar je bio tako milostiv te je odredio da me garda otprati u Glanguenstald, kraljevsku luku u jugozapadnom kraju na otoku.

Za šest dana našao sam brod, spreman da me odveze u Japan, a na putu sam proveo petnaest dana. Iskrcali smo se u malom lučkom gradu koji se zove Xamoschi, a u jugoistočnom je kraju Japana; grad je na zapadnom rtu, te odande vodi uzan tjesnac na sjever u dugmorski rukav, kojemu je na sjeverozapadnoj strani Yedo, glavni grad.

Kad sam se iskrcao, pokažem carinicima list kralja lugnjaškoga njegovu carskom veličanstvu. Dobro su znali pečat; bio je širok kao moj dlan. Otisak je bio: »Kralj koji hroma prosjaka diže

sa zemlje». Kad su činovnici u gradu doznali za moj list, dočekali me kao državnoga ministra; nabavili mi kola i sluge, i namirili moje troškove do Yeda, gdje budem primljen u audijenciju i predam list, te ga uz veliku ceremoniju otvorili i tumač ga preveo caru; onda mi po zapovijedi njegova veličanstva javio tumač da iskažem svoju molbu, pa bilo što bilo, ispunit će se za volju kraljevskomu bratu njegovu u Luggnagu.

Taj je tumač bio službenik za poslove s Holandezima; po mojem je licu naslutio da sam Europljanin, pa mi ponovio naloge njegova veličanstva holandeskim jezikom, koji je vrlo dobro govorio. Ja mu odgovorim, kako sam unaprijed bio odlučio, da sam holandeski trgovac brodolomac u dalekoj zemlji, odakle sam morem i kopnom doputovao u Luggnagg, a onda doplovio u Japan; znam da moji zemljaci često trguju tu, te sam se nadao da će uz koga od njih ulučiti priliku i vratiti se u Europu: zato najponiznije molim njegovu kraljevsku milost neka bi odredio da budem sigurno otpravljen u Nagasaki.

Tomu sam dodao još molbu da bi se za volju mojem zaštitniku, kralju luggnaškomu, njegovo veličanstvo udostojilo te meni oprostilo da ne moram izvršiti ceremoniju, naloženu mojim zemljacima, to jest pogaziti raspelo; jer ja sam dopao u ovu kraljevinu po nesreći, bez ikakve nakane da trgujem.²¹

Kad se ta molba prevela caru, kao da se nešto iznenadio, pa će reći da sam ja, kako mu se čini, prvi od svojih zemljaka koji se sustežem u tome; i da on počinje dvoumiti: jesam li ja pravi Holandez, ili nisam; ali prije bi posumnjao da sam kršćanin. No, iz razloga koje sam spomenuo, a najviše da bi kralju luggnaškomu ugodio, osobitim znakom svoje milosti, privoljet će se opet na neobični hir moj; ali stvar se mora izvesti spretno, a časnicima će se naložiti neka me propuste, kao da je po zaboravnosti; jer on me uvjerava da će me moji zemljaci Holandezi, ako otkriju tajnu, zaklati na putu.

Ja po tumaču uzvratim zahvalu za tako neobičnu milost, pa kako su u to vrijeme neke čete bile na maršu u Nagasaki, bude zapovjedniku naloženo da me sigurno otpravi onamo, uz posebne upute glede raspela.

²¹ To gaženje raspela bijaše u starom Japanu jedna od metoda u otkrivanju potajnih kršćana. Ta se ceremonija uglavnom provodila u Nagasakiju i okolicu.

Dne 9. lipnja 1709. stignem u Nagasaki, nakon vrlo duga i tegotna puta. Nabrzo dopadnem udruštvo nekih holandeskih mornara s *Amboyne*, iz Amsterdama, jaka broda od 450 tona. Živio sam dugo u Holandiji, bio na studijima u Levđenu i dobro sam govorio holandeski. Pomorci brzo razabraše odakle dolazim; bili su radoznali da me ispituju o mojim putovima i životu.

Složio sam priču da bude što kraća i vjerojatnija, ali najveći sam dio prešutio. Poznavao sam mnoge ljude u Holandiji; znao sam izmisliti imena roditeljima, o kojima sam rekao da su mali ljudi u provinciji Gelderlandu.

Bio bih kapetanu (zvao se Theodorus Vangrult) platio za put u Holandiju što god zaiskao; ali kad je on razabrao da sam vidar, bio je zadovoljan da mi uzme polovicu vozarine, uz pogodbu da mu poslužim u svojem zvanju.

Prije nego što smo se ukrcali, često su me zapitivali neki od posade jesam li izvršio spomenutu ceremoniju. Uklanjao sam se tomu pitanju općenitim odgovorima da sam kralju i dvoru udovoljio usvim pojedinostima. Ali jedan momčić, zloban nitkov, došao k časniku i pokazao mene i rekao mu da još nisam pogazio raspeļo; no časnik koji je dobio nalog da me propusti, opalio hulju dvadeset puta trskovcem; poslije toga nisu me više uznemiravali takvim pitanjima.

Putem se nije dogodilo ništa što bi vrijedilo spomenuti. Jedrili smo uz povoljan vjetar ka Rtu dobre nade, gdje smo stali samo zato da uzmemo svježe vode. Dne 10. travnja 1710. stigosmo živi i zdravi u Amsterdam, pošto smo od bolesti izgubili putem samo tri momka i još četvrtoga, koji je s prednjega jarbola pao u more blizu gvinejske obale. Iz Amsterdama sam naskoro odjedrio u Englesku, na malom brodu iz toga grada.

Dne 16. travnja doplovismo u Downs. Iskrcao sam se sutradan izjutra, te opet ugledao domaju, nakon izbivanja od punih pet godina i šest mjeseci. Otputio sam se ravno u Redriff, kamo sam stigao toga istoga dana u dva sata poslijepodne, te zatekao ženu i obitelj u dobru zdravlju.

Četvrti Dio **Put u zemlju Houyhnhnms**

Prva glava

²²Pisac otplovio kao kapetan na brodu. — Momčad se urotila protiv njega, zatvorila ga na dugo vrijeme u njegovu kabinu i izbacila ga na obalu u nepoznatoj zemlji. — Opisuju se yahooi, neobična vrsta životinjska. — Pisac susreće dva houyhnhnma.

Koliko god pravo bilo da budem kuđen zbog svoje želje za tumaranjem, moram priznati da mi ljubav za pustolovine nisu ugasile one opasnosti što sam ih ispriporijedao u prijašnjim dijelovima svojih putovanja. Ostao sam kod kuće sa ženom i djecom nekih pet mjeseci, sretan-presretan, samo da mi bješe naučiti da spoznam kada mi je dobro.

Ostavio sam siroticu ženu trudnu i prihvatio povoljnu ponudu da budem kapetan *Adventurea*, jaka trgovačkog broda od 350 tona: znao sam brodarstvo dobro, a kako mi je dotežala vidarska služba na moru, kojom sam se ipak mogao baviti kad je prilika, uzeo sam na svoj brod mlada čovjeka te struke, nekoga Roberta Purefova.

Odjedrili smo iz Portsmoutha dne 7. rujna 1710. ; dne 14. srelj smo kod Tenerife kapetana Pococka, iz Bristola, koji je doplovio u zaljev Campeche, da siječe kampeško drvo. Dne 16., za oluje, rastao se s nama: kad sam se vratio, čuo sam da mu se brod razbio i nitko se nije spasio osim jednoga maloga. Bio je čestit čovjek i dobar pomorac, ali ponešto pretvrđoglav u svojem mišljenju, a to mu je i bio razlog propasti, kao i tolikima drugim; jer da je poslušao moj savjet, bio bi i danas, kao i ja, živ i zdrav uza svoju obitelj.

Nekoliko mi je momaka na brodu pomrlo od vrućice, te sam morao naimati novu momčad s Barbadosa i Malih Antila, gdje sam pristajao po odredbi trgovaca kojima sam služio; nabrzo sam se

²² Ovo teško izgovorljivo ime čitaju u Engleskoj uglavnom: huinim (u množini: huinimz).

pravo pokajao, jer sam poslije razabrao da su ti ljudi većinom bili gusari. Imao sam na brodu pedeset momaka, a nalog mi bio da trgujem s urođenicima na Južnom moru i da tražim otkrića koliko god mogu.

Ti lupeži što sam ih pokupio zaveli druge moje momke, i svi se oni urotili da se domognu broda, a mene da uhvate; tako su i učinili jednoga jutra: provalili u moju kabinu, svezali mi ruke i noge i zaprijetili mi da će me baciti u more ako se samo maknem. Ja im rekoh da sam njihov zarobljenik te ču se pokoravati. Zaiskali su da im to prisegnem, a onda me odriješili, samo mi jednu nogu privezali lancem uz postelju i postavili pred moja vrata stražara s nabijenom puškom: zapovjedili mu da me ubije pokušam li se oslobođiti. Poslali su mi dolje jela i pića, a oni prigrabili zapovjedništvo na brodu.

Namjera im je bila odmetnuti se u gusare i pljačkati Španjolce, ali to nisu mogli dok ne skupe više momčadi. No, najprije odlučiše rasprodati robu s broda, a onda na Madagaskar po novu momčad, jer su neki od njih bili pomrli otkad su me zatvorili. Jedrili su nekoliko tjedana i trgovali s Indijcima; ali ja nisam znao na koju stranu udaraju, jer sam bio zarobljenik, zatvoren u svojoj kabini, te sam jedino očekivao da budem ubijen, kako su mi često prijetili.

Dne 9. svibnja 1711. sišao u moju kabinu neki James Welch i rekao — kako mu je kapetan naložio da mene iskrca na obalu. Prigovarao sam mu, ali uzalud; nije mi htio reći ni tko im je novi kapetan.

Stjerali me u dugi čamac, a dopustili mi da obučem najbolje odijelo, koje je bilo gotovo novo, i da ponesem malen zavežljaj rublja, ali nikakvo oružje osim mojega lovačkoga noža; a bili su toliko uljudni da mi nisu pretražili džepove, u koje sam poturao što sam imao novca i još neke sitne potrepštine.

Veslali su poprilici jednu morsku milju, a onda me iskrcale na obalu. Zamolio sam da mi kažu kakva je to zemlja. Svi se zakleli da ne znaju više nego i ja sam, ali rekoše da je kapetan (tako su ga zvali) odlučio da se odmah, čim rasprodaju natovarenu robu, oslobođi mene na prvom mjestu gdje budu ugledali zemlju.

Otplovili su odmah, a mene posavjetovali neka se požurim da me ne bi iznenadila plima, i tako se oprostili sa mnom.

U tom očajnom stanju krenem naprijed i brzo stignem na čvrsto tlo, te tamo sjednem na neki humak da se odmorim i da razmislim

Što bih učinio. Kad sam se malo okrijepio, zađem dalje, nakan da se predam prvim divljacima na koje najdem i da od njih otkupim svoj život s nekoliko narukvica, staklenih prstenova i drugih igračaka kojima se mornari obično opskrbljuju na tim putovima, te sam imao ponešto uza se.

Zemlja je bila razdijeljena dugim redovima drveća koje nije pravilno zasađeno, nego je od prirode izraslo; bilo je tu mnogo travnika i nekoliko njiva sa zoblju. Hodao sam vrlo oprezno, od straha da me ne bi iznenadili, ili da ne bi odjednom odapeli na me strijelu straga ili s koje strane.

Idući tako, najdem na ugaženu stazu na kojoj sam opazio mnogo tragova ljudskih nogu i nekoliko kravljih, ali najviše konjskih. Naposljetu ugledam nekoliko životinja u polju, a nekoliko isto takvih gdje sjede na drveću. Lik im je vrlo neobičan i grdoban, i to me malo zbunilo, pa sam legao za grm da ih bolje razmotrim.

Nekoji se približili onomu mjestu gdje sam ležao, i upriličili mi zgodu da im jasno razaberem obliče. Glava im i prsa pokrivena gustom dlakom, nešto kovrčavom, nešto glatkom; imaju brade kao koze, a dugu prugu dlake po stražnjoj i po prednjoj strani na nogama, ali drugo im je tijelo golo, tako da sam video kožu koja je smeđe, žučkaste boje. Nemaju repova i nikakve dlake na stražnjici, osim oko anusa; priroda je, mislim, smjestila tamo dlaku da ih čuva kad sjede na zemlji; jer to im je običan položaj, a i liježu i često se propinju na noge. Penju se na visoko drveće brzo kao vjeverice, jer su im jako ispružene pandže unaprijed i unatrag, a završavaju se oštrim šiljkom i kukaste su. Često poskakuju i đipaju začudno brzo.

Ženke nisu tolike koliki su mužjaci; na glavi im je duga, glatka kosa, ali na licu nije, drugo im jetjelo pokriveno kao nekim maljama, osim oko anusa i pudenda. Sise im vise između prednjih nogu i često dosežu gotovo do zemlje po kojoj idu.

I u muških i u ženskih kosa je različite boje, smeđa, crvena, crna i žuta. Nisam uopće video, za svih svojih putovanja, ovako nemile životinje, niti sam spram ikoje osjetio toliku odbojnost.

Pomislim, dakle, da sam se dosta nagledao, te ustanem pun prezira i gađenja i pođem ugaženom stazom, nadajući se da će po njoj doći do kolibe kojemu Indijcu. Nisam daleko odmaknuo kad skobim jedno od tih stvorenja baš na mojemu putu kako ide ravno k meni. Kad me gadna nakaza ugledala, uzela svakojako ceriti svaku

crtu na licu i izbuljila u me oči kao u stvar koju nije još nikad vidjela; onda se približila i digla prednju pandžu — od radoznalosti ili od zlobe, ne znam reći; a i ja trgnem nož i ploštimice je lupim svojski; nisam smio udariti oštricom, jer sam se bojao da ne bih uzbunio protiv sebe stanovnike kad doznaju da sam im ubio ili osakatio koje od njihove stoke.

Kad je zvijer osjetila bol, uzmakne i rikne tolikim glasom da se čopor od najmanje četrdeset njih s najblizeg polja zgrnuo oko mene, zavijajući i kreveljeći se odurno; ali ja otrčim k jednomu stablu, naslonim se na nj, te ih odbijem mašući nožem. Nekoji od tih prokletih skotova uhvatili se ostrag za grane, poskakali na drvo i odande se stali prazniti meni na glavu; ali ja sam im prilično izmaknuo, jer sam se sav pritisnuo uz deblo, no gotovo sam se ugušio od smrada što je sa sviju strana padaо oko mene.

Usred svoje nevolje opazim kako odjednom svi bježe što god brže mogu; nato se usudih maknuti od drveta i nastaviti put, u čudu što li ih je toliko poplašilo. Ali kad sam pogledao na lijevu stranu, opazim konja kako polako ide poljem; njega su moji progonitelji bili prije opazili i zato se dali u bijeg.

Konj se malo trgnuo kad mi se približio, ali se brzo snašao i pogledao mi ravno u lice, u očitu čudu. Obišao nekoliko puta oko mene te mi razgledao ruke i noge. Htjedoh nastaviti put, ali on mi se ispriječio baš na putu, pa me gleda vrlo blagim pogledom, bez ikakva nauma o nasilju. Stajali smo neko vrijeme i gledali se; naposljetku se ja ohrabrim i pružim ruku k njegovu vratu da ga pogladim, kako obično rade te zvižduču džokeji kad bi da se bave oko nepoznata konja. Ali ta životinja kao da je s prezirom primila moju uljudnost, zamahala glavom, namrgodila se i mirno digla prednju nogu da ukloni moju ruku. Onda zarzala tri-četiri puta, no takvim različitim tonovima da sam gotovo stao misliti kao da on sam sa sobom govorи nekim svojim jezikom.

Dok smo on i ja bili tako zabavljeni, došao još jedan konj; vrlo se formalno obratio najprije k onomu, onda se oni dodirnuli malko desnim prednjim kopitima i nekoliko puta naizmjence zarzali, mijenjajući glas, tako da mi se učini gotovo artikuliranim. Odmakli se nekoliko koračaja, kao radi dogovora, pa se šetaju jedan uz drugoga amo-tamo kao kad se ljudi savjetuju o kakvu važnu poslu, a često se osvrću, kao da paze da ne umaknem.

Čudio sam se takvim kretnjama i vladanju nerazumnih

životinja, te sam rasudio u sebi da su stanovnici ove zemlje, ako su obdareni razumom u razmjeru prema konjima, zacijelo najmudriji narod na svijetu. Ta me misao toliko razblažila da sam odlučio ići dok ne nađem na kakvu kuću ili dok ne sretнем kojega urodenika, a ta dva konja ostaviti neka se zabavljaju kako ih volja. Ali onaj prvi konj, zelenko, kad je video da se kanim odšuljati, zarzao takvim izrazitim tonom, te mi se učinilo kao da ga razumijem što bi; zato se vratim i približim mu se da pričekam dalje naloge njegove, ali sam krio strah koliko god sam mogao; jer me stala moriti briga kako će se svršiti ta pustolovina; a čitatelj će drage volje vjerovati da mi se nije jako milio sadanji moj položaj.

Ona se dva konja sasvim prikučila k meni, pa mi silno ozbiljno gledaju lice i ruke. zelenko mi desnim prednjim kopitom opipao sav šešir uokolo i tako ga zgnječio da sam ga morao skinuti, urediti i opet nataknuti; tomu su se, čini se, jako začudila obojica, i on i drug njegov riđo; ovaj opipao polu na mojoj kaputu, pa kad su razabrali da mi to tek visi uz tijelo, opet me obojica pogledala u čudu. Pogladio mi desnicu i kao da joj se divio mekoći i boji; ali ju tako čvrsto stisnuo između kopita i putišta da sam morao zaviknuti; nakon toga obojica me potapšala nježno kolikogod su mogli. Vrlo su se začudili mojim cipelama i čarapama, koje su mnogo opipavali, te jedan drugomu rzali i svakojako se razmahivali, poput kakva filozofa kad bi da riješi koji novi i teški fenomen.

Sve u sve, ponašanje tih životinja bilo je tako ispravno i razborito, tako oštromumno i promišljeno, da sam naposljetku zaključio: to su zacijelo čarobnjaci koji su se radi nečega preobličili, pa kad su na putu ugledali stranca, odlučili se pozabaviti njime; ili su se možda zaista začudili kad su ugledali čovjeka ovako različita po odjeći, licu i boji od onih ljudi koji valjda žive u tako daleku kraju.

Kad sam tako rasudio, usudih se obratiti im se ovako:

»Gospodo, ako ste vi čarobnjaci, kako ja razložit osudim, onda vi razumijete svaki jezik; zato se usuđujem priopćiti vam da sam ja siromah nevoljan Englez koga su nezgode bacile na vašu obalu; i ja molim kojega od vas neka mi dopusti da na njemu, kao da je pravi konj, odjašem do kakve kuće ili sela gdje bih se mogao pomoći. Da uzvratim tu uslugu, poklonit ću vam ovaj nož i narukvicu.«

I u tim riječima izvadim te stvari iz džepa.

Ona su dva stvora šutjela dok sam govorio, i kao da su me

slušala vrlo pažljivo, a kad sam završio, zarzali jedan drugomu mnogo puta, kao da su zapodjeli ozbiljan razgovor. Razabrao sam jasno da njihov jezik izražava strasti vrlo dobro i da bi se uz malo muke riječi mogle prenijeti u abecedi lakše nego kineski jezik.

Često sam razabirao *yahoo*, koju je svaki od njih ponovio nekoliko puta; pa iako nisam mogao domisliti se što ta riječ znači, ipak sam, dok su ta dva konja bila zabavljena razgovorom, pokušao da na mojojem jeziku izvedem tu riječ; i čim su oni zašutjeli, usudih se naglas izgovoriti *yahoo*, oponašajući ujedno, koliko sam god mogao, konjsko rzanje; to ih je obojicu očito iznenadilo, pa Zelenko ponovi dva puta istu riječ, kao da bi me naučio pravom naglasku; ja sam za njim govorio kako sam znao, pa sam i sam opazio da sve bolje govorim, premda je bilo još vrlo daleko od ikakve savršenosti.

Onda me riđo iskušao drugom riječju, koja se mnogo teže izgovara; ali ako se prenese u engleski pravopis, može se napisati ovako: *Houyhnhnm*. Ta mi riječ nije uspjela kao ona prijašnja; ali nakon dva-tri pokušaja bio sam bolje sreće, i ona se dvojica začudila mojoj sposobnosti.

Iza daljega razgovora, o kojem sam se domišljao da se tiče mene, oprostila se ta dva prijatelja s onim istim komplimentom, dodirnuli se kopitim, a Zelenko mi dao znak da pođem ispred njega; mislio sam da je najpametnije slušati dok ne nađem drugog vodiča. Kad htjedoh hodati sporije, on se užviknuo: *Hhuun, hhuun*. Pogodio sam mu što misli, pa sam mu javio, kako sam znao, da sam umoran i ne mogu brže, a on na to stao časkom, da se odmorim.

Druga glava

Houyhnhnm vodi pisca u svoju kuću. — Opisuje se kuća. — Kako pisca primaju. — Houyhnhnmska hrana. — Pisac u nevolji zbog nestašice jela. — Naposljetku se pomaže. — Kako se hranio u toj zemlji.

Pošto sam prevalio oko tri milje, dođosmo k nekoj vrsti duge zgrade, od drvlja pozabadata uzemlju i ispletena unakrst; krov bio nizak, a pokriven slamom. Stadoh se sada malo hrabriti, pa izvadim nešto igračaka što ih putnici običavaju nositi za poklone divljim

plemenima u Americi i po drugim krajevima svijeta, jer sam se nadao da će se svijet u kući tim udobrovoljiti i prijazno me dočekati.

Konj mi dade znak da uđem prvi; bio je to velik prostor s glatkim zemljanim podom, te s ljestvama za sijeno i s jaslama u svu duž na jednoj strani. Tu su dva kljušeta i tri kobile; ne jedu, nego nekoji od njih sjede na butinama, na veliko čudo moje; ali još jače sam se začudio kad sam video da su drugi zaposleni u kućanskim poslovima; činilo se da su to samo obične životinje, ali to je još učvrstilo moje mišljenje da oni koji znaju toliko prosvijetiti nerazumne životinje, zacijelo nadmašuju mudrošću sve narode na svijetu. Zelenko ušao odmah za mnom, tako da me oni drugi nisu loše dočekali. Rznuo im odrješito nekoliko puta, a oni mu odvratili.

Osim te odaje bile su tu još tri druge, u svu duž u kući, a ulazilo se na troja vrata, koja su jedna prema drugima, tako da vidiš naskroz; mi prođosmo kroz drugu odaju u treću. Tu je zelenko ušao prvi, a meni mahnuo da počekam; počekao sam u drugoj odaji i pripravio svoje darove za domaćina i domaćicu: bila su dva noža, tri narukvice od lažnog bisera, ogledalce i ogrlica od gmiza.

Konj zarao tri-četiri puta, i ja sam očekivao da će čuti kakav odgovor ljudskim glasom, ali nisam čuo drugačiji uzvrat nego u tom istom jeziku, samo u jedan ili dva maha piskutljiviji. Stadoh misliti da je to valjda kuća nekoga čovjeka koji je znatan među njima, kad se prave tolike ceremonije prije nego što će pred njega. Ali da odlična čovjeka služe sami konji, to je nadilazilo moje pojmove: bojao sam se nije li mi se od patnja i nesreća pomutila pamet; trgnem se i ogledam se po odaji gdje sam ostao sam: uređena je kao i prva, samo otmjenije.

Nekoliko sam puta protro oči, ali sve mi iskršavaju iste stvari. Štipao sam si ruke i bokove da se probudim, jer sam mislio da je to možda san. Onda zaključim čvrsto da te pojave ne mogu biti ništa drugo nego nekromanija i magija. Ali nisam imao vremena nastaviti te misli jer je zelenko došao na vrata i javio mi znakom da dođem za njim u treću odaju, gdje sam ugledao vrlo milu kobilu, sa ždrepčićem i ždrebicom, gdje na butinama sjede na slamarama, koje nisu nevješto izrađene, a sasvim su zgodne i čiste.

Čim sam ušao, ustade kobila sa svoje slamare, pride sasvim k meni, pa kad mi je pozorno razmotrila ruke i lice, dobaci mi nadasve preziran pogled i okrene se konju, i čuo sam da se između njih često opetuje riječ *yahoo*; što ta riječ znači, nisam tada razumio, premda je

bila prva koju sam naučio izgovarati; ali nabrzo sam se obavijestio, na vječiti jad svoj; konj mi, naime, mahnuogradom, ponovio *Hhuun, hhuun*, kao i putem, a ja sam ga razumio da pođem za njim, pa me izveo kao u neko dvorište, gdje je podalje od kuće bila još jedna zgrada.

Uđemo onamo, i ja ugledam tri onakva odurna stvora kakva sam ugledao čim sam se iskrcao; jedu korijenje i meso nekih životinja, i to, kako sam kasnije doznao, magaraca i pasa, a gdjekad i koje krave, kad ugine po nezgodi ili od bolesti. Svi su jakim vrbovim šibama poprivedzani za vrat o gredu; hranu drže među pandžama prednjih nogu i trgaju je zubima.

Gospodar konj naredio jednomu riđem kljusetu, slugi svojemu, neka odriješi najveću od tih životinja i dovede u dvorište, životinju i mene postavili jedno tik do drugoga, te gospodar i sluga pomno usporedili naša lica, a onda nekoliko puta ponovili riječ *yahoo*.

Ne može se opisati kako sam se zgrozio i zapanjio kad sam u toj odurnoj životinji razabrao pravu sliku i priliku čovjeka; lice joj je doduše plosnato i široko, nos zgnječen, usne debele, a usta velika; ali te su razlike obične u svih divljih naroda, gdje se crte u licu iskrivljuju time što puštaju da im djeca pužu po zemlji, ili se djeca nose na ledima, te lice trljaju majci o ramena. Prednje noge u yahooa razlikovale se od mojih ruku jedino po dugim noktima, po hrapavim i tamnim dlanovima, i po dlakavoj stražnjoj strani. Isto su nam slične bile noge, s istim razlikama, koje sam ja vrlo dobro znao, samo ih nisu znali konji, zbog mojih cipela i čarapa; isto tako po svem našem tijelu, osim dlakavosti i boje, što sam već opisao.

Velika je neprilika, čini se, snašla ta dva konja stoga što su vidjela da mi je drugo tijelo tako jako različito od yahoovljeva, a to moram zahvaliti svojoj odjeći, o kojoj oni nisu ni sanjali.

Riđan mi ponudio korijen što ga je držao između kopita i putišta, po njihovu običaju, koji ću opisati na podesnu mjestu; ja ga prihvatio u ruku, pomirisao i vratio mu što god sam uljudnije mogao. Donio mi iz yahooske staje komad magarećeg mesa, ali je zaudaralo tako odurno da sam se s gađenjem odvratio; on ga onda dobacio yahooou, a taj ga pomamno proždro. Zatim mi pokazao snopić sijena i kabao pun zobi, ali ja odmahnuo glavom u znak da ni jedno ni drugo nije hrana za mene.

I sada me zaista obuzeo strah da ću svakako skapati ako ne dospijem komu od svoje vlastite vrste; jer što se tiče onih yahooa,

premda je u to vrijeme malo bilo takvih koji bi čovječanstvo jače ljubili nego ja, ipak priznajem da nikad nisam video živo stvorene koje bi u svakom pogledu bilo tako odurno; i što sam ih bliže upoznavao, to su mi mrži bivali dokle god sam boravio u toj zemlji.

Gospodar konj razabrazao to po mojem vladanju, te zato vratio yahoooa u staju. Onda metnuo prednje kopito na usta, čemu sam se jako začudio, premda je to učinio neusiljeno i s kretnjom koja se činila posve prirodnom, te me i drugim znacima zapitao što bih jeo: ali ja mu nisam znao odgovoriti tako da bi mogao razumjeti; a sve da me i razumio, ne znam kako bi se išta moglo smisliti da se meni nađe hrana.

Dok smo bili tako zabavljeni, spazim gdje prolazi krava, te je pokažem i izrečem želju da je pomuzem. To je djelovalo; jer on me odveo natrag u kuću i naredio kobili sluškinji da otvorí komoru, u kojoj je bila prilična zaliha mlijeka u zemljani i drvenu sudu, u veliku redu i čistoći. Ona mi dala punu veliku zdjelu, te se ja svojski napiio i dobro se okrijepio.

Oko podneva spazim kao neka kola, nalik na saonice, kako ih prema kući vuku četiri yahoooa. U kolima bio star konj, koji se činio da je ugledna ličnost; sišao je stražnjim nogama naprijed, jer mu je po nesreći bila ozlijedena lijeva prednja noga. Došao je na objed k našemu konju, koji ga je dočekao s velikom uljudnošću.

Objedovali su u najboljoj odaji, a drugo im jelo bijaše zob, skuhana u mlijeku, koju je stari konj jeo vruću, ali drugi hladnu. Jasle im bile smještene u krugu usred odaje i razdijeljene u nekoliko dijelova, a oni posjedali uokolo na snopove slame. Na sredini bile velike ljestve, a na njima su uglovi odgovarali svakomu razdjeljku na jaslama, tako da svaki konj i kobila imadaše svoje sijeno i svoju kašu od zobi i mlijeka, vrlo pristojno i uredno. Mladi ždrepčić i ždrebica vladali se vrlo čedno, a domaćin i domaćica izvanredno veselo i usrdno prema gostu. Zelenko mi odredio da stanem uz njega; on je s prijateljem mnogo razgovarao o meni, jer sam razabrazao da me starac gleda i da se često ponavlja riječ *yahoo*.

Slučajno su mi bile na rukama rukavice, pa kad ih je opazio, gospodar zelenko kao da se zabezeknuo, te mi znakovima izrazio svoje čuđenje što sam to učinio od svojih prednjih nogu; tri-četiri puta metnuo je na njih svoje kopito, kao da mi želi kazati neka ih vratim u prijašnji oblik, a to sam odmah i učinio, skinuo rukavice i turio ih u džep.

To je dalo povoda daljemu razgovoru, i vidio sam da se društvu mili moje vladanje, a to mi je nabrzo urodilo dobrom plodom. Naložili mi da kažem ono nekoliko riječi što znam; pa dok su bili za objedom, učio me domaćim imenima zobi, mlijeka, vatre, vode i kojećega drugoga; to sam bez muke izgovarao za njim, jer sam odmalena vrlolako učio jezike.

Kad su odručali, odveo me domaćin ustranu te mi znacima i riječima kazao u koliko je neprilici što ja nemam ništa za jelo. Zob se u njihovu jeziku zove *hlunnh*. Tu riječ izrekoh dva-tri puta; u prvi mah sam ju doduše odbio, ali kad sam opet pretitroa u glavi, smislio sam da bih od zobi mogao načiniti kakav kruh, koji bi uz mlijeko bio dovoljan da me održi na životu dok ne izmagnem u koju drugu zemlju i stvorenjima mojega roda.

Konj naloži odmah jednoj bijeloj kobili, sluškinji svoje obitelji, da mi u nekom drvenom koritu donese dosta zobi. Zob sam grijao na vatri kako sam mogao i trljao ju sve donde dok se nije sljuštila ljuska, a onda ju izvijao iz zrnja: zrnje sam zdrobio i smrvio između dva kamena, onda uzeo vode, smjesio tjesto ili kolač, ispekao na vatri i jeo toplo s mlijekom.

Bilo je to isprva vrlo netečno jelo, premda je prilično obično po mnogim europskim krajevima, ali mi je s vremenom postalo podnošljivo; a kako sam često u životu bio prisiljen na oskudnu hranu, nije mi to bilo prvo iskustvo kako se priroda lako zadovoljava. A valja mi spomenuti da nisam ni jedan sat poboljevala dok sam bio na tom otoku.

Istina je, gdjekad sam pokušao da zamkama, koje bih načinio od yahooske dlake, uhvatim kunića ili pticu; često sam skupljao dobroih biljaka, kuhao ih i jeo kao salatu uz kruh; a pokadšto, kao rijetkost, načinio bih malo maslaca i pio sirutku.

Isprva mi je bila velika neprilika radi soli, ali navada me brzo izmirila s tim nedostatkom. Uvjeren sam da je često upotrebljavanje soli kod nas nastalo od raskoši, te se u prvi mah uvela samo kao pobuda za piće, osim gdje je sol potrebna da se meso održi na dalekim putovima ili na mjestima koja su daleko od velikih tržišta: jer vidimo da je ne voli nijedna životinja osim čovjeka, a što se mene tiče, kad sam otišao iz te zemlje, dugo je potrajalio dok joj nisam opet mogao trpjeti okus u kojem bilo jelu.

Dosta je da to kažem o prehrani, kojom drugi putnici pune svoje knjige, kao da je čitateljima osobita briga hranimo li se mi

dobro ili loše. No ipak je bilo potrebno da je spomenem, jer bi inače svijet smatrao nemogućim da sam se tri godine mogao prehranjivati u takvoj zemlji i među takvim žiteljima.

Kad se smračilo, odredi mi gospodar konj mjesto gdje će stanovati; bilo je samo šest lakata od kuće i odijeljeno od yahooske staje. Dobio sam tu nešto slame, pokrio se svojom odjećom i spavao tvrdo. Ali za kratko sam se vrijeme bolje smjestio, kako će čitatelj doznati kasnije, kad budem potanje razglabao o svojem živovanju.

Treća glava

Pisac nastoji naučiti jezik. — Domaćin njegov houyhnhnm pomaže i uči ga. — Opisuje se jezik. — Neki odlični houyhnhnmi dolaze od radoznalosti da vide pisca. — On obavještava domaćina ukratko o svojem putu.

Glavno mi je nastojanje bilo naučiti jezik, a domaćin (jer tako će ga odsad zvati) i njegova djeca i sva služinčad u njegovoju kući s drage su me volje učili; činilo im se, naime, čudom kako nerazumna životinja pokazuje takve znakove razumna stvorenja. Pokazivao sam svaku stvar, pitao kako joj je ime, zapisivao to ime u svoj dnevnik kad bih bio sam, molio njih u obitelji da mi ga često izgovaraju, te sam ispravljao svoj loš izgovor. U tom me poslu vrlo voljno pomagao riđan, jedan od nižih slугу.

Kad govore, izgovaraju oni kroz nos i kroz grlo, te im je jezik od sviju jezika što ih znam u Europi, najbliži njemačkomu jeziku; ali je mnogo izražajniji i ljepši. Car Karlo V izrekao je gotovo tu istu primjedbu kad je kazao: »Kad trebam razgovarati sa svojim konjem, moram govoriti njemački.«

Radoznalost i nestrljivost mojega domaćina bila je tolika da je proveo mnogo dokonih sati učeći me. Bio je uvjeren (kako je kasnije rekao) da sam ja yahoo; ali se čudio mojoj uputnosti, uljudnosti i čistoći; ta su svojstva oprečna svojstvima onih životinja. Nadasve se zapanjio od mojega odijela, te je gdjekad premišljao je li to dio mojega tijela: jer ja nisam nikad skidao odijelo dok nije pozaspala sva obitelj, a oblačio ga prije nego što bi se oni izjutra probudili.

Domaćin mi želio doznati odakle ja dolazim; kako sam stekao

taj prividni razbor što se ogleda u svim mojim postupcima; i da iz mojih vlastitih usta čuje moju dogodovštinu, a uz moj veliki napredak u učenju i izgovaranju njihovih riječi i rečenica, nuda se da će je uskoro čuti. Da pomognem pamćenje, prenosio sam u englesku abecedu sve što sam učio, i zapisivao riječi s prijevodima. Velika mi je muka bila dok sam mu rastumačio što to radim, jer tamošnji žitelji nemaju ni pojma o knjigama ili literaturi.

Za desetak tjedana razumijevao sam mu većinu pitanja; a za tri mjeseca znao sam mu prilično odgovarati. Bio je nadasve radoznao da čuje iz kojega sam kraja u zemlji došao i kako sam naučio oponašati razborito stvorene; jer yahooi (kojima sam, vidio je, posve sličan glavom, rukama i licem, što je jedino bilo vidljivo), uza svu pravidnu vještina i najveću volju za nevaljalštinu, od sviju su životinja, kako se razabralo, najneuputnije.

Ja mu odgovorim da sam isprijeka, preko mora, s daleka mesta, gdje ima još mnogo drugih moje vrste, došao u velikoj šupljoj posudi koja je načinjena od stabala: drugovi me prisilili da se iskriram na toj obali, i onda me ostavili da se sam brinem za sebe. S priličnom sam ga mukom i uz pomoć mnogih znakova naveo da me razumije.

On mi odvratio da se zacijelo varam, ili da sam »rekao što nije«, jer oni u svojem jeziku nemaju riječi za laž i neistinitost. Reče mi kako zna i kako ne može biti da bi onkraj mora bila zemlja, ili da bi hrpa nerazumnih životinja mogla po vodi kretati drvenu posudu kud ju volja. Siguran je da nijedan houyhnhnm na svijetu ne bi znao načiniti takvu posudu, niti bi yahooima povjerio da upravljuju njime.

Riječ *houyhnhnm* znači u njihovu jeziku konja, a po etimologiji, prirodnu savršenost. Ja rekoh domaćinu da sam u neprilici za izraze, ali ču se usavršavati što god brže mognem, te se nadam da ču za kratko vrijeme znati kazivati mu čudesa.

Izvolio je narediti svojoj kobili, svojemu ždrepčiću, svojoj ždrbici i služinčadi u obitelji neka me svakom prilikom poučavaju; i svaki dan se dva-tri sata i on sam isto tako mučio; nekoji odlični konji i kobile iz susjedstva dolazili su često u našu kuću kad se raširio glas o »čudnom yahoou što zna govoriti kao houyhnhnm, pa se čini da mu se u riječima i postupcima razabire neka iskra razbora«. Uživali su razgovarati sa mnom: zadavali su mi mnoga pitanja, a ja im odgovarao kako sam znao. Uza sve te zgodne prilike uznapredovao sam toliko da sam pet mjeseci po dolasku

razumijevao što god se govori, i znao se prilično izražavati.

Houyhnhnmi koji su pohodili domaćina da me vide i razgovaraju sa mnom jedva su vjerovali da sam pravi yahoo, jer mi je tijelo bilo pokriveno drugačijim pokrovom nego drugima moje vrste. Čudili se gledajući mene bez obične dlake ili kože, osim na glavi, licu i rukama; ali ja sam tu tajnu otkrio mojemu domaćinu pri jednoj zgodbi koja se zbila prije četvrnaest dana.

Rekao sam već čitatelju da mi je svake noći, kad obitelj poliježe, bio običaj da se razodjenem i da se pokrijem odijelom: jednom se u rano jutro dogodilo da je gospodar poslao po me riđana, koji mu je bio sober; kad mi je on došao, tvrdo sam spavao, odjeća mi spala na jednu stranu, a košulja mi se odmakla više pasa. Probudio sam se od njegove halabuke i opazio da je poruku javio nešto zbumjen; zatim je otisao gospodaru i u silnom strahu vrlo mu smušeno ispričao što je vido; to sam odmah dokučio, jer čim sam se obukao te se otisao pokloniti njegovoj milosti, upitao me »što ono znači kad mu je sluga javio da ja nisam, kad spavam, onaj isti kakav se činim u drugo vrijeme; taj mu sober tvrdi da je na meni neki dio bijel, drugi žut, barem nije tako bijel, a neki dio smeđ«.

Dotad sam krio tajnu svoje odjeće da bih se što više razlikovao od one proklete bagre yahooske; ali sada sam razabrao da mi je uzalud kriti dalje. Osim toga, uočio sam da će mi se nabrzno izderati odjeća i cipele, koje su već trošne, te ih moram nadomjestiti čime što bih načinio od kože yahooske ili drugih životinja, a pritom bi se saznala sva tajna. Rekoh zato domaćinu da je u onoj zemljiodakle sam došao svima od mojega soja pokriveno tijelo dlakom nekih životinja, priređenom na umjetan način, a to je i radi pristojnosti i zato da se obranimo od nepogode, i vrućine i studeni; ja ču ga, što se mene tiče, odmah uvjeriti o tom ako bude izvolio da mi to naloži: samo ga molim za oproštenje ako ne otkrijem one dijelove što nas je priroda naučila da krijemo.

On reče da mi je sav govor bio vrlo neobičan, osobito posljednji dio; jer on ne može razumjeti zašto bi nas priroda naučila da krijemo ono što nam je dala; ni on ni njegova obitelj ne stide se nikojeg dijela svojega tijela; ali ja neka činim kako me volja.

Na to raskopčam najprije kaput i skinem ga. Isto tako skinem prsluk. Izujem cipele, svučem čarape i hlače. Spustim košulju do pasa, zadignem joj donji kraj i opašem se njome kao pašom, da pokrijem goloču.

Domaćin mi silno radoznalo i u čudu gledao sve to što radim. Digao putištem sve moje haljine, dio po dio, i pomno ih razmotrio; onda me vrlo nježno pogladio po tijelu i ogledao me nekoliko puta odasvud; nakon toga mi reče: jasno je da sam potpun yahoo; ali se od drugih mojega soja jako razlikujem nježnom, bijelom, glatkom kožom; što na nekim dijelovima tijela nemam dlaka; po obliku i kratkoći svojih stražnjih i prednjih pandža; i što volim neprestano hodati na dvije stražnje noge. Nije želio vidjeti još više, te mi je dopustio da opet obučem odjeću jer sam drhtao od studeni.

Rekoh mu kako mi je nemilo što me tako često zove yahoo, imenom odurne životinje koju ja nadasve mrzim i prezirem: zamolio ga neka se okani prišivati mi tu riječ i neka to isto odredi usvojio obitelji i svojim priateljima kojima dopušta da mi dolaze. Zamolio sam ga također neka za tu tajnu da je na meni umjetni pokrov nitko ne bi znao osim njega, barem donde dok bude trajala moja sadašnja odjeća; za ono, naime, što je video njegov sobar riđan, neka mu njegova milost naloži da to krije.

Na sve se to moj domaćin vrlo milostivo privolio, i tako se tajna održala sve donde dok mi se odjeća nije stala derati, te sam je morao nadomeštati svakakvim dovijanjem, o kojem će poslije govoriti. Međutim je zaželio neka što marljivije nastavim učiti njihov jezik, jer on se više čudi mojoj sposobnosti za govor i razboru nego obliku mojega tijela, bilo ono pokriveno ili ne bilo, te dodao kako nestrpljivo čeka da čuje čudesna što sam ih obećao pripovijedati.

Otad je podvostručio nastojanje da me uči: vodio me u sva društva i brinuo se da sa mnom budu obazrivi, jer to će, govorio im tajom, udobrovoljiti mene te će biti zabavniji.

Svaki dan kad bih mu došao, on mi je, uza svu muku dok me učio, postavljao različita pitanja o meni, a ja mu odgovarao kako sam znao, te je time već stekao nekoliko općih podataka, premda vrlo nepotpunih. Dosadno bi bilo da prikazujem pojedine faze kako sam napredovao do pravilnjega izgovora: ali prva moja obavijest o meni samom, nekako uredna i opširna, bila je ovakva:

Došao sam, rekoh, iz vrlo daleke zemlje, kako sam mu već pokušao kazati, s pedesetak ovakvih mojega soja; putovali smo po morima u velikoj, šupljoj, drvenoj posudi većoj nego je kuća njegove milosti. Opisao sam mu taj brod najljepšim rijećima što sam znao, i rastumačio mu razvijenim rupcем kako ga je vjetar tjerao.

Rekoh da su me zbog razmirice među nama izbacili na ovu obalu, te sam se uputio ne znajući kuda, dok me on nije izbavio od napadaja onih prokletih yahooa.

On me zapita tko je načinio brod, i kako to može biti da su houyhnhnmi u mojoj domovini prepustili životinjama da upravljaju lađom.

Moj je odgovor bio da ne smijem dalje pripovijedati ako mi ne zajamči riječju i čašću da se neće uvrijediti, a onda će mu iznizati čudesna koja sam mu tako često obećavao. On pristade; a ja nastavio uvjeravajući ga da su brod sagradili stvorovi slični meni, a oni su po svim zemljama i koje sam proputovao, pa i u mojoj domovini, jedine razborite životinje i vladaju; a kad sam došao ovamo, začudio sam se što vidim da houyhnhnmi djeluju kao razboriti stvorovi, začudio se isto onako kako su se on i njegovi prijatelji začudili što vide znakove razbora u stvoru koji je on izvolio zvati yahoo; ja priznajem da sam im sličan svakim udoru, ali ne odgovaram za njihovu izrođenu i suruovu narav.

Rekoh dalje, ako mi ikad sreća dade da se vratim u zavičaj, te budem pripovijedao o svojem putu ovomo, kako sam odlučio pripovijedati svatko će misliti da »govorim što nije«, i da sam ja tu zgodu izmislio sam iz svoje glave; pa uza sve štovanje što ga imam spram njega, njegove obitelji i prijatelja, i uz njegovo obećanje da se neće uvrijediti naši bi zemljaci teško vjerovali da bi houyhnhnm bio prvak stvor u narodu a yahoo skot.

Četvrta glava

Houyhnhnmovo mišljenje o istini i neistini. — Domaćin ne odobrava pišećevo pripovijedanje. — Pisac izyešćeće potanje o sebi i o svojim zgodama na putu.

Domaćin me slušao s velikom nelagodom koja mu se čitala s lica; jer sumnjanje ili nevjerovanje tako se slabo zna u toj zemlji težitelji i ne znaju kako bi se vladali u takvim prilikama; a ja se sjećam, u čestim razgovorima s domaćinom o čovječjoj naravi po drugim krajevima na svijetu, kad bi se dogodilo da govorim o lažnom i krivom prikazivanju, s teškom je mukom razumijevao što

ja mislim, premda je inače bio vrlo oštouman; on je naime umovao ovako:

»Govorom se služimo zato da jedan drugoga razumijemo i da stječemo obavijesti o činjenicama; ako dakle tkogod kaže što nije, promašena je svrha, jer se ne može reći da ga razumijem; a ja ni izdaleka ne stječem obavijesti, nego on mene ostavlja u gorem stanju nego neznanju, jer me zaveo da smatram crnim što je bijelo, i kratkim što je dugo.«

I to su mu bili svi pojmovi o vještini laganja, koju tako savršeno razumijevaju i tako se njome služe ljudski stvorovi.

Da se vratim s te zastranice. Kad sam ustvrdio da su u mojoj domovini yahooi životinje koje jedine vladaju, reče moj domaćin da to sasvim nadilazi njegov razum, i zapita me imamo li mi houyhnhnma i što im je posao. Ja mu rekoh: imamo ih mnogo; ljeti oni pasu po polju, a zimi se u kućama hrane sijenom i zoblju, i tamo su yahooi zaposleni da im češu kožu, da im pletu grivu, da ih potkivaju, da ih služe hranom i da im spremaju ležaj.

»Razumio sam te dobro«, reći će moj domaćin: »po svemu što si kazao, sasvim je jasno; koliko god razuma yahooi prisvajali sebi, ipak su houyhnhnmi vaši gospodari; od srca bih želio da su i naši yahooi tako poslušni.«

Zamolio sam ga neka mi njegova milost izvoli oprostiti, ne bih nastavio dalje, jer znam pouzdano da bi mu nadasve bila nemila obavijest koju očekuje od mene. Ali on nije odustajao od naloga da ga izvijestim i o onom što je najbolje i o onom što je najgore.

Ja murekoh da će ga poslušati. Priznao sam da su houyhnhnmi kod nas, koje mi zovemo konjima, najplemenitije i naljepše životinje što ih imamo, da su odlične po jakosti i brzini; a kad pripadaju otmjenim osobama, upotrebljavaju se za putovanje, za utrkivanje, ili da vuku kola; s njima postupaju vrlo prijazno i brižljivo dokle god ne zapadnu u bolesti ili ne ohrome; a onda budu prodani, te moraju svakojako izdirati dok ne skapaju; onda im se sadire koža i prodaje po što vrijedi, a tijelo se ostavlja da ga požderu psi i ptice grabljivice. Ali obična konjska pasmina nije takve dobre sreće, jer nju drže seljaci i vozari i drugi prosti svijet, pa ju tjeraju na teži posao i lošije ju hrane.

Opisao sam koliko sam mogao naš način jahanja; kakva je oblika i kako se upotrebljavaju uzda, sedlo, ostruga, bič, oprema i kotači. Dometnuo sam kako im ozdo na noge udaramo ploče od

neke tvrde tvari koja se zove željezo, da im se kopita ne bi razbila na kamenitim putovima po kojima često putujemo.

Moj domaćin iskazao silnu zlovolju, a onda se začudio kako se mi usuđujemo sjedati na houyhnhnma; jer on zna pouzdano da bi najslabiji sluga u njegovoj kući mogao zbaciti najjačega yahooa; ili leći i povaljati se na leđima i na smrt zgnječiti skota.

Ja mu odgovorim da se naši konji od treće do četvrte godine treniraju za različitu porabu koju im namjenjujemo; ako se koji pokaže sasvim nevaljao, upotrebljava se za kola dok su mladi; ljuto ih biju za svaku nevaljaštinu; ždrijepce koji se određuju za obično jahanje ili vuču obično štroje kad im budu poprilici dvije godine da im zatru žestinu i da ih pripitome i stišaju; oni su, doduše, osjetljivi na nagradu i kaznu, ali neka njegova milost izvoli znati da nemaju ni trunka razuma, nipošto više nego yahooi u ovoj zemlji.

Mučio sam se i mnogo okolišao da domaćinu pravo predočim što govorim; jezik njihov ne obiluje, naime, različitim riječima, jer su im potrebe i strasti manje nego u nas. Ali ne može se iskazati plemenito zgražanje njegovo zbog našega divljačkog postupka s houyhnhnmskim plemenom; pogotovu kad sam mu rastumačio način i postupak kako se u nas štroje ždrijepci da im se spriječi rasplodivanje pasmine i da budu ropskiji.

On će reći: ako može postojati ikoja zemlja gdje su jedini yahooi obdareni razumom, onda su zacijelo oni životinja koja vlada; jer razum će s vremenom svagda prevladati surovu silu. Ali gledajući građu naših tijela, osobito mojega, misli on da nijedna životinja ovakve veličine nije ovoliko neprikladna da se tim razumom služi u običnim poslovima u životu.

Onda zapita nalikuju li oni među kojima sam ja živio na mene ili na yahooe u ovoj zemlji. Rekoh mu da sam ja iste građe kao i većina u mojim godinama; ali mladi svijet i žene mnogo su nježniji i tananiji, a u žena je koža obično bijela kao mlijeko.

On mi reče da se ja, doduše, razlikujem od drugih yahooa jer sam mnogo čišći i nisam onako sasvim nakazan, ali što se tiče istinite koristi, misli on da se od njih razlikujem nagore: nokti mi ne vrijede za porabu ni na prednjim ni na stražnjim nogama; a što se tiče mojih prednjih nogu, ne može ih zapravo zvati tim imenom, jer nikad nije opazio da hodam njima; prenježne su da gaze zemlju; ja ih obično ne pokrivam; a pokrov što ga gdjekad nosim na njima i nije onaj isti niti onako jak kao nastražnjim nogama; ja ne hodam

nikako sigurno, jer čim mi se oklizne koja stražnja nogu, moram pasti.

Onda pronalazio mane po drugim dijelovima mojega tijela: lice mi je plosnato; nos mi iskočio, oči mi smještene upravo na čelu, tako da ne vidiš ni na koju stranu dok ne okrenem glavu; ne mogu se hraniti dok ne dignem koju prednju nogu k ustima; zato je priroda udesila one zglobove da se zadovolji ta potreba. On ne zna čemu su one različite pukotine i razdjeljci na stražnjoj nozi; preslabi su da gaze po tvrdi i oštru kamenju dok im se me načini omot od kože koje druge životinje; svemu mi tijelu treba obrana od žege i studeni, pa je moram svaki dan oblačiti i svlačiti, a to je dosadno i neprilično; i napoljetku opazio je da svaka životinja u toj zemlji po prirodi zazire od yahooa, kojima se slabiji uklanjaju, a jači bježe od njih.

Ako smo mi, dakle, obdareni razumom, ne može on dokučiti kako bi se mogla izlječiti ona prirodna antipatija što ju svako stvorenje iskazuje spram nas, dakle ni to kako bismo ih mi mogli pripitomiti da nam služe. No ipak, reče, ne želi dalje raspravljati o tom jer je radoznaliji da čuje moju dogodovštinu, u kojoj sam se zemlji rodio, te što sam radio i što mi se dogodilo u životu prijenego što sam došao ovamo.

Ja mu na vjeru rekoh kako mu nadasve želim udovoljiti u svemu; ali jako sumnjam hoću li moći razjasniti neke stvari o kojima njegova milost možda i ne sanja; jer u njegovoj zemlji nisam ništa vidio što bi nalikovalo na to, no ipak će se potruditi što god mogu i nastojat će se izražavati usporedbama, a njega ponizno molim za pomoć kad mi ponestane riječi. To mi je izvolio obećati.

Rodio sam se, rekoh, od poštenih roditelja, na otoku koji se zove Engleska, a od ove je zemlje daleko toliko dana hoda koliko bi najveći sluga vaše milosti mogao prevaliti za godišnjeg Sunčeva puta; odgojen sam za vidara, komu je posao vidati rane i ozljede na tijelu, zadane slučajno ili nasiljem; mojom domovinom vlada žena koju mi zovemo kraljicom²³; krenuo sam iz domovine da se obogatim pa da mognem uzdržavati sebe i obitelj kad se vratim; na posljednjem sam putu bio zapovjednik na brodu i imao sam pod sobom pedesetak yahooa, od kojih su mnogi pomrli na moru, te sam ih morao nadomjestiti drugima, koje sam pokupio iz različitih

²³ Kraljica Ana, 1702. - 1714.

naroda; brod nam je dvaput bio u opasnosti da potone, prvi put od silne oluje, a drugi put kad je udario u klisuru.

Tu mi domaćin upade u riječ i zapita me kako sam mogao skloniti strance iz različitih zemalja da se sa mnom usude na put nakon onih gubitaka što sam ih pretrpio i onih opasnosti što sam ih prevadio. Ja mu rekoh da su to ljudi u očajnim prilikama, koji moraju bježati iz zavičaja zbog siromaštva ili zločina: neke su uništile parnice; drugi su sve što su imali potrošili u piću, bludu i igri; treći su pobegli zbog izdaje; mnogi zbog ubojsztva, krađe, trovanja, razbojstva, krive prisege, krivotvorena, lažnog novca, zbog silovanja ili sodomije; zbog bijega ispod svojih zastava i prebjegavanja k neprijatelju; ali većina ih je pobegla iz zatvora; nitko se od njih ne usuđuje natrag u zavičaj jer se boji da ne bude objesen ili ne skapa u tamnici; zato oni moraju tražiti života po drugim zemljama.

Za toga razgovora izvolio je domaćin nekoliko me puta prekinuti. Poslužio sam se mnogim okolišanjem da mu opišem prirodu različitih zlodjela zbog kojih je većina naših momaka morala bježati iz domovine. Taj mi je posao oteo nekoliko dana razgovora dok nije uzmogao razumjeti me.

Nije nikako mogao dokučiti čemu služe i zašto se čine ona zlodjela: da mu to razjasnim, nastojao sam ga ponešto uputiti o želji za vlašću i bogatstvom, o strahovitim posljedicama pohote, neumjerenosti, zlobe i zavisti. Da sve to protumačim i opišem, morao sam stvarati slučajeve ismišljati prepostavke.

Nakon toga uznio on oči u čudu i zgražanju, kao da mu je maštu zaokupilo nešto što još nikad nije video ili čuo. Za vlast, vladu, rat, zakon, kaznu, i tisuću drugih stvari, nije bilo riječi kojima bi ih taj jezik mogao iskazati; zato je bila gotovo nesavladiva poteškoća da domaćina i kako uputim što mislim. Ali kako mu je pamet bila izvrsna, usavršena razmišljanjem i razgovorom, naposljetku je prilično dokučio što je u našim krajevima svijeta ljudska priroda kadra izvršiti, te zatražio da ga nešto pobliže obavijestim o toj zemlji što je mi zovemo Europom, ali osobito o mojoj domovini.

Peta glava

Pisac, po domaćinovu nalogu, izvješćuje o prilikama u Engleskoj. — Uzroci ratova između europskih vladara. — Pisac počinje tumačiti engleski ustav.

Čitatelj neka izvoli uzeti na um da ovaj izvadak iz mnogih mojih razgovora s domaćinom sadržava bit najvažnijih stvari o kojima smo razgovarali na mahove u dvije godine i dulje; jer što sam dalje napredovao u houyhnhnmskom jeziku, časni je gospodin tražio da mu potpunije udovoljavam. Predočio sam mu, koliko sam mogao, sve prilike europske; govorio sam o trgovini i proizvodnji, o umjetnostima i znanostima, a moji odgovori na sva njegova pitanja o raznim predmetima bijahu neiscrpiva zaliha za razgovor. Ali ovdje ću zapisati samo bit onoga što smo govorili o mojoj domovini, sredit ću to koliko mogu, ali neću paziti na vrijeme ni na druge okolnosti, a strogo ću se držati istine. Jedino žalim što ću teško moći odati svu pravdu domaćinovim dokazima i riječima, nego će u njima biti šupljina zbog preslabe sposobnosti moje, pa i zbog prijevoda u našu barbarsku engleštinu.

Pokoravajući se dakle nalozima njegove milosti, isprirovijedao sam mu revoluciju pod princom Oranskim; dugotrajni rat s Francuskom što ga je zametnuo rečeni vladar, a obnovila ga njegova nasljednica, današnja kraljica; u taj su se rat uplele najmoćnije kršćanske države, i on traje još i danas. Na njegovu sam molbu sračunao da je za svega rata poginuo popriliči jedan milijun yahooa; osvojilo se možda sto ili više gradova, a popalilo ili potopilo pet puta više brodova.

On me zapita kakvi su obično uzroci ili povodi da jedna zemlja zavojšti na drugu. Ja mu odgovorih da su nebrojeni; ali ću spomenuti samo nekoliko glavnih. Gdjekad je ambicija, kad vladari misle da im nikad nema dosta zemlje ili naroda kojim bi vladali; gdjekad pokvarenost, kad ministri zappleću svoje gospodare u rat da podanicima uguše ili odvrate viku na nevaljalu upravu. Razlika u mišljenjima stajala je mnogo milijuna života: na primjer, je li meso kruh ili je kruh meso; je li sok neke bobice krv ili vino; je li svirka opačina ili vrlina, je li bolje poljubiti kolac ili ga baciti u vatru; koja je boja najbolja za kuput, crna, bijela, crvena ili siva; i treba li kaput

biti dug ili kratak, tjesan ili prostran, prljav ili čist, i mnogo još. A nikakvi ratovi nisu tako bijesni i krvavi i ne traju toliko dugo koliko oni što nastaju zbog razlike u mišljenju, pogotovu kad je o neznatnim stvarima.

Gdjekad je između dvaju vladara razmirica u tome da se odluči koji će od njih istjerati trećega iz njegove države, a ni jedan ni drugi nemaju za to nikakva prava; gdjekad se jedan vladar kavži s drugim od straha da se taj ne bi zakavžio s njim; gdjekad se zameće rat jer je neprijatelj prejak, a gdjekad jer je preslab; gdjekad hoće naši susedi ono što mi imamo ili imaju ono što mi hoćemo, pa se borimo dok oni ne otmu naše ili nama ne dadu svoje.

Vrlo je opravdan uzrok ratu i provali u zemlju kad je u kojem narodu harala glad, morila kuga ili bjesnio razdor. Opravdano je zametnuti rat s najблиžim našim saveznikom kad koji grad njegov leži zgodno za nas, ili koji komad zemlje, tako da bi se naša država zaokružila i zbila.

Ako koji vladar pošalje svoje čete na narod gdje je svijet siromašan i neuk, zakonito je da on polovicu poubija, a druge okrene u robeve, da bi ih civilizirao i odvratio od barbarskog načina života.

Kad jedan vladar zamoli drugoga za pomoć da bi ga obranio od upada, vrlo je kraljevski, častan i čest postupak da pomagač, kad istjera upadača, sam zašedne u državi, te ubije, zatvori ili protjera vladara komu je pritekao u pomoć.

Srodstvo krvno ili po ženidbi često je uzrok ratu među vladarima; a što je srodstvo bliže, to im je veće raspoloženje za kavgu: siromašni su narodi gladni, a bogati su narodi ponosni; a ponos i glad uvijek će biti u zavadi. S tih se razloga vojnički posao drži najčasnijim, jer vojnik je yahoo koji je najmljen da hladnokrvno ubija koliko god može onakvih kakav je i sam, a nisu mu nikad ništa nažao učinili.

Ima također jedna vrsta prosjačkih vladara u Europi koji nisu moćni ratovati, nego iznajmljuju svoje čete bogatijim narodima, toliko i toliko na dan i po čovjeku; od toga zadržavaju tri četvrtine oni sami, i to im je najbolji dio dohotka za uzdržavanje; takvi su oni u mnogim sjevernim zemljama u Europi.

»Ovo što si mi kazao o ratu«, reći će moj domaćin, »zaista najdivnije otkriva što stvara razum, koji vi sebi prisvajate; ali sva sreća što je sramota veća nego opasnost i što vas je priroda stvorila

sasvim nesposobne da biste počinili mnogo nevaljalština. Jer kako vam usta leže ploštimice na licu, teško da možete ikako ugristi jedan drugoga ako ne privoli. Onda, pandže su vam na prednjim i stražnjim nogama prekratke i premekane, pa bi jedan naš yahoo povitlao tucet vaših. Preračunavajući, dakle, broj onih što su poubijani u bitki, mislim jedino da si ti rekao nešto što nije.«

Nisam se mogao uzdržati da ne zaklimam glavom i da se malo ne osmijehnem njegovu neznanju. Ikako nisam neznašica u ratnom umijeću, stadoh mu opisivati topove, kolubrine, muskete, karabine, pištolje, zrnad, barut, mačeve, bajunete, bitke, uzmake, napade, lagume, bombardiranje, pomorske bitke, brodove potopljene s tisućom momaka, dvadeset tisuća ubijenih na svakoj strani, jecanje onih što umiru, ljudske udove što lete po zraku, dim, buku, zbrku, konje što na smrt gaze, bijeg, proganjivanje, pobedu; polja posuta truplima, ostavljenim za hranu psima i vucima i pticama grabljivicama; pljačkanje, robljenje, grabež, palež i razaranje.

I da proslavim hrabrost svojih dragih zemljaka, zajamčim mu da sam vidio kako su za opsade bacili u zrak u jedan mah sto neprijatelja, a isto toliko na brodu; i gledao kako su raskomadana mrtva tijela padala iz oblaka, na veliku zabavu gledateljima.

Htjedoh zaći dalje u potankosti, ali mi domaćin naloži da šutim, a sam reče:

Tko god zna yahoosku narav, drage će volje vjerovati da bi ovako jadna životinja bila podobna učiniti sve što sam spomenuo, da joj je snaga i vještina jednaka sa zlobom. Ali od mojega mu je razgovora još odurnija sva ta pasmina, a čini mu se da mu je i u duši nastao nemir, za koji prije nije nikako znao. On misli da bi mu usi, kad se nauče na tako gadne riječi, malo-pomalo dopuštale da ih prima s manjim gađenjem: on doduše mrzi yahooe u ovoj zemlji, ali ih za mrska svojstva njihova ne kudi jače nego što bi pokudio gnnayha (neku pticu grabljivicu) za okrutnost, ili šiljat kamen zato što mu siječe kopito. Ali kad je stvorenje koje se gradi razumnim sposobno za takve grdne opačine, strah ga je da ne bi pokvarenost toga svojstva bila gora nego sama živinska surovost. On je zato uvjeren da mi mjesto razuma imamo samo neko svojstvo koje je podesno da uvećava naše prirodne opačine: kao što odsjev s uzmućene rijeke vraća sliku nezgrapna tijela, ne samo većega nego i iskrivljenijega.

Dometnu kako se i u tome i u nekim prijašnjim razgovorima i

odviše naslušao o ratu. Sada ga je pak zbumilo nešto drugo. Ja sam mu kazao da su neki od naših momaka otišli iz domovine zato što su ih upropastili zakoni; ja sam mu već rastumačio značenje te riječi; ali on ne može dokučiti kako to biva da zakoni koji su namijenjeni svakomu za zaštitu ikomu mogu biti na propast. Zato me moli da bih ga još obavijestio što meni znači zakon i oni koji upravljaju njime prema današnjoj praksi u mojoj domovini; on, naime, misli da su priroda i razum dovoljan vodič razumnoj životinji, što velimo da jesmo, jer oni nam pokazuju što trebamo činiti, a čega se trebamo kloniti.

Rekoh njegovoj milosti da je pravo znanost u koju ja nisam jako upućen, osim što sam uludo uzimao advokate zbog nekih nepravdi koje su mi se nanijele: ali ja će ga obavijestiti koliko god znam. I kazah:

Kod nas ima družba muškaraca koji se od mladosti uzgajaju u umijeću kako će riječima, što se u tu svrhu umnožavaju, dokazivati da je bijelo crno, a crno bijelo, prema tome kako su plaćeni. Toj su družbi svi drugi ljudi robovi. Na primjer, ako moj susjed poželi moju kravu, naima advokata koji će dokazati kako on treba dobiti od mene moju kravu. Ja onda moram najmiti drugoga, koji će braniti moje pravo, jer protivi se svim pravnim pravilima da bi itko smio sam govoriti za sebe.

Sada u toj zgodi ja, koji sam pravi vlasnik, u dvostrukom sam velikom gubitku: prvo, moj je advokat gotovo od kolijevke navikao braniti krivice, pa je sasvim izvan svojeg elementa kad je zastupnik pravice; to mu je neprirodan posao, i on ga uvijek vrši vrlo nespretno, gotovo mrzovoljno. Drugi mi je gubitak što moj advokat mora postupiti s velikom opreznošću, jer inače će ga suci koriti, a drugovi će zazirati od njega kao od čovjeka koji želi umanjiti pravnu praksu. Zato ja imam samo dvije metode da očuvam svoju kravu. Prva je da dvostrukom nagradom predobijem protivničkog advokata, koji će onda izdati svoga klijenta, podvaliti mu da je na njegovoj strani. Drugi je način advokatu da moju stvar prikaže nepravednom, koliko god može, i dopusti da je krava protivnikova; a ako to vješto uradi, zacijelo će steći sklonost sudačku.

Vaša milost zna da su ti suci ljudi koji su imenovani da odlučuju u svim vlasničkim razmiricama, pa i o kazni za zločince, i odabrani su između najveštijih pravnika koji su ostarjeli ili se ulijenili, a kako su za svega života bili bunjeni protiv istine i

pravednosti, kobna im je potreba da pogoduju prijevari, krivoj
prisezi i silovitosti, pa ja znam kako su neki od njih odbili veliko
mito od one stranke koja je bila u pravu samo da ne bi okaljali svoj
stalež ako učine štogod što im ne dolikuje naravi ili zvanju.

Tim je pravnicima načelo da se sve ono što se činilo prije može
na zakonit način opet; i zato se oni osobito brinu da pozapisuju
sve odluke koje su nekad izdane protiv obilne pravde i protiv općega
ljudskog razbora. Te se odluke, pod imenom precedencija, iznose
kao autoriteti da se opravdaju najnepravednija mišljenja; a suci
nikad ne propuštaju da po njima odlučuju.

Kad vode parbu, pomno se klone da uđu u jezgru parnici; ali
govore glasno, žeste se i dodijavaju koliko zastaju na svim
okolnostima koje ne vode svrsi. Na primjer u spomenutom već
slučaju; nikad ne pitaju po kakvu pravu i naslovu protivnik traži
moju kravu, nego je li on rekao da je krava crvena ili crna; jesu li joj
rogovi dugi ili kratki; je li travnik na kojem pase okrugao ili
četvoran; muze li se kod kuće ili u polju; od kakvih bolesti boluje, i
sve tako. Nakon toga zagledaju u precedencije, odgađaju stvar iz
dana u dan, pa će je za deset, dvadeset ili trideset godina presuditi.

Takoder treba spomenuti da ta družba ima svoj osobiti žargon
ili jezik, koji nijedan drugi smrtnik ne razumije i u kojem su im
napisani svi zakoni, a oni se osobito brinu da ih umnože; pritom su
sasvim smućkali pravu bit istine i laži, pravde i krvide, tako da treba
trideset godina dok se odluči jeli zemљa koju su mi djedovi kroz šest
pokoljenja namrli moja ili nekoga stranca koji je tri stotine milja od
mene.

U parnicama ljudi optuženih za zločine protiv države mnogo je
kraća i pohvalnija metoda: sudac se najprije obavještava kakvo je
raspoloženje u onih na vlasti, pa mu je onda lako objesiti ili izbaviti
zločinca, a strogo čuvati sve zakonske forme.

Tu mi domaćin upade u riječ i reče da je šteta što stvorove s
takvim silnim duševnim sposobnostima, kakvi su po mojoj opisu
zaciјelo ti pravnici, ne potiču da budu drugima učitelji u mudrosti i
znanju. Za odgovor ustvrdih njegovoj milosti da su oni u svemu
osim svojega posla obično najveće neznalice i glupani u nas,
najjjadniji u običnom razgovoru, otvoreni neprijatelji svakom znanju
i učenosti, i jednako voljni zavrtati čovječji razum u svakoj stvari u
razgovoru, kako ga zavrću i u svojem zvanju.

Šesta glava

Nastavak o prilikama u Engleskoj za kraljice Ane. — Karakter ministra predsjednika na europskim dvorovima.

Moj domaćin nije još nikako mogao razumjeti kakvi bi razlozi mogli poticati tu pravnicičku pasminu da se pletu, uzrujavaju i umaraju, te se udružuju u družbu za nepravdu jedino zato da svojim suživotinjama čine krivicu; i nije mogao dokučiti što ja to mislim reći kad velim da oni sve to čine za plaću.

Jako sam se namučio opisujući mu uporabu novca, materijal od kojega se izrađuje, i vrijednost metala.

Kad koji yahoo, rekoh, nakupi veliku množinu te skupocjene tvari, može kupovati što god želi: najfiniju odjeću, najsjajnije kuće, velike komade zemlje, najskuplje jelo i piće, i može birati između najkrasnijih žena. Kad, dakle, novac jedini može izvršiti sva djela, misle naši yahooi da im ga nema nikad dosta za trošak ili za štednju, kako su već po prirodnoj težnji skloni rasipnosti ili škrtosti. Bogataš se koristi radom siromahovim, a siromaha ima tisuća na jednoga bogataša. Većina našega naroda mora živjetijadno, raditi svaki dan za malu nadnicu, kako bi njih malo živjelo u obilju.

Pripovijedao sam opširno o tim i mnogim drugim stvarima te iste vrste; ali njegova se milost nije još snalažila; jer on se držao te misli da sve životinje imaju pravo na svoj dio zemaljskih proizvoda, pogotovo one koje su na čelu drugima. Zapitao me što su ta skupocjena jela i što će ona ikomu od nas, čemu nam trebaju.

Na to mu ja nabrojim pusta jela, koliko god sam se vrsta sjetio, i kako se na različite načine priređuju, a to se ne može ako se ne šalju morem brodovi u svaki kraj na svijetu i po pića, i mirodije, i nebrojene druge potrepštine.

Rekoh mu da se sva ta kugla zemaljska mora barem tri puta obići dok se za koju našu odličniju yahoovkinju ne pribavi doručak. On reče da je to zacijelo loša zemlja kad ne smaže hrane za svoje žitelje.

Ali najviše se čudio kako su takvi prostrani krajevi, po mojem opisu, bez ikakve svježe vode, te moraju slati preko mora po piće.

Ja mu odvratim da Engleska (dragiji moj rođeni kraj) proizvodi, kako se računa, tri puta veću množinu hrane nego što njeni žitelji

mogu potrošiti, a isto tako pića, izlučena iz žita ili iscijedena iz ploda nekoga drveća koje daje izvrsno piće; a taj je razmjer isti u svakoj životnoj potrepštini. Ali da podržimo raskoš i neumjerenost u muškaraca i taštinu u ženskih, otpravljamo najveći dio svojih potrepština u tuđe zemlje, a odande donosimo materijal za bolesti, ludost i opačinu, da se potroši kod nas. Iz toga proizlazi potreba da se velik dio našega naroda mora prehranjivati prosjačenjem, grabežom, krađom, varanjem, svodništvom, laskanjem, zavođenjem, krivim prisezanjem, glasovanjem, piskaranjem, zvjezdarsvom, trovanjem, bludom, licemjerstvom, klevetanjem, slobodomislenošću i sličnim poslovima.

Mnogo sam se namučio da mu protumačim svaki od tih izraza.

Vino se, rekoh, ne uvozi k nama iz tuđih zemalja zato da doskoči nestašici vode ili drugih pića, nego zato što je vino takvo piće koje nas razveseljuje muteći nam pamet, razbija sve turobne misli, rađa u glavi puste, neobuzdane sanje, diže naše nade i rastjeruje nam strah, obustavlja razumu na neko vrijeme sav rad i otima nam uporabu naših udova dok ne zapadnemo u tvrd san; no mora se priznati da se svagda budimo boležljivi i pokunjeni i da nas od pića zaokupljaju bolesti koje nam sneveseljuju i skraćuju život.

Ali uza sve to većina se našega naroda prehranjuje tim što pribavljuju bogatašima, ili jedan drugome, životne potrepštine ili lagodnosti. Na primjer, kad sam ja kod kuće, te se oblačim kako treba biti, onda nosim na tijelu rad stotine radnika; gradnja i namještaj moje kuće iziskuje ih još više, a još pet puta više da se nakiti moja žena.

Stadoh mu pripovijedati o drugoj vrsti ljudi, koji se prehranjuju njegovanjem bolesnika, a već sam jednom prilikom rekao njegovoj milosti da su mi mnogi momci pomrli od bolesti. Bila mi je najljuća muka da mu rastumačim što to mislim. Lako mu je bilo razumjeti da houyhnhnm nekoliko dana prije smrti oslabi ili oteža, ili da po nesreći ozlijedi koji ud; ali ne može biti, misli on, da bi priroda, koja sve stvara savršeno, mogla trpjeti da se u našem tijelu rađaju kakve muke, pa bi želio čuti razlog takvu nerazjašnjivu zlu.

Hranimo se nebrojenim stvarima, rekoh, koje djeluju jedna protiv druge; jedemo kad nismo gladni, a pijemo kad ne osjećamo žeđ; sjedimo po cijele noći i pijemo jaka pića, a ne zalažemo ni zalogaj; to nas raspolaze za lijenost, raspaljuje nam tijelo, prenaglije ili sprečava probavu. Nevaljale yahoovkinje dobivaju

neku bolest koja uzrokuje trulost u kostima onima što njima padaju u zagrljaj; ta bolest i mnoge druge bolesti prelaze s oca na sina, te se mnogi rađaju na svijet s komplikiranim bolestima.

Ne bi bilo kraja kad bih uzeo nabrajati sve bolesti što spopadaju ljudsko tijelo, jer neće ih biti manje od pet-šest stotina, a razasute su po svakom udu i zglobu, ukratko, svaki dio, vanjski i nutarnji, ima svojih zasebnih bolesti. Za njihovo liječenje odgaja se u nas vrsta ljudi kojoj je zvanje, ili izlika, liječiti bolesnike. A jer sam donekle vješt toj struci, rekoh, ja bih za zahvalnost vašoj milosti ispriповједao svu tajnu i metodu kako oni postupaju.

Osnovno im je načelo da sve bolesti nastaju od prepunoće; odатle zaključuju da tijelu treba veliko isprāžnjivanje, bilo prirodnim putem, bilo gore na usta. Prvi im je posao da od biljaka, ruda, smola, ulja, Ijusaka, soli, sokova, haluga, ekskremenata, kore s drveća, zmija, krastavih i zelenih žaba, pauka, mesa i kostiju mrtvih ljudi, ptica, zvijeri i riba naprave smjesu koja je po mirisu i okusu najgadnija, najgnusnija i najodurnija što se može smisliti, pa ju želudac s gađenjem odmah izbacuje, a to se zove lijek za bljuvanje; ili još, s toga istoga skladišta, s nekoliko drugih otrovnih dodataka, određuju nam oni medicinu, koja je crijevima jednako nemila i odurna, da je uzmemo na gornji ili donji otvor, kakve je onda slučajno volje liječnik: ta medicina otvara utrobu i sve istjeruje; a to oni zovu lijekom za čišćenje ili klistirom. Jer je priroda (kako liječnici tvrde) gornji prednji otvor namijenila jedino za unošenje čvrste i tekuće hrane, a donji stražnji za izbacivanje, pa se ti umješnici genijalno domišljaju: u svakoj se bolesti priroda potiskuje sa svojega mjesta, i zato, da bi se vratila na svoje mjesto, mora se tijelo liječiti upravo na oprečan način; svakomu se otvoru mora promijeniti funkcija, pa se čvrsta i tekuća hrana utjeruje u stražnjicu, a isprāžnjavaju se usta.

No, osim zbiljskih bolesti, snalaze nas još mnoge druge samo uobražene bolesti, za koje su liječnici izmisliili uobraženo liječenje: zovu se različitim imenima, a isto tako i ljekarije koje su podesne za njih; od tih bolesti svagda boluju naše yahoovkinje.

Velika je odlika u toj družbi njihova vještina u prognostici, a u tom se rijetko varaju; njihovo poricanje u zbiljskim bolestima, kad porastu do neke opasnosti, sluti obično na smrt, koja je uvijek u njihovoj vlasti, a ozdravljenje nije; ako se nakon toga, kad su oni već presudili, iznenada javi poboljšanje, znaju oni kako će

prikladnom dozom dokazati svijetu svoju oštoumnost, da ih ne bi krivili da su lažni proroci.

Oni su također osobito korisni muževima i ženama kojima dozlogrdi vjenčani drug; najstarijim sinovima, državnim ministrima, a često i vladarima.

Prije sam u nekoj prilici razgovarao s domaćinom o načinu vladanja općenito, a osobito o našem odličnom ustavu, koji je po pravu na čudo i zavist svemu svijetu. No kako sam tu slučajno spomenuo državnoga ministra, naložio mi on malo zatim da mu kažem kakav to rod yahooski nazivam tim imenom.

Ja mu rekoh da je državni ministar predsjednik (a tu osobu kanim opisati) stvor koji ne zna za radost i tugu, ljubav i mržnju, milosrđe i gnjev; ne gaji barem drugih strasti, nego samo silnu želju za bogatstvom, vlašću i titulama; upotrebljava riječi za sve osim za iskazivanje svojih misli; nikad ne govori istinu, nego jedino s nakanom da biste ju držali za laž; i ne govori laž nego s namjerom da biste ju držali za istinu; oni o kojima iza leđa govori najgore najsigurniji su za unapređenje; a kad vas počne hvaliti drugima, ili vama samima, od tog ste dana propali. Najgori znak što ga možete dobiti, to je obećanje, pogotovo kad je potvrđeno prisegom; iza toga se svaki pametan čovjek uklanja i odustaje od svake nade.

Tri su metode da postaneš ministar predsjednik. Prva je ako znaš mudro raspolažati ženom, kćeri ilisestrom; druga ako izdaš ili potkopaš prethodnika; a treća ako na javnim zborovima gorljivo bjesniš protiv dvorske pokvarenosti. Ali mudar će vladar najradije odabratи onoga koji se služi ovom posljednjom metodom; jer takvi su revnitelji uvijek najpokorniji i najposlušniji volji i strastima svojega gospodara.

Ti se ministri, kad su im sve službe na raspolaganju, drže na vlasti miteći većinu u senatu ili u velikom vijeću; a naposljetku se jednim sredstvom, zaključkom o indemnitetu (opisao sam mu što je to) osiguravaju od naknadnoga obračunavanja, te se povlače iz javnosti, natovareni otimačinom od naroda.

Palača ministra predsjednika seminar je u kojem se drugi odgajaju za njegov posao; paževi, lakaji i vratar povode se za gospodarom, postaju državni ministri u svojim pojedinim okruzima, te uče da se ističu trima glavnim svojstvima: bezobraštinom, laganjem i podmitljivošću. Njima se prema tome, na manji način, dodvoravaju ljudi prvih staleža; a nekoj od njih postižu vještinom i

besramnošću da preko nekoliko stepenica budu svojemu gospodaru nasljednici.

Njemu obično gospoduje ocvala bludnica, ili miljenik sluga; oni su tuneli po kojima se iskazuje svaka milost, te se u posljednjoj instanciji mogu nazivati gospodarima u kraljevini.

Jednoga dana, kad je domaćin čuo da spominjem plemstvo u mojoj domovini, izvolio mi izreći kompliment koji ne želim i ne zaslužujem: Siguran je, reče, da sam se ja rodio zacijelo u kojoj plemenitoj obitelji jer likom, bojom i čistoćom daleko nadilazim sve yahooe njegove zemlje, premda se čini da zaostajem po jakosti i okretnosti, što se valjda mora pripisati mojemu načinu života, koji je drukčiji nego u onih drugih životinja; osim toga, nisam samo obdaren darom govora nego i nekim rudimentima razuma, toliko da sam svim njegovim znancima na čudo.

Uputio me da kod houyhnhnma bijelac, riđo i žerav nisu tako savršena oblika kao šarac, zelenko i vranac; niti se rađaju s jednakim umnim darovima ili sposobnošću da bi ih usavršili; i zato ostaju navijek u služiteljskom staležu i nikad ne teže oženiti se izvan svojega plemena, što bi se u ovoj zemlji smatralo strašnim i neprirodnim.

Zahvalio sam njegovoj milosti najponiznije za dobro mišljenje što ga je izvolio steći o meni; ali sam mu ujedno ustvrdio da sam od nižega roda, od priprostih, čestitih roditelja, koji su tek mogli prilično me odgojiti: plemstvo je u nas posve drukčije nego što on misli; naši se mladi plemići odmalena odgajaju u besposlici i raskoši; čim im godine dopuste, troše oni svoju snagu i dobivaju od razuzdanih ženskih odurne bolesti; a kad gotovo spiskaju imutak, žene se ženom neznatna roda, neugodnom osobom, nezdrava tijela: uzimaju (jedino radi novca) ženu koju mrze i preziru. Porod iz takvih brakova obično su skrofulozna, rahitična ili nakazna djeca; zato porodica rijetko traje dulje od tri pokoljenja, ako se žena ne pobrineza zdrava oca, između susjeda ili slugu, da usavrši i produži rod. Slabo, bolesno tijelo, mršavo lice, blijeda boja, pouzdani su znaci plemenite krvi; a zdrava, snažna pojava takva je sramota za otmjena čovjeka da svijet zaključuje: pravi mu je otac bio konjušar ili kočijaš. Duševna mu zaostalost teče usporedo s tjelesnom, jer je smjesa mušičavosti, tuposti, neznanja, tvrdoglavosti, pohote i ponosa.

Bez pristanka te dične družbe nijedan se zakon ne može uvesti,

dokinuti ili promijeniti; a ti plemići odlučuju i o našim posjedima, bez priziva.

Sedma glava

Piščev veliko rodoljublje. — Domaćinove primjedbe o ustavui vladavini u Engleskoj, kako ih opisuje pisac, sa sličnim zgodama i usporedbama. — Domaćinove primjedbe o ljudskoj prirodi.

Neka se čitatelj ne čudi kako sam se mogao nakaniti da svoj vlastiti rod ovako iskreno prikažem jednoj vrsti koja je već i odviše bila voljna da najlošije sudi ljudskom plemenu, zbog potpune moje sličnosti s njihovim yahooima. Ali moram iskreno priznati, mnoge vrline tih odličnih četveronožaca, u opreci spram ljudske pokvarenosti, toliko su mi otvorile oči i proširile moje znanje da sam počeо promatrati ljudska djela i strasti sa sasvim drukčijega gledišta i misliti da nije vrijedno štedjeti čast mojega soja; a to i nisam mogao pred osobom ovako oštra suda kao što je moj domaćin, koji me svaki dan znao uvjeriti o tisuću mojih pogrešaka, a ja ih donde nisam ni zapažao i u nas se ne bi ni brojile među ljudske slabosti. Po njegovu sam primjeru naučio da nadasve mrzim svaku lažljivost i pretvaranje; a istina mi se učinila tako ljupkom da sam odlučio sve žrtvovati njoj.

Hoću biti iskren čitatelju i priznajem da je bio još i mnogo jači razlog toj slobodi s kojom sam prikazao prilike. Nisam još bio proveo u toj zemlji godinu dana, a tako sam zavolio i počeo cijeniti žitelje da sam čvrsto odlučio nikad se više ne vratiti k ljudskomu rodu, nego ču preostali život svoj provesti među tim divnim houyhnhmima, u razmatranju i izvršavanju svake vrline; ovdje mi ne može biti primjera ni pobude za opačinu. Ali udes, moj vječni neprijatelj, bio je odlučio da me ne zapadne tako velika sreća. No ipak mi je sada neka utjeha kad mislim da sam u onom što sam kazao o svojim zemljacima umanjivao njihove mane koliko god sam smio pred ovako strogim ispitivačem; a sve sam navraćao na povoljnju stranu koliko god se moglo. Jer zaista, kojega živoga čovjeka ne bi prevladala sklonost i pristranost spram domaje?

Ispripovijedao sam bit različitih razgovora svojih s domaćinom

za većega dijela onoga vremena što sam imao čast biti u njegovoj službi; ali sam zaista, kratkoći za volju, ispustio mnogo više nego što je ovdje zapisano.

Kad sam mu izrekaod odgovore na sva pitanja, i radoznalost mu se kanda sasvim zadovoljila, poslao on jednoga ranog jutra po mene i naložio mi da, nešto podalje, sjednem preda nj. (Tu mi čast nije nikad prije iskazao.) Reče mi da je vrlo ozbiljno razmišljao o svemu mojem pripovijedanju, i što se tiče mene samoga i moje domovine; on nas drži za neku vrstu životinja koje je zapao, kakvim slučajem, ne zna se on domisliti, malen trunak razuma, a mi se njime ne služimo nikako drukčije nego da uz njegovu pomoć goršamo svoje prirodne opačine i da stječemo nove što nam ih priroda nije dala; mi otimamo sebi ono malo sposobnosti kojima nas je priroda obdarila; velik nam jeuspjeh u umnožavanju naših prirođenih nedostataka i kao da provodimo sav život u uzaludnom nastojanju da ih nadomjestimo vlastitim pronalascima. Što se tiče mene, jasno je da nemam ni jakosti ni okretnosti običnoga yahooa; slabo hodam na stražnjim nogama; smislio sam kako mi pandže neće biti ni za porabu ni za obranu, i kako će ukloniti s brade dlake, koje su određene da budu zaštita od sunca i nevremena. Naposljetu, niti mogu brzo trčati niti se na drveće penjati kao moja braća, kako ih je zvao, yahooi u njegovoj zemlji.

Naše upravne i zakonodavne uredbe potječu očito iz naših grdnih nedostataka u razumu, dakle i u krepsti, jer razum sâm dovoljan je za vladanje razumnim stvorenjima; zato mi ne smijemo sebi pripisivati to svojstvo, upravo zbog obavijesti što sam mu ih dao o svojem narodu; premda je jasno razabrao kako sam ja, da ih zakrilim, zatajio mnogo pojedinosti i često »rekao ono što nije«.

Još se jače učvrstio u tome mišljenju kad je video da isto onako kako se svaka crta mojega tijela podudara s drugim yahooima, osim gdje je na pravu štetu moju, u jakosti, brzini i okretnosti, kratkoći mojih pandža i u nekim pojedinostima gdje priroda nije sudjelovala, tako je po mojem prikazu u našem životu, našim običajima i našem radu razabrao neku sličnost u našem duševnom stanju.

Zna se, reče, da se među sobom yahooi mrze ljuće nego ikakve različite pasmine životinjske; obično se spominje da je tomu uzrok odurnost njihovih likova, koju svi oni mogu vidjeti u drugih, ali ne mogu vidjeti na sebi. On je zato uzeo misliti da nije nepametno što mi pokrivamo tijelo i tim pronalaskom skrivamo jedan od drugoga

naše grdobe, koje bi se inače teško podnosile.

Ali sada vidi da se prevario i da razmirice onih životinja u njegovi zemlji potječu iz istog razloga i načina kako sam mu ih ja opisao. Jer i ako vi, reče, pred pet yahooa bacite onoliko hrane koliko bi bilo dosta za pedeset, onda oni neće mirno jesti, nego će se počupati i svaki će se pomamiti da sve prigrabi sam; i zato obično stoji uz njih sluga kad se hrane vani, a koji budu zadržani kod kuće, povezivani su razdaleko.

Ako koja krava skapa od starosti ili slučajno prije nego što ju je koji houyhnhnm spremio za svoje yahooe, povrjet će jatimice oni iz susjedstva da je otmu, i onda nastaje onakva bitka kakvu sam ja opisao, sa strahovitim ranama od pandža na obje strane, premda rijetko mogu ubiti jedan drugoga, jer nemaju onakvih podesnih smrtonosnih naprava kakve smo mi izumili.

Jednom se takav boj zametnuo između yahooa nekojih susjeda, bez ikakva vidljiva povoda; oni iz jednoga kraja vrebaju na svaku priliku da iznenade najbliže dok se još nisu pripravili. Ali ako vide da im se naum izjalovio, vraćaju se kući, pa kako nemaju neprijatelja, zameću, kako ja to zovem, građanski rat između sebe.

Po nekim poljima u njegovoј zemlji ima neko blistavo kamenje za kojim yahooi silno ginu; a kad je to kamenje dijelom u zemlji, kako ponekad biva, kopaju oni pandžama po cijele dane dok ga ne iskopaju, pa ga odnose i u gomilama skrivaju u svojim stajama; a svejednako se ogledavaju silno oprezno oko sebe, od straha da drugi ne bi pronašli njihovo blago.

Domaćin mi reče da nikad nije mogao dokučiti tu neprirodnu pohlepu, a ni čemu bi to kamenje moglo koristiti yahooima; ali sada misli da to možda potječe iz onoga istoga izvora lakovosti što sam je pripisao čovječanstvu.

Jednom je on, za pokušaj, gomilu toga kamenja tajom uklonio s mjesta gdje ju je bio zakopao jedan od njegovih yahooa; kad je prljava životinja opazila da joj je nestalo blago, svikala glasnom kuknjavom cijeli čopor onamo, zaurlala nevoljno, a onda zaokupila druge gristi i trgati; stala ginuti, nije htjela ni jesti, ni spavati, ni raditi, dok nije naložio jednom slugi neka kradom odnese kamenje u onu istu rupu i sakrije ga kao i prije; a kad ga je našao njegov yahoo, odmah se ovaj opet snašao i udobrovoljio, ali se svojski pobrinuo da ga ukloni u bolje skrovište, i otad je ta životinja vrlo uslužna.

Dalje mi domaćin reče, a to i sâm bijah opazio, da se po onim

poljima gdje toga blistavoga kamenja ima u obilju biju najžešći bojevi što ih prouzročuju provale susjednih yahooa.

Kad dva yahooa, reče, nađu u polju takav kamen te se pokavže čiji će biti, onda se obično okoristi treći i odnese ga obojici.

Ustvrdio domaćin da to svakako nalikuje ponešto na naše parnice; u tom ga radi našega ugleda nisam pobijao, kad je ta odluka koju je on spomenuo mnogo pravednija od mnogih presuda u nas; jer tužitelj i tuženik nisu ovdje izgubili ništa osim kamena za koji su se otimali; a naši sudovi ne bi odustali od te parnice dokle god ijednomu od njih ništa preostaje.

Domaćin moj nastavi razgovor i reče kako ništa nije yahooe gore omrznulo nego njihova neizbirljiva pomama da sve proždiru na što se namjere, bile to biljke, korijenje, bobice, gnjilo životinjsko meso, ili sve smiješano: a osobito im je svojstveno da im je draže ono što ugrabe ili ukradu u većoj daljini nego mnoga bolja hrana što im se pribavlja kod kuće. Ako imaju toliko plijena, jedu sve donde dok gotovo ne puknu; poslije toga žvaču neki korijen što im ga je priroda pokazala, te se sasvim ispraznjuju.

Ima još jedan korijen vrlo sočan ali ponešto rijedak i teško se nalazi; yahooi ga traže vrlo pomamno i sišu ga s velikom slašću; od njega im iste posljedice kao nama od vina. Omamljeni njime gdjekad se grle, a gdjekad čupaju, pa riču, cere se, blebeću, teturaju, kotrljaju se i padaju u blato i tonu u san.

Opazio sam doduše da su yahooi jedine životinje u tom kraju koje boluju od takve bolesti; ali tih je bolesti mnogo manje nego u konja kod nas, i ne zadobivaju se od loša postupka, nego od nečistoće i proždrljivosti te gnušne životinje. A jezik im ima samo opće ime za te bolesti, uzeto od imena te životinje, i zove ih *hnea yahoo*, to jest yahooska bolest; a za liječenje se propisuje mikstura od njihovih vlastitih izmetina i mokraće, koja se silom nalijeva yahooou u grlo. Vidio sam kasnije često da se uzima s uspjehom, pa ju ovdje otvoreno preporučujem svojim zemljacima, za opće dobro, kao divan specifičan lijek od sviju bolesti prouzrokovanih prenatrpavanjem.

Što se tiče učenosti, vladavine, umjetnosti, proizvodnje i sličnoga, priznao moj domaćin, nalazi on malu, ili ne nalazi nikakvu sličnost između yahooa u ovoj i u našoj zemlji. On misli da jedinu jednakost razabire u našoj naravi.

Čuo je doduše što neki radoznali houyhnhnmi kazuju: da u

većini stada ima neki yahoo koji vlada (kao što u nas ovdje u zvjerinjaku ima vodič ili prvak jelen) i koji je uvijek nakaznijega tijela i pakosnije naravi nego itko drugi. Taj vođa ima obično miljenika, što god je sličnjega mogao naći, a tome je posao da liže svojemu gospodaru noge i stražnjicu i da mu u staju dotjeruje ženke; zato bude kadšto nagrađen komadom magarećega mesa. Toga miljenika mrzi cijelo stado, i zato se on, da obrani sebe, zadržava uvijek blizu svojega glavara. Služba mu obično traje dok se ne nađe koji gori; ali onoga časa kad bude otpušten, dolaze svi listom yahooi iz toga kraja, mlađi i stari, mužjaci i ženke, s nasljednikom njegovim na čelu, i ispraznuju se na njega od glave do pete. Ali koliko se to može primijeniti na naše dvorove i miljenike i državne ministre, reče moj domaćin, odlučit ću najbolje ja sam.

Nisam se usudio odgovoriti na njegovu zlobnu podvalu što ljudski razum ponizuje ispod oštromnosti običnoga lovnoga psa, koji zna dovoljno suditi da razlikuje i da ide za lavežom najveštijega psa u čopor, pa se nikad ne vara.

Domaćin mi reče da ima u yahooa nekoliko osobitih svojstava, ali on nije opazio da ih ja spominjem u svojem izvještaju o čovječanstvu, ili ih barem spominjem vrlo malo. Reče mi: onim su životinjama, kao i drugim skotovima, ženke zajedničke; ali se razlikuju po tom što yahoovkinje pripuštaju mužjake kad su trudne; a mužjaci se kavže i tuku sa ženkama isto onako ljuto kao i među sobom; i jedan je i drugi postupak takva gadna surovost do koje nije stiglo nikad nijedno osjećajno stvorene.

Još se nečemu on čudi u yahooa: posrijedi je njihova neobična sklonost nečistoći i blatu, kad je u sviju drugih životinja prirodna ljubav za čistoću.

Što se tiče dviju prvih optužaba, drage sam ih volje propustio bez ikakva odgovora, jer nisam znao ni riječ kazati u obranu svoje pasmine, a to bih inače zacijelo rado učinio. Ali od optužbe da je naša nečistoća neobična, lako bih obranio čovječanstvo kad bi u tom kraju bilo ijedne svinje (a na nesreću moju nije ih bilo), koja je doduše po stvorenju svojem blaži četveronožac nego yahoo, ali se zapravo ne može, po mojem pokornom sudu, držati da je baš čista; a to bi priznala i sama njegova milost da je ikad vidjela svinju kako prljavo ždere, i kako se valja u nečistoći i spava u kaljuži.

Domaćin je spomenuo još jedno drugo svojstvo što su ga njegove sluge opazile u nekih yahooa, a on ga ne može nikako

dokučiti. Reče mi: yahooa zna gdjekad snaći hir da se zavuče u kut, leži, riče i stenje, i nogom caka svakoga tko mu priđe, premda je mlad i debeo, nije ni bez hrane ni bez vode, pa se sluga ne može domisliti što ga boli. A pronašli su da mu je jedini lijek natjerati ga na težak posao, pa će se onda zacijelo osvijestiti.

Na to sam šutio, od pristranosti za svoju pasminu; ali sam jasno razabrao pravu klicu toj mušičavosti, koja zaokuplja samo lijenčine, razbludnike i bogataše; ako oni budu prisiljeni na onaj isti način života, jamčim da će se izliječiti.

Njegova milost još primijeti kako yahooska ženka staje često za koji humak ili grm te gleda mlađake što prolaze, onda se promalja i skriva, i služi se mnogim budalastim kretnjama i krevelji se, a opazio se da ona u to vrijeme najneugodnije zaudara; pa kad joj se koji mužjak približi, polako mu uzmiče, često se obazirući, te tobože u strahu otrči na koje zgodno mjesto kuda zna da će mužjak za njom.

Ako pak tuđa ženka dođe među njih, obilaze tri-četiri ženke oko nje, pa bulje, blebecu, cere se i svu je onjuškuju; a onda se odvraćaju s kretnjama koje se čine da iskazuju prezir i omalovažavanje.

Možda bi moj domaćin mogao biti uglađeniji u tom mudrovanju, do kojega je došao i onim što je sam motrio, i onim što su mu govorili drugi; ali nisam mogao bez čuda i bez velika jada uočiti kako su načela raskalašenosti, koketerije, pokude i sablazni prirođeni instinkt u ženskadije.

Očekivao sam svaki čas da će moj domaćin optužiti yahooe za one neprirodne pohote muške i ženske, što su u nas tako obične. Ali čini se da priroda nije bila tako iskusna učiteljica; a te profinjenije naslade puki su proizvod umjetnosti i razuma na našoj strani zemaljske kugle.

Osma glava

Pisac priopćuje nekoliko pojedinosti o yahooima. — Velike vrline houyhnhnmske. — Odgoj i vježbe njihove mlađeži. — Njihova opća skupština.

Kako mislim da ja zacijelo mnogo bolje razumijem čovječju prirodu nego što bi je mogao razumjeti moj domaćin, lako mi bješe onu značajku koju je iznio o yahooima primjeniti na sebe i na svoje zemljake; a mislio sam da će svojim promatranjem doći još do daljih otkrića. Zato sam često molio njegovu milost da me pusti među yahooska stada u susjedstvu: to mi je svagda vrlo milostivo dopuštao: bio je potpuno uvjeren, moja mržnja na te skotove obranit će me, i neće me oni iskvariti. Njegova mi milost odredila za stražu jednoga slugu, jaka riđana, vrlo pouzdana i dobroćudna: bez njegove se zaštite ne bih ni usudio krenuti u takve pustolovine.

Već sam pripovjedio čitatelju koliko su mi dodijavale te gnušne životinje kad sam došao; a poslije sam im tri-četiri puta gotovo zapao u pandže, kad bi se dogodilo da malo odlutam bez svojega noža. A razložito sudim, one su ponešto slatile da sam ja od njihova roda, jer sam često znao zasukati rukave i njima pred očima ogoliti ruke i prsa kad je moj zaštitnik bio uz mene. Onda bi mi se oni približavali koliko god bi smjeli, i poput majmuna oponašali što ja radim, ali uvijek s velikim znacima mržnje; kao što će pitomu čavku s kapicom i čarapama proganjati uvijek divlje čavke ako slučajno dospije među njih.

Oni su još odmalena vrlo hitri. Međutim, uhvatio sam jednom mlada mužjaka od tri godine i sa svakojakom nježnošću pokušao umiriti ga; ali mali nestaskaško uzeo žestoko vikati, grepsti i gristi, pa sam ga morao pustiti; a i bilo je krajnje vrijeme, jer nas je s bukom saletjela cijela rulja starih yahooa, no kad su razabrali da je mladunče živo i zdravo (jer je pobjeglo), a uz mene je moj riđan, nisu se usudili prići bliže.

Opazio sam da meso mlade životinje zaudara vrlo gadno; smrad je nekako između lasice i lisice, ali mnogo neugodniji.

Zaboravio sam još nešto (a čitatelj bi mi možda oprostio kad bih to sasvim ispuštilo): onaj je gnušni skot, dok sam ga držao u rukama, ispraznio meni na odjeću gadne svoje izmetine, neku žutu

tekućinu; ali, na svu sreću, bio je odmah do nas potočić: tu sam se oprao štogod sam čistije mogao; a nisam se usudio domaćinu pred oči dok se nisam valjano provjetrio.

Koliko sam mogao razabrati, yahooi su najneuputniji od sviju životinja; sposobnost im ne dopire nikad dalje nego da vuku ili nose terete. No, ja mislim, taj nedostatak nastaje samo od njihove naopake, tvrdokorne čudi. Jer oni su lukavi, zlobni, nevjerni i osvetljivi. Snažni su i smioni, ali strašljiva duha, dakle bezobrazni, podli i okrutni. Razabrao sam da su crvenokosi i na muškoj i na ženskoj strani razbludniji i pakosniji nego drugi, koje još uvelike nadmašuju jakošcu i radinošcu.

Houyhnhnmi drže yahooe za obične poslove u kolibama, koje im nisu daleko od kuće; ali drugi se šalju u polja, gdje iskapaju korijenje, jedu različite biljke i traže mrcine, ili gdjekad love lasice i *luhimuhe* (vrsta divljih štakora), koje oni pomamno proždiru. Priroda ih je naučila da na obroncima kopaju noktima duboke jame i lježu u njih; jedino su za ženke rupčage prostranije, da mogu stati dva-tri mladunčeta.

Plivaju od djetinjstva kao žabe i mogu dugo ostati pod vodom, gdje često hvataju ribe, a ženke ih nose kući mladima. A nadam se da mi čitatelj neće zamjeriti ako ovom prilikom pripovjedim jednu neobičnu zgodu.

Kad sam jednoga dana bio vani s mojim zaštitnikom riđanom, a žega pripekla, zamolim ga da se okupam u rijeci, koja je blizu. On mi dopustio, te se ja odmah skinuo do gola i polako ušao u rijeku. Slučajno je za humkom stajala mlada yahoovkinja, vidjela sve što biva, raspalila se požudom (kako smo se domislili riđan i ja), dotčala žurno i skočila u vodu pet lakata odande gdje sam se ja kupao. Nikad se u životu nisam tako strahovito uplašio. Riđan je pasao podalje, ne sanjući ni o kakvojnezgodi. Ona me zagrlila na najodurniji način. Ja zaviknuo iz svega glasa, riđan dotčao uzagrepce k meni, i onda ona, preko volje, ispusti svoj pljen i skoči na drugu obalu: ondje je stajala, buljila i urlala dokle god sam se oblačio.

To je bila zabava mojemu domaćinu i njegovima, a meni ljut jad. Jer sada nisam više mogao poricati da sam pravi yahoo, po svakom udu i po licu, kad ženke osjećaju prirodnu sklonost prema meni kao prema nekomu od svoje pasmine; a toj životinji i nije kosa bila crvena (što bi bila neka isprika za ponešto neobičnu požudu),

nego crna kao trnjina, a i lice joj nije bilo tako silno grdobno kao u drugih od njene pasmine; mislim da joj nije bilo više od jedanaest godina.

Tri sam godine proživio u toj zemlji, i čitatelj će, mislim, očekivati da ga, poput drugih putnika, izvijestim nešto o običajima i navadama tamošnjih žitelja, što sam zaista najviše i nastojao proučiti.

Kako je te plemenite houyhnhnme priroda obdarila općom ljubavlju za sve vrline, te oni nemaju ni pojma ni ideje o onom što je nevaljano u razumnu stvorenju, to im je glavno načelo razviti razum, da on potpuno vlada njima. U njih razum i nije problematična točka kao u nas, gdje možeš uvjerljivo i dokazivati i pobijati isto pitanje; nego te sam razum odmah uvjeri, kao što i mora biti, jer ga nisu zamutili, pomračili ga, promijenili mu boju, strast i interes.

Sjećam se s kolikom sam teškom mukom protumačio domaćinu što znači riječ mišljenje, ili kako se može o kojoj stvari raspravljati; jer razum nas uči da tvrdimo ili poričemo samo onda kad smo sigurni; a dalje od našega znanja ne možemo ni jedno ni drugo. Tako da su prepirke, svađe, rasprave i tvrdokornost u lažnim ili dvojbenim tvrdnjama nepoznate među houyhnnmima.

Isto tako, kad bih mu uzeo tumačiti različite naše prirodoslovne sustave, smijao se: kako se stvorene, koje bi htjelo biti razumno, ponosi poznavanjem tuđega nagadanja, i to u stvarima gdje to znanje, sve da je i sigurno, ne bi ništa koristilo. U tom se on sasvim slaže sa Sokratovim mislima, kako ih tumači Platon; spominjem to u najveću čast tome prvaku među filozofima.

Često sam otad razmišljao koliko bi takav nauk opustošio europske knjižare i kolike bi se staze k slavi zakrčile onda u učenom svijetu.

Prijateljstvo i dobrohotnost dvije su glavne vrline u houyhnhnma, a nisu ograničene na pojedince, nego se odnose na sav rod. Sa strancem iz najdaljeg kraja postupaju kao s najbližim susjedom; i kamo god došao, on je kod kuće. Na pristojnost i uljudnost paze nadasve, ali su puke neznalice u ceremonijama.

Ne luduju za svojim ždrepčićima i ždrebicama, ali briga za odgoj njihov proizlazi sasvih iz diktata njihova razuma. A ja sam vidio da moj domaćin iskazuje susjedskom porodu istu ljubav koju i svojemu. Oni kažu da ih priroda uči ljubavi za svoju pasminu, i samo razum odlikuje one u kojih je veća vrlina.

Kad houyhnhnmska matrona rodi po jedno mладунче od svakoga spola, ne druži se više s mužem, osim ako slučajno izgube koje mладунче, što se vrlo rijetko događa; no u takvu se slučaju opet združuju; ili ako takva nevolja pogodi koga čija je žena prešla dob za rađanje, onda im koji drugi par pokloni jedno od svoje ždrebadi i tada se ovi opet druže dok majka ne zatrudni. Ta je opreznost potrebna da se zemlja ne prenapuči. Ali pleme nižih houyhnhnma, koji su rođeni zato da budu sluge, nije u tom tako ograničeno; njima je dopušteno da rađaju po troje od svakoga spola, da budu sluge u plemenitim porodicama.

U brakovima paze pomno da odaberu onakve boje koje im neće potomcima stvoriti neugodnu mješavinu. U mužjaka se najviše cijeni jakost, a u ženke milina: ali ne radi ljubavi, nego da se pasmina očuva od izrođenja; jer ako se koja ženka slučajno odlikuje jakošću, bira joj se muž po miloti.

Za udvaranje, ljubav, darove, udovštinu, opskrbu oni i ne znaju; niti imaju riječi kojima bi to izražavali u svojem jeziku. Mladi se par sastaje i združuje jedino zato što su im tako odlučili roditelji i prijatelji: oni vide da to biva svaki dan i drže to za jedno od potrebnih djela razumna bića. Ali o povredi braka, ili bilo kakvoj drugoj bludnosti, nije se nikad ni čulo, te bračni par provodi život u istom prijateljstvu i uzajamnoj dobrohotnosti kakvu iskazuju i svima drugima od iste pasmine, s kojima se sastaju, bez ljubomornosti, zaluđenosti, svađe ili nezadovoljstva.

U odgoju mladeži obaju spolova metoda im je divna, i vrijedilo bi nam povoditi se za njom. Ne dopušta im se ni da dirnu zrno zobi, osim u neke dane, sve do osamnaeste godine; ni mlijeka, nego samo rijetko; a ljeti pasu dva sata izjutra i isto toliko navečer, kao i njihovi roditelji; ali slugama se ne dopušta više od pola toga vremena, a velik dio njihove trave donosi se u staje gdje je jedu u najpogodnije sate, kad posao dopušta.

Umjerenost, marljivost, tjelesno kretanje i čistoća pouke su koje se jednako nalažu mladeži obaju spolova: a moj je domaćin smatrao strašnim u nas što ženke odgajamo drukčije nego mužjake, osim za neke poslove u kućanstvu. Zato polovica naših urođenika, primjetio je pravo, nije ni za što drugo nego da rađa na svijet djecu; a što mi brigu o svojoj djeci povjeravamo takvim nekorisnim životinjama, reče on, još je veći dokaz naše zvјerske naravi.

Ali houyhnhnmi odgajaju svoje mlade u jakosti, brzini i

srčanosti, vježbajući ih da se utrkuju gore i dolje po strmim brežuljcima i po tvrdoj, kamenitoj zemlji; a kad se sasvim oznoje, naređuju im da poskaču preko glave i ušiju u ribnjak ili u rijeku. Četiri puta u godini okuplja se mladež u kraju da pokaže svoju vještina u trčanju i skakanju i u drugim natjecanjima gdje treba jakosti i okretnosti; pobjednika ili pobjednicu nagrađuju pjesmom u njegovu ili njezinu slavu. Za tu svečanost služe otjeraju u polje stado yahooa, natovareno sijenom, zoblju i mlijekom, za jelo houyhnhnmiima, a zatim te skotove odmah tjeraju natrag, da ne bi bili na štetu zboru.

Svake četiri godine, o proljetnoj ravnodnevici sastaje se skupština svega naroda na ravnici, dvadesetak milja od naše kuće, i traje pet-šest dana. Tu ispituju stanje i prilike u pojedinim krajevima; obiluju li ili oskudjevaju sijenom, ili zoblju, ili kravama, ili yahooima; pa bude li gdje ikakve nestašice (a to samo rijetko biva), odmah će joj doskočiti jednodušnim pristankom i zbirštinom. Tu se uređuje i raspoređivanje djeecom; ako, primjerice, koji houyhnhnm ima dva mužjaka, mijenja on s kakvim drugim, koji ima dvije ženke; ako pak koje dijete bude slučajno izgubljeno, a materi je već prošlo doba za rađanje, odlučuje se koja će obitelj u kraju roditi drugo dijete da nadoknadi gubitak.

Deveta glava

Velika rasprava u općoj skupštini houyhnhnmskoj i što se zaključilo.

— *Houyhnhnmska učenost.* — *Njihove gradnje.* — *Njihov način pokapanja.* — *Nedostatak njihova jezika.*

U houyhnhnmskim skupštinskim zaključcima vlada obično jednodušnost, sve ako se skupštinari i sastaju s različitim mišljenjima, jer nijedan se houyhnhnm ne stidi da se razborom i razlozima dade preobratiti. Jedna se od tih velikih skupština održavala za mojega vremena, poprilići tri mjeseca prije mojega odlaska, i moj je domaćin pribivao kao predstavnik našega kraja. Na toj se skupštini nastavila stara njihova rasprava i zaista jedina prepirka što je ikad bila u njihovoj zemlji; o njoj me domaćin nakon svojega povratka izvjestio vrlo potanko.

Pitanje o kojem se raspravljalо bilo je: trebaju li yahooi biti zbrisani s lica zemaljskoga. Jedan skupštinar, koji je bio za taj prijedlog, iznio je nekoliko vrlo jakih i zamašnih argumenata, te izjavio da su yahooi najprljavije, najstetnije i najnakaznije, a isto tako najćudljivije i najneuputnije, najnevaljanije i najzlobnije životinje kojih je ikad priroda stvorila; oni kradom sišu houyhnhnima krave, ubijaju i žderu im mačke, gaze im zobi travu, ako nisu pod neprestanom paskom, i čine nebrojene druge nepodopštine.

Spomenuo je opću tradiciju da yahooi nisu oduvijek u njihovoj zemlji, nego su se prije mnogo godina dvije takve zvijeri javile u gori; je li ih stvorila sunčana žega od blata i kala što se usmrđio ili od mulja i pjene morske, nikad se nije doznalo; ti su se yahooi rasplodili i za kratko vrijeme izrodili tolik porod da bi mogli prevladati i poharati sav narod; houyhnhnmi, da se oslobole te nevolje, diglise svi u lov i naposljetku opkolili cijelo stado; starije potamanili, a svaki houyhnhn uzeo u staju po dva mlada, pa ih toliko pripitomili koliko se već može pripitomiti životinja tako divlja po prirodi; upotrijebili ih za vuču i nošenje.

Čini se da u toj tradiciji ima mnogo istine i da ta stvorena ne mogu biti *ylnhniamshy* (to jest pražitelji u zemlji), jer ih i houyhnhnmi i sve druge životinje ljuto mrze, a ta mržnja ne bi nikad mogla biti tako silna kad bi oni bili pražitelji, sve ako je i svojski zasluživali svojom zlom naravi; inače bi oni bili odavno iskorijenjeni; žitelji uobičajili služiti se yahooima te su, baš nesmotreno, zanemarili uzgoj magaraca, koji su lijepi životinje, lako se drže, mnogo su pitomiji i uredniji, a ne zaudaraju nemilo; dosta su jaki za posao, premda zaostaju za onima po tjelesnoj okretnosti; pa ako njihovo njakanje i nije ugodan glas, ipak je kudikamo zgodnije od strahovita urlanja yahooskoga.

Nekoju su drugi izjavili u tom istom smislu, a onda moј domaćin predložio skupštini kako će se tomu doskočiti, a tu sam mu ideju natuknuo zaista ja.

Potvrđio je tradiciju što ju je spomenuo poštovani zastupnik koji je govorio prije njega, pa ustvrdio da su ona dva yahooa o kojima se kaže da su prvi viđeni na zemlji, naneseni ovamo morem; kad su izišli na kopno, a drugovi ih ostavili, sklonili su se u gore, postupno se izrodili, i na kraju podivljali jače nego što je njihova pasmina u onoj zemlji odakle je to dvoje prvih došlo. Dokaz je toj

tvrdnji što on sad ima jednoga čudnoga yahooa (mislio je na mene), o kojem su oni većinom čuli, a mnogi su ga vidjeli.

Onda im ispripovijedao kako me našao: sve mi je tijelo bilo pokriveno umjetnom sastavinom od kože i dlake drugih životinja; govorio sam svojim jezikom, a potpuno sam naučio njihov jezik; ispripovijedao mu nezgode što su me ovamo donijele; kad me vidiš bez omota, bio sam po svemu pravi pravcati yahoo, samo bjelji, manje dlakav i kraćih pandži.

Dometnuo je kako sam ga nastojao uvjeriti da su u mojoj domovini i u drugim zemljama yahooi razborite životinje koje vladaju te drže houyhnhnme u ropstvu; on je razabrao u meni sva yahoovska svojstva, samo me nešto uljudio trunak razbora, koji ipak toliko zaostaje za houyhnhnmskom pasminom koliko yahooi u njihovoј zemlji zaostaju za mnom; između drugoga spomenuo sam naš običaj da štromimo houyhnhnme dok su mladi, da ih pripitomimo; ta je operacija laka i sigurna; nije sramota učiti se znanju od životinja, kao što se marljivost uči od mrava, a građenje od lastavice (jer tako ja prevodim riječ *lyhannh*, premda je to mnogo veća ptica); taj bi se pronalazak mogao ovdje upotrijebiti za mlade yahooe, koji bi postali poslušniji i zgodniji za službu, a osim toga bi se bez ubijanja za jednoga vijeka zatrlo cijelo pleme: međutim, treba opomenuti houyhnhnme neka gaje magarce, koji su u svakom pogledu vrednije životinje, a prednost im je što su od pete godine prikladni za službu, a ovi drugi nisu sve do dvanaeste.

To je sve što je moj domaćin smatrao tada prikladnim kazati mi o događajima na skupštini. Ali je izvolio zatajiti jednu okolnost koja se ticala mene osobno, i ja sam joj naskoro osjetio nemilu posljedicu, kako će čitatelj doznati na pravom mjestu, a iz nje ja izvodim sve svoje kasnije nezgode u životu.

Houyhnhnmi nemaju pisma, sve im je dakle znanje po predaji. Ali malo se iole važnih događaja zbiva u narodu koji je tako združen, po prirodi raspoložen za svaku vrlinu, sasvim mu vlada razum, a odsječen je od svakoga dodira s drugim narodima; svoju povijest čuvaju lako i ne opterećuju pamćenje.

Spomenuo sam već da ih ne snalaze bolesti, ne trebaju, dakle, liječnika. Ali imaju izvrsnih lijekova, sastavljenih od biljaka, te njima liječe putiše ili vilicu na nozi, kad ih slučajno ugnječe ili rasijeku na oštru kamenu, pa i druge rane i ozljede na raznim dijelovima tijela.

Oni računaju godinu po Sunčevim i Mjesečevim mijenama, ali je ne dijele dalje u tjedne. Prilično dobro znaju kretanje tih dvaju nebeskih svjetlila, a razumiju prirodu pomračenja — to je najdalji napredak njihove astronomije.

U pjesništvu, mora se priznati, nadmašuju sve druge smrtnike; u tom im nema zaista ravnih po valjanosti poredaba, po finoći i točnosti opisa. Stihovi im nadasve obiluju i jednim i drugim, a sadržavaju obično nekoliko zanosnih napomena o prijateljstvu i dobrohotnosti, ili o slavi onih koji su pobijedili u utrkama i drugim tjelesnim vježbama.

Zgrade su im, doduše, sasvim priproste i jednostavne, ali nisu nezgodne, nego su prikladne da ih štite od svake nepogode, studeni ili vrućine.

Imaju neko drvo koje, kad mu bude četrdeseta godina, popušta u korijenu i pada od prve bure; raste ravno, pa ga kao kolac zašiljuju oštrim kamenom (jer houyhnhnmi ne znaju za željezo) i zabadaju uspravno u zemlju, poprilici deset palaca razdaleko, a onda te kolce prepletu zobenom slamom ili gdjekad prućem. Krov se pravi jednako tako, a i vrata.

Houyhnhnmi se služe udubinom između putišta i kopita na prednjoj nozi kao mi rukama, i s većom vještinom nego što sam isprva mogao zamisliti. Vidio sam kako je jedna bijela kobila iz naše kuće tim zglobom udjenula iglu koju sam joj dao. Tako muzu oni krave, žanju zob i rade svaki posao koji iziskuje ruke.

Imaju neku vrstu tvrdih kremenova, te od njih brušenjem o drugo kamenje prave oruđe, koje im služi mjesto klinova, sjekira i maljeva. Oruđem načinjenim od toga kamenja kose sijeno i žanju zob, koja im raste samonikla po nekim poljima; yahooi vuku snopove na kolima kući, a sluge ih gaze u nekim pokrivenim kolibama, da se izmlati zrnje, koje se drži u žitnicama. Oni izrađuju neko zemljano i drveno suđe, te ono prvo suše na suncu.

Kad im posreći da izmaknu nezgodama, umiru tek u starim godinama, te se pokapaju na najskrovitijim mjestima što se mogu naći, a prijatelji i rođaci ne iskazuju o smrti njihovoј ni radost ni žalost; pa i onaj koji umire ne pokazuje nikakvo žaljenje što odlazi sa svijeta, nipošto jače žaljenje nego kad se vraća kući s posjeta kojem susjedu.

Sjećam se kako je jednom moj domaćin uglavio s prijateljem i njegovima da u nekom važnom poslu dođu k njemu: ugovorenoga

dana dođe žena i dvoje djece njene vrlo kasno; ona se dvaput ispričala, prvo zbog muža, koji je, kako ona reče, baš jutros *shnuwnh*. Ta je riječ jako izrazita u njihovu jeziku, ali se ne prevodi lako na engleski; znači »skloniti se k prvoj svojoj majci«. Isprika njena zašto nije došla prije bila je ta da joj je muž umro kasno izjutra, pa se dugo dogovarala sa slugama o zgodnu mjestu kamo bi odnijeli njegovo tijelo; a opazio sam da se u našoj kući vladala isto onako vedro kao i drugdje; umrla je popriliči tri mjeseca poslije.

Obično oni žive do sedamdesete ili sedamdeset i pete godine, rijetko do osamdesete; nekoliko tjedana prije smrti osjećaju postupno propadanje, ali bez боли. Za to ih vrijeme mnogo pohode prijatelji, jer oni ne mogu odlaziti od kuće laki i zadovoljni kao obično. Ali desetak dana prije smrti, a rijetko se varaju u tom računu, uzvraćaju posjet onima koji su im najbliži susjedi, pa ih na zgodnim vlačalima vuku yahooi; tim se vozilom ne služe samo u tim prilikama, nego i kad ostare, na dalekim putovima, ili ako po nezgodi ohrome; kad, dakle, houyhnhnmi koji umiru uzvraćaju te posjete, svečano se oprاشtaju od prijatelja, kao da odlaze u kakav dalek kraj u zemlji, gdje im je određeno da prožive život što im preostaje.

Ne znam vrijedi li spomenuti da houyhnhnmi nemaju u svojem jeziku riječi kojom bi iskazivali išta što je zlo, osim onoga što preuzimaju od nakaznosti i loših svojstava yahooskih. Tako oni glupost sluginu, djetinju pogrešku, kamen koji im posiječe noge, neprestano ružno ili nepogodno vrijeme, i nalik, označuju dodajući pridjevak *yahoo*. Na primjer, *hhnm yahoo*, *whnaholm yahoo*, *ynlhmnawihlma yahoo*, a loše sagrađena kuća je *ynholnmrohlnw yahoo*.

Mogao bih s velikim zadovoljstvom opširno govoriti još i dalje o običajima i vrlinama toga izvrsnog roda; ali kako kanim za kratko vrijeme izdati zasebnu knjigu baš o njima, upućujem čitatelja na to; međutim nastavljam pripovijedati svoju tužnu nesreću.

Deseta glava

Piščeve kućanstvo i sretni život među houyhnhnmima. — Veliki napredak njegov u krepotii od druženja s njima. — Njihovi razgovori. — Pisac mora otići iz zemlje. — Onesvješćuje se od jada, ali se pokorava. — Zamišlja i uz pomoć jednoga sluge gradi čamac, te kreće na more.

U to sam vrijeme po volji uredio svoje malo kućanstvo. Domaćin odredio da mi se sagradi soba, na njihov način, poprilići šest lakata od kuće: zidove i pod omazao sam blatom i pokrio rogožinama koje sam sâm načinio; omlatio sam konoplju, koja ovdje raste divlja, i načinio od nje jako platno; to sam napunio perjem različitih ptica koje sam pohvatao zamkama, spletenima od yahooske kose, a ptice su bile izvrsna hrana. Izdjeljao sam nožem dvije stolice, a u grubljem i težem poslu pomogao mi riđan.

Kad sam izderao odjeću, napravio sam drugu od kože od kunićâ, i od neke lijepe životinje koja je poprilići isto tolika, zovu je *nnuuhnoh*, a koža joj je pokrivena finim pahuljicama. Od njih sam načinio i sasvim prilične čarape. Na cipele sam udario potplat, koji sam odrezao s drveta i prišio uz gornju kožu; a kad se istrošio, nadomjestio sam ga yahooskom kožom, osušenom na suncu. Često sam vadio iz šuplja drveća med, miješao ga s vodom ili jeo sa svojim kruhom. Nitko se nije mogao jače uvjeriti o istini onih dviju maksima: »Priroda se vrlo lako zadovoljava« i »Potreba je mati pronalaska«.

Bio sam zdrav zdravcat, a duša mi mirna; nisam znao za izdaju ili nestalnost kojega prijatelja. Nisam imao prilike da mitim, laskam ili svodim, da se umiljavam kojemu velikašu ili njegovu miljeniku. Nije mi trebalo obrane od prijevare ili nasilja; nije tu bilo ni liječnika da mi razaraju tijelo, ni advokata da mi upropašćuju imutak; niti doušnika da mi paze na riječi i djela, ili da za plaću kuju optužbe protiv mene.

Nije tu bilo podrugljivaca, kudilaca, klevetnika, džepara, razbojnika, provalnika, advokata, svodnika, lakrdijaša, kartaša, političara, dosjetljivaca, mušičavih ljudi, dosadnih brbljavaca, svadljivaca, otimača, ubojica, tatova, virtuoza; niti voda i pristaša koje stranke ili strančice; niti onih što hrabre na opačinu,

zavađanjem ili primjerima; niti tamnica, sjekira, vješala, bičevanja ili sramnih stupova; niti varalica trgovaca ili zanatnika; niti ponosa, taštine ili afektacije; niti sljepara, razmetljivaca, pijanaca, skitnica, bludnica, ili sramnih bolesti; niti brbljavih, raskalašenih, skupih žena; niti tupih, oholih cjepidlaka; niti dosadnih drugova, bahatih, svadljivih, bučnih vikača, budalastih, nadutih psovača; niti nitkova koji su se po zasluzi svojih opaćina digli iz prašine, niti plemenštine koja se zbog vrlina obara u prah; niti lordova, guslača, sudaca, niti plesnih učitelja.

Čast mi je bila da sam predstavljen nekojim houyhnhnmima koji su dolazili k mojoj domaćinu u posjet ili na objed; njegova mi je milost onda dobrostivo dopuštala da ostanem u sobi i da im slušam razgovor. On i njegovo društvo često bi se udostojili zapitivati me i primati moje odgovore. Gdjekad mi je također bila čast da domaćina pratim u posjetu k drugima.

Nisam se nikad usudio govoriti, osim za odgovor na koje pitanje; a i onda sam govorio sa žaljenjem u duši, jer je bio gubitak tolikoga vremena, za kojeg sam se mogao usavršavati; ali sam beskrajno uživao u položaju ponizna slušatelja pri takvima razgovorima gdje se nije ništa zbivalo što nije korisno, a iskazivalo se u što manje najznačajnijih riječi; gdje se, kako sam već rekao, pazilo na najveću pristojnost bez i najmanje ceremonije; gdje nikad nitko nije govorio ono što ne godi i njemu i njegovim drugovima; gdje nije bilo prekidanja, dosade, žestine ili razlike u mišljenjima.

Oni sude da ljudi, kad se sastanu, kratkom šutnjom silno usavršavaju razgovor; ja sam razabrao da je to istina; jer za tih kratkih prekida u razgovoru nicale su im u pameti nove ideje, koje su jako oživljavale razgovor.

Razgovor im je obično o prijateljstvu i dobrostivosti, o redu i štedljivosti; gdjekad o vidljivim djelima prirode ili o starim predajama; o međama i granicama vrlina; o nepogrešivim načelima razuma, ili o nekim zaključcima što se treba odlučiti na prvoj velikoj skupštini; a često i o različitim odlikama pjesništva.

Mogu bez ikakve taštine dodati da im je moja nazočnost često davala dosta građe za razgovor, jer se domaćin namicala prilikom da prijatelje upućuje u dogodovštinu moju i moje domovine, a oni su izvoljevali da raspredaju o tom na način koji nije vrlo povoljan za čovječanstvo; stoga neću ponavljati što su govorili; neka mi se jedino dopusti primjedba da je njegova milost, na veliko čudo moje,

razumijevala, čini mi se, bolje yahooosku prirodu nego ja. Prošao je sve naše opačine i budalaštine i otkrio mnogo njih koje mu nisam nikad spominjao, a jedino je zamislio kakva bi svojstva mogao pokazivati yahoo u njihovoј zemlji, kad bi imao nešto razuma; najposlijе je zaključio, i s prevelikom vjerojatnošću, kako je zacijelo i kukavan i jadan takav stvor.

Priznajem iskreno da sam sve to malo znanje što iole vrijedi, stekao iz pouka koje mi je davao domaćin, i iz onoga što sam slušao iz razgovora njegovih s prijateljima; ponositiji sam što sam to slušao nego da zapovijedam najvećem i najmudrijem zboru u Europi.

Divio sam se jakosti, milini i brzini stanovnika, i tolike vrline, okupljene u ovako ljubeznim osobama, uzbudile su u meni najviše poštovanje. U prvi mah nisam doduše osjećao ono strahopoštovanje što im iskazuju yahooi i sve druge životinje; ali je ono malo-pomalo nastajalo u meni, mnogo brže nego što sam zamišljao, a bilo je pomiješano sa smjernom ljubavlju i zahvalnošću što su se udostojili mene razlikovati od drugih suplemenika.

Kad bih pomislio na svoju obitelj, prijatelje, zemljake, ili uopće na ljudsko pleme, držao sam ih, kao što zaista i jesu, za yahooe po liku i naravi, koji su možda nešto više civilizirani i obdareni darom govora, ali se razumom ne služe ni za što drugo nego da usavršuju i umnožavaju one zloče od kojih braća njihova u ovoj zemlji imaju samo onoliki dio koliki im je odredila priroda. Kad bih slučajno ugledao u jezeru ili u izvoru sliku svoje podobe, odvraćao sam lice zgražajući se i gadeći se sam sebi i više bih volio gledati običnog yahooa nego samoga sebe.

Družeći se s houyhnhnmima, i gledajući ih s uživanjem, uzeo sam se povoditi za njihovim hodom i kretnjama, i to mi je sada postalo navadom; a prijatelji mi često govore u brk da kasam kao konj ali to ja držim za velik komplimenat: a i ne poričem da u govoru volim zapadati u houyhnhmski glas i način, pa me ni najmanje ne jadi kad čujem kako mi se zbog toga podruguju.

Usred te sreće, kad sam mislio da sam se sasvim smirio za sav život, poručio jednoga jutra domaćin po mene nešto ranije nego obično; razabrazao sam mu po licu da je u nekoj neprilici i ne zna kako bi započeo ono što bi da mi kaže. Nakon kratke šutnje reče mi da ne zna kako će primiti ovo što će mi reći:

Na posljednjoj općoj skupštini, kad se zapodjela rasprava o yahoooskom pitanju, zamjerili su mu zastupnici što u svojoj porodici

drži yahooa (mislio je mene), koji je sličniji houyhnhnmu nego nerazumnoj životinji; zna se da se često razgovara sa mnom, kao da mu je kakva korist ili užitak u mojoj društvu; takav se postupak ne slaže s razborom ni s prirodnom, i nikad se dosad nije čula kod njih takva stvar; zato ga je skupština opomenula, ili neka me upotrijebi kao i druge od moje pasmine, ili neka mi naloži da otplivam natrag onamo odakle sam došao. Prvo su sredstvo potpuno odbili svi houyhnhnmi koji su me ikad vidjeli u njegovoj ili u svojoj kući tvrdili su naime kako ja imam nešto zametaka razuma, to bi uz prirodnu pokvarenost onih životinja bilo opasnosti da bih ih mogao zavesti u šumovite i brdovite krajeve u zemlji, te ih po noći dovoditi u četama da tamane houyhnhnmsku stoku, jer to je i prirođeno tomu grablјivomu soju, koji zazire od rada.

Domaćin moj dometnuo kako ga svaki dan salijeću susjedi houyhnhnmi neka izvrši skupštinski savjet, i on to ne može dulje odgadati. On sumnja da li će moći otplivati u drugu zemlju; želi dakle da napravim kakav čamac, nalik na onaj što sam mu opisao, i neka me on ponese morem; u tom će me poslu pomoći njegove sluge, a i susjedske. Završio je kazajući da bi on sam po sebi volio zadržati mene u službi dokle god živim, jer je razabrao da sam se izlijeo od nekih loših navada i sklonosti, povodeći se za houyhnhnmima koliko god po svojoj nižoj prirodi mogu.

Moram ovdje napomenuti čitatelju da se zaključak opće skupštine u toj zemlji označuje riječju *hhloayh*, a to znači savjet, koliko mogu da prevedem; oni i ne razumiju da bi se razumno stvorene moralno siliti, a ne samo opominjati ili svjetovati; jer nitko se ne može pokoravati razumu ako ne odustane od svojega prava da se zove razumnim stvorenjem.

Od domaćinovih me riječi zaokupio najluči jad i očaj, pa kako nisam mogao podnijeti muke u koje sam zapao, onesvijestih mu se pred nogama. Kad sam se osvijestio, reče mi on kako je mislio da sam mrtav, jer taj svijet nije podvrgnut takvim prirodnim slabostima.

Ja mu odgovorim nemoćnim glasom da bi smrt bila meni velika sreća; ne mogu doduše pokuditi skupštinski savjet, a ni navaljivanje njegovih prijatelja, no po slabom i nevaljalom суду svojem mislim da bi se slagao s razumom kad bi taj savjet bio manje strog: ja ne mogu preplivati jednu morsku milju, a do najbliže je zemlje valjda preko sto morskih milja; mnogoga materijala, koji je potreban da

načinim malen čamac na kojem bih se odvezao, nikako i nema u toj zemlji; no ja ču to ipak pokušati, u poslušnosti i zahvalnosti njegovoj milosti, premda mislim da se to ne može, i zato držim da sam već osuden na propast: sigurno očekivanje neprirodne smrti bilo bi mi još i najmanje zlo, jer ako bih, recimo, kakvim neobičnim slučajem iznio živu glavu — kako bih ravnodušno mogao misliti na to da ču provoditi život među yahooima i da ču opet zapasti u stare nevaljalštine kad ne bih imao primjera koji bi me vodili i držali na stazama kreposti?

Znam predobro, rekoh, na kakvim su jakim razlozima osnovani svi zaključci mudrih houyhnhnma, pa ih ne mogu uzdrmati razlozi jadnika yahooa; i zato, pošto sam mu ponizno zahvalio za ponuđenu pomoć njegovih slugu da načinim čamac, i pošto sam ga zamolio neka mi odobri potrebno vrijeme za tako težak posao, rekoh mu: nastojat ču očuvati jadni svoj život, pa ako se ikad vratim u Englesku, ima mi nešto nade da ču koristiti svojoj pasmini kad budem pjevao slavu dičnih houyhnhnma i prikazivao njihove vrline, da bi se čovječanstvo povodilo za njima.

Domaćin mi u nekoliko riječi odgovorio vrlo milostivo; dopustio mi dva mjeseca da dovršim čamac, i odredio riđanu, mojemu drugu slugi (u ovakvoj ga daljini smijem valjda tako zvati), neka sluša moje upute, jer sam rekao domaćinu da će ta pomoći biti dovoljna, a ja znam da me on voli.

Prvi mi je posao bio da s njim odem onamo na obalu gdje me iskrcala moja pobunjena momčad. Popnem se na uzvisinu, ogledam se na sve strane po moru, te mi se učini da prema sjeveroistoku vidim malen otok; izvadim džepni dalekozor i onda otok jasno razaberem u daljinu od nekih pet morskih milja, kako sam izračunao; ali riđanu se učinilo da je ono samo modar oblak: jer kako nije znao ni za koju zemlju osim svoje, nije ni mogao u razaznavanju dalekih objekata na moru biti vješt kao mi koji smo vični tom elementu.

Kad sam otkrio taj otok, nisam dalje premisljao, nego odlučim da će mi to, po mogućnosti biti prvo mjesto u prognanstvu, a drugo sam prepustio sudbini.

Vratim se kući, posavjetujem se s riđanom, te odemo u šikaru u nekoj daljini, gdje smo, ja nožem a on oštrim kamenom koji je na njihov način vješto bio pričvršćen na drven držak, nasjekli hrastovih grana, debelih poprilici kao štap, i nešto jačih komada.

Neću dosađivati čitatelju potankim opisivanjem mojega rada;

neka bude dovoljno što kažem da sam uz pomoć riđana, koji je radio najteže poslove, za šest tjedana dovršio kao neki indijanski kanu, ali mnogo veći, pokrio ga yahooskim kožama i kože posašivao konopljanim koncima koje sam sam načinio. Jedro mi je bilo također sastavljeno od kože te iste životinje; ali sam upotrijebio najmlađe što sam mogao dobiti, jer starije su pretvrde i predebele; opskrbio sam se i s četiri vesla. Utovario sam zalihu skuhanih kunića i živadi, te ponio dvije posude, jednu punu mlijeka, drugu punu vode.

Iskušao sam čamac u veliku ribnjaku blizu kuće mojega domaćina, onda ga popravio gdje nije valjao, začepio sve pukotine yahooskim lojem dok nisam vidio da čamac ne propušta vodu i može nositi mene i moj teret: a kad je bio sasvim onakav kakav sam zamislio, izvukoše ga yahooi na kolima vrlo polagano na obalu pod vodstvom riđana i još jednoga sluge.

Kad se sve spremilo i svanuo dan mojeg odlaska, oprostim se s domaćinom i domaćicom i sa svima njihovim, a iz očiju mi potekle suze i sve mi srce klonulo od jada. Ali njegova milost, od radoznalosti, a možda (ako smijem reći bez taštine) donekle i od ljubavnosti, odluči me vidjeti u mojojem čamcu, te povede nekoliko susjeda i prijatelja.

Morao sam dulje od sata čekati plimu, a kad sam onda opazio da vjetar povoljno puše prema otoku kamo sam se kanio uputiti, oprostim se drugi put s domaćinom: ali kad sam htio pasti ničice i poljubiti mu kopito, iskazao mi on čast i prijazno dignuo kopito k mojim ustima.

Znam dobro koliko mi se prigovaralo što sam spomenuo tu okolnost. Klevetnici izvoljevaju i to smatrati nevjerljivim da bi se takva uzvišena ličnost udostojila te toliku pažnju iskazala ovako nižemu stvorenju kao što sam ja. A i nisam zaboravio kako su neki putnici vješti hvaliti se posebnim milostima što su im se iskazivale. Ali da ti kuditelji bolje znaju plemenitu i uljudnu narav houyhnhnmsku, brzo bi promijenili mišljenje.

Naposljetu pozdravim druge houyhnhnme što su bili u društvu njegove milosti, pa onda uđem u čamac i otisnem se od obale.

Jedanaesta glava

Opasni put piščev. — Dolazi u Novu Holandiju i nada se onđe nastaniti. — Jedan ga urođenik ranjava strijelom. — Hvataju ga i silom ga odvlače na portugalski brod. — Velika uljudnost kapetanova. — Pisac stiže u Englesku.

Upravo u devet sati prijepodne 15. veljače 1715. krenuo sam na taj očajni put. Vjetar je bio vrlo povoljan; ipak sam se isprva služio samo veslima; ali kad sam pomislio da će se brzo umoriti, a vjetar bi se mogao okrenuti, usudim se razapeti svoje malo jedro; i tako sam, po jednu morsku milju za pol sata, plovio onako kako sam i mislio. Moj domaćin i prijatelji njegovi ostadoše na obali dokle god im nisam gotovo nestao iz očiju; a često sam čuo kako mi riđan (koji me uvijek volio) dovikuje: *Hnuy illa nyha majah yahoo* — Pazi se, umiljati yahoo!

Bila mi je nakana naći koji mali nenapučeni otok, ali koji bi bio dovoljan da me uz moj rad ospkrbljuje životnim potrepštinama, a to bi mi se činilo većom srećom nego da sam ministar predsjednik na najsjajnijem dvoru u Europi; bila mi je strahotna i pomisao da bih se vratio i živio u društvu pod vlašću yahooskom. Jer u takvoj samoći kakvu sam želio mogao bih barem uživati u svojim mislima i sa slašću premišljati o vrlinama onih houyhnhnma kojima nema ravnih, a ne bi mi bilo nikakve prilike da se izrodim u opačine i nevaljalštine moje pasmine.

Čitatelj se valjda sjeća što sam pripovijedao kad se momčad urotila protiv mene i zatvorila me u kabinu; kako sam onđe ostao nekoliko tjedana i nisam znao kuda plovimo; a kad su me u dugom čamcu iskrcali, kako su mi se mornari zaklinjali, bilo pravo bilo krivo, da ne znaju u kojem smo kraju svijeta. No ipak sam tada mislio da smo poprilići deset stupnjeva na jugu od Rta dobre nade ili poprilići na 45. stupnju južne širine, kako sam razabrao po nekim općenitim riječima što sam ih naučio i po kojima sam uzeo nagadati da plove na jugoistok, jer kane na Madagaskar. I premda je to bilo tek nešto bolje nego nagadjanje, odlučim ipak udariti na istok, nadajući se stići na jugozapadnu obalu Nove Holandije, i možda na koji onakav otok kakav sam želio, zapadno od nje.

Vjetar je bio zapadnjak, a do šest sati navečer računao sam da

sam prevalio na istok barem osamnaest morskih milja, kad ugledam majušan otok u daljini od pola morske milje poprilići, i brzo stigoh onamo.

Bila je samo klisura, s malom dragom, koju su bure na prirodan način presvodile. Onamo utjeram čamac, uspnem se donekle uz klisuru i jasno razaberem na istoku zemlju koja se pruža od juga k sjeveru.

Svu noć preležao sam u čamcu, a u rano jutro nastavio put i za sedam sati stigao na jugoistočni rt Nove Holandije. To me učvrstilo u davnome mojem mišljenju da zemljovidi i karte meću tu zemlju najmanje za tri stupnja istočnije nego što zaista jest; tu sam misao prije mnoga godina priopćio vrijednomu prijatelju svojemu, gospodinu Hermanu Mollu, i kazao mu svoje dokaze, ali on je više volio povesti se za drugim piscima.

Na mjestu gdje sam pristao nisam vidio žitelja, a kako sam bio bez oružja, bojao sam se zaći daleko. Na obali sam našao nekoliko školjkaša i pojeo ih sirove, jer se nisam usudio zapaliti vatru, od straha da me ne bi otkrili urođenici. Tri sam se dana bez prestanka hranio ostrigama i priljepcima, da zaštедim svoj živež; na sreću našao sam izvor izvrsne vode, koja me jako okrijepila.

Četvrtoga dana, kad sam se u rano jutro usudio malo predaleko, ugledam dvadesetak-tridesetak urođenika na visu koji nije od mene bio dalji od pet stotina lakata. Svi su bili goli golcati, ljudi, žene i djeca, i oko vatre, kako sam razabrao po dimu. Jedan me od njih opazio i javio drugima; petorica krenuše k meni, a žene i djecu ostavili uz vatru. Ja pohitam koliko god mogu k obali; skočim u čamac i otisnem se: divljaci, kad opaziše moj uzmak, potrče za mnom, i prije nego što sam nešto dalje odmaknuo, jedan odapeo strijelu i duboko me ranio u lijevo koljeno, u savijutak: biljeg će ponijeti u grob. Bojao sam se da nije strijela otrovana, pa kad sam odveslao iz dohvata njihovih strijela (a bio je miran dan), pokušam sisati ranu i povezati je kako već mogu.

Nisam znao što bih, jer se nisam usudio vraćati na to isto pristanište, nego pojedrim na sjever, a morao sam veslati, jer mi je vjetar, sve ako i vrlo blag, bio protivan: puhao je sa sjeverozapada.

Kad sam razglédao gdje bih sigurno pristao, opazim na sjeveroistoku jedro, svakoga časa sve vidljivije. Bio sam u dvoumici: bih li počekao one što jedre ili ne bih; ali je naposljetku prevladalo moje zgražanje od yahooske pasmine, pa sam okrenuo

čamac, pojedrio i poveslao na jug i doplovio u onu istu malu dràgu odakle sam jutros otplovio, jer sam više volio povjeriti se tim barbarima nego živjeti s europskim yahooima.

Dovučem čamac što god sam mogao bliže kopnu i sakrijem se za kamen uz potoći, u kojem je bila, kako sam već rekao, izvrsna voda.

Brod se primaknuo toj dražici na pola morske milje te odaslao dugi čamac s bačvama po svježu vodu (činilo se, naime, da je to mjesto dobro poznato), ali ja to nisam opazio dok čamac nije stigao gotovo k obali, pa je bilo prekasno da potražim drugo skrovište.

Kad su se mornari iskrcali, ugledali moj čamac, pretražili ga naskroz i lako se dosjetili da mu vlasnik ne može biti daleko. Četvorica, dobro naoružana, pretražila svaku pukotinu i sklonište, dok me najposlije ne nadoše gdje ležim iza kamena.

Neko su vrijeme u čudu promatrali moju neobičnu, nezgrapnu odjeću, moj kaput načinjen od koža, moje cipele s drvenim potplatima i moje krznene čarape; no po tom su rasudili da nisam ovdašnji urođenik, jer oni su svi goli. Jedan mi mornar zapovjedi portugalskim jezikom da ustanem, i zapita me tko sam. Razumijevao sam taj jezik vrlo dobro, te ustadol i rekoh: »Ja sam jadnik yahoo kojega su prognali houyhnhnmi i molim neka mi dopuste da otputujem.«

Oni se začudili kad su čuli da im odgovaram njihovim jezikom, a po licu mi vide da sam zacijelo Europljanin; ali nisu znali što ja to mislim pod yahooima i houyhnhnmima, a u isti mah prasnuli u smijeh zbog mojega neobičnoga tona u govoru, koji je nalikovao na konjsko rzanje. Sve to vrijeme drhtao sam od straha i mržnje.

Zamolim opet neka mi dopuste da otplovim, te pođem polako k svojemu čamcu; ali oni me zgrabili, zapitali iz koje sam zemlje, otkud sam došao, i mnogo drugih pitanja. Ja im rekoh da sam se rodio u Engleskoj, odakle sam došao prije kojih pet godina, a onda su njihova i naša zemlja bile u miru. Nadam se zato da neće sa mnom postupati kao s neprijateljem kad ja njima ne mislim o zlu; ja sam samo jadnik yahoo, koji traži kakvo usamljeno mjesto gdje će provesti ostatak nesretnoga života.

Kad počeše govoriti, učinilo mi se da nisam čuo ni video ništa ovako neprirodno; govor mi njihov bio tako nezgrapan kao da govori pas ili krava u Engleskoj, ili yahoo u houyhnhnmskoj zemlji.

Čestiti se Portugalci začudili isto tako mojoj čudnoj odjeći i

neobičnom izgovoru riječi, no ipak su ih razumjeli vrlo dobro. Razgovarali su sa mnom vrlo čovječno, te rekli da će me kapetan zacijelo besplatno prevesti u Lisabon, a odande neka se vratim u domovinu; dva će se mornara vratiti na brod da obavijeste kapetana i da prime njegove naloge; dotle će me oni silom držati ako se svečano ne zakunem da neću bježati. Mislio sam da mi je najbolje složiti se s ponudom.

Bili su vrlo radoznali čuti moju povijest, ali ja sam im jako malo udovoljio, pa su svi mislili da su mi nesreće pomutile pamet.

Čamac odvezao bačve s vodom i vratio se za dva sata s kapetanovim nalogom da me dovedu na brod. Padoh na koljena da očuvam svoju slobodu; ali sve uzalud: oni me svezali konopima, odnijeli me u čamac, odande me doveli na brod i odatle u kapetanovu kabinu.

Zvao se Pedro de Mendez; bio je vrlo uljudan i plemenit čovjek. Zamolio me da ga nešto obavijestim o sebi, zapitao me što bih htio jesti ili pitи, i rekao da će biti poslužen kao i on sam; ukratko, govorio mi je tako uslužno da sam se začudio tolikoj uljudnosti od yahooa. No ja sam ipak šutio zlovoljan; gotovo me hvatala nesvjestica od pukoga vonja njegovih momaka.

Naposljetu zatražim da bih štogod jeo iz svojega čamca; ali on mi naručio pile i neko izvrsno vino, a onda odredio da me smjeste u postelju u vrlo čistoj kabini.

Nisam se htio svući, nego sam legao na postelju, a za pola sata, kad sam mislio da je momčad za jelom, išuljam se, odem na kraj broda, te namjerim skočiti u more i plivajući spasiti život, samo dane ostanem među yahooima. Ali jedan me mornar sprječio, pa kad su javili kapetanu, svezaše me u mojoj kabini.

Poslije ručka doveđe don Pedro k meni i zapita me za razlog onomu očajnomu pokušaju; uvjeravao me da mi kani ići naruku što god može, i govorio mi tako zaista dirljivo da sam se najposlijе udostojio i uzeo postupati s njim kao sa životinjom koja ima nešto razbora. Pripovijedao sam mu sasvim ukratko o svojem putu; o zavjeri moje momčadi protiv mene, o zemlji u koju su me iskrcali, i kako sam ondje proboravio pet godina.

Kapetan je sve to držao za puki san ili tlapnju, a to je mene jako vrijeđalo; jer ja sam sasvim bio zaboravio vještinu laganja, koja je tako svojstvena yahooima po svim zemljama gdje god prebivaju; bio sam dakle zaboravio i njihovu sklonost da svakomu od svoje

pasmine sumnjaju o istinitosti.

Zapitam je li u njegovoј zemlji običaj da se »govori ono što nije«. Ustvrdio sam mu da sam gotovo zaboravio što on misli pod lažljivošću, pa da sam tisuću godina proživio u houyhnhnmskoj zemlji, nikad ne bih ni od najprostijega sluge čuo laž; sasvim mi je svejedno vjerovao mi on ili ne vjerovao; ali za hvalu njegovim milostima toliko ču dopustiti pokvarenosti njegove prirode da ču mu odgovoriti na svaki prigovor koji bi mi izvolio iznijeti, pa mu je onda lako otkriti istinu.

Kapetan, razborit čovjek, pokušao nekoliko puta uhvatiti me u kojem dijelu moje priče na stranputici, te na koncu konca počeo bolje suditi o mojoj istinitosti. Ali je dometnuo, kad sam ja tako neodoljivo privržen istini, moram mu dati časnu riječ da ču na tom putu ostati uz njega i neću nikako dirati u svoj život; inače će me on držati u zatvoru dokle god ne stignemo u Lisbon. Dao sam mu riječ koju je zahtijevao, ali sam mu izjavio da ču radije trpjeti najluće muke nego se vratitii živjeti među yahooima.

Put nam je protekao bez ikakve osobite zgode. Od zahvalnosti spram kapetana, ja bih na ozbiljnu njegovu molbu sjeo gdjekad s njim i nastojao prikriti antipatiju prema čovječanstvu, no često bi ona provalila, a on se činio da ne opaža. Ali najveći sam se dio dana zatvorio u kabini, da ne gledam nikoga od momčadi.

Kapetan me često molio da skinem svoju divljačku odjeću, i nudio mi najbolje odijelo što ima. Nije me mogao skloniti, jer sam zazirao da na se odjenem išta što je bilo na kojem yahoou; jedino sam ga zamolio dvije čiste košulje, koje su oprane pošto ih je nosio, pa sam mislio da me neće toliko uprljati. Mijenjao sam ih svaki drugi dan i sam ih prao.

Stigli smo u Lisbon dne 5. studenog 1715. Kad smo se iskrcali, prisilio me kapetan da se ogrnem njegovim plaštem da se ne bi oko mene zgrtala svjetina. Poveo me u svoju kuću, a na moju vruću molbu odveo me u najvišu sobu na stražnjoj strani. Zaklinjao sam ga neka od svojih taj i što sam mu pri povijedao o houyhnhnmima; jer i najmanje govorkanje o takvoj zgori ne samo što bi domamilo nebrojen svijet da me vidi nego bi me valjda i izvrglo opasnosti da me inkvizicija zatvori ili spali.

Kapetan me privolio da primim njegovo novo odijelo, jer ja nisam trpio da mi krojač uzme mjeru, a kako je don Pedro bio gotovo moje veličine, prilično mi je pristajalo. Opremio me i drugim

potrepštinama, sve novima, a ja sam ih zračio dvadeset i četiri sata prije nego što sam ih upotrijebio.

Kapetan nije imao ženu i samo je imao tri služe, od kojih ga nijedan nije dvorio za jelom; i sve mu je vladanje bilo tako uslužno, a uz to razum vrlo valjan, da sam zaista počeо podnositi njegovo društvo. Toliko me predobio da sam se usudio pogledati na stražnji prozor. Pomalo me doveo u drugu sobu, odakle sam vrnuo na ulicu, ali sam preplašen trgnuo glavu. Nakon jednog tjedna odmamio me on na kućna vrata. Razabrao sam da mi strah slabí, ali mržnja i prezir kao da mi rastu. Naposljetku sam se ohrabrio da s njim hodam po ulici, ali sam nos valjano čepio rutvicama ili gdjekad duhanom.

Za deset dana don Pedro, koga bijah ponešto izvijestio o svojim domaćim poslovima, metnuo meni na čast i na savjest da se moram vratiti u domovinu, te kod kuće živjeti sa ženom i djecom. Rekao mi da je baš u luci engleska lađa koja će uskoro odjedriti, a on će me opskrbiti svim potrepštinama. Bilo bi dosadno da produljujem njegove razloge i svoje prigovore. Rekao mi je da se nikako ne može naći takav usamljen otok kakav sam ja želio da bih živio na njem; ali neka ja zapovijedam u svojoj kući i provodim vrijeme kako god mi se usamljeno mili.

Pristadoh naposljetku, jer sam razabrao da ne mogu drukčije. Krenuo sam iz Lisabona dne 24. studenog na engleskom trgovackom brodu, ali tko mu je bio zapovjednik, nisam ni pitao. Don Pedro otpratio me na brod i uzajmio mi dvadeset funti. Ljubazno se oprostio sa mnom i zagrlio me na rastanku, a ja sam to pretrpio kako sam mogao. Za toga posljednjega puta nisam dolazio u dodir sa zapovjednikom niti s ikim od njegove momčadi, nego sam se pričinjao bolesnim i zatvorio se u svojoj kabini.

Dne 5. prosinca 1715. bacismo sidro u Downsu, oko devet sati izjutra, a u tri sata poslijepodne stigoh živ i zdrav kući svojoj u Redriffu.

Žena i obitelj dočekali me s velikim iznenađenjem i radošću, jer su mislili da sam zacijelo mrtav; ali moram iskreno priznati da me od pogleda na njih zaokupljala samo mržnja, gađenje i prezir, i to više što sam mislio o svojoj bliskoj vezi s njima. Od nesretnoga progonstva mojega iz houyhnhnmske zemlje prisilio sam se, doduše, trpjeli pogled na yahooe i družiti se s don Pedrom de Mendezom, ali pamet i mašta bile mi neprestano pune vrlina i ideja onih dičnih houyhnhnma. A kad bih uzeo misliti da sam se združio s jednom od

yahooske pasmine i rodio još druge yahooe, snalazili me krajnji stid, zabuna i zgražanje.

Čim sam ušao u kuću, žena me zagrlila i poljubila; a kako sam se za toliko godina bio odučio od dodira s tom mrskom životinjom, onesvijestio sam se gotovo na cio sat. Sada, gdje ovo pišem, proteklo je pet godina od mojega posljednjega povratka u Englesku; za prve godine nisam trpio uza se ženu ni djecu; sam mi je vonj njihov bio nepodnošljiv; pogotovu nisam trpio da jedu u istoj sobi. Sve dosad se ne usuđuju ni pomisliti da bi dirnuli moj kruh, ili pili iz iste čaše, a i ne dopuštam nikad da me itko od njih uhvati za ruku.

Prvi sam novac potrošio da kupim dva ždrijepca, koje sad držim u valjanoj staji; a uz njih mi je prvi miljenik konjušar; jer osjećam da mi duh oživljuje od vonja koji je u staji. Moji me konji razumiju prilično: razgovaram s njima svaki dan barem po četiri sata. Oni ne znaju ni za uzdu ni za sedlo; žive u veliku prijateljstvu sa mnom i u uzajamnom drugarstvu.

Dvanaesta glava

Piščeva istinitost. — Njegova namjera s izdanjem ovoga djela. — Pokuda putnicima koji zastranjuju s istine. — Pisac se pravda od svake loše svrhe pri pisanju. — Odgovor na prigovor. — Način kako se osnivaju naseobine. — On slavi domovinu. — O pravu krune na one zemlje što ih je opisao pisac. — Poteškoće da se te zemlje osvoje. — Pisac se posljednji put opršta s čitateljima, iznosi svoj način života u budućnosti, daje dobar savjet i završava.

Ja sam ti dakle, mili čitatelju, ispriповijedao istinitu povijest svojih putovanja za šesnaest godina i više nego sedam mjeseci, a u tome nisam toliko pazio na kićenost koliko na istinu. Mogao sam te možda poput drugih zadiviti neobičnim, nevjerojatnim pripovijestima; ali ja radije najprijestijim načinom i stilom kazujem puke činjenice, jer mi je glavna nakana bila da te poučavam, a ne da te zabavljam.

Nama koji putujemo po dalekim zemljama, kamo rijetko kad dolaze Englezzi ili drugi Europljani, lako je stvarati opise čudnih životinja, i morskih i kopnenih. No putnicima bi morala biti svrha da

ljude čine pametnijima i boljima, i da im usavršuju duše i lošim i dobrim primjerom, onim što pripovijedaju o stranom svijetu.

Od srca bih želio da se uzakoni da svaki putnik, prije nego što bi mu se dopustilo objaviti putovanja, mora prisegnuti pred velikim kancelarom da je sve ono što kani tiskati, po najboljem znanju njegovu, istinska istina; jer onda se ne bi više zavaravao svijet, kako se obično zavarava kad neki pisci tovare bezazlenomu čitatelju najveće laži samo da bi im djela što bolje prošla u javnosti.

Za mlađih sam dana s velikom slašću pročitao više putopisnih knjiga; ali kako sam otad obišao najveći dio kugle zemaljske, te se po vlastitim opažanjima mogu usprotiviti mnogim izmišljenim izvješćima, jako sam zamrzio takvo pisanje i doista se zgražam gledajući kako se besramno zloupotrebljava lakovjernost čovječanstva. Kad mi, dakle, znanci misle da moje bijedno nastojanje neće biti domovini na odmet, uzeo sam za načelo da neću nikad skretati s istine, nego ču se nje čvrsto držati; a i ne može me zaista snaći ni najmanja napast da zastranim od istine dokle god su mi na pameti pouke i primjer mojega plemenitog domaćina i drugih dičnih houyhnhnma, koji su me počastili da sam im toliko dugo bio ponizan slušač:

—*Nec, si miserum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget.²⁴*

Znam vrlo dobro kakva se slaba slava stječe pisanjem za koje ne treba ni genijalnosti ni učenosti, pa zaista i nikakva drugog talenta osim dobra pamćenja ili točna dnevnika. Znam također da putopisce, kao i pisce rječnika, potiskuju u zaborav svojom težinom i veličinom oni koji dolaze posljednji, te su na vrhu.

Tako je i sva prilika da će putnici koji budu kasnije pohodili zemlje što ih ja opisujem u ovome svojem djelu otkriti možda moje bludnje (ako ih ima), dometnuti više od svojih novih otkrića, istisnuti mene iz mode i zapremiti moje mjesto, te će svijet zaboraviti da sam ja ikad bio pisac.

To bi mi zaista bio prevelik jad kad bih pisao radi slave: ali meni je na umu samo opća korist, pa mi se ne može nikako izjaloniti

²⁴ Ako je nemili udes Sinona jednikom stvorio, taštim i lažljivim stvoriti ga neće. (Sinon — u Vergilijevu junakačkom spjevu Eneida lukavi Grk što je prevlastio Trojance.)

nada. Jer tko bude čitao o vrlinama slavnih houyhnhnma što ih ja opisujem — kako se ne bi zastidio svojih opaćina ako sebe drži za razboritu životinju koja vlada u svojoj zemlji?

Neću ništa govoriti o onim dalekim narodima gdje vladaju yahooi; među njima su najmanje pokvareni Brobdingnažani, pa bi nam bila sreća da se držimo njihovih mudrih načela o moralu i upravi. Ali neću dalje razglabati, nego ču radije prepustiti razboritom čitatelju neka sam promatra i primjenjuje.

Nije mi malen užitak što ovo moje djelo neće možda naći kuditelja; jer što bi se i moglo prigovoriti piscu koji pripovijeda samo puke činjenice što su se zbile u tako dalekim zemljama, gdje mi nemamo ni najmanjeg interesa, bilo za trgovinu, bilo za pregovore? Pomno sam se uklanjanao svakoj pogreški za koju često i preopravdano krive obične putopisce. Osim toga, ja se ne mijesam ni najmanje ni s kojom strankom, nego pišem bez strasti, predrasude, zlobe na ikojega čovjeka ili na kakve mu dragu ljude. Ja pišem s najplemenitijom namjerom, da obavijestim i poučim čovječanstvo; a neću se ogrijesiti o čednost ako ustvrdim da ponešto nadvisujem čovječanstvo onim prednostima što sam ih stekao u onako dugom druženju s najsavršenijim houyhnhnmima. Pišem bez ikakve težnje za korišću ili slavom. Ne propuštam ni jednu riječ koja bi nalikovala na pokudu, ili bi mogla biti i najmanja uvreda, pa ni onomu tko je najbrži na uvredu. Zato mislim da mogu pravo proglašiti sebe za posve besprijeckorna pisca, protiv kojega neće bagra ogovarača, promatrača, razmišljača, otkrivača, zapažača nikad ulučiti priliku da se iskaže svojim talentom.

Priznajem, šaputali su mi da sam kao engleski podanik bio dužan, čim sam se vratio, predati državnom tajniku prijavu, jer svaka zemlja što je otkrije koji podanik pripada kruni. Ali sumnjam da bi nam u zemljama o kojima ja govorim osvajanje bilo onako lako kao Hernánu Cortésu kod golorukih Amerikanaca. Lilipućani, mislim, teško da su i vrijedni troškova za mornaricu i vojsku koja bi ih pokorila; a ja sumnjam da bi bilo mudro i bezopasno udariti na Brobdingnažane; ili da li bi engleskoj vojsci bilo jako zgodno kad bi joj leteći otok bio nad glavom. Houyhnhnmi se, doduše, čine da nisu dobro pripravljeni za rat, pogotovo protiv streljiva, jer za tu znanost oni i ne znaju. No ipak, kad bih ja bio državni ministar, ne bih nikad savjetovao da ih napadnemo. Njihova razboritost, jednodušnost, nepoznavanje straha i njihovo rodoljublje obilno bi nadoknadili sve

nedostatke u vojnoj vještini.

Zamislite da njih dvadesetak tisuća provali usred europske vojske, da pometu redove, poizvraćaju kola, da strahovitim udarcima stražnjih kopita smrskaju vojnicima lica u mumije; jer oni bi i zaslužili onu značajku danu Augustu: *recalcitrat undique tutus*.²⁵

Ali umjesto prijedloga kako će se pokoriti taj velikodušni narod, volio bih kad bi oni mogli ili bili voljni poslati dovoljan broj svojih žitelja da civiliziraju Europu, učeći nas prvim osnovama časti, pravde, istine, umjetnosti, rodoljublja, postojanosti, moralnosti, prijateljstva, dobrodošnosti i nježnosti. Imena svih tih vrlina još su se zadržala u nas u većini jezika, pa se nalaze i u novih i u starih pisaca, što ja po svojoj maloj načitanosti mogu potvrditi.

No, ima još jedan razlog zašto sam manje bio voljan svojim otkrićima povećati državno područje njegova veličanstva. Istину govoreći, snašle su me neke skrupule zbog distributivne pravde vladarske u takvim prilikama. Na primjer, gusarsku momčad dotjera oluja i ne znaju kuda; naposljetku momak s vrha jarbola otkrije kopno; oni se iskrcaju da orobe i pljačkaju; nailaze na bezazlen narod, koji ih ljubazno dočekuje; oni nadijevaju zemlji novo ime, uzimaju je formalno u posjed za svojega kralja; postavljaju trulu dasku ili kamen za spomen; ubijaju dva-tri tuceta urođenika, odvode silom još jedan par za uzorak; vraćaju se kući i dobivaju oprost. Tu se započinje nova vlast, stečena pod titulom *božanskoga prava*. Prvom se prilikom šalju brodovi; urođenici se rastjeruju ili uništavaju; vladare im muče da otkriju svoje zlato; pušta se sloboda svakomu nečovječnom i bludnome djelu, i zemlja se puši od krvi svojih žitelja: i ta gusarska krvoločna momčad, što se upotrebljava za ovako pobožnu ekspediciju, moderna je kolonija, poslana da obrati i civilizira neznabogački i barbarski narod.

Ali taj opis, priznajem, nikako se ne tiče britanskog naroda, koji bi svemu svijetu mogao biti primjer po svojoj mudrosti, brižljivosti i pravednosti u osnivanju kolonija; po obilnim darovima za unapređivanje religije i znanosti; po izboru pobožnih i vještih duhovnika za širenje kršćanstva; po opreznosti kako iz majke kraljevine opskrbljuju provincije ljudima trijezna života i vladanja; po strogoj pažnji da se vrši pravda i da se po svim provincijama namještaju u upravi najspesobniji i nadasve nepodmitljivi činovnici;

²⁵ Rita se (odbjija) odasvud siguran (Horacije, Satire, 2. 1. 20).

a za krunu svemu, po izašiljanju najbudnijih i najkreposnijih guvernera, koji ne znaju za drugu svrhu nego za sreću naroda kojim vladaju, i za čast svojega gospodara kralja.

A kako se ne čini da bi one zemlje koje sam opisao ikako željele biti osvojene i zarobljene, ubijane ili rastjerivane, kao kolonije, a i ne obiluju zlatom, srebrom, šećerom ili duhanom, sudim pokorno da nisu nipošto pogodni objekti za našu revnost, našu hrabrost ili naš interes. No ako oni kojih se to tiče smatraju opravdanim da budu drukčijega mišljenja, pripravan sam priseći, ako zakonito budem pozvan, da nijedan Europljanin nije prije mene bio u tim zemljama. Mislim, ako treba vjerovati urođenicima. Osim ako nastane prepirka oko ono dvoje yahooa o kojima sam rekao da su ih prije mnogih godina vidjeli na nekoj gori u houyhnhnmskoj zemlji, a od kojih su, kako se misli, potekle one životinje. Po svemu što znam, ono dvoje mogahu biti Englezi, na to sam pomislio po crtama na licu njihovih potomaka, premda su te crte uvelike unakažene. No, koliko će se i dokle će se ići u iznalaženju naslova ili povoda, ostavljam stručnjacima u kolonijalnim zakonima.

Što se tiče formalnosti da bih u ime mojega vladara zauzeo zemlju, to mi nije nikad na pamet ni palo; a sve da i jest, ja bih ipak, kakve su mi tada bile prilike, odgodio to, možda iz opreznosti i samoodržanja, za kakvu bolju zgodu.

Pošto sam, dakle, odgovorio na jedini prigovor što bi se ikad mogao dići protiv mene kao putnika, opraštam se ovdje konačno sa svim svojim prijaznim čitateljima i vraćam se da se opet sladim razmatranjima u svojem vrtiću u Redriffu; da primijenim one izvrsne pouke o kreposti što sam ih naučio među houyhnhnmima; da poučim yahooe u svojoj obitelji ako budem razabrao da su poučljive životinje; da se često gledam u ogledalu i pomalo se naučim, koliko god mogu, podnositi pogled na ljudsko stvorenenje; da žalim zvјersku narav u houyhnhnma u mojoj domovini, ali da uvijek s respektom postupam prema njima zbog mojeg plemenitog domaćina, njegove obitelji, njegovih prijatelja i cijelog houyhnhnmskoga plemena, na koje ovi naši imaju čast nalikovati usvakoj svojoj crti, premda im se razum izrođio.

Minulog tjedna počeo sam dopuštati ženi da za objedom sjedi sa mnom, na najdaljem kraju dugoga stola, i da odgovara (ali što krace) na ono malo pitanja što ju pitam. Ali kako mi je svagda mrzak yahooski vonj, neprestano mi je začepljeno nos rutvicom,

despikom ili duhanskim lišćem. I premda je vremešnu čovjeku teško ukloniti stare navike, ipak mi nije nestala sva nada da će za neko vrijeme podnositи susjeda yahoooa u svojem društvu i neću se bojati, kao dosad, njegovih zubâ i pandžâ.

Moje izmirenje s yahooskim plemenom uopće ne bi bilo tako teško kad bi oni htjeli biti zadovoljni jedino s onim zločama i budalaštinama na koje ih je ovlastila priroda. Ne srdim se ni najmanje kad vidim advokata, džepara, pukovnika, luđaka, lorda, kartaša, političara, bludnika, liječnika, krivoga svjedoka, zavodnika na krivo svjedočanstvo, pravnoga zastupnika, izdajicu i slične: sve se to slaže s prilikama; ali kad vidim kako oholost obuzima gomilu nakaznosti tjelesne i duševne, onda mi odmah prsne sva strpljivost; i nikad neću moći razumjeti kako su se složile takve životinje i takva opačina. Mudri i kreponi houyhnhnmi, koji obiluju svim izvrsnim svojstvima što mogu krasiti razborito stvorene, nemaju u svojem jeziku imena za tu opačinu; jezik im nema izraza ni za kakvo zlo, osim onih kojima opisuju odurna svojstva svojih yahoooa; ali među njima nisu znali razabrati opačinu oholosti, jer nisu na skroz razumjeli ljudsku prirodu, kako se ona pokazuje u drugim zemljama gdje ta životinja vlada. No ja, koji sam imao više iskustva, jasno sam u divljih yahoooa razabrao nešto elemenata oholosti.

Ali houyhnhnmi, koji žive pod gospodstvom razuma, nisu ponositiji svojim dobrim svojstvima nego što bih se ponosio ja zbog toga što nisam bez noge ili ruke: nitko se neće time hvalisati tko je pri pameti, premda bi bez toga bio nesretan. Zastajem dulje na toj misli jer želim postići da bi se kako god moglo podnijeti društvo engleskoga yahoooa; i zato ovdje molim one u kojih ima ma i trunak te opačine neka se ne usuđuju izići mi na oči.

Biografske i književne napomene

Swiftov život silno je zanimljiv i poučan svima onima što vole razmišljati o mijenama i nestalnosti sreće od kojih je sazdana sudska ljude što se ističu svojim talentom i slavom.

Jonathan Swift rođen je 30. studenoga 1667. u Dublinu, u maloj kući u Hoey's Courtu, koju stanovnici te četvrti i danas rado pokazuju.

Kad je Swift 1682. ušao u Trinity College u Dublinu, od njega se zahtijevalo da prati predavanja i drži se studija po ustaljenom redu onog vremena, a tu je bilo dosta toga što se vrlo slabo slagalo s njegovom naravi. Logiku, koja je onda slovila kao nauka par excellence, uzalud su mu preporučivali: imao je prirođenu odbojnost prema sofizmima Smigleciusa, Keckermannusa, Burgersdiciusa i drugih visokoparnih učenjaka za koje danas jedva da i znamo.

Godine 1688., kada se Swift dohvatio dvadeset prve, izbio je rat u Irskoj. Bez novca i prijatelja, ostavio je koledž i Dublin te otišao u Englesku, gdje se pridružio majci. Po njezinu je savjetu zatražio i dobio pokroviteljstvo od Sir Williama Templea, savršena diplomata i pisca, s kojim je obitelj Swift bila u rodbinstvu i s njime imala poslovnih veza. Swift mu je neko vrijeme bio vrlo cijenjen osobni tajnik. Temple je imao veliko povjerenje u Swifta, dopuštajući mu da bude prisutan za povjerljivih sastanaka s kraljem Vilimom III., s kojim je Temple bio prijatelj. Kad je Temple kostobolja prikovala za postelju, Swifta je zapalo da prati kralja, i svi piščevi biografi ponavljaju kako mu je kralj Vilim ponudio četu konjanika i naučio ga da šparoge reže na holandski. Ne bi pravo bilo šutke prijeći preko koristi što ih je imao od toga da, po kraljevu primjeru, to povrće jede à la holandaise, to jest da jede šparoge cijele, vršiku, stabljiku i sve.

Swift se privremeno, 1694., vratio u Irsku, gdje je bio zaređen u anglikanskoj Crkvi. Dok se zadržavao ondje, vezao je prijateljstvo sa sestrom jednog druga iz koledža: bila je to Jane Waring, koju je, ponešto hladno poetski, nazivao Varina. Ona je odbila njegov prijedlog da uđu u brak, a kad se poslije četiri godine predomislila, on je odgovorio u oštru tonu, koji bi bilo nepravedno strogo suditi.

Poslije smrti Sir Williama Templea 1699., a razočaran u svojim

ambicijama oko promaknuća u Engleskoj, Swift se opet mora vratiti u Irsku. Ubrzo zatim dovodi sebi kao družicu u Irsku kćer Templeova majordoma, prijateljicu do koje mnogo drži, a naziva je Stella. Očito je da su se na njezino traženje tajno vjenčali 1716., uz njegov uvjet da vjenčanje ostane tajno. Stella je i dalje ostala oprezna kao i prije, da sprijeći svaku sumnju o intimnosti, ostajući njegovom vjernom i cijenjenom prijateljicom. Ona je sa svojom drugom Miss Dingley vodila njegovo kućanstvo, dočekivala njegove goste, pokazivala se i sama kao puki gost, bila njegova pouzdana prijateljica, ali supruga samo formalno, i taj brak bijaše tajna za svijet.

Swift je imenovan dekanom katedrale Svetog Patricka u Dublinu 1713. Poslije godina i godina uzaludnih nada i razočaranja u Engleskoj, Swift je taj položaj, kako je sam često znao reći, smatrao u najboljem slučaju časnim izgnanstvom.

Osnova satire u *Gulliverovim putovanjima* mijenja se u različitim dijelovima toga djela. *Putovanje u Lilliput* aluzija je na engleski dvor i politiku: Sir Robert Walpole prikazan je u liku ministra predsjednika Flimnapa; i on to nije nikad oprostio Swiftu, nego se neprestano protivio svakom planu koji je išao za tim da dekana dovede u Englesku.

Putovanje u Brobdingnag ima općenitiju satiru. Očita je oprečnost između Gulliverova dolaska u Lilliput, gdje je on div, i dolaska u sljedeću zemlju, među čijim je žiteljima on samo neznatan, sićušan stvor.

Putovanje u Laputu svakako sadrži aluziju na najuglednije mislioce onog vremena. Čak tvrde da je uperena strijela na Isaaca Newtona u onoj zgodi kada krojač kvadrantom izračunava Gulliverovu visinu i uzima mu mjeru matematičkim instrumentima te kako šije loše skrojeno odijelo koje Gulliveru ne pristaje: vele da se to odnosi na pogrešku nekog tiskara koji je dodao jednu brojku Newtonovu proračunu udaljenosti između Sunca i Zemlje i tako proračun uvećao do neizmjernosti. Swiftovi prijatelji mišljahu da je i ideja o lupaču nastala odatle što je Newton uvejk bio rastresen.

Putovanje u zemlju houyhnhnma žučljiva je kritika ljudske prirode; mogla je nastati od ogorčenja koje mu je, kako je Swift

priznao u svom epitafu, tako dugo razdiralo grudi. Unatoč mržnji od koje je ta kritika potekla, karakter yahooa pruža moralnu pouku. Swift nije namjeravao slikati čovjeka prosvijetljena vjerom niti čak onakva kakav je po prirodi: ne, nego onoga što ga je degradiralo voljno podjarmljivanje njegova intelekta i njegovih instinkta, jer čovjek koji se prepušta životinjskoj putenosti, okrutnosti, pohlepi nalik je na yahooa.

Gulliverova zapažanja nikad nisu oštira ni dublja od zapažanja jednog zapovjednika trgovackog broda ili jednoga londonskog ranarnika koji je krenuo na plovidbu po oceanu.

Robinson Crusoe, kad pripovijeda događaje koji su bliži stvarnosti, možda ne nadmašuje Gullivera ozbiljnošću i vjerojatnošću svoga kazivanja. U pisanju maštovite priče Swift je uvelike vladao umijećem kako pridati stvarnost likovima i situacijama upotrebljujući sitne pojedinosti, što je i tajna umjetnosti Daniela Defoea.

Dobar glas i slava *Gulliverovih putovanja* brzo se pronijela Europom. Voltaire, koji je u to vrijeme bio u Engleskoj, hvalio je knjigu svojim priateljima u Francuskoj te ih poticao da je prevedu. Abbe Desfontaines poduhvatio se prevodenja. Njegove sumnje, bojazni, isprike, unesene su u čudan uvod koji daje vrlo jasnu sliku duha i mišljenja jednoga francuskog pisca iz onog vremena. Unatoč njegovim ustupcima dobrom ukusu i taktu, njegov prijevod može proći.

Swift je bio oniska rasta, stamen, lijepo građen. Imao je modre oči, tamnu boju lica, gусте tamne obrve, nos blago orlovski svijen, i sva mu pojava i crte lica pokazivahu strogost, ponositost i neustrašivost karaktera. U mladosti je slovio za vrlo lijepa muškarca, a u poodmaklim godinama njegov je izgled, iako strog, bio plemenit i dojmljiv. Swifta su svuda dočekivali iskazujući mu najdublje poštovanje. Znao je reći kako bi valjalo upriličiti prikupljanje priloga da bi ga opskrbili šeširima, jer se njegovi brzo otrcaju kad uzvraća na tolike pozdrave koje mu upućuju.

Walter Scott

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripremili:
Mirna Goacher i Dubravko Deletis

website: www.josiptabakknjige.org

30/10/2013

